

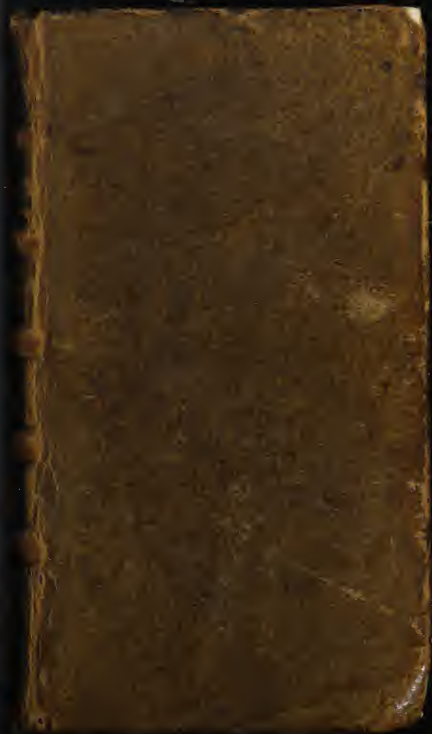

WILLIS
PHARMAC

TOM II

Pharmacopœi Parisienses

ex Dono Magistri
Gillet
Antiqui Præfecti

1764

S.

20

4
Joannes Suberius
Mouean Rhedonensis
Medicus

Res 11169

PHARMACEUTICE

RATIONALIS

sive

DIATRIBA

de

MEDICAMENTORUM

Operationibus in humano Corpore.

PARS SECUNDA

Aukore

THOMA WILLIS, M. D.

*In Univ. Oxon. Prof, Sedleiano, Nec non Coll.
(Med. Lond & Societ. Reg. Socio.*

Editio postrema emendatior.

Col. Hon. J. J. Jones 1819

[The remainder of the page contains extremely faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side.]

A T H E N I S
B R I T A N N I C I S ;

Literati Orbis lumini Splendidissimo,
UNIVERSITATI OXONIENSI,

Et ibidem

ILLUTRISSIMO PRINCIPI
JAC. ORMONDIÆ DUCI
C A N C E L L A R I O
H O N O R A T I S S I M O
R A D. B A T H U R S T

DECANO WELLENSI
VICECANCELLARIO
D I G N I S S I M O ,

Reverendis admodum, & per-
quam Eruditis

D O C T O R I B U S ,
P R O C U R A T O R I B U S ,

Facultatum omnium PROFESSORIBUS,
Collegiorum & Aularum Præfectus,
N E C N O N

Venerabili Magistrorum Senatui
Diatribam hanc Pharmaceuticam
Pietatis & gratitudinis ergo
Dicat Dedicatque

Alumnus & beneficiarius adstrictissimus

T H O. W I L L I S ,

Imprimatur

A Micissimo Authori, post
tam Immortale opus, nihil
mortale facturo, tanquam Lu-
mina morienti claudens, extre-
mum hoc officium præstat

Oxon.
Novemb. 12.
1675.

RAD. BATHURST
Vice-Cancellarius

Oxonienſis.

P R Æ F A T I O.

 Quo primum Medicamentorum in corpore humano operationes, & agendi modos considerare coeperam, & super hac realiquamdiu meditatus, tandem Pharmaceuticæ Rationalis Specimen quoddam edideram; tanto istius speculationis ulterius prosequendæ studio tenebar, ut horis subsecivis (quoties nimirum à praxi Medica vacare liceret) vix aliud quidquam intendere, aut cogitare potuerim: idque non tam ut aliis placerem, quam ut ejusmodi Meletemata sæpius in animo versando, & scribendo, pro Ægrotantibus melius præscribere discerem.

PRÆFATIO.

Enimvero rationibus, quibus
 medicamenta operantur, non
 rite expensis, Matrīce omnis qua-
 si adhuc mere empirica, casu ac
 fortuna potius quam consilio re-
 gitur; & sæpius usu venit Phar-
 macum temere exhibitum, nil
 aliud esse quam alea de vita ho-
 minis jacta. Quapropter ut mi-
 himet ipsi satisfacere, & medici-
 nam cum salva (ut dici solet)
 Conscientia praticare possim,
 energie^{is} Pharmaceuti^{is} Aetio-
 logiis eruendis operam nostram
 adhuc amplius impendere li-
 buit. Et quoniam in hoc tracta-
 tu, medicamina, privatas quas-
 dam corporis partes, aut regio-
 nes, earumque morbos peculia-
 res respicientia, præcipue consi-
 deramus, idcirco in re proposita
 hæc tria imprimis expedienda
 cura-

PRÆFATIO.

curavimus; viz. Primo, ut partium, quarum affectus & remedia tractantur, descriptio Anatomica, quoad vasorum omnium fabricas & usus (si satis non jam jam prostat) accuratissima exhibeatur. Quamobrem in pectore, & pulmonibus, quoad intimos quosque recessus, & penetralia diligentissime perlustrandis versati, quicquid notabile super his veteres ac recentiores protulerunt, & porro quicquid amplius cultro ac Microscopio detegere licuit, exposuimus. In quo penso, uti prius in quibusdam aliis ejusdem naturæ exactius peragendis, Amici mei, & Doctiss. *D. D. Edmundi King* operæ sedulæ, inque dissecando dexterrimæ, plurimum me debere fateor. Et quidem

PRÆFATIO.

dem adeo necessarium duxi, Pharmaceuticæ nostræ Rationali, partium Historias quasi basin substruere, ut sine istis crederem quod tota moles imposita, quasi mere Phantastica, prorsus instabilis, aut saltem inutilis futura esset. Enimvero Medicinam aut facere, aut operationes ejus in corpore humano, sine exacta partium, & ductuum, in quas & quibus agunt, notitia designare velle, pariter absurdum videtur, ac si Philosophus rei Mechanicæ ignarus, Automati horologici lationes & technas, juxta *Motus Naturalis* Theoricen ab *Aristotele* traditam, explicare, & dirigere præ se ferret. Itaque imprimis in corpore nostro Pharmaciæ subjecta, sive operandi loca, quasi Circum in quo discurrere oportet.

PRÆFATIO.

oportet, summa cum diligentia
& accuratione perlustravimus.
Dein secundo haud minus solici-
tissimi fuimus, ut juxta partium qua-
rumcunq; Phænomena, per ob-
servationes Anatomicas nuper-
ime detecta, affectuum, quo-
rum remedia designamus, hypo-
theses veræ, & reales conderen-
tur; ut non tritæ medicinæ vete-
ris semitæ usque insistendo, cæco
quodam & implicito obsequio,
ac, uti in proverbio est, pecorum
more, tante in modo anteceden-
tium vestigiis duceremur. Quin
morborum causas, & rationes
formales ab ipsis fontibus deri-
vantes, ubiq; ostendere nitimur,
à quâ sanguinis, & humorum
diathesi, à quâ spirituum Anima-
lium affectione, item à quali fi-
brarum, aliarumq; partium soli-
da-

PRÆFATIO.

darum habitudine unumquod-
que *κατὰ* procedat. Atque his ita
præmissis, & solidi fundamenti
instar jactis, demum tertio in lo-
co, ut Pharmaceuticæ nostræ
structura ritè compacta, feliciter
aflurgat & firmiter consistat, me-
dicamina privatas plerasq; par-
tes, aut corporis regiones, ea-
rumq; affectus peculiare respi-
cientia, hic quamplurima, viz.
tum simplicia, tum composita, &
vetera, & nova, & dogmatica, &
Empirica, tum ex libris medicis
cujusq; seculi excerpta, tum vul-
go apud Agyrtas, & mulierculas
maxime celebria congestimus;
quorum omnium, aut saltem ex
iis præcipuorum formulis sele-
ctioribus, & utendi modis apte
designatis, quoad ipsorum, tum
præparaciones, tum operationes,
Ætio.

Ætiologias subdidimus. At vero quod in tractatu hoc, ea omnia quæ in priori omiſſa erant minime comprehenduntur, quod tamen futurum ſperaveram, propter materiæ copiam, operiſque molem præ manibus indies accreſcentem, acciderat. Hujusmodi enim Pharmaceuticæ completam, & omnibus numeris abſolutam exhibere, certe non uniſus hominis, aut Ætatis re eſſet. Quippe huic Diſquiſitioni, ſi plenius & quoad latitudinem ſuam inſtituatur, non tantum materia omnis medica, quæ pene infinita eſt, ſed etiam tota Medicina ſeſe ingerit. Quare noſtra hæc incoepta, non Tractatus ſed Specimina tantum audiant. Profecto non opus erit pleroſq; Medicos, ſaltem qui naturæ phæno-

PRÆFATIO.

mena negligunt, praxi & lucro unicè intenti, circa pharmacix omnis rationes erudiri: verum ad eas è re nata semper eruendas, & serio perpendendas, Artis genuinos filios operæ pretium erit si non dirigi, saltem incitari. Atque si leves hi conatus, alios ad studium istud melius excolendum instigarint quicquid ab invidis ac malevolis opprobrii metiar, operæ me meæ neutiquam poenitebit. Enimvero cum bene conscius mihi fuerim, quod facultates meas tenues licet (ceu Talentum à Deo opt. max. mihi concreditum) per ignaviam perire non sim passus, adeoque illas non terræ fuisse defessas, ut cum fœnore aliquo ultra sorbem redantur; erit unde placeam mihi, imo serio gratuler atque triumphem.

POST.

POSTSCRIPTUM.

DUM hæc prælo subduntur, tristissimus affertur nuncius, Autorem immortalitate dignissimum, Pleuritidis ineluctabili impetu oppressum, e vivis excessisse, nec profuisse Domino artes, quæ aliis omnibus profuerant. Dabit veniam Lector, si memoriæ tam sacræ aliquantisper parentemus; nec supervacuum ducet paucis audire, qualis ille Vir fuerat, qui talia scripserat: porro intelligere gestiet, quam bonus erat ille, qui tam doctus; quam etiam in Pietatis praxi exercitatus, qui in praxi Medica versatissimus.

Res quidem justum Commentarium poscit; sed illa breviter proponemus, quæ raptim cogitanti, & animo tam inexpectato fulmine perculso, prima fronte obversabantur.

Honestæ familia ortus. Patrem habuit ingenuis studiis enutritum, qui, Magistri in artibus gradu in Academia

PRÆFATIO.

demia hac suscepto, ruris otio captus, ad prædium, quod suburbanum habuit, secessit, & domesticis curis & familiæ alendæ unice vacavit: satis terrarum orbem demeriturus, qui talem natum genuerit. Is vero, gliscente civili bello, febris castrensis contagio correptus, filium viginti fere annorum, prima studiorum Tirocinia in Aede Christi ponentem, Orphanum reliquit: qui ad hæreditatem curandam evocatus, per aliquod tempus ruri egit; sed rebellium incursionibus, qui ad quintum lapidem præsidia satis valida tenebant, & prædas passim egere, fatigatus, Oxoniam, Regis juxta ac Musarum castra, se denuo recepit; ubi in Legione Academica miles conscriptus, per plures annos meruit; donec oppressâ Optimi Principis causâ, Cromwelliana Tyrannis pacem bello omni sæviorem miseræ genti attulit. Inde Ecclesiâ pessundatâ, & Theologiâ una cum sacerdotibus conculcatâ, ad Medicinæ studium conversus,

PRÆFATIO.

versus, in ea brevi profectus eximios fecit. Pietatis interim studio nibilo minus addictus (cujus non leve fuerit indicium, quod cum Liturgia Ecclesiæ Anglicanæ templis exturbaretur, nec impune liceret Officiis sacris avito more interesse) Religionem quasi profugam hospitio excepit; & Domus suæ parte sacris usibus accommodata, id egit ut conventus & preces publicæ, aliæque Pietatis Officia ad ritus Ecclesiæ Anglicanæ illic perpetuo haberentur. Scripsit interea temporis ediditque egregios tractatus, quibus primum orbi innotuit, de Fermentatione, de Febribus, & Urinis.

Reddito tandem Rege, cum aditus sibi ad gradus Academicos & munia publica pateret, Doctoratum suscepit, & Professor Philosophiæ Naturalis renunciatus est; quam Spartam summa cum laude ornabat; editis insuper Anatome Cerebri, & tractatu de Scorbuto, & Morbis Convulsivis.

Cir-

PRÆFATIO.

Circa annum vero 1667. Londinum ad Medicinam faciendam evocatus, mirum dictu, quam cito & quanta cum laude inclaruerit, præsertim cum ita esset natura & moribus factus, ut nec verbis ad fucum faciendum compositis, nec vafis Agyrtarum technis se venditare posset. Sed licet totos dies, & tantum non noctes in ægrotantium cura exhauriret, Arti suæ excolendæ librisque conscribendis usque vacavit, unde inter mille interpellationes nati sunt tractatus, De Sanguinis accensione, & Motu Musculari, De Anima Brutorum, De Morbis Cerebri, Pharmaceutices Rationalis pars prior, & demum altera quam nunc damus. Quæ omnia cum animadversionibus Autoris, scriptisque ineditis D. J. Hemming pharmacopæi fidissimi curæ commissis, in unum volumen collecta, Typis nos aliquando hic loci mandatueros speramus.

*Perro pientissimæ Animæ divini
numi.*

PRÆFATIO.

numinis cultus eadem usque cura in-
federat; & quandoquidem horis Ca-
nonicis in Ecclesia Parochiali Edi-
bus suis vicinâ precibus publicis per
negotia interesse non liceret; ut offi-
cia sacra primo mane & sero vespere
ibidem celebrarentur, procuravit;
iisque, negotiis quibuscunque frustra
reclamantibus, semper fere vacavit.
Insuper cum videret institutum illud
utile admodum fuisse pluribus, qui in
vicinia pariter toto die in mercatura
aliisque artibus exercendis distringe-
bantur, Sacerdotem id munus per fu-
tura secula obiturum idoneo Salario do-
tavit.

Sed leve hoc documentum egregii
in Pietatem animi. Quanquam ipso
nemo magis frugalis & ad rem at-
tentus, nemo magis munificus; omnia
scilicet sibi, nihil autem pauperibus &
miseris negaverat. Præter illa quæ
propria manu elargitus est, Eleemo-
synarios & dispensatores in Urbe; Ru-
re, & Academia sparsos habuit. Rem
mul-

PRÆFATIO.

multis experimentis mihi compertissimam loquor; facilius quis ab ipso centum Aureos, idoneo pietatis opere proposito acceperit, quam à plerisque aliis extorserit totidem Asses. Et quamquam diutinae diligentiae & perpetuae frugalitati amplas quas collegerat Opes jure merito quis potuerit imputare, ego imprimis effusissimae quam dixi largitioni, & benedictioni insuper divinae acceptum referendum censeo. A prima ejus adolescentia ad ultimum vitae diem, nullam pecuniarum quam acceperat summam pro suo habuit, donec Deo & Pauperibus partim non contemnendam sacram fecisset: cumque ante paucos dies, quodque mihi semper dolendum, ultimo una colloqueremur, de rationibus istis dispungendis (tanquam venturi fati fuisset praescius, & de pauperibus magis quam prole sua sollicitus) consilia diligentissime agitabat.

Mitto dicere, quam in adversa fortuna infractus, in affluente fuerat tem-

PRÆFATIO.

temperans ; quam in summa eruditio-
 nis fama modestus : cum indigne la-
 cesseretur , quam ad injurias condo-
 nandas facilis ; quam Principi ulti-
 ma passo fidus , Ecclesiæ oppressæ ob-
 sequens , in Artis professione candidus
 & apertus , in studiis indefessus , ser-
 mone parcus , in toto vitæ statu Chri-
 stianus. Quæ omnia pro merito exe-
 qui , non unius horæ , paginæve res
 esset. Breviter dicendum , quod per-
 petuis precibus , studiis , laboribus ele-
 moysynis , vigiliis exercitus , tandem
 annos fere 57. natus sub præsentis No-
 vembris initium , Tussi (nunc tempo-
 ris epidemia) laborare visus est ; quæ
 (cum ceu leve quiddam spreta esset)
 in Pleuritin , & Peripneumoniam il-
 lico transit. Cumque Vir consultissi-
 mus sanguine sæpius misso , & reme-
 diis diligenter adhibitis non relevaretur
 (Amicis meliora ominantibus)
 vitæ exitum advenisse statim anim-
 advertit ; & post triduum , constitu-
 ta re familiari , sumto S. Euchari-
 sticæ

PRÆFATIO.

stix viatico , & pace Ecclesiæ accepta , integris ad extremum spiritum sensibus , piam animam Deo commendavit , vitamque laudatissimam pari exitu clausit.

*AUTORI CLARISSIMO, nec non mi-
hi (de quo jure gloriôr) AMICISSIMO, in illius
Pharmaceutices Rationalis Partem utramque.*

Carmen Gratulatorium.

SEcula sollicitos fuderunt anxia questus ,
Demirata diu , cur tot Medicina per annos
Nondum ætatem habuit, nondum matura Hymeneas
Accendit pro more faces , nec robore crevit
Firmo, nec stabilem solidæ rationis ad usum
Pertigerit , sed adhuc rudis, infans, brutaque mansit,
Scilicet Egregium nondum illi fæta dederunt :
WILLISIUM, illo, illo, sub vindice flosque, vigor-
Seraque Phœbææ perfectio contigit Arti. (que
Illa prius risu potuit cognoscere Matrem
Naturam, blandamque Patri tibi, Phœbe, salutem
Dicere, sed proprio pede non stetit, omnia cæcis
Fortunæ auspiciis , casuque edocta Magistro
Crediderat, vario successum errore requirens ;
Et sua per mediam librans vestigia noctem ,
Miscuit incertis temeraria pocula fatis :
Dum tibi succurit, medicasque accommodat ultro
Languenti *Medicina* manus , dum discutit umbras ,
Admittitque Diem late, nova lumina pandens
WILLISIUS ; Lynceus, Phœbæus, intima doctus !
Corporis humani penetralia, doctus in illis
Quaque viâ tacito serpunt Medicamina gressu ;
Quoque modo herbarum hinc , hinc vis contraria
Bella salutifero movet intestina tumultu. (morbi
Olim cum vulgo Medicus simul ipse profano ,
Ignatus propriæ stupuit Magnalia dextræ ;
Et stetit ad dubios cæci medicaminis haustus ,
Vota tibi, Fortuna, ferens, atque anxius hæsit,
Vilibus an lateat tam sacra potentia succis. (que
Tandem aliquando datur rerum causasque modos-
Sympathiasque fugasque diu per opaca latentes
Mechanice explorare, & fida indagine rerum
Deprensas, facilem mirâ arte resolvere in usum.
Quippe volubilium vaga copia Particularum,
Exercet medicas in fluxu corpore vires ;
Exilesque atomi, naturæ, artisque Ministræ
Proripiunt agili, sese hinc, sese inde volatu :

Inque

Inque sinus refugos, diversaque claustra receptæ,
Exagitant varios pariter, reprimuntque tumultus
Nunc succum à stomacho nimis indignante reposcunt
Morbificum, liquidæ profluis nunc ductibus alvi
Præcipitant densò glomeratas agmine fæces,
Diversoque modo morborum semina pellunt,
Hinc dum constringunt fibras, atque inde relaxant.
Nunc patulas subeunt venas, atque agmine factò,
Purpureo rabiem torrenti, æstusque remittunt;
Effervescentem veluti Sal missus in Ollam,
Æquora prætumidis inducit pristina lymphis.
Nunc in stagnanti glaciali frigore Massâ,
Nativos reparant cursus, tepidosque fluores:
Sic aqua liberior limosæ immissa paludi,
Continuum jugi deducit flumine rivum,
Nunc vitæ penetrant sedes, & perpetis arcem
Lampadis, irriguos quæ dat per membra calores.
Lucida nunc agilis subeunt confinia sensus,
Spirituumque vagis miscent commercia turmis.
Nunc præclusa diu vitæ spiracula, rupto
Expurgant aditu, tabisque reposta futuræ
Semina, diffisis depellunt undique rimis,
Distentosque replent leni spiramine folles.
Nunc in sanguiferas Jecoris penetrare cavernas,
Et male cessantem gaudent urgere laborem.
Vel cute stagnantes satagunt depellere lymphas,
Aut relevare gravem membrorum tabe lienem.
Sic sub mille viis actæ, sub mille figuris
Extrudunt morbos pariter, pariterque repellunt.
Harum agiles motus, vestigiaque abdita nosse,
Quasque habeant vires, ac quare dicere, & unde,
Hic labor, Hoc opus est, studiumque & cura Sagacis
WILLISII, cujus maturâ ope, vindictisque
Conscia Virtutis propriæ *Medicina* triumphat,
Nec veram, Ratio si desit, se putat Artem.
Illa sui certos præbet Mortalibus usus,
Dum Methodum sequitur factò & ratione probatam.

Interea meritâ veheris super æthera famâ,
Naturæ interpres fidus, Puæbique Sacerdos,
Abbrevians artem pariter, vitamque perennans.

Gal. Diawkins

QUE

Q U E R E L A
L I B R I P O S T H U M I.
D E O B I T U
A U T O R I S.

Q Uisquis es, O sicci procul absint Lector ocelli;
Tingatur lacrymis pagina quæque tuis.
Gestiet hæc pati charta officiosa lituras,
Deflens WILLISII fata inopina sui.
Scilicet hinc almæ vocor ad consortia lucis,
Ut videam Dominum non superesse meum?
Personet ingratus nostris vagitibus Orbis,
Discat & à nobis funera tanta queri.
Credideris Lector scripta immortalia volvens;
Quod potuit fato jura dedisse suo.
Quanquam mille aditus latè panduntur in Orcum;
Milla sagax vitæ repperit ille vias.
*Cæsar*is ad magni ritum, contra agmina mortis,
Pugnavit totos Marte favente dies.
Cumque hosti intentum premeret nox fera, redegit
Pernox successus victor in acta suos.
Viderat autumnò quot restituisset in illo,
Spargebat segnis quo pituita neces.
Indoluit *Fatum*; jamque æmula regna timebat;
Atque novus pallor Mortis in ore fuit.
Portitor infernus raptos flevisse trientes
Creditur, & vacuam deseruisse ratem.
Tandem adit immites Mors indignata sororos;
Nilque agimus, clamat, sospite WILLISIO.
Quin hunc pallentes properè damnemus ad umbras;
Non aliter regni robora salva mei.
Annuerat truculenta trias, mora nulla secuta est,
Concita per medium transit arundo latus.
Invida *Phæbigenam* sic dextera misit in Orcum,
Cum medica fatum perdomuisset ope.

Sic etiam *Enrypylis* stravisse *Machaona* fertur ;
Ausus adoratum contemnerare caput.
Hæc sed flebilior nulla unquam victima, nunquam
Intravit Stygias sanctior umbra domos.
Aurea præreptum *Cythereia* flevit *Adonin* ,
Heu mage WILLISIUM flet *Medæ*ina suum
Extinctum magicæ resonabant *Memnonæ* chordæ ,
His at in exequiis carmina surda tacent.
Orpheus *Calliope* mœstis est quæsta Camœnis ,
Non patitur blandos nostra querela modos.
Interea dictis *Libitina* abfuisse superbis ,
Luctibus hæc olim gaudia sæva lues.
Posthuma perpetuis reparantur prælia chartis ,
Et nova jam vindex Pagina bellageret.

GUL. DAWKINS
Med. Bac,

ELEN.

ELENCHUS RERUM.

SECT. I. CAP. I.

*De Medicamentis, & primo De Respirationis Organis
& usu.*

Operis institutum p. 1. Partium Thoracis recensio p. 2. Pulmonum substantia prorsus membranacea est. 3. ex lobulis pene infinitis constans. p. 4. Quos interstitia quædam distinguunt, ibid. Et lymphæductus comitantur. p. 6. Vasorum Pulmonis recensio, ib. Eorum ad Tracheam habitudo. p. 7. Tracheæ & Laryngis descriptio. p. 8. Bronchiorum descriptio. p. 13. Arteriæ & venæ pneumonicæ descriptio & usus. p. 16. Tunicæ, venosæ vasculosæ, & Muscularis usus. p. 19. Quare nullus in venis sus ratio reddita. p. 20. Sanguinis in venis Pneumonicis diathesis qualis. p. 21. Lymphæductuum & propaginum nervearum descriptio p. 22. Tunicarum pulmonis descriptio. p. 25. Pulmonis systole & diastole Mechanice explicantur. p. 26. Musculorum inspirationi & respirationi inservientium descriptio. p. 28. Ratio redditur quare musculus triangularis in homine parvus, in cane per totum os pectoris protenditur. p. 33. Diaphragma abdominis motum sequitur. ibid. Motuum inspirationis & respirationis causæ. p. 35. Quæritur an respiratio sit actus spontaneus, an mere Naturalis. p. 36. Quare lobulorum interstitia inter se, & inde in Lymphæductus transitum habent. p. 39. 40.

SECT. I. CAP. II.

De Respirationis læsæ variis speciebus, causis & Symptomatum rationibus.

Respirationis organa multifariam lædi periclitantur. p. 48. Pulmones cum Horologio comparantur ibid. Respirationis usus & fines qui lædi solent. ibid. Pulmonis in officio suo defectus & deliquia p. 50. Primo quando sanguis non rite cordis sinum & arterias pneumonicas pertransit. ibid. Cl. Sylvii opinio circa sanguinem in pulmone effervescentem, ib. Ea minus verisimilis videtur, ib. Autoris super ea res sententia, p. 51. Sanguinis circuiatio Pneumonica inhibetur, modo ipsius cordis vitio, ibid. Modo sanguinis culpa, ibid. Item aliquando ob vias obstruclas. ibid. Sanguis in pulmone impeditur modo quia minus accenditur, p. 53. Modo quia nimis. ibid. Impeditur etiam ob crasin ejus vitiatam, ibid. Primo quatenus sanguis in compage sua nimis solutus est, p. 55. Quare serum in Pulmone deponit ibid. Variæ hujus causæ & fiendi modi. ibid. Sanguis dissolutus etiam miasmata corruptiva in pulmone deponit p. 57. Sanguis etiam in pulmone impeditur ob compagem ejus nimis strictam, ibid. Uti cernitur in Febre, Pleuritide, & Peripneumonia. p. 58. Insuper sanguis in Pulmone impeditur cordis vitio, 59. Primo quatenus spiritus ejus deficiunt, ibid. Secundo quia inordinate moventur, p. 60. Demum sanguis in pulmone impeditur ob vias obstruclas. ib. Quæ occluduntur variis modis, & ob diversas causas, quæ recensentur, ibid. Quandoque tubi bronchiales implentur, interdum obrigescent, p. 62. Vasa aliquando concretionis polyposis inferciuntur. ibid. Tertium sanguinis in pulmone impedimentum fit ob aëris defectum aut vitium, p. 63.

SECT. I. CAP. III.

De Inspiratione læsa.

Inspiratio læditur ob aëris vitium aut defectum. p. 65. Aëris vitia notantur, ibid. Aëris defectus inspirationem lædens ab organis Pneumonicis procedit. p. 66. Quorum vel motus deficit, ibid. Vel meatus obstruuntur. p. 68. Varii obstructionum modi, p. ib. Primo Catarrhus, ibid. Secundo turgentia sanguinis qua viæ comprimuntur. ibid. Tertio ductuum trachealium spasmus, 69.

SECT. I. CAP. IV.

De Expiratione læsa.

Expirationis actus inspiratione facilior. p. 70. Exspiratio læsa quandoque ab inspirationis vicio procedit, ibid. Interdum ea solitaria à variis, causis dependet. p. 71. Primo à solutione continui in parte motrice, ibid. Secundo in Tussi, ibid. Tussis descriptio, 72. Ratio ejus formalis & fiendi modus ibid. Causa ejus primaria. ibid. Causæ ejus evidentes p. 73. Ejus species. ibid. Prima Tussis humida, 74. Secunda Tussis sicca. p. 75.

SECT. I. CAP. V.

De Phthisi sive, Tabe in genere.

Phthisis inter morbos pectoris prima habetur. p. 76. Vocabuli hujus varix acceptiones, ibid. Atrophiam quamcunque idenotat, ibid. Atrophia imprimis à sanguine quod ἀτροφίμος sit dependet. p. 77. Sanguinis dyscrasiæ ἀτροφίμος aut ipsius propriæ sunt, aut aliunde communicatæ, 78.

Prioris species recensentur. *ibid.* Sanguinis status ἀπόφικτος ipsi communicatus, procedit vel à visceribus, vel partibus solidis, p. 79. 80. Vel à succo nerveo. *ibid.* Liquor nerveus quandoque per se & primo Atrophix causa est, p. 81. Atrophix duæ species primariæ, *ibid.* Tabes Dorsalis, & pulmonaris, *ibid.* Duæ tabis dorsalis species. 82. Prima à succo nerveo in lumbis inhibito aut depravato, p. 83. Secunda ab humoris per partes genitales dispendio, *ibid.* Humor iste primo aut semen est, cujus nimia jactura Atrophiam inducit. *ibid.* Hujus dispendia aut voluntaria sunt aut involuntaria, p. 85. Aut secundo ichor, sive putrilago in partibus istis ob continui solutionem effluens. *ibid.* Gonorrhæ virulentæ ratio formalis, *ibid.*

SECT. I CAP. VI.

De Phthisi proprie dicta, sive de Tabæ Pulmonum vitio excitata.

Phthiseos pulmonaris definitio. p. 87. Causæ à veteribus assignatæ. *ibid.* Materies tabifica quæ sit. *ibid.* Quibus viis pulmones subeat, *ibid.* Aliquatenus per Tracheam, non tamen à capite destillans, *ibid.* Sed ex vasis lateribus exudans. p. 90. Materies tabifica pulmoni potius & uberius per arterias Pneumonicas infertur. *ibid.* Tussis & expuitio hoc modo excitata quandoque salutaris, p. 91. Sæpe tamen nimia & periculosa existit, *ibid.* Materies Tabifica quare pulmonum partes primo, & dein gradatim afficit & lædit. *ibid.* Pulmonis ulcus quomodo fiat, p. 93. Pulmonis ulcus callo obductum, nimis noxium. *ibid.* Phthiseos causæ evidentes, 94. Phthiseos causæ procatarctiæ, aliæ ex sanguinis, aliæque ex parte pulmonis sunt. p. 95. Sanguinis dyscrasia propria ad morbum istum disponit, *ibid.* Quandoque ille labem tabificam à succo nerveo suscipit.

pit. p. 96. Sanguis interdum tabificus propter noxam à lymphæductibus impertitam, ibid. Etiam propter evacuationes solennes inhibitas aut suppressas. ibid. Quinimo ob transpirationem præpeditam, p. 98. Noxa tabifica ex parte pulmonari. ibid. Ob pectus male conformatum, ibid. Propter diathesin hæreditariam, ibid. Ob pectoris morbos prævios, ibid. Propter auræ inspiratæ incongruitatem, ibid. Prioris ratio exponitur, ibid. Diathesis ad Phthisin hæreditaria quæ sit. p. 100. In quibus existit, ibid. Pectoris morbi tabifici qui sunt. p. 101. Aëris ad tabem excitandam influentia, ibid. Aura crassior & urbana Phthisicis quibusdam salubris, aliis noxia, p. 103. Hujus rationes inquiruntur, ibid. Multis Phthisicis aura sulphurea salubris. ibid. Et medicamenta sulphurea maxime sunt congrua, p. 104. Horum ratio discutitur. ibid. Tussis tria tempora sive tot status distinctivi, ibid. Quando recens phthiseos suspitione vacat. Secundo quando Phthisin inducere incipit, ibid. Tertio quando in phthisin confirmatam cedit. ibid. Methodus therapeutica, & primo contra Tussim incipientem, p. 108. Indicationes tres, ibid. Prima sanguinis effervescentiam respicit. ibid. Secunda seri aliorumque recrementorum à pulmone derivationem respicit. p. 110. Tertia Catarrhi suppressionem & pulmonis corroborationem intendit, ibid. Medicamentorum formulæ, quæ magis recepta sunt. p. 112. Mixturæ, ibid. Linctus, ibid. Eclegmata. ibid. Tincturæ, p. 113. Balsama, ibid. Trochisci. ibid. Tabulæ, p. 114. Pulveres, ibid. Pilulæ, ibid. Decocta, p. 115. Aquæ destillatæ: ibid. Puerorum tussis convulsiva (chin-cough dicta) describitur, p. 118. Ejus ratio formalis, ibid. Causa partim catarrhus, p. 119. Partim pectoralium diathesis spasmodica, ibid. Morbi prognosis, 120. Curationes empiricæ, ibid. Muscus pyxidatus magnum remedium, p. 121. Cujus ratio inquiritur, ibid. Terriculamenta in hac tussi conveniunt, 122. Morbi curatio rationalis, ibid. Purgatio, ibid. Vesicatoria, 123. Potus, ibid. Mix-

ELENCHUS RERUM.

turæ, ibid. Cujusmodi tussis Phthiseos initium sit, p. 125. Circa Therapeiam ejus indicationes tres, ibid. Primo sanguinis dissolutionem inhibere. Secundo tabum in pulmone aggestum educere. Tertio pulmones læsos sanare, ibid. Indicatio primæ tres medendi intentiones suggerit, ibid. Primæ intentio ut succus nutritius sanguini proportionetur, & ab eo assimiletur, 126. Secunda ut sanguinis aliorumque humorum aciditates tollantur, ib. Tertia ut sanguiniscrementa à pulmone avocentur. 127. Indicatio secundæ remedia expectorantia requirit, ibid. Tertia indicatio balsamicis perficitur, 128. Remediorum ad phthisin formulæ, p. 129. Mixturæ, ib. Syrupi, ib. Syrupus de alio, ibid. Syrupus de raparum radicibus, Syrupus limacum, ibid. Linctus, ib. Eclegma, ibid. Tinctura & balsama, ibid. Trochisci, tabulæ, & pulveres, p. 132. Pilulæ, ib. Decocta ib. Aquæ destillatæ, ib. Vaporatio & suffitus, ib. Prioris formulæ, ib. Suffitus lenioris formulæ, ib. Item fortioris, ib. Arsenicalis, ib. Auripigmenti fumus, p. 135. De phthisi confirmata, 136. Ejus ratio formalis, ibid. Remediorum formulæ in phthisi deplorata. p. 137. Decocta, ib. Aquæ destillatæ, ib. Hynoptica, ibid. Eclegma, ibid. Cujusdam tussis quæ sæpe phthisin minatur historia, p. 138. Historiæ secunda notabilis, p. 141. Tussis clangosa, ibid. Ejus causa conjuncta, p. 144. Medendi methodus usitata, p. 146. Burgatio, potus, mixtura, 147.

SECT. I. CAP. VII.

De Sanguinis spnto.

Hæmoptoe pulmonis affectus valde frequens, p. 149. Circa eam tria sunt consideranda, ibid. Primo è quibus vasis sanguis erumpat, p. 150. Quali tum horum tum sanguinis vitio contingit, ib. Quæ potissimum arteriæ & ubi consistat sanguinem

expuunt, ib. Tum pneumonicæ, tum tracheales in culpa sunt, ib. Hæmoptoe ex arteriis trachealibus, p. 152. Secundo, in quibus locis sanguis deponitur, ib. Vel in larynge, vel in mediis bronchiis, vel intra vesículas orbiculares, ib. Tertio, quot modis sursum ejici solet, ib. Causæ ejus procatasticæ, & evidentes, p. 154. Morbi hujus prognosis, p. 155. Curatio ejus, ib. Indicationes ejus duæ, sanguinis fluxum sistere, & continui solutionem sanare, ibid. Prima sanguinis fluxionem inhibet, & vasis aperturam claudit, p. 156. Indicatio secunda præservatoria respicit sanguinem in crassi reëta continendum, ibid. Pulmonis conformationem debitam procurandam, ib. Medicamentorum formulæ, p. 159. Julapia, ib. Aquæ destillatæ, p. 160. Decocta, tincturæ, & emulsiones, ib. Herbarum succi, & expressiones, p. 162. Pulveres & pilulæ, ib. Eclegmata & Elektuaria, ib. Indicatio secunda præservatoria, p. 164. Intentio ejus prima respicit sanguinem, ibid. In quem finem præscribuntur evacuantia, ib. Vel mere alterantia, ibid. Intentio secunda pulmones respicit, p. 165. Morbi hujus Historia prima, ibid. Casus Ætiologia, p. 166. Præscriptionum formulæ, ib. Historia secunda, p. 172. Casus Ætiologia ibid.

SECT. I. CAP. VIII.

De Peripneumonia.

Peripneumonix descriptio, p. 175. Phlegmone quomodo in Pulmone excitatur, ibid. Peripneumonix causa conjuncta in duobus consistit, ib. Primo ut sanguis effervescat, secundo simulque intra ductus hæreat, p. 177. Diathesis modo hæc modo ista prior est, ib. Qualis ea sit Phlebotomia detegit, ib. Cujusmodi sanguinis affectio eam parit, ibid. Pulmonum vitiositas ad eam disponit, p. 179. Peripneumonix causæ evidentes, ib. Sæpenumero pleuritidi succedit aut supervenit, ib. Hujus ratio inquiratur,

ELENCHUS RERUM.

ritur, p. 180. Morbi hujus differentię, p. 181. Prognosis ejus, ibid. Ex symptomatum apparentia, ibid. Ab excretis, ib. A virium statu, p. 183. Curatio duas habet indicationes primarias, ib. Prima indicatio quatuor suggerit medendi intentiones, ibid. Intentio prima ut sanguinis affluxus præscindatur, ib. Secunda ut extravasatus circulationi reddatur, ibid. Regulę circa phlebotomiam, p. 189. Tertia medendi intentio, ut sanguinis lentor sive viscositas tollatur, p. 190. Quarto ut symptomatis urgentibus occurratur, 192. Indicatio secunda materię morbificę maturationem & expectorationem respicit, ibidem. Remediorum formulę, p. 193. Jalapia, apozema, catharsis, ibid. Enemata, ibid. Medicamenta sanguinis lentorem dissolventia, ib. Pulveres, ibidem. Spiritus & liquores chymici, ib. Haustus, ib. Symptomatum curatio, ibid. Linctus eclegmata, apozema, ib. Medicamenta contra vigilias, ibid. Ad dolorem, ib. Maturantium & expectorantium formulę, p. 193. Historia prima, ib. Historia secunda, p. 194.

SECT. I. CAP. IX.

De Pleuritide.

Pleuritis & Peripneumonia morbi affines, p. 196. Quomodo inter se differunt, ib. Pleuritidis sedes, ib. Causa ejus proxima, p. 197. Morbi hujus causę remotiores, ib. Differentię ejus, p. 199. Prognosis, ib. Curatio ejus, p. 201. Tres se offerunt indicationes, curatoria, præservatoria & vitalis, ib. Indicatio prima sanguinis obstructionem tollendam curat, ib. Phlebotomia fere in omni pleuritide necessaria, ibid. Quę vena in pleuritide aperienda, p. 203. Varię opiniones recensentur, ib. Cucurbitulę cum scarificatione Phlebotomię vicem suppleant, p. 205. Cathartica & vomitoria utrum in pleuritide exhibenda, ib. Quę alia remediorum genere in hoc morbo

ELENCHUS RERUM.

morbo conveniunt, p. 206. Indicatio secunda præservatoria, ib. Tertia vitalis, ib. Cardiaca imprimis præscribit, ib. Et contra dolores anodyna, p. 207. Remediorum formulæ ad phlegmonem tollendam, ib. Julapia & apozemata, ib. Pulveres, cathartici, p. 208. Ad sanguinis lentorem tollendum conveniunt stercoreis equini infusio, & aqua destillata, ib. Sylvii antipleuriticum, p. 210. Medicamenta maxime efficacia sunt pulveres, ib. Et liquores chymici, p. 211. Indicatio tertia remedia requirit, cardiaca & anodyna, ib. Pleuriticæ historia, p. 212.

SECT. I. CAP. X.

De Empyemate.

Empyema affectuum aliorum pectoralium productum est, p. 215. Raro aut nunquam per se incipit, ibid. Materia morbifica quæ sit, ibid. Puris & materiæ purulentæ differentia, p. 216. Quare utraque modo cum, cum sine foetore, 217. Neutrum Empyematis causa est, p. 218. Empyematis signum in fieri, ib. Dum in tacto esse, 219. Morbi prognosis, ibid. Specili à materia Empyematica deauratio quid significat, 220. Morbi curatio, . 221. Sectio sive lateris apertio, p. 222. Materies Empyematica à crebro aëris ingressu foetere solet, ib. varacentesin quæ suadent aut prohibent, p. 223. Remediorum formulæ, ibid. Cardiaca ib. Decoctum vulnerarium ib. Historia Empyematici, cujus sectio fuit lethalis, 224. Alterius qui ab eo remedio convaluit, p. 225. Historia cujusdam quia non secabatur defuncti, ib. Historia quarta priori similis, ib.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

Pulmonis Vomica morbus raro notatus, p. 226. Ejus ratio formalis & causa conjuncta, 227. Materies morbifica, p. 228. Indicationes tres, ib. prima remedia expectorantia requirit, ibidem. Remediorum formulæ, 229. Secunda indicatio præservatoria, sanguinis depurationem & pulmonis corroboracionem molitur, p. 230. Indicatio tertia vitalis remedia cardiaca & anodyna, & idoneam victus rationem præscribit, p. 231. Fontanella in latere sæpenumero in hoc morbo insigniter juvat, ib. pulmonis vomica laborantium tres historię, ib. & p. 232.

SECT. I. CAP. XII.

De Asthmathe.

Asthma morbus maxime terribilis, p. 236. Respirationis læsæ causæ, ib. Veteres causam ejus vel tantum bronchia obstructa agnovere, p. 237. Vel vapores à liene, vel utero; sed perperam hoc, ib. Bronchiorum angustia quot modis oritur, ib. Quicquid sanguinem effervesfacit asthmatis causa evidens, p. 238. Quare Asthmatici in lecto pejus habent, 239. Asthma convulsivum, ib. Sedes ejus multiplex & diffusa, ibid. Materies morbifica in variis locis consistit, p. 240. primo intra fibras musculares, ibid. Secundo intra nervos eorumque plexus, 241. Tertio juxta nervorum origines, 242. Asthma mixtum, sive partim pneumonicum, & partim convulsivum, p. ib. Asthmatis causæ recensentur, 243. Morbi prognosis, p. 244. Duæ primarię indicationes, curatoria & præservatoria, 245. In paroxysmo quid agendum,

dum, ibid. Intentio prima, respiratio facilitanda, ibid. Secunda, partes motivæ à spasimis avocandæ, 246. Remedia in hunc finem profunt, quæ spiritus dissipant, 247. Aut consopiant, ib. Tinctura, pulvis, mixturæ, 248. Indicatio præservatoria, quid extra paroxysmum agendum proponit, p. 249. Duas mendedi intentiones suggerit, ibid. Remediorum formulæ, ib. pilulæ, mixturæ, ibid. Aquæ destillatæ, Syrupi magistrales, p. 250. Decocta galli veteris, p. 252. Juscula cum, & sine purgantibus, ib. & 253. Historia prima Asthmatis convulsivi, ib. Curatio ejus, ibid. Historia secunda morbi mixti, p. 255. Casus Ætiologia, p. 257

SECT. I. CAP. XIII.

De Pectoris Hydrope.

HYdrops pectoris facile dignoscitur, p. 258. Causa ejus occulta est, 259. Quot modis gignatur, ib. Primo per vapores illiæ condensatos, ibid. Secundo per serum ibi depositum, p. 260. Quod interdum arteriis exundat, ibid. Quandoque item ex lymphæductibus, 261. Hujusmodi casus historia notabilis, ib. Ætiologia ejus, p. ibid. Curatio per pectoris paracentesin, p. 264. Signa diagnostica, p. 265. Curatio ejus, ibid. Indicationes tres, prima aquas evacuandas respicit, secunda ne nova illuvies colligatur præcavet, tertia vires instaurandas & symptomata tollenda procurat, p. 266. Medicamentorum formulæ, ibid. Hydromel purgans, tincturæ, Julapium, 267. pilulæ, aqua calcis, bochetum, p. 268. Ægrotantis historia, ib. Curatio ejus, 269.

SECT. II.

De Medicamentis, splanchnicis, sive quæ viscera imi ventris respiciunt.

CAP. I.

De Ictero, ejusque remediis, eorumque operandi modis & Ætiologiis.

Affectus hepatici, p. 270. Icterus quid sit, p. 271. Ejus causa, ib. Sylvii opinio de Icteri causa, 272. Auctoris sententia, p. 274. Morbi hujus causa interdum in sanguine, ibid. Icteri curatio, p. 275. Tres medendi intentiones, primo ut ductuum obstructions aperiantur, secundo ut sanguis ad debitam crasim reducatur, tertio ut symptomatis vires lædentibus occurratur, 276. Remediorum formulæ, p. 277. Vomitoria, Cathartica, p. 278. Bolus, apozema, potio, pilulæ, ib. Medicamenta deoppulativa, Elixir, apozema, p. 279. Remedia empirica, 280. Electuarium, aquæ distillatæ, p. 281. Sylvii remedia empirica, 282. Pro indicatione secunda requiruntur remedia antiicterica sale volatili animali prædita, ib. Variæ eorundem formulæ, 283. Item quæ sale volatili minerali polleant Medicamenta chalybeata varii generis, p. 284. Remedia antiicterica externa & sympathetica, 285. Quorundam exiis Ætiologiæ, p. 286. Indicatio tertia, cardiaca, & idoneam victus rationem præscribit, ib. Cardiacorum formulæ, p. 288.

SECT. II. CAP. II.

De Remediis aliis Hepaticis.

Remediorum hepaticorum genera, p. 288. Circa viscus hoc duæ generales medendi intentiones, ib. Medicamenta splanchnica vulgo dicta,

dīcta, primo ac potissimum in sanguinem operantur p. 290. Qualia sunt quæ hepar specialius respiciunt, 291. Hepaticorum formulæ quædam, ibid. Remedia ad alios hepatis affectus dicata simplicia sunt vel composita, 292. Primo simplicia, ib. Chalybeata, p. 293. Hepaticorum compositiones officinales, 294. Compositiones magistrales, ib. Electuarium, aqua destillata, p. 295. Pilulæ, ib.

SECT. II. CAP. III.

De Remediis ad Hydropem Ascitem.

Ascitis causæ remotiores, 296. primo respectu sanguinis, 297. Non semper ab hepate vel liene procedit, 298. Humores è quibus gignitur, sunt, primo sanguis, ibidem. Secundo humor lacteus & lymphicus, p. 299. Hydrops sæpe Icteri productum, ib. Hydropis species, ib. Ascitis descriptio, p. 302. Morbi differentia, p. 304. Prognosis ejus, s. ib. Ascitis curatio, p. 305. Quibus & quot remediis aquarumeductio molienda est, ib. primo per Cathartin, 306. Cathartica sunt vel emetica vel purgantia, ibidem. Præcipua utriusque generis medicamenta, ib. Gummi gutta varia ejus præparata, p. 308. Hydragogorum ex eo præparatorum formulæ, ib. Esulæ sive Tithymali, ib. Ejus præparata & formulæ, 309. Hercules Bovii, ibidem. Pilulæ Lunares ibid. Hydragoga purgantia, 310. Sambucus & ebulus, soldanella, succus ireos, ib. Elaterium, p. 311. Hydragogorum formulæ, ib. Tinctura, pulveres, pilulæ, Electuarium, 312. Hydragoga diuretica, p. 313. In Ascite quid proficiunt, ib. Quo delectu & discrimine exhiberi debent, p. 315. Diaphoretica in Ascite quantum valent, p. 317. Enemata ac emplastra, p. 318. Formulæ eorum, ibid. Paracentesis in Ascite quibus & quando conveniunt, ibid. Curationis historia, p. 319.

Tympanites haud proprie Hydropis species, p. 321. Causa ejus quare occulta, 327. Flatui vulgo ascribitur, ib. De flatuum sede inter auctores non convenit, 323. Non intra ductus eorum, ibid. Non intra viscerum tunicas, ibid. Quot & quibus de causis venter intumescit, ibid. Primo à viscerum in eâ tumoribus, p. 324. Secundo ab aquis aggestis, ut in Ascite, 325. Tertio à flatibus, ibid. Quarto à fibrarum propter spiritus perturbatos inflatione *παραδῆ*, ibid. Cujusmodi affectio Tympanites est, p. 326. Ejus causa & ratio formalis explicantur, 328. Et argumentis ac instantiis probantur, ibid. Tympanites universalis, p. 329. Ejus causa inquiritur, ib. Vera assignatur, ib. In defunctis cur venter intumescit, p. 330. Spiritus animales *ὀρμῶντες* & non flatus Tympanitis causa, 331. Hoc succi nervei vitio accidit, p. ib. Cujus obstructione spiritus intra fibras detinentur ac immobiles fiunt, ib. Morbi descriptio, 333. Causæ ejus procatarticae, ib. Affectus alii spasmodici prævii, ibid. Casus Asthmatis in Tympaniten desinentis, 334. Morbi causæ evidentes, ib. Prognosis ejus, p. 336. Therapeia, ib. Remedia in flatu destinaata haud profunt, ib. Tres indicationes Therapeuticae, 337. Curatoria prima, & difficillima, ib. Quæ & qualia remedia in hoc morbo profunt aut obsunt, ib. Cathartica tantum blandiora & enemata conducunt, p. 339. Medicamentorum formulæ, ibid. Liquor solutivus, ib. Enemata, ib. Diuretica, aquæ destillatæ, pilulæ, spiritus, expressio, p. 341. Apozema, Topica, fodus, ib. Emplastrum, p. 343. Indicatio secunda remedia alterantia requirit, ib. De medicamentis chalybeatis, ib. Cujusmodi ex ferro præparata non conveniunt, ib. Qualia admitti possunt, p. 344. Chalybeatorum formulæ, 345. Liquorè floribus Tapsi-barbati, ib. Electuarium, ib. Julapium, p. 346. Indica
tio

tio tertia remedia præscribit potissimum contra spirituum deliquia, & dyspnœam, & contra vigilias ac sitim, ib. Cardiaca, Hypnotica, & suinextinguentia, ibid.

SECT. II. CAP. V.

De Anasarca.

A Nasaræ descriptio, p. 347. Quomodo ab Ascite differt, ib. Origo ejus à sanguine, ib. Causa materialis & efficiens, ib. Sanguis causa ejus efficiens duplici respectu, ib. primo quod non rite sanguificat, p. 348. In cujus rationem inquiritur, ib. Hæmatoseos ratio & modus explicantur, 349. Sanguinis diathesis hydropica exoritur duplici respectu, p. 350. Viz ob vitium aut defectum quoad ejus vel primo fermentationem, 351 Vel secundo accensionem, p. 353. Causæ ejus procatasticæ ad tria capita reducuntur, ib. primo quia sanguinis particule activæ nimis absumuntur, p. 354. Secundo quia non satis reparantur, 355. Tertio quoniam à particulis hebetioribus obruuntur, ibid. Cujus tres sunt casus, ib. Primo à nonnaturalibus immodice ingestis, ib. Secundo à naturalibus indebite retentis, ibid. Tertio à præternaturalibus in corpore genitis, ibid. Hujus varii modi ac rationes recensentur, p. 356. Anasaræ causa materialis partim sanguinisterum, & partim succus nutritius, 358. Quare humor hydropicus sit limpidus & non cruentus aut lacteus, p. ib. Morbi differentiæ, 359. Curatio ejus, 360. Indicationes duæ, primo ut aquæ interius evacuentur, secundo ne nova continue generetur, ib. Prima materiæ morbificæ evacuationem intendit, primo per cathartica, p. 361. Fortiora conveniunt, sed non omnibus, ib. Eorum operandi modus, p. 362. Secundo per Diuretica, 363. Ac imprimis lixivialia, ibid. Eorum operandi modus & ratio inquiruntur

runtur, p. 363. Diureticorum lixivialium formulæ, ibidem. Diaphoretica, p. 365. Diaphoretica conveniunt, quæ in dosi largiori sumuntur, ibidem. Eorum formulæ, ibidem. Hydragoga externa, p. 367. Eorundem præcipuæ species, & administrationum modi, ibidem. Frictiones, ibid. Linimenta, & foci, ibidem. Balnea, vesicatoria, p. 369. Escharotica, ibidem. Eiusdem modus empiricus, 370. Acus punctura, ibidem. Indicatio secunda præservatoria cuiusmodi remedia suggerit, p. 372. Eorundem formulæ, ibidem. Electuarium, ibidem. Chalybeata in hoc morbo prosunt, ibidem. Sed tantum sulphure prædita, 373. Pulvis, pilulæ & julapium, p. 374. Aqua destillata, ibidem. Diæta, ibidem. Hydropis Anasaræ curatæ exemplum, p. 375. Morbi prognosis & curatio, ibidem. Conclusio hujus sectionis, ib.

SECT. III. CAP. I.

De Phlebotomia.

Phlebotomia medicina maxime generalis & antiqua, 377. Natura per hæmorrhagias eam primo demonstravit, ibidem. Hæmorrhagiæ criticæ cum vel sine febre, 378. Earum causæ procedunt, vel primo à sanguinis accensione, ibidem. Vel à fermentatione ejus, ibidem. Hæmorrhagiæ criticæ quandoque in symptomaticam cedunt, ibidem. Hæmorrhagiæ symptomaticæ oriuntur, primo vitio sanguinis, 379. Secundo vasorum culpa, quatenus vel male conformantur, p. 380. Vel spasmodice afficiuntur, ibidem. Tertio à sanguine & vasis simul in culpa existentibus, 382. Sanguinis missio ab arte procurata, primo vel naturam imitatur, p. 383. Vel secundo eam præcellit aut regulat, 384. Vel tertio à natura superatur, ibidem. Phlebotomia & Hæmorrhagia spontanea differunt quoad subiectum & materiem, p. 385. Phlebotomiæ usus & effectus, 386.

Quo

Quomodo sanguinem afficit alteratque, ibidem. Primo copiam ejus minuit, ibidem. Sanguinis missio nec prodige nec minus facienda, p. 387. Prioris rationis innuuntur, ibidem. Phlebotomia primo sanguinis mixtionem emendat, ibidem. Secundo crasin ejus restituit, p. 389. Quædam sanguinis dyscrasiæ phlebotomiam non admittunt, ibidem. In quibusdam casibus de phlebotomia valde ambigitur, 390. Et præcipue in febre continua putrida, ibidem. Quomodo lis dirimenda est, ibidem. Tertio, phlebotomia sanguinis motus inordinatos corrigit aut sistit, 391. Quos & quorum partium morbos Phlebotomia præcipue respicit, p. 392. Post phlebotomiam indicatam deliberare oportet super quatuor sequentibus, ib. Primo de loco unde sanguis mittendus est, p. 393. In quibusdam casibus à brachio, ibidem. In aliis è vena frontis temporum aut juguli, ibidem. Vena brachialis Cephalica aut Jecoraria aut Salvatella perperam ita dicta, ibidem. Vena Jugularis tutissime pertunditur, p. 395. De venis in manu aut pede, ib. Considerare oportet, quo modo aut quo instrumento sanguinem detrahere oportet, ibidem. Sanguinis detractionem quidam ridiculè tum veteres tum neoterici damnarunt, ibidem. Quare inter venam secandam, Arteriæ pertusio adeo periculosa, p. 396. Tertio sanguinis mittendi tempus in considerationem venit, 397. Primo respectu morbi, ibidem. Secundo respectu ætatis, ibidem. Tertio respectu anni & partium ejus, p. 398. Lunæ & siderum aspectus nullius hic momenti sunt, 399. Quarto Tempus diei circa phlebotomiam considerandum, ib. Quinto sanguinis mittendi quantitas perpendi debet, p. 400. De Phlebotomia nimia cavendum, 401. Quin & parcior sæpe officit ac febrem intendit, ib. Hujus ratio assignatur ib. In quibusdam casibus sanguinis missio omnino vetatur, p. 402. Phlebotomia semper fiat cum orificio satis amplo, bi.

SECT. III. CAP. II.

*De Remediis ἰχθυόσιν sive sanguinem
sistentibus.*

Hæmorrhagia non omnis sistenda est, p. 404. Sed tantum immodica aut inconveniens, ibid. Posterioris casus præcipui recensentur, ibid. Item & prioris, p. 405. Hæmorrhagiæ narium in præsentī curatio tantum proponitur, 406. Vasa è quibus sanguis effluit describuntur, ibid. Eadem sunt è quibus serum ad nares destillat, ib. Sanguis è vasis istis copia immodica effluens valde incommodus, p. 407. Talis effluxus immoderati causæ, ibid. Primo fit sanguinis vitio, ib. Secundo vasorum culpa, ib. Prognosis, p. 408. Curationis tres indicationes primariæ, 409. Indicatio curatoria tres suggerit medendi intentiones, ib. Remedia externa ad sanguinis affluxum revocandum, 410. Primo Ligaturæ, ibid. Secundo, venæ sectio, ib. Tertio, frigidorum applicatio, 411. Quarto, cucurbitæ, ib. Quinto, frictiones, 412. Sexto, cauteria, ibid. Septimo, Leipothymix, ib. Octavo, remedia per sympathiam, aut antipathiam, ἰχθυόσιν 413. Primo, pulvis sympatheticus, ibid. Secundo, lignum fraxini virginæ, ib. Tertio bufo siccatus, ib. Quarto, lapis hæmatitis, ibid. Quinto, usnea, ib. Topica vasorum ora occludentia, 414. Nono, Injunctio aquæ vitriolicæ, ibid. Turundæ, 415. Stercus porcinum, p. ibid. Sanguis combustus, ibid. Remedia interna, 416. Quorum duæ sunt intentiones, ib. Primo sanguis effervescentiam sedare, ib. Julapia, ib. Tinctura, ib. Secundo, cordis motum sufflaminare, p. 417. Fit per hypnotica, ib. De hæmorrhagia in febre maligna, ib. Remedia, ib. Indicatio secunda vitalis, p. 419. Ægrotantis situs, ibid. Modo in lecto, modo extra hunc, ibid. Indicatio tertia præservatoria, p.

420. Medendi intentiones habet duas, ib. Remediorum formulæ, 421. Hæmorrhagiæ rarioris historia, ib. Ætiologia ejus, ib. Curatio, 423.

SECT. III. CAP. III.

De Vesicatoriis.

Vesicatoria à veteribus phænigmi & sinapismi dicta, p. 425. Ex quibus parantur, p. ibid. primo ex igne actuali vel eo imbutis, ib. Secundo ex corporibus quæ dicuntur potentialiter ignea, ib. Vesicatoriorum formulæ, 426. Vesicatorium elegans cum dropace, ib. Quomodo vesicatoria operantur, 428. Ostenditur exemplo ignis, ibid. Cantharides quomodo vesicas excitant & aquas educunt, p. 429. Quare dysuriam ferventer inferunt, p. 430. Vesicatoria uricas & sudores movent, ibid. Vesicatoriorum effectus, 431. Primo quoad humores cutaneos, ib. Secundo respectu sanguinis, p. 432. Quem expurgant & alterant, ibid. Tertio respectu nervorum & humoris in iis ex partibus nerveis scattentis, 433. Quibus morbis sanandis Vesicatoria conducunt, p. 434. Primo affectibus quibusque cutaneis, ibid. Secundo sanguinis impuritates ac dyscrasias tollunt, 435. Hoc remedium utile est ad morbos quos sanguis in aliis partibus producit, ib. Tertio etiam ad affectus omnes cerebri ac nervosi generis, p. 436. Quibus morbis Vesicatoria intenduntur, 437. Quibus constitutionibus Vesicatoria optime congruunt, ib. Quibus item minime, 438. In hominibus temperamenti calidioris partem discruciant, & aquas non attrahunt, ib. In aliis, quatenus ichorem nimium educunt, haud congruunt, ib. Vesicatorum ulcera in febribus quandoque ubertim flunt & morbum judicant, p. 439. Et non sunt sananda, ib. Exemplo res declaratur, 440.

SECT. III. CAP. IV.

De Fonticulis sive Fontanellis.

Fontanella remedium præservatorium potius quam curationum, 441. Super his tria sunt disquirenda, 442. Primo quos humores evacuant, ib. Secundo in quibus morbis præcipue conducunt, p. 443. Tercio in quibus corporibus minus conveniunt, 444. Viz. Primo ubi evacuant nimis, ibid. Quare humorem sæpe nimium profundunt, ibid. Quare spiritus nimis absumunt, 445. Fontanella inconveniens est, quando minus quam par est evacuat, 446. Fonticulorum loca designantur, juxta quod eorum fines sunt, Primo evacuatio generalis, vel secundo evacuatio simul & revulsivo, vel ista simul ac derivatio, 447. Diversæ corporis partes in quibus fontanella incidi debet, ib. In futura coronali, ibid. In bregmate & occipite, p. 448. Inter homoplatas, ibid. Qui ad plures morbos sunt utiles, ibid. Fonticulus in hypochondrio sinistro, 449. In inguine, 450. In femore, ibid. Membri locus idoneus detegendus, ut procul à vasis & tendinibus fiat, 451. Symptomata fonticulis accidentia ut curanda, ibid. Quæ potissimum medelam requirunt, p. 452. Primo inflammatio, ibid. Quæ cum fonticulo recenti accidit, ejus ætiologia & curatio proponuntur, ib. Inflammatio tres habet criseos modos, p. 453. Harum ordinarius & optimus est, ut sanguis extravasatus educatur, ibid. Quomodo hoc fiat, ib. Quibus remediis opus est, 454. In hunc finem sæpe purgatio & Phlebotomia requiruntur, 455. Inflammatio interdum fonticulo antiquo supervenit, ibid. Fonticulus ichorem nimium & fœtidum profundens medelam exigit, p. 456. Primo ut sanguinis crasis restituatur, ibid. Secundo ut loci ulcerati tonus præservetur, 457. Fontanell caxicca & molesta

Ista medelam exigit, ibid. Fonticulus interdum invitis omnibus cum fovea sanabitur, p. 458. Quandoque carnem spongiosam circa labia succrescentem habet, ibid. Hujus ætiologia traditur, ibid. Vulgaris error est fonticulos ad sterilitatem disponere, p. 459.

SECT. III. CAP. V.

De Affectibus Cutaneis eorumque remediis.

Descriptio cuticulæ, p. 461. Cutis, ibid. Papillæ pyramidales organum Tactus, p. 462. Cutis glandulæ & pori, ibid. Pori duplices, majores ibid. Cutis rugæ ac sulci, ibid. Cutis lævitas & asperitas unde; 463. Multum dependens ab humore poros implente, ib. Quin & à pororum subita contractione, 464. In poris majoribus sunt pilorum radices, ibidem. Cuticulæ morbi nulli, 465. Affectus cutanei recensentur, ibidem. Affectus cutanei cum tumore vel sine tumore, ibid. primo maculæ Ephelides dictæ, 466. Ephelidum descriptio, ib. Earum materies & causa, 467. Maculæ lenticulares, ibidem. Maculæ hepaticæ perperam ita dictæ, 468. Earum descriptio & causa, ibidem. Maculæ pestilenciales & scorbuticæ, p. 469. Macularum curatio, 470. Cosmeticorum formulæ, ibidem. Primo quæ cutim detergent, ibidem. Secundo quæ materiem maculosam repellunt, p. 471. Lac virginis, ibid. Aqua cosmetica mercurialis, ibidem. virtus ejus, ibidem. Usus ejus familiaris non tutus, 473.

SECT. III. CAP. VI.

De Psora cum Pruritu.

PSora morbus proprie cutaneus, p. 474. Ejus descriptio, 475. Qualis humor sit materies ejus ib. Non quispiam è quatuor vulgaribus, p. ib. Sed humor glandulis cutaneis insitus, 476. Latex sive humor iste describitur, 477. Quomodo degener & *ψωρώδης* evadit, 478. Hoc fit tribus modis, primo ob sanguinem impurum, ibid. Secundo mera stagnatione, ib. Tertio, contagio ab extra suscepto, 479. Contagii hujuscitissimi ratio explicatur, ib. Contagium alicubi susceptum mox in totam cutim diffunditur, p. 480. De pruritu, ib. Ad sensum Tactus spectat, ib. Cujusmodi sit affectio ejus, p. 481. Tactus affectiones primæ sunt dolor & voluptas, ib. Doloris ratio formalis, p. 482. Solutio continui semper ejus causa est, ib. Voluptas quid sit, 483. Ejus ratio formalis, ib. Præcipue consistit in molesti remotione, p. 484. Pruritus quid sit, ib. Quomodo spiritus in eo moventur, ib. Medium quiddam est inter dolorem & voluptatem, ib. Psoræ differentiarum primo quoad originem ejus, 485. Secundo quoad formam, ibid. Prognosis ejus, 486. Pueris & cachecticis maxime periculosus, ib. Therapeia ejus, ib. Indicationes, ib. prima indicatio curatoria, ib. Secunda indicatio præservatoria, 487. Remedia tum interna, tum externa simul adhibenda, p. 488. Catharsis, Phlebotomia, & alterantia, & dein topica requiruntur, ib. purgantium formulæ ib. Apozema, ib. Cerevisiæ medicatæ, p. 489. Remedia alterantia, ib. Electuarium, 490. Aqua destillata, ib. Unguenta quorum basis præcipue sulphur, ibid. Eorum formulæ, p. 491. Pharmaca alia *ἀντιψωρώδη*, ib. Unguentum potentissimum ex Hydrargyro, 492. Sed periculosum, ibid. Formula ejus

ejus ibid. Aqua Mercurialis ad pforum, ib. Quare sulphur pforæ antidotum, 493. Ratio ejus, ibid. Quomodo Mercurius hunc morbum sanat, 494. Virtutis ejus Ætiologia, ib.

SECT. III. CAP. VII.

De Impetigine, sive Lepra Græcorum.

Impetiginis varix appellationes, p. 495. Describitur secundum phænomena ejus, ibid. Morbi hujus differentix, p. 496. Quomodo differt à pfora & lepra, ibid. Causa materialis non humor cutaneus, ib. Sed concretiones Tartareæ in sanguine genitæ, p. 500. Causa ejus proxima, ibid. Causæ evidentes, ibid. Inordinationes in victu, 501. Carnis porcine ac piscium esus assiduus, ibid. Hujus ratio inquiritur, ib. Sæpius scorbuto ac lue Venereæ supervenit, ib. Prognosis ejus, p. 502. Therapeia, 503. Indicationes duæ primariæ, 504. Morbus per se incipiens ut curandus, ib. Causæ evidentes primo amovendæ, ibid. Causæ proximiores ut tollendæ, ibid. Remedia præcipua notantur, ibid. Catharsis, 505. Infusio Cathartica, ibid. Serum lactis ib. Electuarium, ibid. Acidulæ chalibeatæ, p. 506. Decocta ex lignis, ibid. Medicamenta ex chalybe, ibid. Salivatio, 507. Salivatio hunc morbum non semper curat, ibid. Quare Impetigo difficilior quam lues Venerea sanatur, 508. Impetigo scorbuto superveniens ut tractanda, ibid. Antiscorbutica calida non congruunt, 509. Neque Thermæ, ibid. At solum remedia temperatiora, & sale nitrosa vitriolico aut volatili prædita, ibid. Nitrosorum formulæ, 510. Liquor Taraxici, ib. Fructus cucumeris, ibid. Acidulæ purgantes, ibid. Acidulæ vitriolicæ, ibid. Remedia ex stanno & Antimonio, p. 511. Medicamenta sale volatili prædita, ibid. Præcipua ex viperis parata, ibid. Sed non Chymica, p. 512.

Vipe-

ELENCHUS RERUM.

rarum juscula & infusiones, ib. Impetigo lui Venereæ superveniens ut curanda, ibid. Indicatio secunda curatoria, 513. Topica ex pice liquida sunt optima, ib. Balnea, 512 Linimenta, ibid. Mitia, ibid. Fortiora ex pice liquida, 515. Fortissima ex Mercurio, ib. Historia notabilis, ibid. & 516. Salivario Impetiginem pro tempore curat cum recidiva, ibid. Remedium istud repetitum morbum non penitus sanabat, 518:

PHARMACEUTICÆ RATIONALIS,

Sive

DE MEDICAMENTORUM OPERATIONIBUS

In Corpore Humano

PARS SECUNDA.

SECTIO I.

De Medicamentis Thoracicis.

CAPUT I.

De Respirationis Organis & usu.

IN priore tractatu, Pharmacix
cujusque rationes explicare
aggessus, medicamenta ferè
tantum generalia, quæ nem-
pe evacuationem aliquam
cient, aut spiritus vacillantes
erigunt ac instaurant; vel ni-
mis ferocientes & irrequietos consopiant, at-
tigimus: verùm insuper multa alia & diver-
simoda extant remediorum genera, quæ sci-
licet peculiarem quandam corporis partem,
aut singularem aliquem morbum respicere,
inque fines istos virtute sive operatione qua-
dam specificâ destinari perhibentur. Circa
A horum,

horum, aut saltem præcipuorum ex iis tum $\sigma\eta$, tum $\delta\iota\acute{o}\pi$, viz. utrùm ita revera habet, & ob quam rationem ita fiat, nunc operæ pretium videtur inquirere: atque imprimis de medicamentis Thoracicis, quæ videlicet contra Tussim, Phthisin, Catarrhum, Asthma, Dyspnœam, aliosque pectoris affectus præscribi solent, dicemus.

Quandoquidem verò tum hujusmodi affectuum, tum in iis sanandis operationum medicinalium rationes valde abstrusæ, & explicatu difficillimæ videntur: idcirco, priusquam hoc pensum aggrediar, quædam circa partes ipsas, earumque tum vius & actiones ordinarias, tum ægritudines sive affectiones præternaturales præmitti debent. Quoad prius, Thoracis partes aut principes sunt, uti Cor, & Pulmones, cum vasis eorum appendicibus; aut subservientes, ut membranæ, & musculi, cum Diaphragmate; item costæ, cum vertebri; vasa pneumonica, cum nerveis fibris & glandulis. Cordis & vasorum ejus consideratio propriè non hujus loci est, quoniam inter Pathemata ejus non tam privati pectoris, quàm totius corporis ægritudines generales haberi solent. Cum itaque remedia ad curandos istius regionis morbos destinata, præcipue pulmones, aliaque respirationis organa ipsis tamulantia respiciant; idcirco imprimis partium harum fabricam & usus, deinde earundem affectiones, unà cum medendi methodo, & remediis describemus; ac denique horum omnium Ætiologias subdere nitimur.

Pul-

Pulmonum substantia ab Antiquis, & tere hætenus à Modernis, intar compagis viscerum aliorum, pro carne semper & parenchymate haberi solebat; quæ tamen levior & spongiosa (quatenus ab aëre insufflato plurimum distendi, & in aquis supernatare apta fuit) dicebatur. Porro cum & pulmones embryone exempti rubescant, & submergantur; & quorumvis aduitorum coëti & elixi, satis compacti & solidiores appareant; eos revera carneos existere ferè nullus dubitabat: donec nuper Clar. Malpighius, diligentissimus naturæ scrutator, partes istas prius excarneas, & merè membranaceas esse comperit; & proinde statuit pulmonis compagem, si nervi & vasa quædam cum Tracheæ ramis excipiantur, vesicularum aggeriem quandam esse; atque vesiculas istas ubique protensas & sinuatas, talem situm & nexum obtinere, ut in easdem ex aspera Arteria, dein ex aliis in alias aditus pateat; donec omnes tandem in membranam pulmones investientem desinant. Et quidem rem ita habere experimento ad sensum declarat. Accipiaturnimirum pulmo calidè exemptus, inque arteriam Pneumonicam aqua per syphonem toties injiciatur, donec sanguine penitus abluto tota compages subalbida, & ferè diaphana appareat; dein aquâ istâ per compressionem expressâ, & aëre per Tracheam immisso, & concluso, pulmo turgidus exsiccetur: non tantum lumini objectus, externè diaphonos exponit orbiculos; sed & internè sectus, candidam vesicularum molem oculis exhibet. Porro microscopio ad-

hibito detexit rete quoddam mirabile singulas istas vesiculas vinciens, & colligans; quod nimirum ex arteriæ & venæ productionibus & ramificationibus minutis constat; quæ vasa sanguinem per exiles & tortuosos ductus, perque multiplices tubulorum flexus circumagunt.

Præter has vesiculas, maximâ ex parte pulmonis compagem constituentes, novum & mirabiliorem visceris hujus apparatus Vir insignissimus adinvenit: viz. planè ostendit molem pulmonariam, ex lobulis penè infinitis propriâ membranâ circumseptis, qui communibus vasis donati propaginibus asperæ arteriæ adnascuntur, conflare: cujusmodi lobulorum insertio, & situatio diversimodè habent, juxta quod modò Trachææ basi, modò costæ, aut cono ejus affiguntur; etiam juxta quod desinunt in pulmonis vel superficiem externam & planam, vel angulos, insuper secundum quod ipsi inter se situm, nexum, & interstitia debita ad pulmonis compagem ritè adimplendam obtinere debent. Lobuli ex quibus unusquisque pulmonum lobus contextitur in Tabula 3ta accuratè ac ad vivum exprimuntur.

Hos lobulos, (qui in pulmone majore, aut alio quovis semicocto clarè apparent) interstitia quædam distinguunt; quæ (prout notavit vir Clar.) non nudæ cavitates, aut intercepta inania spatia sunt, sed plures habent membranas, modò parallelas, modò angulares, à lobulis propagatas; & vasis etiam plurimis obductas, ità ut interstitia hæc sint vesiculæ

vesiculæ quædam membranæ , diaphanæ
tamen, & tenuissimæ. Si in pulmonis lobo
quodam singulari, unum ex his interstitiis
cultelli cuspidè leviter aperias , & foramini
perexiguo facto per tubulum insufflaveris ,
illico totus iste lobus interstitiis omnibus in-
flatis plurimum extendetur; dein si compa-
gem istam luci objicias , interstitia diaphana
facta lobulos quosque , etiam valdè conspi-
cuos , magnis intervallis interstinguent ; adeo-
que lobulorum series quæque velut Polypo-
dii folium apparebit , & sub ejusmodi figuris
quales Malpighius descripsit, atque in Tabulæ
Nostræ tertiæ Figura secunda repræsentantur.
Cum vero à liquore congelabili ductibus
Trachealibus injecto lobuli implentur & ex-
tenduntur , *Qûis* eorum nonnihil diversa ,
& quasi uviformis videtur : quemadmodum
in ejusdem Tabulæ Figura prima exprimitur.
Hanc asperæ arteriæ sobolem venæ & arteriæ
ubique comitantur ; quæ nexu quodam , &
pari ramificatione per totam excurrunt pul-
monum substantiam. Hoc jucundo specta-
culo , in pulmonis lobo inanito acturgido ,
& quibusdam vasis Mercurio vivo injecto ,
aliisque liquore tincto impletis , planè cer-
nitur. Ceterum in vivisectionibus vasorum
genus aliud , *viz.* Lymphæductus , per totos
pulmones disseminari *αυλοψία* patet : quini-
mo & nervos quamplurimos & propagines
nervæas per eos ubique distribui , alibi satis
clarè ostendimus. Præter has partes , & Vasa
pulmonis primaria , aliæ quædam , & velut

secundariæ adnotandæ occurrunt. Quippe Venæ & Arteriæ pneumonicæ, vasis sanguiferis aliis, ab Aorta oriundis, porrò & glandulis, nec non fibris tum nerveis, tum motricibus præditæ sunt; atque Trachea his omnibus, ac insuper cartilagineis, instruitur.

Unde licebit inferre, pulmonis integram compagem merè fistulosam, ac ex tubis diversi generis & magnitudinis, & variè, imò intricatissimè dispositis conflata esse: qui licet, mirabiliter complicati, multifariam contorti & perplexi videantur, ubique tamen continui, & cum mutua ad se invicem habitudine protensi, aërem, sanguinem, lympham, & spiritus animales, propter accessarios quosdam usus, huc illuc ordinatim usque, & regulariter convehunt ac disponunt. Hanc pulmonis molem, unà & vasorum ejus omnium ramificationes, divaricationes, & mutuas complicationes anaglyphicè describere, pensum haud minùs difficile esset, quàm serici admodum contorti & perplexi fasciam, sive glomerem, quoad singula fila, eorumque ad se invicem habitudines delineare. Nihilominus, ut juxta propositum nostrum Thoracis tum Pathologia, tum pharmacia ritè innotescat, ex re fore videtur, pulmonum vasa omnia sigillatim hic percurrere, eorumque tum descriptiones, tum usus & affectiones præternaturales tradere; quibus demum methodus Therapeutica subjungetur. Sunt autem vasa, è quibus integra pulmonum moles constat, Thrachea, cum Bronchiis,

Bronchiis , & Vesiculis ; Arteriæ , Venæ , Lymphæductus , & Nervi ; quibus addantur vasorum istorum partes , & appendices , viz. vasorum majorum tunicæ ; quæ vasis sanguiferis aliis , & glandulis , nec non fibris nerveis & muscularibus donantur.

Quod itaque ad pulmonis vasa primaria spectat, quamvis hæc singula propter mutua omnium inter se officia mira necessitudine communicent : attamen Arteriæ, & Venæ Pneumonicae Tracheam, ejusque partitiones, κατὰ πῶδες observant ; nam cujusque horum rami & propagines è truncis similiter oriundi, & huc illuc protensi, pari passu ubique incedunt ; ita ut Trachea ejusque rami medium usque locum teneant, supra hanc vena, & infra Arteria Pneumonica ferantur, omnesque æquali & socia ramificatione distribuuntur : quin & furculi & propagines compares , à singulis emissi , comparibus suis statim applicantur, inque plexus seu velut retia mirabilia , è quibus pulmonum textura ferè in totum est conflata, abeunt. Impossibile erit horum omnium simul incedentium, quoad furculos & propagines minores, protensiones, & varias inter se complicationes describere ; si tamen unicuique vasi singulatim Argentum vivum, gypsum calidum & fluens, ceram oleo terebinthinæ dilutam, & liquefactam, aut aliusmodi materiam, quæ ductus omnes aut præcipuos implebit, distentosque retinebit, injeceris, inde figuram exactè satis adumbrare licebit, adeoque ex singulis per se

& particulatim descriptis, totius pulmonis compages sive textura concipi potest. Itaque super his, & quibusque aliis Pulmonum vasis, & partibus, ordine dicemus; & primò de Trachea.

Trachea, sive aspera Arteria est fistula oblonga ex cartilaginibus & membranis constans, quæ à gutture sive faucium imò incipiens, gulæque incumbens, inque Pulmones descendens, per totas eorum compages ramificatione multiplici dispergitur. Hujus partes duæ à veteribus assignantur, viz. superior quæ Larynx, & inferior, quæ Bronchus vulgo dicitur; quibus etiam tertia sive infima, à Malpighio vesicularis dicta, addatur.

Prior harum, quæ asperæ Arteriæ initium, vociferationi potissimum inservit, ex pluribus variisque cartilaginibus conformatur, quibus etiam muscoli appropriati adjunguntur; quorum omnium descriptio, & usus ab Anatomicis adeò exactè traduntur, ut non opus sit iisdem amplius describendis immorari; methodi gratiâ compendio tantum advertimus, laryngem cartilagines quasdam majores diversiformes aliasque, uniformes habere; priores ob similitudines, quas ad res alias gerunt, dicuntur Epiglottis, Cartilago scutiformis, Annularis, & ἀντάρτυρος. Huic ultimæ continua cartilaginum eâdem prorsus figura & ratione conformatarum series succedit; quæ singulæ, cum circuli cujusdam sed non absoluti formam referant; eo modo disponuntur, ac si quis plures ligneos circulos ita com-

componeret, ut ex parietibus eorum, aliorum usque aliis superpositorum, quædam fistula, sive canalis velut costis insignitus, assurgeret. Cartilagines hæ circulares ductu toto æqualiter à se invicem distant, & membranæ interioris beneficio, quæ velut periosmium, interstitia eorum adimplet, tanquam ligamento connectuntur. Porro cujusque cartilaginis annularis pars posterior, ubi Oesophago incumbit, quo meliùs deglutitioni ciborum inserviat, in membranam abit; quæ & prorsus eadem est, ac illa vimina cartilaginea colligans, atque totam laryngis cavitatem obducens, unctuofo semper humore perfunditur; quo scilicet tum contra aërem asperiores inspirandum, tum halitus acriores expirandos, muniatur.

Præter hanc membranam internam, etiam altera externa, tenuior licet, totam Tracheam investit; cujus ope tum cartilagines inter se firmiùs connectuntur, tum tota canna partibus vicinis alligata, tutiùs & firmiùs ad Thoracem descendit. Porro utriusque membranæ alios quosdam usus ac munia esse censemus, quàm ut Trachææ parietibus conformandis, aut muniendis merè inserviat: quippe hic plures nervos & propagines nerveas passim inferi, tum & interiorem ipsam asperæ Arteriæ tunicam fibris tum nerveis, tum carneis sive muscularibus præditam esse, planè advertimus: unde concludere licebit Tracheam aut quoad se totam, aut saltem partes ejus, & sensu & motu quodam potiri. Et quidem

observatione maximè vulgari patet, interior-rem ejus ductum sensu acutissimo pollere, quatenus à tenuissimo offendiculo in tantum irritatur, ut illico in motum convulsivum, scilicet tussim, mirè cogatur. Ceterùm uti molestiæ sensus; proindeque motus obeundi instinctus, sæpissime ab hoc vase exoritur, ita & vim sive impetum quendam motivum, sive in respirando, sive in tussiendo, fibras ejus proprio Marte quadantenus obire censemus. Profecto super his non est ut dubitetur, quoniam in hac membranâ interiore observare est binos fibrarum muscularium ordines, eo quidem ritu ac in Aorta & intestinis dispositos. nimirum unus extat fibrarum rectarum ordo superior, quæ dum contrahuntur, Cartilagine omnes circulares propius ad se invicem adduci, proindeque vasis hujus truncum successive secundum ejus partes omnes abbreviari faciunt: subter hunc jacet alter fibrarum circularium ordo, quibus (dum inflantur) contractis, ejusdem Tracheæ cavitas plurimùm coarctatur. Cum itaque fibræ utriusque generis motrices, vasis istius ductum quoad omnes dimensiones angustari faciant; satis obvium est, eos ad expirationis actus obeundos conducere, atque plus aut minus agere, juxta quod celerius vel tardius, intensius vel remissius, expirare incumbit. In tussi, expuitione, exsufflatione, & quibusdam aliis expirationis fortioris actibus, hæ fibræ vehementius contractæ, spiritum, aliaque asperæ Arteriæ contenta violenter expelli

pelligunt: porro ab hac actione interdum depravatâ aut præpeditâ, Asthma, Dyspnceam, aliosque circa respirationem affectus exoriri inferius declarabitur.

Tunica hæc interior musculosa binas alias etiam quasi adnatas habet, scilicet glandulosam, & vasculosam. Nam, sicut alibi circa Arteriæ sanguiferæ anatomen notavimus, etiam advertere licebit, fistulam internam Tracheæ, texturâ vasorum omnis generis ac præcipuè sanguiferorum densissimâ & quasi retiformi obduci. Arteriæ non à vasis Pnemonicis, sed à ramo bronchiali (quem ab Aorta Clar. Dominus Ruisch oriundum dedit) profectæ, huic inferuntur; quas etiam propagines venosæ, originem suam Venæ Cavæ debentes, comitantur: binis hisce furculi nervei occurrentes, variè complicantur; adeoque ex omnibus intertextis quoddam quasi reticulum, totum Tracheæ dorsum obducens, constituitur; cui vasorum plexui glandulæ perexiguæ & albicantes ubique substernuntur, seu potius cohærent; pari quidem ritu, ac in vasis plerisque aliis majoribus, & visceribus quibusque membranaceis, habere alibi ostendimus. quibus omnibus Lymphæ ductus adjuncti famulantur. Quod spectat ad usus horum, proculdubio Arteriæ & Venæ Tracheæ tubum rivo sanguineo, propter nutritum ejus, perluunt; atque Nervis spirituum copias & motuum obeundorum instinctus, ad fibras musculares deferunt; dein quicquid humiditatis superflue, ab Ar-

teriis depositæ , Venæ reducere nequeunt , glandulæ excipiunt , & retinent , donec massæ sanguinæ per Lymphæductus remandari possit. Si quando , ob lympham copiosius depositam , nimis implentur illæ , humor tum è glandulis , tum ab arteriis in Tracheæ cavitatem exstillans Catarrhum infert. Asperæ Arteriæ Tunicæ omnes distinctæ & ab invicem separatæ in Tabula septima exprimuntur.

Tracheæ pars secunda , *Βρόγχος* vulgo dicta , à pulmonum ingressu incipit : nam juxta quartam thoracis vertebram fistula illa magna descendens, in duos truncos dividitur, quorum unus pulmonis partem dextram, alter sinistram respicit : dein utrique pulmones ingressi , & propter lobos majores subdivisi , furculos quamplures , quemadmodum ferè piscium branchiæ habent , lobis minoribus sive lobulis per totam pulmonis compagem distribuunt. Horum omnium ductus, prout in larynge , Cartilaginibus, sed ritu nonnihil diverso conformatis, instruuntur : quippe in bronchiis , hæ non annulares, sed velut loricate existunt , ita ut , cum opus sit ductus istos contrahi , cartilago inferior superioris cavitatem subeat ; simili ferè ritu ac in locustæ, tunicæ crustatæ, juncturis habet. Adeò quidem divino artificio cautum est, ut , cum pulmones dilatantur , Bronchia in longitudinem maximam protendantur ; cumque illi contrahuntur, partibus aliis intra alias cū ductis summè abbrevientur.

Bron-

Bronchiorum , uti & Laryngis , tunicæ , fibras musculares utriusque generis , unâ cum glandulis & vasorum plexu retiformi , obtinent. Unde concludere licebit , etiam minores quasque asperæ Arteriæ fistulas constanter systolæ & diastolæ vices habere ; scilicet omnes , dum exspiratio peragitur , contrahi , dumque aër inspiratur , relaxari : porro ex iisdem glandulis & vasorum reticulo , ubique fere intra intimos quosque pulmonum recessus continuatis , humorem Catarrhalem depluere. Trachææ ramus quidem Bronchialis ad singularem pulmonis lobum pertinens designatur in Tabula 2da H. H.

Bronchia utriusque lateris ramificata , non tantùm lobos duos , aut plures majores , verum , uti Malpighius observavit , plurimos minores , sive lobulos inter se distinctos constituunt ; unusquisque enim ramus Bronchialis plures hic illic ramulos , sive surculos à se mittit , qui singuli pares Arteriæ & Venæ Pneumonicæ surculos sortiti , in minores inde propagines ferè innumeras finduntur , quæ omnes ubique sociæ , ac inter se complicatæ , quinimo nervos & Lymphæductus peculiare adeptæ , inque pulmonis superficiem extimam terminatæ , quoddam quasi nemus secretum constituunt ; adeoque tota pulmonum compages è pluribus prædictorum vasorum ramificationibus complicatis , quasi totidem distinctis nemoribus , constat. Quorum comæ , & latera extrema licet se mutuò tangere , & cohærere videantur ; tamen alia

ab aliis disjuncta, & quæque intra proprios fines limitata existunt, longe secus ac vasorum productiones & communicationes in cerebro habent, ubi Arteriæ & Venæ, in diversis ejus angulis emergentes, quaquaversus excurrunt, & per totam ejus aream perreptantes, & mutuò inosculatæ, inter se omnes communicant.

Prior ista vasorum conformatio perquam necessaria ad pulmonum usus fuit. Nam siquidem aer in eum solummodo finem pulmones ingredi, ut sanguini particulas nitrosas pro accensione seu vitalitate ejus suffundat, & mox regredi debeat; cumque sanguis ideo pulmonem pertranseat, ut secundum omnes suas partes aëri inspirato occurrat; idcirco oportebat utrumque horum, scilicet aërem, & sanguinem, in minutas portiones dividi, & secundum eas congressus ubique distinctos & breves facere. Hujus ratio in Bronchiis piscium elegantissimè cernitur: cum enim Bronchia sint quasi totidem lobi majores, unusquisque ex his in plurimas spiras, vasorum omnis generis complicatione instructas, quasi in totidem lobulos dividitur; in quibus singulis sanguis per minutas portiones, quasi rivulos, expromitur, ut secundum omnes suas partes, particulis nitrosis occurrat, & mox in alveum redeat.

Fistulæ Bronchiales in cavitates posteriores, scilicet in vesiculas numerosas, à Malpighio inventas, ducunt; quæ quidem asperæ Arteriæ continuæ quædam partes sunt, verum à prioribus

prioribus distinctæ, eò quod cartilagineis iis prorsus defunt, &, quæ vices harum sup-
plent, spatiis longioribus à se invicem distant.
Enimvero rami quique Bronchiales, surculos
minores quaquaversus à se mittunt; quorum
ductus etsi cartilaginum expertes, ad certa
tamen intervalla quibusdam quasi ligamentis
coarctantur; atque horum intercapedines
aëre inspirato impletæ, cellulas istas vesicu-
lares ex parte efficiunt. Revera ductus isti haud
ineptè conferri possunt muris colo intestino,
cujus cavitas continua, quatenus variis in lo-
cis succincta est, in plures quasi loculos dividi
videtur. Porro ductus isti vesiculares ex utro-
que latere sinus breviores, tamquam vesicu-
las singulares densissimè accrescentes habent,
proindeque cellularum omnium aggeries
uvarum racemo haud multum absimilis vi-
detur. Harum imagines, quantum exactè
licuit, in Tab. 3tia repræsentantur. Cellulæ
istæ vesiculares, ut nixus pro expiratione con-
tractivos edant, etiam fibras, uti per Micro-
scopium planè conspiciere est, musculares
obtinent. Quandoquidem enim aëris copia
ingens intra pulmones attrahi, &, ne unquam
deficiat, ex parte reservari debet; idcirco
præter ductus superiores, qui tanquam vesti-
bulum ac antra sunt, insuper cameræ inte-
riores & capaciores requiruntur, in quibus
aër recondi, indeque propter usus emergentes
depromi queat. Quippe interdum accidit
aërem externum nimis asperum, aut alias
pulmonibus incongruum existere; proinde
ut

ut summe necessum fuerit, eum parcius inspirari, ejusque violentiam mox ab aëre infuso retundi, aut temperari. Porro iste nonnunquam in quantitate satis idoneâ attrahi sive inspirari nequit; uti in cursu, cantu, aut loquela longiore, item in affectibus quibusdam morbidis: & tunc aër internus rarefactus exterioris defectum quodammodo supplebit.

Quandoquidem igitur cellulæ istæ vesiculares majorem aëris penum excipiunt, quam ut totum quaque expirationis vice mox reddere teneantur; idcirco vimina cartilaginea iis defunt, earumque cavitates ex se ampliores existunt, ut amplius distendi possint: attamen ut pro data occasione majorem aëris copiam exsufflent, aut materiam extussendam ejiciant, fibris muscularibus donatæ, sese arctius contrahunt, contentaque sua penitus exterminant. Etenim ordinariæ pectoris systolæ, quas musculorum relaxationes ex parte efficiunt, aërem forsan totum à Trachea & Bronchiis, haud tamen à vesiculis, quaque vice ejiciunt propter has (quoties opus erit) inaniendas, & totius pectoris cavitas plurimum angustatur, & cellulæ ipsæ vesiculares a propriis fibris constrictis coarctantur.

2. Vas proximum, è cujus ramis densissimis huc illuc quaquaversus protensis, cumque aliis ramis contortis, & complicatis, pulmonum compages existit, Arteria Pneumonica est. Hæc è cordis sinu dextro egressa & versus Tracheam inclinata, in ramum dextrum, &

& sinistrum finditur, qui paribus Tracheæ ramis sese applicantes, eos ubique comitantur, seu potius iis submittuntur; nam inferius confiti sunt, & primo in pulmonum lobos majores, deinde in lobulos universos feruntur: in quibus singulis Arteriæ ramulus, in longum protensus, utrinque plurimas à se propagines emittit, quæ statim propaginibus aliis tum Bronchialibus, tum Venosis associantur, & variè complicantur; & , ubi asperæ Arteriæ propagines extremæ in cellulas orbiculares abeunt, Arteriæ cum Venis (uti per microscopium detegitur) complicatæ, vesiculas istas densâ ramificatione circumdant, & quasi corymbis vinciunt: unde conjicere licebit, haud pro nihilo esse, quod in pulmonibus ubique sanguiductus, alteros istos aëris religiose observant, iisque adeo intime se immiscent, ac ubique insinuant. Certe quicquid aliis visum fuerit, haud facile crediderim, hoc in sanguinis, ejusque partium utut dissimilium miscelam exactiorem fieri. Nam ad hanc ecquid aëris accessu tam pleno opus est, quem in aliis mixtionibus (quarum perfectiores digestiones vocantur) rite obeundis data opera excludimus? Nam si iste admissus itus ac reditus habere sinatur, particulæ commiscendæ magna ex parte avolarent. Dein quod asseritur, tantum melioris *συνκράσις* gratia fieri, quod in pulmone sanguis intra ductus adeo exiles, tortuosos, nec facile pervios feratur, dico hoc intentioni isti prorsus repugnare; nam optima cujusque liquoris mixtio

mixtio (ut etiam ipsius sanguinis) fermentatione perficitur; atque liquor sic miscendus sive fermentandus, sicut vinum in cado, spatium liberum & capax requirit: trajectio autem per ductus exiles & angustiores velut colatoria, partium secretioni potius quam mixtioni interservit: quapropter nisi sanguis intra vasa majora exactè miscetur, ac rite fermentatur, dum pulmones pertransit, fæculentias & particulas quasque non rite mixtas ibi relinquit, eorumque ductus infercit, ac plurimum obstruit; uti observare est in Pica, Cachexia, & Leucophlegmatia affectis, quibus respiratio difficilis, ob sanguinis non rite mixti recrementa ibi derelicta supervenit. Quare pulmonis usus videtur esse, ut sanguis per vasa minora, tanquam rivulos exiles, secundum omnes suas partes explicetur, adcoque his omnibus nitrosæ aëris particulæ occurrant, easque vitalitatis gratia inspirent seu accendant. Arteria Pneumonica, pariter ac Aorta & Trachea, tunicam muscularem, binis fibrarum, scilicet rectarum & circularium, ordinibus instructam habet; quæ proculdubio, dum contrahuntur, arterias etiam Pneumonicas pulsare, & sanguinem usque prorsus urgeri & circumpelli faciunt. Huic tunicæ musculosæ glandulæ numerosæ cum vasorum reticulo incumbunt. Arteriæ Pneumonicae intra pulmonis lobum quendam singularem Fabrica & ramificatio exprimentur Tab. 2da. Vasis hujus Tunicae omnes distinctæ & ab invicem separatæ designantur

nantur Tab. 6tæ Fig. 1ma , item Tab. 4tæ Fig. 2da.

3. Vena Pneumonica , in sinistro cordis ventriculo radicata , & in ramos primò majores , & deinde , juxta pulmonum lobos & lobulos , in minores ac minimos divisa , & multifariam subdivisa , supra Tracheam defertur , inque progressu suo tum Arteriæ Pneumonice , tum Tracheæ ramificationi exactissimè respondet, cumque illis utriusque pari passu ubique incedit ; & , ubi Trachea in vesiculas desinit , propàgines venosæ , cum arteriis (uti dictum) complicatæ , reticulum sive corymbum , quo cellulae istæ circumdantur , constituunt. Venæ Pneumonice , parum aut nihil à Venæ Cavæ ejusque ramorum Anatome differt. Singula hujus generis vasa quatuor tunicas à se invicem distinctas habent.

1. Harum extima fibris (uti videtur) nervis , quæ forsan aliquatenus musculares & rectæ in longum (licet serie minus regulari) protenduntur , constat. Hæc Venæ pulmonaris tunica admodum laxa , & à reliquo vase soluta existit , in tantum ut ubivis aperta per totum inflari , & quasi vas distinctum esset , plurimum extendi possit ; unde suspicari licuit, hoc ductu peculiari lympham aut serum è sanguine secretum reduci : at vero magis probabile videtur extimum hujus vasis ambitum ita laxè conformari , ut pro sanguinis impetuosius effervescentis rexitu viæ summo-pere distendi sive ampliari possint.

2 3. Huic

2. 3. Huic tunicæ duæ aliæ (Venæ cum Arteria communes) viz. vasculosa, & glandulosa substernuntur : prioris munus est parti nutricatum suppeditare, & alterius serositates superfluas excipere & amandare.

4. Tunica Quarta & intima plane muscularis, fibris annularibus, uti similis Arteriæ tunica, donatur, quæ proculdubio pone sanguinis rivum successive contractæ, cursum ejus reducem accelerari, & pro data occasione corripere faciunt. Attamen hinc dubitatio oritur, quamobrem, cum venis æque ac arteriis fibræ musculares contractivæ, (quæ in his pulsativæ existunt) conceduntur, cumque utraque pariter vasa cordi perenniter pulsanti appenduntur, quamobrem non Venæ æque ac Arteriæ, juxta constantes in corde systolæ & diastolæ vices etiam solemner pulsent? Huic imprimis obvium erit referre, Arterias fibrarum motricium strue sive aggerie longè densiori quam Venas donari; quare cum illæ, successive fortiter contractæ, sanguinem velut emboli impulsu foras ejiciunt, & vi cujusque impulsus vasa continentia succutiunt, sufficit, ut Venæ pone sanguinis rivum lenius contractæ, ipsum sponte ac velut in declive fluentem, blande ac æqualiter prorsum urgeant. Verum insuper, hujus ratio non nihil à vasorum conformatione dispari seu potius inversa pendere videtur, siquidem sanguis intra Arterias trajectus, à spatiis amplioribus usque in angustiora, saltem minus patentia propellitur; quare hæc cum impetu pervadens

pervadens ubique distendit, vasorumque latera attollit, adeoque pulsum excitat: quippe dum sequens Arteriæ cujusque portio per fibras musculares contrahitur, necesse erit, anteriorem, ab insiliente sanguinis gurgite impletum, evibrare: in Venis autem è contra, sanguis versus cor redit è spatiis usque minoribus in majora, sive è rivulis in alveum magis capacem & profundum decurrit, proindeque tacite & sine pulsus fluctuatione quavis prolabitur.

Sanguis intra Venas Pneumonicas pariter, imo plus quam intra Arterias ab aëre, ubique à Trachæ ductibus aut vesiculis adjunctis sese insinuante, animari, sive de novo accendi videtur, in quantum scilicet iste primò in Venis Pulmonaribus ab atro purpureo in coccineum mutetur; cujus ratio est, quod sanguis juxta vasorum intercapedines, viz. dum ab arteriis in venas transit, particulis aëreis ubique ac plurimum occurrit. Quamobrem si liquor quilibet Arteriæ Pneumonicæ injiciatur, non ita promte & cito pulmonem trajiciens per Venam redibit, ac si in membro quopiam, aut in aliis corporis partibus experimentum illud feceris; quin pars liquoris injecti in Trachæ ductus, aut lobulorum interstitia exudabit; & pars alia, in spumam abiens, tardè admodum per Venas redibit; indicio sanè manifesto, eum in transitu pulmonari inter vasorum oscula hærere, eumque particulis aëreis commisceri. Sanguinis circulatio per pulmones quiddam diversum, scu

seu potius contrarium habet ab ea quæ per reliquum corpus peragitur : in quantum scilicet Arteriæ Pncumonicæ sanguinem atro-purpureum , & Venæ coccineum continent; cum in toto præterea corpore, Aorta cruorem coccineum , & Vena Cava atro-purpureum transferat. Porro de Vena Pulmonari observare est, totum ejus ductum, excepto ubi cordi affigitur, valvulis carere. Hoc inde constat, quod liquor trunco ejus injectus (pariter ac in Arteria habet) omnes illico ramos & furculos sine obice quovis pervadat. Quod quidem in hunc finem ita fieri oportuit, ut sanguis intra præcordia ob passionum impetus, fluctuationes ac regurgitationes quaquaversus liberè semper habeat. Insuper ne sinister cordis sinus à sanguine impetuosius irruente obruatur unquam, naturæ instinctu, fibris in Venæ radice contractis, cursus ejus inverti, & retro fluere potest. Venæ Pncumonicæ quoad ramificationem ejus extremam descriptio habetur Tab 4 Fig. 3.

4. Huic vasorum prædictorum, quibus ær & sanguis convehuntur, Triumviratui Lymphæductus aquam exportantes adjunguntur. Horum ingens satellitium, per pulmones dispositum, Arterias & Venas stipat: porro furculi omnes, à pulmone exteriori versus radices ejus tendentes, in plures truncos majores coeunt; qui ductui Thoracico communi inserti, lympham, à sanguine & humore nerveo superfluam, ingerunt. Profectò vasa hujus generis quam plurima in
pul-

pulmonibus requiruntur; quippe cum sanguis hic maximè efflagret, & rapide circuletur, nihilque exterius per diapnoen exhaleat. Venæ haud facile totum cruorem ab Arteriis excipiunt; porrò Glandulæ, quod in iis depositum est, non diu continent: quare Lymphæductibus, quasi alveis permultis, opus erat; quibus humor continuo superabundans amandari possit. Si quando hos obstruit, aut dirumpi contingat, pulmonum aut pectoris hydrops, quinimo tussis & affectus Phthisici sæpenumero oriuntur. Hæc vasa pulmonum lymphica optimè conspiciuntur, si inter canem vivum disseccandum, ductus Thoracici summitatem, ut nihil Venæ Subclaviæ infundatur, conprimas: tunc enim pulmonum lymphæductus, siquidem in commune receptaculum obturatum ac impletum sese exonerare nequeant, summè intumescunt, & valde conspiciui fiunt. In cane saginato si talis compressio aliquandiu fiat, humor lacteus è ductu Thoracico, valvulis referatis, in pulmones exundabit: quinimo idem Lymphæductus, etiam longè infra renes confitos, pervadet, eosque humore distentos quasi lactescentes reddet. Lymphæductuum exteriorum in lobi pulmonaris superficie perreptantium delineatio rudis habetur Tabulâ primâ.

5. Vasorum pulmonarium genus ultimum sunt Nervi, & propagines Nervæ; quorum ingens copia (prout alibi innuimus) ubique per pulmones dispergitur. Circa horum munus

nus olim ambigentes, opinari ducebamur, motus Pneumonici primos impetus, aut saltem instinctus ab his Nervis pendere; quoniam alias haud intelligere datur. quomodo pulmonum motus in respiratione, tussi, risu, aliisque ipsorum actibus, juxta qualque naturæ exigentias adeò semper exactè proportionentur. Nam prout sanguis plus aut minus in præcordiis ætuit, ac ebullit, etiam prout Trachæe contenta quæpiam fibras Nerveas irritant, celerius aut tardius respiramus, & sæpe, invito licet, tussimus. Attamen præterea Nervorum horum usus alius, & magis necessarius occurrit: nam ex quo liquet sanguis ductum, & Trachæe tunicas ubique fibris muscularibus, sive motricibus, quibus contrahuntur, donari, satis obvium est Nervos Pneumonicos tum spirituum copias, tum contractionum instinctus ad fibras istas convehere: quin & verisimile est, propter Nervos istos spasmodicè affectos, Palpitationem cordis, nec non Asthma & tussim Convulsivam sæpenumero excitari. Nervorum Pneumonicorum Anatomicen sive descriptionem in Neurologiâ nostrâ, scilicet pag. 311. olim tradidimus, ut non opus sit eadem hic repetere, aut ampliare. Vasa prædicta quinarum, in distributionibus suis mutuò associata, & multifariam, quasi in nemora secreta cum vesiculis, velut lacunis ubique intertextis divisa, cum inter se variè complicantur & contexantur, Telam quasi carneam, quæ ipsa pulmonum compages est, constituunt: quæ insuper instar parenchymatis solidioris

lidioris apparet, quatenus Arteriæ & Venæ sanguine oppletæ interciuntur, atque Tracheæ & Lymphæductus vasa, tum aëre tum aquâ inanita, concidunt ac coalescere videntur. Hujusmodi fabricam pulmonis carni-formem, ex meris vasis & vesiculis contextam, minus admirari subit, dum modo perpendatur, Testis Seminarii compagem nihil aliud esse quàm glomerem ex filamentis quodammodo cavis, sive ex tubis spermaticis simul intextis, complexam. Nervi Pulmonaris & quoad fibrarum quibus constat fasciculum, & quoad furculorum ejus propagationem, descriptio habetur Tabulâ quintâ.

Pulmonis Telam, uti dictum est, ex vasis & vesiculis contextam, & juxta illorum ramificationes majores & minores, in lobos & lobulos divisam, membrana, quasi commune integumentum, investit. Hujus binæ sunt tunicæ, scilicet unica exterior & tenuis, quæ filamentorum Nerveorum textura quædam (uti in plerisque aliis visceribus habet) subtilis videtur, altera interior, quæ & aspera, & nonnihil crassa est, è vasorum & vesicularum extremitationibus fere meris constans: & propter foveas ab his passim factas, intima superficies ejus instar favi apum apparet. Harum formæ Tab. 8. satis aptè designantur. Membrana è binis hisce tunicis conflata poros quamplurimos & satis magnos habet, in tantum ut, si hydrargyrus lobi alicujus minoris ramo Thracheali infundatur, membranam ferè totam intus obducens ubique
B
è poris

é poris erumpat. In hanc membranam velut aggerem tum cruor Arteriosus, tum aër impingens reflectitur; iste nimirum per venas in cordis ventriculum sinistrum refertur, parte quadam aquosa per Lymphæ ductus amandata; interim aër per eosdem Trachæ ductus quibus influxit, revertitur. Enimvero aura continuè recens, quæ sanguini particulas nitrosas suppeditet, inspirari; eique ut concedatur locus altera vetus, jam effœta ac inutilis, prius expirari debet. Quandoquidem igitur utrumque munus intra eosdem ductus peragendum sit, partitis vicibus modò hoc modò illud fieri oportuit. Dum inspiratur aër, pulmones quasi vento immisso inflantur; dumque idem expirantur concidunt, & ejus excludendi gratia arctè comprimuntur; adeoque follium ritu, perpetuas *systolæ*, & *diastolæ* vices obeunt. Quo tamen impulsu, & quibus organis hoc fiat, operæ pretium videtur hic paululum expendere.

Super his igitur observatione vulgari constat, pulmonis diastolen pectoris ampliatiōi, ejusque systolen hujus contractioni semper obsequi; proinde ut concludere liceat, quando thoracis cavitate dilatata pulmonem expandendo spatium majus conceditur, aërem externum, sive circumpulsum, sive ob propriam vim elasticam (nam eodem res recidit) sponte in Tracheam insilire, & mox truncum ejus Bronchia, & vesiculas omnes subire, ac ad summum inflare; in eum nempe finem, ut particule ejus nitrosæ sanguini, pulmo-

nis loca omnia perluenti, ubique occurrant: deinde quando pectus, à dilatatione ista recedens, quoad cavitatem suam argustatur, etiam pulmo compressus à diastole suâ concidit, aëremque modò inspiratum excludit. At verò quoniam aër non eâ copia sponte exilit, quâ infiluit, neque pectoris civitas arctè adeo contrahitur, ut pulmones valde comprimant; idcirco Trachæ ductus omnes fibris muscularibus donantur, quæ inter expirandum seriatim contractæ Aëris expulsionem promoveant. Itaque ut respirationis causa & fiendi modus plane innotescant, inquirere oportet, quoritu, & quibus organis vicissitudinaria ista pectoris dilatatio, & contractio peragantur.

Circa hos motus, divini Conditoris mechanice, ad regulas Mathematicas planè adaptatam, satis admirari non possumus; siquidem nullâ aliâ in re manifestius *ὁ Θεὸς παντρεῖν* videatur. Quippe cum pectoris tum ampliatio, tum coarctatio à quibusdam musculis (quorum munus unicum est contrahere) perfici debeat; res ita instituitur, ut costæ, quæ thoracis, velut parallelogrammi oblongi versus Cylindrum incurvati, latera efformant, in figuram modò quadratam, cum angulis rectis, pro pectoris ampliatione, modò in Rhomboeidem, cum angulis acutis pro ejusdem contractione, ducantur. Quod verò à patrium situ itâ mutato sequitur, ut cum latera ab invicem longius abscedunt, fines propius adducantur, & c. con-

era; proindeque spatii capacitas alterari potius, quàm augeri aut diminui soleat; ne ita circa thoracis cavitatem accidat, per Diaphragmatis motum miro artificio sic cautum est, ut, dum costæ superius pro pectore ampliando versus quadratam figuram ascendunt, ne fines interius abbrevientur, Diaphragma, quod finem inferiorem claudit, deorsum versus abdomen extumescat; adeo ut thorax quoad longitudinem simul, ac quoad profunditatem ampliatur: dein vice versâ, dum costæ inferius ad pectus coarctandum versus Rhomboeidem figuram ducuntur, ne fines ex more longius abscedant, Diaphragma superius ascendit, proinde ut thoracis capacitas inter expirandum, etiam quoad utramque dimensionem angustetur.

Quod autem ad musculos pectoris, tum ampliationi propter inspirationem, tum constrictioni propter expirationem inservientes, spectat, sapientissimus naturæ Conditor plura & diversimoda utriusque muneris instrumenta instituit; propterea quidem ut respirationis opus, ad vitam adprime necessarium, incessanter usque & perquam robustè obiri possit. Musculorum prioris ordinis, à quibus scilicet thoracis cavitas dilatatur, alii costas attollunt, & posterius retrahunt, proinde ut arcuantur illæ magisque amplientur; in quo censu sunt musculi tres scapulares, unus lumbaris, ac intercostales externi undecim: atque alter internus musculus, nempe Diaphragma, pectoris fundum deprimit, ejus-

ejusque longitudinem, uná cum profunditate dilatatá, ampliari facit.

Prædicti muscoli, viz scapulares, lumbares ac intercostales, etiam cum Diaphragmate ad respirationis munus destinati, á pluribus Anatomicis, ac imprimis à Fallopio satis jam accurata describuntur, ut parum opus videatur hanc telam nunc retexere; præsertim, quia plenior & permanens harum partium notitia non nisi per crebras dissectiones, & *ἀντοψίαν* Anatomicam acquiri solet. Quatuor muscoli priores diversiformes, ad inspirationes fortiores & violentas potissimum conducunt; intercostales veró exteriores propter ordinarios inspirationis actus, quoad vivimus, operam perennem & vicissitudinariam navant. Hi singuli uniformes, cum basi carneâ & crassiore, in costæ superioris imo radicati, fibris obliquis & antrorsum latè in costæ subjacentis summitatem feruntur, eique cum fine tenuiore ac tendinoso implantantur: unde sequitur fibras istas, dum circa radices suas intumefacti abbreviantur, costam inferiorem versus superiorem ducere, & retro trahere; dumque adeo hi muscoli omnes simul contrahuntur, costæ omnes sursum elevatæ, & ab angulis cum spinis obliquis in rectas alteratæ, thoracis truncum capaciore, sed aliquanto breviorē reddunt: cui Ellipsi ut succurratur, Diaphragma (quod, prius à systole liberum, intra pectoris cavitatem reconditur) una cum costis sursum tractis inferius ad tensitatem duci-

tur; proinde ut pectus, quasi tympanum undique strictum, capacissimum evadat; ac interea pulmones, spatio ampliore iis concessio, ab aëre, quâ data via, irruente insilientur, & totam thoracis ampliati cavitatem impleant.

Hæc de musculis inspirationi inservientibus: quibus subindé é contractione cessantibus, costæ statim á positione rectâ in obliquam decidunt; simulque Diaphragma á tensione laxum, in pectoris cavitatem ascendit, seu potius á visceribus abdominis illuc protruditur; adeoque, ob partium situs ita mutatos, scilicet pectus constrictum, & pulmones compressos, expirationis actus succedit. Hunc nonnulli meram alterius intermissionem esse, & tantummodo á motus muscularis (quo respiratio peragitur) quiete, seu vacatione procedere statuerunt. Quinimod costarum á rectis angulis in obliquas declinatio, & Diaphragmatis ascensus, partium harum situs naturalis perhibetur, quoniam in defunctis sub tali positione reperiuntur. Huic opinioni assensum haud facile deberi existimo, qui interdum expirationis multo fortius & vehementis, quam inspirationis munus peragi debet; prout in tussi, cantu, vociferatione, aliisque affectibus, quorum exercitia pectoris labor difficilis, & graviores nixus sunt. Quapropter non est ut arbitremur expirationis actus hujusmodi intensos, á merâ musculorum prædictorum quiete seu vacatione, quin verò ab aliorum oppositorum motu excitari. Porro non tantum propter

vehementes , verum ordinarios & solennes
ἐκπνοῆς vices , saltem ad librandum respira-
tionis munus , musculi modo citati oppositi,
& pectoris constrictivi requiri videntur : se-
cus enim isti alii , quorum officium est tho-
racis cavitatem dilatare ac ampliare , interdum
pensi sui immemores , aut fortius aut diu-
tius quam par est agunt ; quare opus est eos
ab aliis , Antagonistis scilicet , expirationi
inservientibus subinde admoneri , & in offi-
cio contineri. Sunt autem musculi ad pectus
constringendum dicati , sacrolumbus , triangu-
laris , intercostales interni , ac musculi qui-
dam abdominis ; quorum omnium usus & de-
scriptiones cum à pluribus Anatomicis , tum
accuratissime à Fallopio traduntur. Musculi
intercostales interni uti situm , ita & munus
intercostalibus externis contrarium obtinent ;
quod nimirum est costas deprimere , & pec-
toris cavitatem , in figuram Thomboeiden
ducendo , coarctare , Quippe observare est ,
cujusque horum basin carneam & crassio-
rem costæ inferioris imo implantari , atque fibras
metrices , inde oblique & antrorsum ascen-
dentes , atque altenas intercostalium exteriorum
decussantes , cum fine tendineo & tenui-
ore , costæ superioris imo inferi ; hinc ut nul-
lus hæc perpendes dubitet , quin hi musculi
interiores costas omnes deprimant , sive infe-
rius ducant. Cæterum dum costæ ita depri-
muntur , ut pectoris truncus angustior &
magis acuminatus reddatur , hi musculi in-
terni , secus ac alteri externi , non solum

costas, sed etiam appendices earum cartilagineas deorsum trahunt. Enimvero apposisissimé ad hanc rem notavit Fallopius, *musculos intercostales exteriores solummodo costarum, ac minime cartilaginum intervalla, internos vero utraque spatia adimplere*: cujus ratio, Architectonices divinæ speculationem jucundissimam præbens, ad hunc modum habere videtur: viz dum costæ ad inspirationis actum sursum ducuntur, simulque versus spinam retrahuntur, motus iste à postico incipiens, á costis ipsis perficitur; quibus primo commotis cartilaginee, velut funes appensi, facile obsequuntur; quare his rite componendis subsidio musculari parum opus videtur; ad costas veró agitandas, non solum prædicti muscoli intercostales, sed & quatuor alii majores operam continuam navant: verum é contra, ut costæ deprimantur, simulque antrorsum ducantur, vis potissima alterius incipiens, á cartilaginibus perficitur, qui, tanquam funes ductarii, quotendendum est secum costas facillime deflectunt.

Porro ob hunc finem, nempe ut costarum appendices cartilagineæ ad expirationis actum deorsum & propius invicem trahantur, non solum muscoli intercostales interni cartilaginum æque ac costarum intervalla implent, verum insuper musculus triangularis huic negotio totus destinatur; hic enim inferius ab osse sterni enatus, & sursum oblique ascendens, cartilaginibus in-

inferioribus inferitur, quas versus caput suum & invicem propius adducens, thoracem constringit. Quod circa hunc mulculum annotavit Fallopius, consideratu dignum est; viz. cum in homine parvus adeo & subtilis iste fuerit, ut vix pro musculo accipi queat, in cane per totum os pectoris protenditur, & cartilagine omnes etiam verarum costarum sterno inosculatas, occupat. Cujus discriminis ratio divinam circa Animalium fabricas Providentiam planè indigitat. Quippe cum hoc animal ad cursus velocissimos & diu continuandos natum, quo sanguis, dum intensius agitur, ritè accendatur eventileturque, aërem celerrime & fortiter uti inspirare ita etiam expirare debet; (nam ut recens aura liberins hauriatur, oportet veterem usque totum fortiter ejici & velut explodi:) idcirco propter hunc actum firmitus obeundum (cujus in homine haud magnus est usus) musculus caninus molem ingentem & tanto operi parem fortitur.

Hæc de musculis pectoris truncum coarctantibus: ex quorum apparatu satis constat, musculorum oppositorum relaxationes huic negotio non sufficere. Ceterum ut interea, dum pectus constringitur, Diaphragma superius ascendens cavitatem ejus abbreviet, haud satis est ipsum à contractione suâ remitti, verum etiam necesse est ut, quamprimum hæc cessat, musculi abdominis contracti viscera comprimant, & superius propellant; à quibus statim Diaphragma relaxa-

tum attollitur, inque thoracis truncum altius adigitur.

Ex horum omnium rationibus supputatis, inferre licebit, haud minores musculorum nixus circa expirationis actum, quam ad inspirationem requiruntur, impendi: imo majores dicamus, postquam his addetur, quod Tracheæ & Bronchiorum Tubi fibris muscularibus (prout suprà ostensum est) præditi sint, quæ solummodo inter expirandum contractæ, aërem intus contentum cum majore impetu explodi faciunt. Et quidem ita fieri oportuit, quoniam aër vi elasticâ pollens in ductus pulmonares, quoties aperiri sinuntur, sua sponte satis promptè in illinc vero ut denuo statim penitus exelaudatur, impetu quodam & partium compressione velut explosione opus est. Namque licet inspiratio ordine sit prior, tamen expirationem mox subsequi, & juxta istius tenorem proportionari necessum est; quippe, ut ista sit magna, hujus vices usque majores exiguntur. Quapropter in vehementi aut totius corporis, aut solius pulmonis exercitio, ut aura recens copiosius inspiretur, vetus omnis non solum ex Trachea, & Bronchiis, verum etiam ex ultimis vesiculis quaque *ἐκπνοῆς* vice commoveri, & quoad maximam partem explodi debet: idcirco cum ad inspirandum pulmonibus otiosis, tantum musculus pectoris occupentur, ad expirandum fortius, tum musculus pectoris oppositi, tum & ipsi pulmones laborant.

Ex.

Explicatis ad hunc modum respirationis organis, ad huc inquirendum restat, quo instinctu illa ad motum concita, perpetuas adeo systolæ, & diastolæ vices iterent; ut modò hi muscoli ad inspirationem, modò illi ad expirationem contrahantur, atque oppositi interim quiescant; adeoque vicissim moveantur, ut sibi invicem mutuo locum cedant. Super his imprimis obvium est (quod etiam alibi fuisse declaravimus) spiritus animales, pro musculorum motibus contractivis obeundis, è tendinibus in fibras carneas insilire; & de in pro iisdem relaxandis, ex his in illos recedere. Porro cum functio mutua sit duplex, sc. spontanea, & merè naturalis, olim ostendimus in priore, spiritus è tendinibus in fibras carneas per appullus juxta appetitus imperium evocari, atque intra has in actione manere, donec illius nutu dimittuntur; deinde vero in tendines reverbos quiescere, donec rursus foras jubentur; hinc ut illorum motus & quietis tempora sint inæqualia, incerta, & pro libitu nostro varie determinanda.

In functione vero naturali multo secus habet; quippe spiritus animales è tendinibus in carnes perpetua vice, sive constanti reciprocatione efferuntur, & contractione brevi facta, mox ex his in illos resiliunt, ac ita vicissim: ad quem modum cor ipsum, Arteriæ & respirationis organa, quinimo ventriculi & intestinorum fibræ carneæ, nisi propter objecta sua aliàs determinantur, per systolas & diastolas perennes agitantur.

Non opus erit hic repetere, quod etiam alibi circa hæc bina motuum genera notavimus, sc. spiritus Animales functionis motivæ spontaneæ, omnino aut potissimum à Cerebro, aliosque merè naturalis Autores à Cerebello dispensari; porro & spirituum utriusque generis tum copias, tum actuum ineundorum instinctus, per nervos conveli.

Attamen hic ambigitur, ad quod genus functionis motivæ, scilicet spontaneæ, aut merè naturalis, respirationis actus referri debeat; cujus etiam ditionis, viz. Cerebri an Cerebelli, spiritus animales negotio isti destinati, fuerint. Satis liquet munus hoc motus spontanei quodammodo particeps esse; quoniam in nostra potestate est illius actus modo corripere, modo producere, aliasque diversimode alterare, imo interdum parumper cohibere: porro nervi ad præcipua ejus organa motiva, scil. Diaphragma & musculos thoracis, pertinentes, é nervis Brachialibus & Lumbaribus oriundi, pro sapiam suam Cerebro deberi, eorumque spiritus incolas ad motus voluntarios potissimum ordinari plane confitentur. Verum insuper è contra, respiratio in tantum functio mere naturalis est, ut illius organa in somnis absque noxiis nostris, inque vigilia nobis non advertentibus, constantes systolæ & diastolæ vices reciprocant: porro licet actum sive exercitium ejus aliquantulum sistere aut variare pro libitu nostro possimus, integrum vero respirationis munus penitus abrumpere, aut diutius

susc.

suspendere nequimus. Præterea licet nervi, ad mulculos pectoris & Diaphragma destinati, à nervis Spinalibus procedant, tamen hi posteriores, à ramis Brachialibus profecti, in progressu suo cum nervi intercostalis propaginibus communicant; quin etiam ab his nervis (qui ex cerebelli ditione sunt) nervi reliqui omnes, per Tracheam & pulmones disseminati, oriuntur.

Ex his plane sequitur, respirationis opus actum quasi mixtum utriusque functionis motivæ, scil. tum spontaneæ, tum naturalis participare; atque spiritus ac nervos utriusque provinciæ, qui tum à Cerebro, tum à Cerebello procedunt, in hoc negotio occupari. Et quidem juxta Oeconomiam animaleam ita fieri oportuit: nam licet respirationis actus quidam, ad vitam sustinendam necessarii, constantes & perennes esse debent, sunt tamen plures alii Pectoris & Pulmonum motus occasionales tantum, & sæpius pro libitu nostro obeundi; uti cernitur in risu, ploratu, cantu, vociferatione, sibilatione, aliisque privatis Pulmonum & Trachæ operibus, quibus fortiter peragendis muscoli thoracis conspirant, & operam conjunctam navant. Porro in violentis totius corporis laboribus & exercitiis, à quibus sanguis plurimum incitatus eventilatione majori indiget, Brachia vehementer agitata, etiam Pectoris musculos, aliaque organa Pneumonica ad respirationem crebriorem in motus citiores adigunt. Et re vera, propter hujusmodi
Brachio

Brachiorum & Diaphragmatis *συμπράξεις*, nervi hujus motui infervientes, ab illorum ramis nerveis procedunt. Porro hac ratione cautum est, ne corporis exercitia Pulmonum vires, & respirationis tenorem excedant unquam aut labefactent; quippe cum hujus organa difficilius laborant, aut fatiscere incipiunt, Diaphragmatis nervi, alteros Brachiales vellicantes, & quasi officii admonentes, à motione nimium intensa desistere jubent.

Enimvero cum respirationis munus in plures usus, quorum alii merè naturales, alii-que spontanei aut violenti sunt, destinetur? id propter spiritus & nervi, qui utriusque regiminis tum à Cerebro tum à Cerebello profiscuntur, in hoc opere conjungi, & nixus sociales præstare debent; eâ tamen lege, & mutuo quasi pacto, ut alii aliis ad opera quæque maximè necessaria, aut convenientia imprimis obeunda invicem cedant, & mutuo obsequantur. Hinc respirationis ordinariæ aut merè vitalis instinctus, à nerveis Pneumonicis incipiens, illico nerveis Diaphragmatis, & exinde Thoracicis quibusque communicatur; adeo ut partes motivæ omnes mutuo statim in actu conspirent, atque pectoris ejusmodi systolas & diastolas efficiunt, qualis ad præsentem sanguinis statum, requiruntur. Attamen è contra quoad alios respirationis, aut spontaneæ aut violentæ, actus habere videtur; viz. horum instinctus sive primus impetus, à musculis modò his, modò illis incipiens, mox organis quibusque aliis

aliis communicatur ; ita ut , pro respirationibus actibus designatis obeundis simul omnium, ictu oculi , citius socia opera accieatur.

Quæ hætenus circa respirationis organa , eorumque munia ac usus disseruimus , ut clarius elucescant , exire fore videtur , quarundam ex iis partium maxime notabilium Icones ad vivum delineatas , unà cum Tabularum explicationibus subjicere , prius tamen hic pauca quædam circa Pulmonis Lymphæductus , & lobulorum interstitia in superioribus prætermissa , inferere visum est.

Gl. Malpighius hos Pulmonis Lobulos, eorumque interstitia primus detexit ; quibus tamen usibus inserviant , haud satis clare denotavit. Videatur forsân hosce loculos sive spatia intra Pulmonem inania , etiam æris (quo sit amplior ejus condus) receptacula quædam esse. At vero experimento sæpius facto evidenter constat , ærem Trachæ fistulæ (quæ unicus ejus in pulmonem aditus est) insufflatum , hæc lobulorum interstitia minime subire , aut inflare : attamen si foramini in quolibet ex his interstitiis facto insufflaveris , illico spatia hæc omnia in toto Pulmonis lobo inflata intumescent , adeoque jucundo spectaculo lobuli omnes magnis intervallis distincti apparebunt ; uti exprimitur Tab. 3 Fig. 2. Porro lymphæductus pulmonis superficiem perreptantes , ubique fere membranulis interstitia integrentibus includi , eorumque fines in ipsa interstitia desinere videntur. Ceterum vasa lymphica , cum unaquæque valvulis , ita
quæ

quæ ad pulmonem spectant numerosissimis instruuntur; prout in Bovis lobo ampliori calente evidentissime discernere est, & ad vivum exprimuntur, Tab. 1. d. d. d. d.

Circa horum usus ut conjectari auserim, verisimile est cavitates istas quosque lobulos intercipientes, vapores à sanguine accenso quaquaversus copiose emanantes (cum nullibi melius detrudi, aut seponi possint) excipere, qui sc. è valorum finibus in cavitates hasce per tenuissimos ipsorum parietes transfudant, indeque mox ulterius propulsi, in aquam per hæc vasa appropriata, è pulmone deportandam condensantur: insuper ne lymphæ intra ductus istos, à vaporibus factæ, ac ita condensatæ, in pulmones (magnam ipsis noxam illaturæ) regurgitent, densissimi valvularum obices impediunt.

Enimvero sæpe sæpius miratus sum quid fiat de effluviis vaporosis, quæ perpetim è sanguine in præcordiis efflagrante copiosissime, & nonnunquam impetuosisime dimanant. Quamvis enim plurima eorum per Trachææ ductus una cum aëre inter expirandum avolant; attamen iis quaquaversus in orbem densissime erumpentibus unica exitus via, sive emissarium singulare haud sufficit: quapropter loculi sive spatia istæc inania ubique ex omni parte disponuntur, quæ vapores in Pulmone occlusos excipiant, & eosdem mox condensatos per Lymphæ ductus, quasi per totidem Alembici rostra, excellent.

Vasa Lymphica pulmonibus egressa, cum furculis numerosis versus ductus Thoracicos tendunt, iisque magna ex parte inseruntur; in itinere vero Oesophagum, nec non Trachæ & Aortæ truncos superscandunt, in iisque variâ insertione propagines multas arantunt; proinde ut videatur aliquantum humoris Lymphici præ vasorum istorum parietibus lubricandis impendi

Figurarum Explicatio

TABULA Prima exhibet Pulmonis lobum unum integrum revolutum, in cuius superficie Lymphæductus, huc illuc perreptantes conspiciuntur.

A. *Trachea medio vasorum jacentis resectæ orificium.*

B. *Arteria Pneumonica subjacentis orificium.*

C. *Venæ Pneumonica superpositæ orificium.*

d. d. d. d. *Lymphæductus exteriores per lobi istius superficiem disseminati.*

e. e. e. e. *Lymphæductus plures in dorso bujus lobi coeuntes, unde transeunt in ductus Thoracicos.*

TABULA II. exhibet Pulmonis Ovinilobum unum in medio sectum, ut portione superiore (in qua Venæ caudex est) amota, & Asperæ Arteriæ Trunco seposito, Arteriæ Pneumonice per totam ejus compagem, sc. lobulos minores & minimos, ramificatio ostendatur. Hujus ductus omnes, sc. propagines & furculi, ut ut minuti, à liquido quo-

quodam injecto impleti & colorati, ad vivum delineabantur.

A.A.A.A. Lobi Pulmonaris divisi medietas inferior, Arteria Pneumonica ramificationem continens.

B.B.B. Arteria Pneumonica truncus ad hunc lobum pertinens.

C. Foramen unde ramus ejus alter amotus resecabatur.

D.D.D.D. Caudices è quibus rami ejus alii (siquidem in hac Tabula exprimi nequibant) resecabantur.

E.E.E.E. Trunci hujus Arteriosi, in longum protensi, rami laterales utrinque in dextram & levam protensi.

F.F.F.F. Surculi & propagines minores, qui paribus venosis, & Bronchialibus ubique complicantur; ac ultimo cum Venosis velut contenti, Vesiculis orbiculares ubique circumdant, & quasi eorymbis vinciunt.

G.G.G.G. Rami Bronchiales, qui à Trachea caudice seposito resecti, & lobo huic Pulmonari immersi, ramis sanguiferis associantur.

H.H. Aspera Arteria caudex ad hunc lobum pertinens, qui Arteria Pneumonica incumbibat, resectus & sepositus.

f.f.f.f. Caudices ramorum Bronchialium, qui partim in lobi portione descripta G.G.G.G. immerguntur, partimque in medietate ejus altera abscissa distribuuntur.

TABULÆ III. Vigura I. exprimit Pulmonis lobum unum, juxta Asperæ Arteriæ

ramificationes , in lobulos minores & minimos divilum , cujus vasis turculi & progagines à liquido prius injecto impleti, & deinde quoad lobulos ab invicem sejuncti , etiam ad vivum delineabantur.

A. Aspera Arteria truncus , à reliquo ejus corpore abscissus.

B.B.B. Pars ejus inferior per sectionem aperta, ut tum foramina in singulos ramos ducentia tum villi ejus recti musculares conspiciantur.

a a a Foramina prædicta in ramos huc illuc protensos ducentia.

b.b.b. Villi musculares recti , quibus alii circulares incumbunt.

C.C. Caudicis hujus Trachealis pars superior integra , sive clausa , ut Cartilagines Annulares appareant.

D.D.D.D. Rami Tracheales lobulos minores constituentes ibidem integri & clausi , etiam ut in iis Cartilagines Annulares appareant.

E.E.E.E. Rami pares per sectionem aperti , ut foramina & villi musculares recti conspiciantur.

F.F.F.F. Caudices , è quibus rami Tracheales abscissi removentur , ut reliquis post divisionem expandendis spatium concedatur.

G.G.G.G. Lobulo 2darii Bronchiorum caudicibus tanquam uvæ appensi , qui etiam in lobulos adhuc minores dividi possunt , quorum omnium ductus interiores è Bronchiis in cellulas vesiculares transeunt.

h h.h.h.

h,h h.h. *Vasa sanguifera lobulorum istorum superficies perreptantia.*

TABULÆ III. Figura II. exprimit portionem lobi Bulmonaris, in quo, interstitiis membranosis inflatis, lobuli omnes in propria figura apparent, atque Polipodii folium non nihil representant.

A.A. *Aspera Arteria cum reliquis vasis complicate portio, cui caudici ex omnibus istis conflato, lobuli instar foliorum arboris accrescunt.*

b.b.b.b. *Lobuli ipsi.*

c.c.c.c. *Vasa sanguifera eos perreptantia.*

d.d.d.d. *Lobulorum interstitia membranosa, quæ item vasis sanguiferis c.c.c.c. obducuntur.*

TABULÆ IV. exprimit vasa tum Trachealia tum sanguifera, pro uno lobulo constituendo ab invicem separata & distincta, nec non cujusque illorum conformationes peculiare

Figura I. repræsentat rami Trachealis intra lobulum unum distributi divaricationem, inque Tubos & vesiculas orbiculares ramificationem.

A.A. *Aspera Arteria caudex, in cujus superficie Cartilaginee Annulares apparent.*

b.b.b.b. *Rami minores à caudice isto profecti, in quibus etiam Annuli apparent.*

c.c.c.c. *Ramorum istorum in vesiculas orbiculares, qui utrarum racemis similes videntur, transitus.*

d.d. *Vasa sanguifera à Pneumonicis distincta, qua*

quæ Tracheam obducunt, eique enutriendo inserviunt.

Figura II & III, Arteriæ & Venæ Pneumonicæ intra eundem lobulum pares ramificationes distinctim ostendunt; quæ ambæ cum vasis Trachealibus complicatæ, compagis pulmonaris textutam maximâ ex parte constituunt.

TABULA V. exhibet Nervum Pulmonarem subsidio microscopii paulo accuratius descriptum: adeo ut plane constet truncum ejus fibrillarum innumerabilium unâ colligatarum quasi fasciculum esse; quinimo & caudicem ejus, dum in serpilli modum Pulmones perreptat, furculos à se varios huc illuc propagare.

Figura I. Trunci Nervei portionem abscissam refert, cujus extremitas una aperta, & per microscopium inspecta, in fibras ferè innumeras explicabilis videtur.

A. *Nervi truncus.*

a.a.a.a. *Fibrille circa extremitatem abscissam ab invicem divise, & late expansæ.*

Figura II. & III. tum trunci, tum rami cujusque fibras quasdam explicatas, ac insuper furculorum è varia stirpe propagationes, crebro iteratas ostendunt.

B. *Truncus primarius.*

b,b.b.b. *Fibrille circa extremitatem abscissam explicatæ.*

c.c.c.c. *Surculi è fibrillarum fasciculis propagari.*

TABULA VI. imprimis Arteriæ sanguiferæ

ræ Anatomæ, quam in nupero tractatu descripsimus, hic aptis Iconibus delineatam exhibet.

Hujus *Figura prima ac superiores*, vasis istius quatuor tunicas distinctas, sc. nerveam muscularem, glandulosam & vasculosam repræsentant.

I. *Tunica intima nervea*, quæ forsan aliquatenus muscosa est, fibris rectis sive longitudinalibus constans, quæ contractæ Arteriæ Tubum abbreviari faciunt.

II. *Tunica proprie muscularis*, fibrarum circularium aggerie constans, quæ cum successive pone sanguinis rivum contrahuntur, circuitum ejus corripere faciunt. Ab harum motu est quod Arteriæ pulsant.

III. *Tunica glandulosa*, quæ (secus ac in Intestinis habet) tunicæ musculosæ superposita, è glandulis perexiguis & numerosissimis contextitur.

IV. *Tunica extima vasculosa*, sive vesicularis, quæ è vasis sanguiferis inter se, cumque propaginibus & fibris nerveis varie complicata & contorta, quoddam quasi reticulum videtur.

TABULÆ VI. *Figura 2da & inferiores*, Venæ Anatomæ, sive quatuor ejus tunicas Iconibus idoneis expressas, ostendunt; quæ tunicæ, ut è vasis portione quadam (exteriori incipiendo) successivè eximuntur, integræ apparent.

I. *Tunica extima*, fibris nerveis (quæ forsan aliquatenus musculares sunt) quodammodo

modo rectis, five in longum (licet ferie minus regulari) protensis constans.

II. III. *Tunica vasculosa & glandulosa*, quæ pariter ac in Arteriâ habent.

IV. *Tunica intima muscularis*, etiam fibris circularibus sicut in Arteriâ constans, quæ pone sanguinis rivum contractæ, cursum ejus reducem accalerari faciunt.

TABULA VH. Asperæ Arteriæ tunicas distinctas, & ab invicem separatas exprimit.

I. *Figura prima Tunicam intimam*, fibris muscularibus rectis, five longitudinalibus præditam ostendit.

II. III. *Figura 2da Tunicam glandulosam, & 3tia vasculosam* (quæ pari fere ritu ac in vasis sanguiferis, ac etiam in intestinis habent) designat.

IV. *Figura 4ta Tunicam exrerioorem* (quæ partim cartilaginea, & partim muscularis est) exprimit. Hujus fibræ transversæ, five Annulares, cartilaginum interstitia adimplent & connectunt.

TABULA VIII. Tunicæ pulmonaris extimæ, totam ejus compagem obducentis, portionem microscopii ope elegantissime simulque accuratissime descriptam exhibet.

Figura I. exhibet prædictæ tunicæ portionem, quæ partim ob vasorum cujusquæ generis in ea terminatorem extremitates, foveolis quasi puncturis densissimis excudi videtur, & partim è vasorem sanguiferorem complicationibus, velut corymbeis, vesiculas orbiculares cingentibus, in plures areas *τραπίζιδες*

ζώδεις distinguitur.

Figura II. repræsentat membranæ extimæ portionem à vasorum corymbis avulsis separatam, & sine areis, solummodo foveis minutissimis quasi puncturis insignitam.

Figura III. exprimit Tunicæ prædictæ aream quandam singularem, ope microscopii magnitudine auctam.

SECT. I. CAP. II.

De Respirationis læsæ variis speciebus, earumque causis, & symptomatum rationibus

HActenus pulmonem, partesque ejus motui, & consequenter functioni vitali, quoquo modo intervientes lustravimus; quæ cum plures & diversimodæ sint, adeoque multiplex & respirationi valde accommodus organorum apparatus existat: ita multifariam, & propter diversas occasiones eadem perverti, aut vitari periclitantur. Revera Horologium ex elastro, rotis, modiolis dentatis, spiris, libramento, summo cum artificio fabrefactum, haud magis aut facilius depravationi obnoxium est, quam hæc pectoris machina pneumonica, per quam aërem inspirando, sanguinis flammam vitalem cum motu & calore ejus tuemur. Enimvero cum ad respirationis munus spectent pulmonum vasa, scilices trachea, cum bronchiis & vesiculis; item cor cum arteriis & venis; insuper
adlinc

adſint nervi cum fibris tum muscularibus, tum nerveis, lymphæductus, & glandulæ; porro cum & vaſorum horum contenta, ſc. aër, ſanguis vetus & recens, cum ſero ejus, lymphæ, & ſpiritus animales; vitium quodvis unoquoque horum contingens, ſepe totam functionem Pneumonicam perturbat. Nec minus etiam organa pectoris motiva, ſc. muſculi cum diaphragmate, atque nervi iis deſtinati; quinimo interdum ſpiritus animales, antequam nervos eos ſubeunt, perperam ſe habentes, non rarò magnas circa reſpirationem *alterationes* inducunt.

Cum præcipua pulmonum functio & uſus fuerint, ſanguinem & aërem per totas partium compages, intimosque reſſus, atque ductus quoſque minutiffimos traducere, & ubique in vicem committere; in eum nempe finem, ut ſanguis venoſus à circuitu redux, & chymo recenti dilutus, proindeque crudus & velut ſemiextinctus, tum perfectius miſceatur & velut ſubigatur, tum potiſſimum ut ſecundùm omnes ſuas partes ab aëre nitroſo de novo accendatur; hinc primaria circa hoc negotium, ſive munus pulmonare, diliçta, ut plurimùm in his duobus conſiſtent; ſcilicet primo quod ſanguis non ritè trajicitur per cordis ſinus & vaſa pneumonica; & ſecundo quod aër haud debito modo ſin Tracheam ejusque ductus inſpiratur, expiraturque. Utriuſque horum duæ ſunt partes: primo enim quoad ſanguinis trajectionem, culpa interdum intra cordis ſinum

C

dex-

dextrum, aut arterias pneumonicas; quandoque item intra venas pulmonares, aut cordis ventriculū sinistrum committitur: dein secundo quoad aërem modò in inspirando, modò in expirando, imprimis ac potius delinquitur; quanquam insuper utraque functio interdum ex æquo peccet. Singulorum ex his varii sunt casus, plures item causæ, & fiendi rationes; Quarum præcipuas hic breviter perstringam.

Primò igitur, quando sanguis non rite cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas pertransit, aut proprio ipsius vitio, aut ductuum modò istorum, modo ulteriorum culpâ illud contingit. Quippe nonnunquam sanguinis rivus in citeriore præcordiorum regione subsistit, propter obicem in alterâ factum; quinimo interdum aëris inspirati defectus, aut vitium, sanguinis trajiciendi remoram facit.

Quod spectat ad sanguinis vitium, quo minus expeditè hic cordis sinum dextrum & arterias pneumonicas trajicit, Clarissimi Sylvii opinio, nisi operis prolixi, & longè à proposito nostro esset, hic discutienda foret. Enimvero supponit ille, *sanguinis venosi ramum descendentem, chymo simulque humore lymphatico à toto corpore reduci imbutum, spiritus acidulcis indolem habere; ejusque interea ramum ascendentem bile è cysti fellea in cruoris massam suffusa imprægnatum, salis volatilis oleosi participare; deinde ex horum subcontrariorum, intra dextrum cordis sinum confluxu,*

confluxu, blandam & naturæ amicam excitari pugnam sive effervescentiam; in quâ, & ob quam, latentes conclusaque in utroque partes ignea, compedibus soluta, & in libertatem vindicata, chyli & sanguinis partes omnes rarefaciunt, ac ita mutant & alterant, ut tum vitæ & caloris, tum motus & nutritionis in toto corpore munia obeant. Hypothesi huic perquam ingeniosæ, & concinnè adaptatæ, ne statim assensum præbeam, plurima faciunt, Præterquam enim quod multi circa bilis genesis, & dispensationem longè aliter statuunt, adeoque, non sine firmis rationibus & experimentis persuasi, talem sanguinis diversæ indolis, & in cordis sinu dextro litigantis, αὐτοψία ἐκδοῦν, effervescentiam negant: Nostri, quæ fuit olim, adhuc fert sententia, utrumque sanguinis rivum; pariter chymo recente perlutum, prorsus homogeneum existere; atque id propter vasa lactea thoracica tam longo itinere chyli partem circumducere, quam trunco venæ cavæ descendenti, æquè ac partem alteram vasa mesaraica trunco ejus ascendenti infundunt: quod etiam unâ cum chylo humor lymphaticus vasis subclaviis infundatur, ita ut in sanguinem reduci percommodè queat; nec quidem aliis aut pluribus ejus ductibus opus videtur. Porro humorem istum rectè constitutum, æquè ac chylum ipsum dulcesfactum, massæ sanguinæ absque luctâ in corde excitatâ, simul congruere & faciliè assimilari statuimus. Sin verè humor lymphaticus,

ticus, à cerebro & nervoso genere æqué ac à glandulis redux, à debita crasi degener, (uti crebro assolet) acorem contraxerit, idcirco sanguini venoso reinfusus ipsum fundit, & in ferositates præcipitat, proinde ut magna urinæ profluvia inducantur. Porro à tali causa diabetem excitari alibi ostendimus. At vero tantum abest, ut talis humoris lymphatici fluor in dextro cordis sinu majorem sanguinis effervescentiam concitet, ut potius è contra exinde cum pulsu debili, sæpe totius infrigidatio, aut rigor, non rarò etiam spirituum deliquia aut affectus spasmodici excitentur, & urinam copiosam & pallidam comitentur. Quorum ratio præculdubio est, quod tum humor limpidus è cerebro & nervosis partibus exundans sanguinem in ferositates fundit, & nimis diluendo refrigerat; proindeque spiritus animales, vehiculo suo destituti, aut deficiunt, aut motus inordinatos ineunt.

At verò sanguinis in cordis sinu dextro; à partium dissimilium luctâ, effervescentiam elasticam uti prorsus negamus; ità quoties exinde in pulmones non debito modo ejicitur, illud non tam proprio ipsius, quam facultatis animalis vitio aut defectu accidere statuimus. Si quando enim spiritus, cordis fibras motrices actuentes, aut deficiunt, aut in *crâxiâ* spasmodicas adigantur; cor proinde inordinatè vibrans, laticem cruentum aut infirme, aut irregulariter foras propellit.

Quòd

Quòd autem sanguis corde egressus arterias Pneumonicas haud semper expeditè trajicit, id interdum propriâ ex culpâ, quandoque item ob vias obstructas, quin & alias ob causas passim contingit. Ipse sanguis duplici respectu, scilicet aut quoad accensionem, vel quoad crasin suam peccans, proprio per pulmones transitui officit. Utriusque horum varii sunt casus. Primo enim quatenus iste aut minus, aut nimis quam par est, accenditur, in circuitu pulmonari impeditur. Si quando in massâ sanguinâ, spiritu ac sulphure absumtis aut depressis, partes aquæ, terrestres, aut salino-fixæ præpolleant: id propter latex ejus ægre aut parùm ab aëre nitroso accensus, non facilè intra ductus pulmonares rarefit, eosque exilientis instar flammæ suâ sponte vix trajicit; sed gravis & quasi limosus usquè in viis hæret, atque plurimum molestiæ ac laboris, quo circumpellatur, cordi creat. Hinc quoties à totius corporis, aut partium ejus motu citatiore, sanguis paulo uberius in præcordia urgetur, cor & pulmones pro circumpulsione ejus difficillimè, & extremis quasi cum nixibus laborant. Atque in hoc casu verisimile est sanguinem, intra cordis sinum dextrum rapidius aggestum, aliquatenus stagnare; quia nimirum in ductus a fronte oppletos statim transferri nequit. Porro ob hanc causam concretiones istæ grumosæ sive carnosæ, cordis Polypi dicti, interdum exoriri videntur. Hinc & in pica, leucophlegmatia, hydrope, ac scor-

huto inveterato, à corporis motu citatiore, respiratio valde difficilis, ac laboriosa existit.

2. Sanguis nimis interdum accenditur, totusque terè in flammam erumpens, ac supra modum expansus, intra ductus pulmonares, quos plurimum inflat & extendit, vix contineri potest, quin eos inflammare sive accendere periclitatur; quare, ne diutius in iis moretur, præcordia creberrimis simulque fortissimis nixibus vibrant, ut sanguis ita nimis accensus satis eventilari & circumagi possit: secus enim iste, intra pulmones aggestus, eosque totos inflammans, functionem vitalem cito destruet.

Præter hæc sanguinis quoad accensionem, restant alia quoad crasin, sive mixtionem ejus vitia, propter quæ ductus pneumonicos minus libere aut expeditè trajicit. Enimvero quando compages ejus aut minus laxa, aut supra modum stricta existit, per exiles pulmonum meatus haud faciliè pertransibit; quin sæpe in iisdem hæerere & stagnare, aut etiam excurrere, & extravasari periclitatur.

Sanguis in compage diversimodè solutus, aut deliquia, aut recrementa, aut corruptelas suas in pulmonibus exuit; quæ in vasorum recessibus deposita, aut parietibus eorum affixa, rivi sanguinei cursum variis modis inhibent, aut pervertunt.

Primo Sanguinis dissolutio, quæ pulmonibus sæpissime (quamvis non periculose admodum) infesta est, contingere solet, quatenus serositates, intra massam ejus contineri

neri inhabiles, cum non satis per Diaphoresin, aut diuresin è vestigio amendantur, intra pulmones à cruore abscedunt; adeoque effervescentes, & è propriis vasis exundantes, tum aëris tum sanguinis transitus perturbant, aut præpediunt; proinde ut recrementi hujus serosi expellendi, & circuitus sanguinei continuandi gratia, pulmones in tussim crebram, & valde molestant, irritentur. Quæ autem sit tussis ratio formalis, & fiendi modus, inferius exponemus.

Cum plures sint causæ & occasiones, propter quas latex serosus, è sanguinis compage solutâ abscedens, in pulmones exundat, plerumque illud ob unam aut alteram ex tribus contingit: sc. primo & sæpissime, quia poris exterius à frigore contractis, serositates, per diapnoen amandari solitæ, in massam cruoris regurgitant; quam statim effervesce, & superfluitates serosas intra pulmones exuere cogunt. Ab hujusmodi causa catarrhi & tusses frequentissimè oriuntur, proinde ut vulgo cujusque tussis initium tali *πρὸ φάσι*, nempe frigori contracto, constanter imputari soleat. Secundo liquorum acidorum, uti pomacei, vini Rhenani albi, Clareti Parisiensis, aliorumque tenuiorum potus, nonnullis tussim, aut affectionem catarrhalem ferè semper accersit: cujus ratio est, quod sanguis, in crasi debilis, uti lac ab acidis injectis, statim funditur, inque serositates, quæ arteriarum interiorum statim osculis exudent, præcipitatur. Hoc equi-

dem in meipso quotannis expertus sum, cum æstivo tempore (quando sanguis sulphure abundat) pomaceum, & vina meraciora impunè, imo sæpe commode biberim, eadem hyeme (cum sanguis ad aco-rem proclivis est) vel modicè libata illico tussim excitare. Tertio subest altera diluvii serosi in pulmones exundantis causa, viz. quando lymphæ, partes nerveas & solidas irrigans, subito fluorem patitur, proindeque è fibris & glandulis, aliisque ductibus & receptaculis in sanguinem regurgitat; cuius liquorem illico fundit, inque serositates, quæ pulmones non raro infestant, præcipitat.

Propter hanc rationem tussis subitanea ac molesta affectus spasmodicos sæpenumero comitatur; quæ vulgo, tussis vaporosa dicta, vaporibus attribuitur. Verùm insuper in magnis aëris mutationibus, & præcipuè quando tempestas à sicca in humidam alteratur, & propterea sales volatiles aut fixi deliquescent, tussis & catarrhi valde increbescunt.

Nec tantum latex serosus, sed & plures alii humores, aut sanguinis recrementa, in pulmonibus deposita, eorum ductus sæpe interficiunt; adeoque tum aëris, tum cruoris transitus præpediendo, dyspnœam, aut tussim inducunt. Hoc in cachochymicis, item in gulosis, bibonibus, aliisque vitam inordinatam, aut desidiam agentibus, passim cernitur. Quapropter curiores, ut pulmones humorum illuvie & sanguinis recrementis usque immunes habeant, dietâ tenui & per-
quam

quam exactâ utuntur. Observavi quosdam melancholicos, sanguinis fæce adultâ intra ductus pulmonares exudante, sputum instar atramenti nigricans; quin & alios biliosos, aut ictericos, flavum, & quandoque summè amaricans (liquidem pura bilis fuit) excrevisse.

3. Insuper pulmones interdum sanguinis corruptelas & putri agines luere, plures instantiæ satis manifestò declarant. Si quando enim massa ejus miasmate, aut contagio pestilente aut venenato tacta, corrumpi incipiat, inque portiones coagulatas, & sphacelatas facebat, pulmones inde labem præcipuam, unde sc. maximum vitæ periculum imminet, suscipiunt. Hoc in morbillis, variolis, peste, & febribus malignis notius est quam ut explicare aggrediar: à quibus affectibus quoties ægrotantes intereunt, ita fieri videtur, vel quia sanguinis intra cordis aut pulmonum vasa grumescens proprii ibidem circuitus viam obstruit, proinde statim ut influxus ejus in cerebrum præpediatur; vel quia sanguinis corruptelæ ductuum pulmonarium parietibus affixæ, affectionem quasi phlegmonodæ iis inducunt; proindeque tussim molestissimam, aut dyspnœam, & non rarò sputum sanguineum acciunt.

Haftenus de circulationis sanguineæ impedimentis, quæ intra pulmones, propter cruoris massam nimis dissolutam, inque partes aut portiones (quæ ibidem relictæ ipsorum ductus obstruunt) abscedere aptam, con-

tingunt. Superfunt aliæ præcordiis haud minores injuriæ, quæ à sanguinis compage nimis constrictâ, & nihil à se dimittente procedunt: cujusmodi ob causam aut febris causus, aut pleuritis, vel peripneumonia, oriuntur.

In priore affectu sanguis plus debito sulphureus, simulque crassus, sero non satis diluitur; quasque hujus in se particulas continet, à complexu suo ægrè deponit: quapropter intra pulmones uberius accenditur; cumque horum ductus tum ob majorem effervescentiam, tum ob crassitiem suam difficilius pertransit, cor, impigre & vehementissimè vibrans, circumpulsionem ejus totis viribus molitur; nihilominus, à flamma ejus majore intra præcordia gliscente, æstus, & sitis molestissima, cum linguæ scabritie & velut torrefactione quadam, oriuntur.

In altero affectus genere, viz. pleuritide, aut peripneumonia, sanguis æque crassus, sed minus sulphureus sive inflammabilis existit; quapropter incendium haud tantum concipit: attamen, ob crassitudinem suam, cum ductus thoracicos aut pulmonares non ita facilè & expeditè trajicit, sæpenumero extravasatur, atque ductuum interstitiis aut parietibus hærens, obstructionem & phlogosin brevi excitat; quibus sæpe dolor, cum sputo sanguineo aut discolori, succedit. Observare est à phlebotomia in hujusmodi morbis facta, cruoris, postquam subsederit, superficiem pellicula albicante,
aut

aut alias discolori, crassa & viscosa semper obduci: cujus ratio est, quod sanguis, cum inter circulandum particulas veteres non à se dimittit, novasque in se haud satis recipit, diuturna coctione inspissatur, ac, instar carnis elixæ à colore sanguineo versus albidum mutatur; in quo statu, siquidem vasorum ductus exiles haud facile pertransit, extravasari periclitatur, & pleuritici, aut peripneumoniam facile excitat.

Præter has sanguinis, dum præcordia pertransit, remoras, ab ipsius noxam excitatas, sunt insuper alia sufflamina, & impedimenta ejus, quæ aut cordis, aut viarum, aut etiam aëris inspirati vitio, vel defectu contingunt.

Quot modis, & quibus de causis, cor in motu peccans, sanguinem minus rectè aut debitè è sinu suo dextro per pulmones in sinistrum propellit, in nupero de affectibus Cardiacis tractatu, satis clare ostendimus: nimirum musculus iste, nonnunquam spirituum inopia, aut defectu laborans, vibrationes suas haud satis vegetè & robustè peragit. Révera cum à corporis exercitio, cruor solito uberius è Vena Cava in cordis sinum urgetur, siquidem hoc firmiter se contrahere nequit, juxta vires suas impigre laborans, pulsus creberrimos simulque debiles exerit: porro huic ut suppetiæ ferantur, tum Arteriæ Pneumonicæ, tum aliæ in variis corporis partibus, quæ sanguinem quoquo modo circumpellunt, contractiones crebras &

inor-

inordinatas edunt. Hoc observavi in virginibus pica laborantibus, aliisque interdum cachecticis, à motu corporis citatiore non solum cordis palpitationem, sed in collo, & temporibus, aliisque locis arterias irregulariter pulsasse. Nec tantum defectus, sed quandoque etiam illorum inordinatio in causa est, quod præcordia minùs rectè sanguinem trajiciant; quippe interdum spiritus, nervorum cardiacorum incolæ, à copula incongrua irritati, & spasmodicè affecti, cordi aut arteriis contractiones irregulares, quibus sanguinis iter variè pervertitur, aut impeditur, imprimunt; uti passim in cordis palpitatione, tremore, pulsu intermittente, aliisque hujus farinæ pathematis accidit.

Tertio Sanguinis iter pneumonicum quandoque ob vias non satis patentes variè inhibetur: cujusmodi impedimenta contingunt, quatenus meatus sive ductus isti vel obstruuntur, vel abrumpuntur. Prioris duæ sunt rationes, seu fiendi modi: viz. viæ aliquando occluduntur, quatenus vasorum ductus, à fibris carneis contractis, ad se invicem propiùs adducuntur; uti in cordis palpitatione, & Asthmate spasmodico nonnunquam accidere alibi ostendimus. Cujusmodi affectus, propter clausum sanguinis intra præcordia rivum, respiratio difficilis & anhæla, pulsus exilis, & totius intrigidatio comitari solent. Porro interdum sanguinis meatus occluduntur, quatenus vasorum ductus

Etus à corpore, aut humore quodam exteriorius incumbente comprimuntur: quare cum cellulæ, aut Tubi Bronchiales, (uti frequenter affolet) à phlegmate viscoso, materia purulentâ, sanguine demum extravasato implentur, quemadmodum in ipsis liberior aëris, ita in vasis adjunctis etiam sanguinis transitus inhibetur. In ejusdem causæ rationem veniunt tumores, tubercula, vermes, nec non concretiones, velut lapidosæ, arenacæ, caseosæ, aliæve alius generis diversimodè excitari solitæ; quarum præcipuas inferius speciatim attingemus. Insuper quandoque vidimus tum arteriæ, tum venæ pneumonicæ canales planè ossleos alicubi factos, eorumque parietes ita compressos, ut rima tantùm exigua ad sanguinis transitum relinqueretur. Non ita pridem Juvenem, à tali venæ pneumonicæ mala conformatione extinctum, disseccuimus; in quo vasis hujus truncus, prope cordis insertionem lapidescens, adeo coaluerat, ut sanguinis non nisi guttatim, aut cum perexiguo tantùm filo cordi instillaretur. Secundo ductus sanguiferos sæpenumero impleri, & obturari, propterea ut sanguinis rivus obstruatur, aut angustetur, plures instantiæ & observationes Anatomicæ satis manifesto declarant. Ex his enim liquidò constat sanguinis concretiones grumosas, seu veluti carneas, ipsius cordis sinus & vasorum majorum radices ita nonnunquam opplere, ut fluenti sanguini cursus terè in totum obstruatur

struatur. Quinimo hoc in vasis minoribus sæpius contingere, & ratio suadet, & experientia concludit: quippe (prout modò innuimus) sanguis in Rheumatismo peripneumonia, & pleuritide, per phlebotomiam emissus, postquam refrixit, pelliculâ comsimilis omnino substantiæ cum concretionibus istis polyposis, obducitur; indicio (uti videtur) manifesto, eum, propter crassamenta ista viscosa, vasorum minorum ductus ægre pertransire: quapropter ut quoquo modo evadat, ea plurimum distendit; quandoque etiam perrumpit; sæpe item eorundem ora reserat, inque Tracheam hiatus aperit, proinde ut cruoris extravasati portiones crebrò tussi ejiciantur. Novimus quosdam *δυσπνοιᾶς* & anhelosos obiisse, quorum pulmopes, ulcere aut continui solutione quavis graviore immunes, adeò intumuerant, ut illorum intra thoracis cavitatem motui spatium desideraretur: cujus ratio proculdubio fuit, quod sanguis crassior & sæculentior, proindeque vasa ista non faciliè pertransiens, arterias & venas ubique extenderet, inque minoribus eorum tubis stagnaret. Insuper cruoris sæculentix, modò salinæ diversi status, modò sulphurææ aut terrestres cum illis combinatæ, sæpe vasorum ductibus exilibus impactæ, ibidemque fixæ, eos penitus obstruunt; propterea ut sanguinis circulatio pneumonica in spatium brevius contrahatur, & consequenter Tubis aut cellulis compressis respirationis ambitus

ambitus coarctetur. Plures & diversimodis talis obstructionis casus, & species extant, quæ si omnes aut præcipuæ enumerentur, talis pathologia in molem immensam excresceret. Tertio sanguinis commeatus pneumonicus non tantum ob vias occlusas, aut obstructas, sed quandoque etiam abruptas impeditur. Etenim vasa istæc in quibusdam tenuia, aut tenera aut valde laxa, sanguinis impetu aut acrimonia non raro aperiuntur; ita ut latex cruentus vel in tracheam erumpens per sputum ejiciatur, vel ductuum interstitiis aggestus peripneumoniam, vel in thoracis cavitatem decidens empyema producat. Super his singulis in capite de Hæmoptoe speciatim dicetur.

3. Restat adhuc tertium sanguinis in itinere pneumonico impedimentum, quod viz propter aëris defectum, aut vitium accidit. Si quando sanguis intra pulmonum ductus, ab aëre per Tracheam inspirato, haud debito ritu accenditur; propterea statim uti flamma ejus irregulariter habet, ita & motus variè inhibetur, aut pervertitur. Quanquam enim sanguis merè cordis impulsu per pulmones adigitur, attamen hujus pulsus juxta istius ab aëre accensi tenorem proportionatur; quare cum sanguinis flamma propter aëris vitium, aut defectum diminuta, aut suppressa existit, pulsus statim languidus aut inæqualis evadit, atque ob sanguinis cursum perturbatum aut subsistentem, statim in toto corpore pallor, ac re-

trigera-

frigeratio, cum membrorum enervatione succedunt. Quod si inspiratio penitus intercipitur, aut (quia defunt particulæ nitrosæ) frustratur, statim pulsus cessat, & mox vita perit. Quorum omnium ratio est, tum quia sanguis, ab incendio multum prohibitus aut extinctus, instar multi deferventis mox subsidit, atque ad motum ineptus est; tum præcipue quia sanguinis flamma concidente & à cerebro substracta, illico spirituum animalium hypostasis, quasi lux exinde emanans, statim concidit, simulque omnium facultatum exercitia, sive actus cessant. Si quando, sanguinis sulphure atque aëris nitro plus debito concurrentibus, cruor supra modum accenditur, propterea statim, quo hic nimis efflagrans satis eventiletur, cordis pulsus quoad ultimum ejus molimen intenditur. Plures hujus formæ instantias adjicere possumus: verum hæc sanguinis consideratio ad secundum de respiratione læsa propositum ducit; nempe ut perpendatur, cujusmodi deliquia aut defectus circa aëris nitrosi, ad flammam vitalem sanguinis tuendam requisiti, tum inspirationem tum expirationem contingunt; nempe à quibus ista causis procedunt, quos itidem effectus producere solent. In qua disquisitione imprimis de Inspiratione læsa dicemus.

SECT. I. CAP. III.

De Inspiratione læsa.

Respiratio lædi dicitur, quando usus ejus frustratur, aut quoquo modo inhibetur; quod sæpissime accidit propter aëris inspirandi vitium, vel defectum. Quoad prius, si forsan aër depravatus fuerit, sanguinem nec rite accendit, neque eventilat, quinimo nonnunquam hujus crasin pessundat, sive venenat, prout in auræ constitutione admodum malignâ, sive pestilente passim cernitur. Hujusmodi affectuum ut rationes præcipuas attingamus, advertere est, quod siquidem aëris particulæ nitrosæ (uti multiplici experimento constat) ad vitam tuendam imprimis necessariae existunt; ita frequenter accidit illud aëris nitrum aut deficere, sive planè deesse, aut ab aliufmodi particulis obscurari in tantum, aut ligari, ut virtutem suam *ζωτικὴν* satis exerere nequeant, aut denique eidem corpuscula maligna sive exitialia adungi. Primo aëris particulæ nitrosæ deficient, si quando ipso stagnante aut valde æstuante, nitrum inde abigitur, aut in actum minimè concitatur; quapropter in camera artiore vel nimis conclusa, aliisque in locis, aut hominum frequentiam stipatis, aut solis ardore effervescentis, difficulter ac ægre respiramus. Idem usu venit in locis valde excelsis,

supra

supra montium cacumina, Atmosphæræsummitatem excedentia; in quibus ob nitri defectum respiratio ægre ducitur, & diu illic vivere non licet. Secundo particulæ aëris nitrosæ ab aliis accessoriis interdum obscurari, aut obtundi, quandoque item nimis acuari solent. Quoties enim, flante Austro, aura nimis humida & crassa evadit, in quantum particulæ nitrosæ ab aquosis ac sulphureis occupantur, ac plurimum obtunduntur, dum inspiratur illa, sanguis haud vegetè accenditur, verum, instar ligni viridis igni suppositi, fumigat potius quam clarè efflagrat; proinde ut durante tali aëris statu, torpidi ac hebetes, ac ad motum inepti perstemus. è contra autem, quando sæviente Borea particulæ frigorificæ acerrimæ & summè aculeatæ nitrosis adjunguntur, sanguis satis accenditur, & liberè respiramus. Attamen flamma vitalis à gelu intenso ipsi improporcionado undique reprimitur, & ni motu & calore refocilletur, non raro prorsus extinguatur.

2. Præter hæc aëris vitia, quibus respiratio interdum lædi solet, hoc insuper malum nonnunquam ab ejus defectu procedit; quatenus nimirum iste copia satis ubere introduci nequit. Cujusmodi effectus cum plures, & diversimodæ causæ existant, ut plurimum vero illud propter respirationis organa vel quoad motum impedita, vel quoad meatus obstructa contingit.

1. Respirationis organa aut sunt merè passiva

siva, quæ scilicet moventur, uti pulmones; aut sunt activa, quæ seipsa, ac insimul istos movent, uti musculi thoracis, ac Diaphragma. In quibusque horum motus impedimenta, quibus respiratio læditur, varie contingunt. Et primo quod ad pulmones spectat, suprâ innuimus hoc interdum ob vasa plurimum distenta, & sanguine impleta, valde intumescere, in tantum ut rigidi & inflexiles systolantur ac diastolantur, vicibus minimè obsequantur. Porro interdum accidit ob phlegmonen, tubercula, aliasque diversimodas concretiones, parem in ipsis rigiditatem excitari. Secundo respirationis organa activa, sive partes moventes, scilicet musculi pectoris, & Diaphragma, à functione sua motiva varias ob causas inhiberi aut perverti solent. Solutio continui in quolibet horum facta, sive per sanguinis aggestionem, sive per seri, aliorumque humorum decubitus, uti in pleuritide & Scorbuto, sive à plaga aut vulnere inflictis, dolorem in loco affecto cum motus impotentia & respiratione difficili passim ciet. Quinimo interdum sine dolore, aut causa quapiam evidente, partes istæ à motu præpeditæ dyspnœam gravissimam inducunt; prout in Asthmate, suffocatione uterina, & quibusdam aliis affectibus spasmodicis, aut hypochondriacis, crebro cernitur. Cujusmodi pathematum ratio proculdubio in eo consistit, quod Spiritus Animales functioni istarum partium motrici dicati, aut circa originem perturbati, aut intra nervorum ductus impediti, à debito

debito in fibras motrices influxu avertuntur. Quapropter multi quoad pulmones satis sani, & tantum cerebri & nervorum effectibus obnoxii, etiam Dyspnœæ paroxysmis horrendis sæpe corripiti solent: prout alibi fusiùs declaravimus.

2. Aëris, quo minus liberè pul'mones subeat, inhibitiō respirationem lædens, sæpe numero ob vias, nempe trachææ ductus occlusos, aut non satis patentes contingit. Enimvero ductus isti (ut prius de vasis sanguiferis notavimus) occludi, & plenum aëris ingressum prohibere solent, quatenus vel opplentur, vel comprimuntur, vel arctius contrahuntur. Cum plures sint causæ & modi, quibus trachææ ductus oppleri solent, imprimis & sæpissime hoc facit seri, dum à sanguine abscedit, fluor catarrhalis, & è vasis sanguiferis in has partes exundatio; quod primo tenue & acre tussim molestissimam parit; postea per coctionem crassescens, & trachææ parietibus adhærens, inspirationis vias valde angustat, & extremitates earum prorsus implendo, decurtat: pariter etiam sanguinis extravasati, nec non puris, aut materiæ ichorosæ è lymphæ ductibus aut sanguiductibus in vesiculas tracheales exundatio, dyspnœam gravem & non rarè Phthisin producit; cujusmodi affectuum pathologia infra fusiùs explicabitur. Secundo ductus tracheales tum ultimos tum intermedios sæpe numero per compressionem angustari, aut occludi, observatione satis vulgari constat.

Enimvero

Enimvero à pastu uberiore, nec non à vini, aut cervisæ tortioris potu copioso (quatenus vasa pneumonica ob cruoris turgelcentiam valde distenduntur, & tracheæ latera compressa liberum solitumque aëris ingressum non admittunt) homines, aliàs satis sani, difficulter & anhelosè respirant: quod quidem ob pulmones repletos & extensos, potius quam à stomacho saginato, & diaphragmatis systolen impediēte, accidere putamus. Porro ob hanc rationem, etiam in febrium paroxysmis respiratio crebra & laboriosa existit. Nec tantum à sanguine turgescēte, sed etiam ab eodem stagnante, aut extravasato, insuper à concretionibus lapidosis, aliisque diversimodis, tracheæ vasa compressa inspirationem liberam perficere nequeunt.

3. Tracheæ ductus nonnunquam à fibris eorum spasmodicè affectis propius contracti & occlusi, aëri ad debitam inspirationem aditum negant. Hinc cum nulla sit in pulmonibus obstructio, aut mala conformatio, nulla insuper diathesis tabida; tamen à fibris istis præternaturaliter convulsis, & simul contractis, Asthmatis paroxysmi horrendi sæpe oriuntur. Super hujusmodi pathematis cum alibi disseruerimus, non opus erit pathologiam istam hic denuo repetere. Præter hos Inspirationis læsæ casus, subsunt quidam alii, qui propter aërem in primo aditu, scilicet intra nares, guttur, aut laryngem à tumore aut mala conformatione prohibitum excitantur: ita namque polypus
in

in nare, angina in gutture, aut tonsillarum inflammatio respirationem difficilem reddunt ; pari quidem ratione, ac arenæ circa portum aggestio navium exitus reditusque obstruit. Quandoquidem vero ejusmodi pathematum rationes & fiendi modi sensui patent, supervacaneum videtur eorundem *Ætiologias* hic tradere.

SECT. I. CAP. IV.

De Expiratione laesa.

Sicut Exspiratio multò facilius, & cum minore negotio quàm inspiratio peragitur ; ita quoad actum suum minus inhiberi, aut perverti periclitatur. Enim vero ad istum perficiendum musculorum pauciorum nixus contractivi requiruntur, in tantum ut nonnulli asserant, partium motricium, à quibus pectoris dilatatio perficitur, meras relaxationes ad constrictionem ejus sufficere. Hinc cum in Agone mortis ultimarum naturæ labor sit thoracem aperire, & spiritum ducere, quò vitæ flamma perennetur ; quam primum irritus iste conatus fuerit, nullo cum negotio animal exspirat ac moritur. At verò in superioribus satis clarè evicimus, *ἐκπνοή* haud minus quàm *συνπνοή* pensa à musculorum peculiarium opera obiri. Quare cum expirationis organa lædi aut inhiberi contingit, necesse erit functionis istius difficultatem, aut depravationem oriri.

Partes motrices , que pectus constringunt ejusque cavitatem coarctant, præcipue sunt musculi pectorales interni, lumbares quidam, aliique abdominis; insuper laryngis, & Tracheæ fibræ musculares: propter vitia quævis, modo has, modo istas, aut singulares aut plures simul occupantia, exspiratio diversimodè inhiberi, aut perverti solet. Quamquam autem functionis hujus læsio sæpenumero ab inspiratione læsa dependeat; quandoque tamen ea solitariè contingit, ita ut, cum aërem satis rectè & facilè ducimus, eum non nisi impeditè aut perversè reddamus. Quod quidem ob varias causas, & pluribus modis (quorum præcipuos hic breviter attingemus) fieri solet.

Primò enim siquando solutio continui, vel affectio spasmodica, vel paralytica in musculo (qui exspirationem facit) uno aut pluribus accidat, propterea thoracis cavitas ad aërem sive Spiritum plenius efflandum, non ita liberè constringi ac comprimi potest. Hinc non tantùm pleuritide, sed tumore, aut vulnere in musculis intercostalibus aut abdominis laborantes, tussire, aut canere, aliosque exspirationis fortioris actus non facilè obire possunt; nec minus, ob fibras istarum partium motrices resolutione aut spasmo affectas, thoracis constrictio debita inhibetur.

2. Exspirationis actus cum variè pervertatur, aut perturbetur, tum potissimum hoc in tussi, sternutatione, risu, ploratu, ac singultu contingit: In quorum rationes, & fiendi

fiendi modos breviter inquiremus ; & primo dicendum erit de Tussi.

Tussis describi potest, quòd sit exspiratio vehemens, crebrior, inæqualis & sonora, propter cujusdam molesti & irritantis sedationem, aut è pulmonibus per Tracheæ ductus expulsionem, excitata. Quippe aër violentè exclusus, & in transitu ad ductuum trachealium latera allisus; quicquid iis ullibi impictum est; si facilè mobile fuerit, discutit & absterget, & non raro foras amandat,

Ad tussim excitandam tum musculi thoracem contrahentes, tum Bronchiorum fibræ motrices, intimâ *συμπάξει* in motu concurrunt. Quippe dum illi pectoris cavitationem coarctant, ac undique totos pulmones compri-munt; hæ ductus tracheales modo hos, modo illos contrahendo, & à tergo aërem dum foràs propellitur occludendo, expulsionem ejus citiorem & vehementiorem moliuntur.

Omnem tussis actum inspiratio subita intensior præcedit, nempe ut aër, in majore copia admissus, statim violentius explodi possit; in quo nisu non tantum recens, qui modo respiratur, sed etiam vetus, intra vesiculas tracheales antea aggestus, ad augendum spiritus exsufflatum una exploditur; eamque non primo impetu quod molestum est sedatur aut amovetur, hujusmodi vehemens exspiratio crebra vice usque ad magnam naturæ fatigationem iteratur.

Tussis cujusunque causa primaria est nervorum aut fibrarum, ad pulmones pertinentium,

tium, irritatio; de nervis observare est, quod non tantum rami, & propagines eorum pulmonibus inserti; verum alii, è quibus oriuntur illi, aut quibuscum intimè communicant, in locis à pectore distitis laceffiti, illico tussim accient, quam ob causam sæpe humor acris intra *ἰγρίφαιλον* aggestus, indeque in capitello nervorum pectoralium decumbens, tussim molestissimam aut affectus Asthmaticos inferre solet; prout olim per instantias notabiles declaravimus. Propter eandem rationem molestia naribus, palato, aut gulæ infligta, tussim, seu potius tussendi nixum licèt inanem, concitat. Parum insuper feri ex arteriis, in gulæ aut laryngis partes superiores extillans, absque notabili pulmonum noxa, tussim crebram & valde molestam producit. At vero hæc irritatio, nervis ac fibris in ipso pulmone distributis infligta, crebrius & quidem immaniustussendi nixum provocat; qui per vices iteratur, donec quod molestum est foras excernitur, aut irritatio ejus compescitur. Hujusmodi tussis *νευρώδης* exemplum notabile inferius subjicietur.

Causæ irritativæ tussim inducentes & sunt multiplices, & variis in locis consistunt: præterquam enim quod nervi, prout modo innuimus, insuper & membranæ, quibus intima cum pulmonibus communicatio est, in nare patulo, aliisque in locis irritatæ pathema istud è longinquo pulmonibus imprimunt; sæpiissime exspiratio ista irregu-

laris propter aliquod incongruum, aut aliquo modo improporcionatum, pulmonibus impactum excitatur. Quippe molesti hujus amovendi gratia imprimis nervi, fibræque nerveæ circa pulmones dispersæ irritantur: dein, horum consensu, muscoli pectoris constrictivi, simulque trachæ fibræ motrices, in contractiones vehementes & crebrò iterandas adiguntur.

Tussis omnis vel humida, vel sicca est; in priore humor quidam, alicubi intra ductus tracheales depositus, tussiendo succutitur, sursumque in os foras excernendus ejicitur. Humor iste, cum multiplex & diversimodus existat; ut plurimum dicatur vel serolus, vel nutritius, vel purulentus, vel sanguineus.

Prioris plures sunt species, & differentiæ; nempe quoad consistentiam aut tenuis, aut crassus est, sive crudus, vel concoctus; quoad colorem, aut albus, aut flavus, aut subviridis, quandoque item cæsius aut ater. Porro tussis humida variè distinguitur, quoad loca, è quibus humor extusliendus procedit; quandoque enim laryngis parietibus adhærescens, aut iis exudans, fibris motricibus per lenem tussiculam succussis, facilè ac brevi transitu in os ejicitur; interdum materia excernenda paulo altius bronchiorum tubis impacta, non nisi per expirationes magnas & crebrò repetitas excutitur; denique nonnunquam accidit, recrementa ejicienda intra trachæ vesiculas ultimas depo-
ni,

ni, è quibus non sine vehemente & crebriùs iterato tussiendo labore educitur, & dein, longo per totos pulmones itinere, foràs propellitur. De tussi humoris nutritii, item sanguinei & purulenti, postea, cum de Phthisi ejusque medelâ agemus, speciatim dicetur.

Tussis sicca, quoties pu'monum Idiopathica est, pluribus modis & ob varias causas excitatur; hanc enim ductuum quorumcunque pneumonicorum obstructio, sive per compressionem, sive oppletionem, sive contractionem ea fiat, necessariò inducit. Quapropter inflammatio, tumor, tuberculum, sanguinis ob plenitudinem aut depauperationem stagnatio, item concretiones Argillaceæ, lapideæ, polyposæ, vermes, quin & multa alia præternaturalia, quatenus fibras nerveas ferè perpetuo irritant, tussim siccam & inanem, sed valde molestant, inducunt. Ceterùm tussis sicca interdum naturæ instinctu, velut Anthrax loco, excitatur, nimirum ut sanguis, vel ob propriam dyscrasiam, vel ob vasa pneumonica non satis patentia, pu'mones ægrè pertransiens, partium harum succussu promoveri, ac in motum rapidiorem urgeri possit.

Quod spectat ad alios Expirationis læsæ affectus, uti cum in sternutatione, singultu, risu, ploratu, aliisq; affectibus functio ejus naturalis & æquabilis perturbatur, aut pervertitur; quandoquidem harum Ætiologiæ (quas etiam alibi quadantenus designavimus) ad pro-

positum nostrum haud propriè spectant, eas hic loci prætereuntes, ad rem primario institutam, scilicet ad pectoris morbos, eorumque remedia, ac medendi rationes nunc demum transibimus.

SECT. I. CAP. V.

De Phthisi sive Tabe in genere.

CUM hætenus pulmonis fabricam graphice delineatam, ejusque una & totius pectoris motum, perque ipsum æris, & sanguinis, aliorumque humorum vias ac itinera perlustraverimus; nec non eorundem varia impedimenta, remoras aut diverticula, juxta quod functionis pneumonicæ inter inspirandum vel expirandum actus diversimode lædi aut perverti contingit, notaverimus; jam proxime incumbit ad regionis hujus ita peragratæ Pathologiam descendere, &, quod ab initio erat propositum, medicamenta Thoracica, sive remedia ad sanandos pectoris affectus dicata, eorumque operandi modos tractare.

Inter morbos pectoris Phthisis, sive Tabes, jure principem locum vendicat: nullus enim hoc crebrior, aut curatu difficilior existit. Porro ceteri omnes affectus thoracici, male aut minime sanati, in hunc, velut rivi minores in lacum majorem ducunt, adeo-

adeoque in Phthilin desinentes, & naturas, & nomina sua pristina amittunt

At vero hæc Phthiseos & Tabis vocabula propriâ significatione solummodo denotant Atrophiam, sive contabescientiam solidarum partium cum debilitate vitium: cujusmodi affectio quamvis sæpenumero à pulmonum unitate solutâ, sive ulcere procedat; quandoque tamen sine horum vitio, aut merâ sanguinis, aut præcipuâ succi nervei culpâ, totius corporis extenuatio, sive contabescencia exoritur. Priusquam igitur de Phthisi pulmonari privata agimus, ex re fore videtur generales hujus morbi rationes exponere, & ostendere quot modis, & quibus de causis humorum dyscrasie totius corporis atrophiam quasi tabidam inducere solet. Enimvero ipsa Tabes pulmonaris non proxime ac immediate à visceris istius ulcere aut corruptione procedit; verum oritur, quatenus sanguinis inde labem contrahens, & summe inquinatus, propterea virtutem suam nutritivam prorsus amittit. Porro tum hic. tum insuper liquor nerveus, ob multas alias causas diathesin talem *ἀτρόφισμον* acquirit. De quibus in genere modo disquirendum erit.

Et primo quod ad Sanguinem spectat, sæpenumero advertere est, quosdam sine tussi, & citra apparens in pulmone aut pectore vitium emarcescere, & indies solitæ carniū molis dispendium pati; interea ut circa appetitum, digestionem, somnum, & fere

totius functionis naturalis, imo & animalis Oeconomiam mediocriter habeant; attamen, quasi alimentum receptaculo usque perforato infunderetur minime nutriuntur; verum, invitis omnibus diætetis regulis, sentim contabescunt. Cujusmodi effectus ratio formalis sive conjuncta sæpenumero tantum in eo consistit, quod sanguis, insigniter depravatus, succum alibilem sibi jugiter suffusum assimilare nequit; quare ipsum non modo amandat: sed etiam solidarum partium particulas delibat; quas in se rapiens, statim foras profundit, vel in diverticula cogit, vel evaporando absumit.

Sanguinis depravationes, sive status degeneres, Atrophiam inducere solitæ, vel in propria ipsius dyscrasiâ consistunt; vel ipsi aliunde, & quidem præcipue aut à visceribus, aut à liquore nerveo etiam degeneri, communicantur.

Propria ipsius sanguinis dyscrasia ἀτροφία duplex existit, juxta quod particulas Salino-acidas aut Sulphureas & summe acres supra modum exaltari, & ceteris præpollere contingit. Enimvero cruor interdum ab indole suâ genuinâ, sc. dulci & volatili, in acidam facessit; prout in Scorbuticis quibusdam, melancholicis, & cachecticis passim cernitur. Quapropter succus nutritius perpetim in massam sanguineam suffusus, siquidem assimilari, & partibus solidis apponi nequit, rursus brevi relegatur; atque vel protenus per urinam, aut sudorem, aut diar-

diarrheam amandatur; vel intra carnes aut viscerum cavitates aggestus, hydropem infert: cujusmodi Affectus, in malum statum evecti, effectus ordinarius solet esse, quod cum aliquæ partes valde intumescunt, aliæ plurimum extenuantur. Longe à proposito nostro hic esset, prædictorum affectuum Ætiologias tradere, inque messem non modo alienam, sed & procul remotam, falcem mittere. 2. Porro subest alter sanguinis status *ἀτρόφικος*, huic plane contrarius; quando nimirum iste supra modum calidus, & sulphureus, proindeque immaniter semper efflagrans, effervescentiâ sive accensione suâ succum nutritium absumit & nimis evaporari facit; adeo ut partes solidæ debito ejus penu defraudatæ emarcescant. Diathesi huic obnoxii vasa habent ampla, & cruore plurimum distenta, carnes vero emarcidas, & præ calore induratas. Quamvis taliter affecti raro ad mortem usque intabescant, at tamen citius consenescent, & plerunque brevius vitam finiunt.

2. Sanguis non tantum ex propria indole, sed insuper ob tabem aliunde, & præcipue à Visceribus vel Succo nerveo communicatam, non raro tabificus existit. Et primo hoc viscerum culpa crebro accidit: hæc enim male affecta, chymum sanguini convehendum interdum haud rite coquunt; sæpe item pervertunt, ac fermentis extraneis & heterogeneis inquinant, in tantum ut hæmatoseos & nutritionis munera frustentur.

tur. Porro interdum ob vasa chylitera in iis obstructa, etsi multum comedatur, parum tamen, aut debito minus, in massam sanguineam convehitur. Insuper in coctionis visceribus nonnunquam tumores, abscessus, aut ulcera contingunt: à quorum putrilagine sanguis, inter transeundum infectus, reliquam ipsius massam contaminat, ac operi nutritivo ineptum reddit. Quoties vidimus à scirrbo in Liene, Hepate, Pancreate, aut Mesenterio excitato, ab Intestini cujusdam, aut etiam Renis, Uteri, aut Vesicæ ulcere vel tumore concreto, aut alias cacoethe, absque notabili pectoris aut pulmonis vitio atrophiam lethalem successisse? Quinimo Tumores, Abscessus, aut Ulcera strumosa vel cancrofa in partibus externis, & præcipue in dorso contingentia, frequenter in tabem exitialem desinunt. Quorum ratio facile patet, quatenus nimirum in ejusmodi Affectibus, tum succi nutritii copia ingens, ad partem affectam per arterias advecta, ibidem vel tota impenditur, vel inde foras profunditur, in tantum ut ceteræ quæque totius corporis partes debito penu defraudentur: tum insuper quod materies virulenta aut valde incongrua illic genita, & aggesta in venas reforbetur, quæ sanguinem tabo impuro inquinat, proindeque ad nutritionis munus obeundum prorsus inhabilem reddit,

Nec solum à visceribus, & partibus solidis, sed insuper à Succo nerveo, sanguini labes

bes (propter quam ἀτροφίμος existit) non raro communicatur. Si quando enim hic latex à crassi genuinâ, scilicet dulci ac volatili in acidam degeneret, subinde è fibris & partibus nerveis exundans, inque sanguinem refluens, liquorem ejus præcipitat, inque fluores cogit; quibus materies omnis nutritiva ejicitur, & modo per urinam, aut sudorem, modo per vomitum, vel diarrheam profunditur. Horum omnium rationes & fiendi modos in nupero tractatu explicavimus.

Ceterum ipse liquor nerveus, interdum per se, ab indole suâ defiscens, & in crassi vitiatum Atrophix causa existit: quod item duplici respectu, sive binis afficiendi modis fieri contingit. Enimvero interdum fucus iste plurimum vitiatum & degener, quasi vappidus & effœtus evadit; proinde ut fibras tum nerveas, tum carneas non satis actuet, & spiritu animali iradiet; quapropter ubique in solidis partibus uti virtus motiva, sic etiam nutritiva deficit. Hinc aut totum corpus, aut membra quæpiam vel partes ejus paralyti aliquandiu affecta, tandem emarcescunt: cujus rationem alibi satis fusc declaravimus. 2. Porro item notavimus, plures febre lentâ (sive *νευρώδης* à nobis dictâ) laborantes, statim oblanguescere, & dein brevi tempore plurimum emaciari. In utroque casu ratio eadem, aut analogâ assignari debet: quippe ostenso alibi, quod spiritus animales, unâ cum liquore nei-

veo eorum vehiculo (qui feminis instar masculini est) humorem nutritivum, ubique juxta partes solidas aggestum, quasi semen femineum aëtuant, inque opus nutritivum quasi fecundum reddunt; id propter, si quando liquor iste nerveus aut vappidus aut depravatus fiat, partium solidarum moles, quasi sterilis facta, emarcescet

Hæc de Atrophîâ, sive contabescentiâ, ejusque ratione formali, causis, & variis fiendi modis in genere Hujus Affectus cum plures sint species & differentiæ, ita dux præcipuæ, & magis notabiles, quarum utraque particularem considerationem meretur, occurrunt; viz. Tabes sive Phthisis Dorsalis vulgo dicta, & Pulmonaris. Posterior hæc, quæ proprie hujus loci est, in capite sequenti tractabitur; interim de altera ista, (quoniam ejus notitia hujus Pathologiam illustrat), verbo dicemus.

Tabes Dorsalis etsi in nostro hoc seculo nomen suum fere amisit, aut forsân mutavit in Gonorrhæam, tamen Hippocrates mentionem ejus facit, & morbum hunc ex professo tractans, duplicem ejus speciem assignavit, scilicet unam ex immodica Venere & alteram à destillatione in spinam dorsi. Quod ad posteriorem hanc spectat, sæpius observavi, quosdam dolore circa lumbos, imo interdum in toto dorso miserrime vexatos fuisse, qui cum aliquandiu ita laborarunt, postea gibbi aut claudi evaserunt, ac ultimo in toto corpore, excepto capite, insigniter

con-

contabuerunt. Cujusmodi Affectus causa proculdubio in hoc consistit, viz. quod imprimis humor sive materies quædam incongrua & morbifica, cum succo nerveo per medullam spinalem descendens, in nervorum vertebraliū ramos incurrebat, proindeque ab initio ob fibras vellicatas dolor fere continuus oriebatur; dein ob quasdam è fibris carneis resolutis, oppositæ vehementius contractæ spinæ vertebrae quasdam distorquebant, & denique, siquidem spiritus animales nervos & fibras ad truncum & membra pertinentes haud uberi satis copia actua-
rent, ob nutritionem frustratam, totius corporis emarcescentia successit. Profecto cum liquor nerveus & spiritus animales è spina dorsali in totum corpus haud plene & libere dispensantur, proinde marcor sæpenumero oritur: hinc abscessus & ulcera circa lumbos vel os sacrum excitata, quatenus liquorem nerveum absumunt nimis aut profundunt, Atrophiam in toto, aut saltem in partibus inferioribus inducunt.

2. Altera Tabis dorsalis species longe frequentior, item duplex existit: ea nimirum vel à magno vel nimis crebro humoris genitalis dispendio, aut à continuo putrilaginis è partibus genitalibus profluvio exoritur.

1. Quoad prius, observatione satis vulgari constat, immoderatum Veneris usum, etiam involuntarium (si magnus iste vel continuus fuerit) seminis effluxum, totius corporis languorem & demum contabescentiam:

producere. Hujus ratio (prout alibi innuimus) non est, quod semen juxta quorundam opinionem a cerebro per nervos in corpora spermatica descendat, proindeque à magno ejus dispendio imprimis *ἐγκέφαλος* & consequenter partes omnes, à spirituum inde scaturientium influentia dependentes, infirmentur & contabescant. At vero, cum satis evicimus materiem feminalem è massa sanguinea in partes genitales immediate supeditari, eandemque prorsus cum illa existere, è qua in cerebrum instillata spiritus animales procreantur; necessario sequetur; quo major ejus portio pro reparando feminis dispendio ad testes corripitur, eo cerebrum debito ipsius tributo defraudari, & propterea tandem in toto corpore functionem, tum motivam, tum nutritivam vacillare ac imminui. Quod autem vesani Scortatores majorem circa lumbos debilitatem sentiant, partesque infra hos consistæ, scilicet femora & tibiæ maxime contabescant, ratio est, tum quia spirituum animalium penam in prima scaturigine, viz *ἐγκέφαλος* deficiente, rivi extremi, scilicet spinalis medullæ fines, nervique ab ea oriundi defectum hunc primo ac potissimum luunt; tum insuper quia juxta lumbos sanguis arteriosus præstantiores & maxime instaurativas sui particulas, dorso enutriendo destinatas, plus nimium testibus elargitur, ac interea sanguis venosus propterea effæctus, quicquid opulenti potest à lumbis suffuratur.

Semi-

Seminis dispendia contabescientiam inducentia modo sunt voluntaria, cujusmodi noxam patiuntur salaces ac Veneri dediti; modo sunt involuntaria: cujus affectus variæ sunt species. Nam in aliquibus tere tantum propter insomnia aut phantasmata impudica contingit; in aliis vero præter istas occasiones, nixus quilibet dorfi; sive ob ponderis lationem, sive propter urinæ aut fœcum alvi excretionem, etiam humorem genitalem dimitti facit: cujus causa est, & quia semen aquosum & tenue simulque acre ac irritativum exillit, & præterea quod partes sunt debiles, proindeque ipsum nec rite concoquere nec retinere valent.

In tabe altera dorsali, cujus mentionem supra fecimus, non semen ipsum, verum ichor sive putrilago quædam, è partibus genitalibus profunditur; cujus effluxus si quando ingens & continuus fuerit, non raro totius corporis vires labefactat, & materiem nutritivam subtrahendo & prodige ablegando, atrophiam sive contabescientiam inducit. Enimvero juxta vasa spermatica, aut in transitu ab iis, tum in viris tum in feminis Emunctoria quædam consistunt, quorum munus est humorem à semine et formato superfluum excipere, & quando exuberat per partes genitales foras amandare. Proinde quidem ut in utroque sexu ductus isti (ne exarescant, ac rigidi aut minus sensibiles fiant) lubricentur ac irrigentur, Prostata in viris, & glandulæ circa uteri cornua
in

in feminis constituuntur ; è quibus utrisque semper in actu coitus , & nonnunquam citra ipsum , quando corpora spermatica nimia humiditate scatent , latex quidam serofus exudat : ac in feminis (quarum corpora humidiora sunt , & in quibus has vias natura ad menstruam excretionem fecit) hoc sæpius ac multo uberius contingit quam in viris. Quod si Emunctoria istæ debilitate magna , aut virulentia quadam afficiantur , ita ut laticem illuc missum aut corrumpant , aut non satis contineant , non modo iste perpetim amandatus copiosè per pudenda effluit , sed & alii totius corporis humores superflui , aut recrementitii , ad partes istas debiles affluentes una profunduntur. Quinimo & succus nutritius partibus quibusque vicinis destinatus illuc confluit , & continenter abscedit ; ita demum ut propter succi nutritici (qui ibidem effluens corrumpitur & continue amandatur) dispendia , non modo partium vicinarum , sed totius corporis languores & emarcescentia succedant. Hæc satis vulgo innotescunt in Gonorrhœa , item in fluore muliebri , sive Affectus isti per impurum concubitum , aut Veneris immoderationem , sive ob plagam , contionem , nixum majorem , aliamve noxam lumbis inflictam excitantur ; cujusmodi pathematum Ætiologias & Therapejas particulatim tradere haud proprie hujus loci est : quod propositi nostri res erat , ad Phthisin sive Tabem proprie dictam , quæ nimirum
mero

mero aut præcipue pulmonis vitio exoritur, tractandam pergamus.

SECT. I. CAP. VI.

De Phthisi proprie dicta, sive de Tabæ pulmonum vitio excitata.

Phthisis adeo frequenter & communissime à Pulmone vitiato procedit, ut nonnulli eam visceris hujus morbum peculiarem statuerint: quod autem sæpissime ita fiat ratio est, quia cum supra ostendimus corporis intabescentiam plerumque á sanguine depravato & ad nutriendum inepto immediatius procedere, satis constat illius uti perfectionem in pulmonibus acquiri, ita ab his male affectis eundem potissimum vitari, inque statum ἀτρόφικος, imo corruptivum degenerare. Enimvero in Pulmone, potius quam in Corde aut Cerebro, vitæ stamina ducuntur, ibidemque sæpius labefactantur aut abrumpuntur.

Phthisis definiri solet, quod sit totius corporis intabescentia, ab ulcere pulmonis orta. Verum minus rectè: quia plurimum ab hoc morbo defunctorum cadavera aperui, in quibus pulmones ulcere quovis immunes, tuberculis, aut lapidibus, aut materia sabulosa per totum confiti fuerunt: nam exinde sanguis, siquidem in præcordiis nec libere circulari, nec ab aëre nitroso satis ani-

animari possit, cumque interea à propriis, recrementis in pulmone depositis continue inquinetur sæpe vitiosus & ἀπόφικος factus labem arcessit: quapropter *Phthisis* melius definitur *quod sit totius contabescencia à mala pulmonis conformatione orta.*

Veteres Hippocratem secuti, fere tantum duas hujus morbi causas assignarunt, sc. *Catarrhum*, & *Vena ruptionem*, quibus nonnulli satis recte *Empyema* addunt, aliique interim ab hoc censu catarrhum excludunt: nam quod vulgo asseritur pituitam à capite in pulmones deciduam sæpissime Phthificos causam existere, nec non ab illa, siquando intra pulmōnes diutius commorata putrescit, crebro inferri; prorsus erroneum esse cum alibi prius innuimus, ita mox clarius ostendetur. Interim ut constet quæ sit materies Phthisin generans, quoties ea sine Empyemate, aut Hæmoptoe præviis exoritur, considerare oportet quod modis, & quibus viis aliquid incongruum aut heterogeneum pulmones subeat; qua indagine facta facile apparebit, quodvis pulmoni inimicum irrepere ac intus admitti præcipue aut per Tracheam, aut per Arterias pneumonicas, etiam aliquatenus forsitan per Nervos, nihil autem per Venas aut Lymphæductus, quorum munus est sanguinem vel lympham solummodo referre sive exportare, atque nihil prorsus ingerere.

Quoad Tracheam, satis constat eam in hunc finem constitui, aut per ductus sive
tubos

tubos ejus aër constante reciprocatione ingeri & mox regeri possit; insuper an quæpiam alia materies præcordiis infesta aut tabifica per eandem viam admittatur, modo inquirendum est. Et quidem hoc aditu pulmones sæpe labem exitialem concipere inde liquet, quia regionum quarundam aer humidus fumosus, aut vaporibus malignis scatens, diathesin Phthificam sæpenumero inducit; cujusmodi tamen affectio per particulas tantum aëreas & minutas, five atomos (quibus nempe aut sanguinis crasis, aut pulmonum conformatio, vel simul utraque læditur) communicari solet. Verum an præterea materies serosa, vel humor aliquis pulmonum corruptivus, per hunc commeatum eos subeat merito ambigitur: etsi complures catarrhum, five seri à cerebro per trachææ ductus in pulmones depluvium præcipuam Phthiseos causam statuant. Quam opinionem ab antiquis erroneè traditam, miror quempiam è modernis aut Medicis aut Philosophis admisisse, siquidem ex observatione Anatomica manifestò liquet, nihil à cerebro per glandulam pituitariam (quæ unicus exinde transitus videtur) in palatum aut pectus decidere, sed serum ibi depositum per ductus appropriatos ad venas jugulares deferri, & sanguini remandari. Porro *αὐτοψία* etiam constat, quicquid reliquum seri in glandulis aurium, oris, nasi, aut faciei deponitur, ex iis omnibus per ductus item peculiare foras convehi, proinde ut nullus omni-

no

no humor, aut à cerebro, aut è palato in pulmones depluat.

At vero licet materies tussim excitans, non à capite per tracheam in pulmones depluat, quandoque tamen ex tracheæ lateribus in ipsorum cavitates decidens, Affectum catarrhi nomine vulgo insignitum producit. Enimvero Aspera arteria pariter ac Arteriæ sanguiferæ, uti tunicam nerveam & musculosam pro sensu & motu occasionaliter habendis, sic etiam vasculosam & glandulosam pro calore vitali & nutritu sustinendis obtinent. Posteriores hæ tunicæ interstitia cartilaginea constituunt, quinimo ipsas cartilagines quodammodo obducunt. Porro in tunicam glandulosam serositates à sanguine totam tracheam irrigante superflue deponuntur, que statim magna ex parte in tracheæ cavitates exudantes, ipsis lubricandis & humectandis præcipue inserviunt: si quando autem massa sanguinea nimis funditur, ac in serositates præcipitatur (uti à frigore suscepto acidis epotis, & ob multas alias occasiones crebro assolet) propterea statim materiæ aquosæ ingens copia è tracheæ glandulis & arteriolarum osculis in cavitates ejus exudat, quæ cito tussim valde molestant, & non raro sputum multum (quod & postea fit tabificum) infert.

At vero hæc sputi ac tussis quodammodo catarrhalis causa perrarò solitaria existit, quia dum sanguis tracheam irrigans fluorem passus, serositates suas glandulis (unde mox in cavitates ejus exudent) ingerit, insimul & reliqua massa sanguinea pariter fusa, serum
intra

intra arterias pneumonicas secretum, partim in sinus tracheales, partimque in lymphæductus infinuat, cujus diluvio pulmones quasi inundati & valde irritati in tussim & expuitionem fere continuam cidentur.

Cujusmodi tussis, & expuitio dummodo moderate habent, & tantum sanguinis serositates superfluas excernunt, sæpe in commodum potius quam nocumentum cedunt; quoniam & massa sanguinea, & ipsis pulmonibus hoc ritu expurgatis, symptomata ista ut plurimum sponte cessant, & valetudo integrior exinde sequitur. Sin vero Affectibus istis diu protractis, serolus humor utrobique in ductus tracheales depositus, & indies uberius aggestus, tandem versus putredinem alterari incipiet; propterea tum libera aëris reciprocatio præpeditur, tum sanguinis & motus & crasis pervertuntur: hinc tussis immanior, & respiratio fit difficilior; quinimo tota massa sanguinea, quatenus à tabo (quod Venæ à pulmonibus excipiunt) polluitur, ab indole sua benigna paulatim desciscens & depravatus, non modo serum superfluum, sed & succum nutritium (quem assimilare nequi) ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales continue profundit; adeoque materiæ tabificæ moles indies augetur, donec pulmonibus magis usque & magis oppletis & obstructis, atque sanguine plus inquinato & ad quæque munia sua præstanda inhabili factò, tussis & sputum ingravescent, & cito mali moris evadunt; insuper respi-
ratio

ratio impedita, totius corporis languor & emarcescentia, functionum omnium debilitas, & demum febris hæctica, & festina ad mortem declinatio succedunt.

Quando tussis ac sputo diu continuatis & sensim auctis, humor copiosius è massa sanguinea in pulmones deponitur, iste imprimis vesiculas tracheales subit, ac tandem implet & non nihil distendit, è quibus cum quolibet mane, per expectorationem tunc uberius habitam, fere totus ejicitur, exinde pro brevi tempore thorax gravamine immunis, & respiratio magis libera videtur: paulo tamen postea sanguis lero aut succo nutritio refarcitus, novam materiem pulmonibus suffundit, proindeque rursus è cibo, aut somno, vesiculæ replentur, atque humores affluxu indies adaucto magis distenduntur amplianturque, tandemque lateribus duarum forsitan aut plurium disruptis, multæ hic illic vesiculæ in unum quasi lacum efformantur; intra quem materies tabifica copiosius aggesta, ibi (quidem haud tota statim ejicitur) putrescit, proindeque & pulmonis cui insidet substantiam corrumpit, & sanguini pertranseunti inquinamentum putridum insinuat. Fovea ita in pulmonibus facta indies augetur, & sæpenumero plures simul ac diversis locis cudentur, atque ob magnam humoris in iis aggesti & putrescentis copiam pectoris gravitas, velut onus ingens sentitur, respiratio magis impeditur, insuper à tabo uberius in massam sanguineam suffu-

luffulo crebræ hujus effervescentiæ , succi nutritii disperditio , porro sitis ac æstus , inappetentia , sudores nocturni , & totius corporis intabescencia oriuntur. Ceterum cruor à pulmone inquinatus hunc affectione reciproca , viz à proprio tabo magis plerumque facit ; quippe sanguis venosus unoquoque circuitu materiem istam purulentam excipiens , eam mox arterioso tradit ; unde cum neque per diaphoresin , aut diuresin satis amandari queat , tandem per arterias pneumonicas ad pulmones refertur , ubi rursus à sanguine secreta , ubique in Tracheæ tum vesiculas , tum ductus minores insinuatur ; ita demum ut tota pulmonum compage impleta , & foveæ siue ulcera deinceps in pluribus locis efformentur , & sinus reliqui omnes ichore spumoso inferciantur.

At vero interdum accidit , ejusmodi lacum siue foveam unicam , aut forsan binas in pulmonibus efformari , eaque circumcirca parietes callosos obtinere , ita ut materies ibi collecta , in massam sanguineam minime transferatur , sed quotidie tota , copia licet ingenti expectoretur. Taliter affecti quasi tantummodo fontanellam in pulmone haberent , sputum etsi multum , & crassum , imo flavum , & quasi purulentum omni mane , & aliquantulum in toto die rejiciunt ; tamen alias satis sani degunt , bene respirant , comedunt , & dormiunt , *Compensatis* aut saltem in modico corporis habitu persistent , & non raro per senescunt ; hinc nonnulli dicuntur

dicuntur Phthiſin per 30. aut 40. annos habuiſſe, & morbum eum uſque ad vitæ terminum (haud proinde abbreviatum) protraxiſſe; atque interim alii cum minus tuſſiant aut expuant, intra paucos menſes in febrem hæcticam incidunt, ac brevi in ſepulchrum præcipitantur.

Hactenus de Phthiſeos ſive Tabis pulmonaris cauſa conjuncta, & ratione formali; quod cauſas alias (viz. Procatareſticas, & Evidentes) ſpectat, illæ quidem variæ & multiplices exiſtunt; quatenus nimirum ſunt propinquiores vel remotiores, intrinſicæ vel extrinſecæ, & denique connatæ vel adventitiæ; harum omnium in Phthiſi producenda *εἰργεῖας, συμπεράξεις*, & afficiendi modos ut designare ſuſcipiam, imprimis oſtendere oportet, quòt modis & ob quas *πρὸ φραγῆς* humor ſeroſus ſive (ut vox populi ſonat) catarrhalis, è maſſa ſanguinea in pulmonum veſiculas a'ioſque ductus tracheales deponi ſolet. Circa quam indaginem unicuique obivium eſt concipere cauſam morbificam è binis partibus conſiſtere, ſimulque in vitio eſſe hinc Sanguinis matériem noxiam ad thoracem mittentis dyſcraſiam, ac inde Pulmonis eam facile ſuſcipientis imbecillitatem, ſive *ἀδυναμίαν*.

Quoad prius, obſervatione ſatis vulgari conſtat, maſſam ſanguineam particulis incongruis, ſcilicet vel propriis degeneribus, vel alienis illuc aliunde ſuffuſis refertam, propter eas expurgandas efferveſcere, quod-

que

que discernendum est, cum per alias vias haud facile amandetur, in pulmones suffundere, iisque (si forsan constitutionis debilioris fuerint) penitus affigere.

Plures & diversimodæ sunt sanguinis dyscrasiæ, & affectiones quibus liquor ejus in compage solutus, & quasi fusus, serum & succum nutritium non debite intra se continet, quin hos aliosque humores recrementitios à se perpetim amandans, uti interdum in alias partes, ita sæpius in pulmones deponit.

1. Sanguis interdum instar lactis sponte acescentis, sensim depravatur, tandemque ab indole genuina versus acetosam delciscens, & in compage solutus, serositates suas (facile nimis abscedere aptas) ex Arteriis tum pneumonicis, tum trachealibus in ductus tracheales suffundit. Ita quibusdam solenne est semel, aut bis in anno sine ulla causa manifesta tussi gravi ac molesta cum sputo copioso affici, quæ tractu quodam temporis (postquam sanguis fæculentiis & recrementis expurgatus crasin suam recuperat) sponte cessant, & deinceps valetudo firmior & diuturna succedit. Per hujusmodi tussim sanguinis *νεφελώδης* novi quosdam sæpius in die, & præsertim omni mane, sputum instar atramenti nigricans cum levi trachæ nixu excernere solitos; quo affectu cum per plures menses constanter laborassent, post tussim graviolem occasionaliter contractam cum sputo multo ac flavo, deinceps priori isto
atrato

atrato prorsus immunes evasere; cujus ratio est. quod tussis immanior cum expuitione copiosa per aliquot dies persistens, tæculentias istas atrabilarias è sanguine prorsus expurgat, quinimo & sanguinis temperiem immutat, seu potius dyscrasiam tollit.

2. Liquor nerveus non raro degener factus, & cum lymphâ copiosa è fibrâ & partibus nerveis in sanguinem redundans, uti viscerum & Renum affectus periculosos (quos alibi notavimus,) ita quandoque tussim immanem & valde molestant infert. Hujusmodi tussis modo Catarrhalis est, quatenus lymphâ istâ massam sanguineam transgressâ, per arterias in pulmone deponitur; modo Spasmodica, quatenus nervi & fibræ ad pectus movendum destinati à latice isto occupantur, inque motus convulsivos irritantur: ab utraque causa, aut conjunctim aut separatim, evenit, quod cerebri & nervosi generis pathemata graviora tussim molestant frequenter accersunt, vel in eam commutantur.

3. Præter sanguinis & liquoris nervei vitia sæpe tussim excitantia, probabile est hoc malum interdum exoriri propter lymphæ ductus qui ad pulmones spectant obstructos: cum enim hujusmodi vasa quamplurima per pulmones ubique disseminantur, quorum munus est, quicquid lymphæ, per arterias ad præcordia advectæ, & per venas haud statim reducibilis, superfluum est excipere, & ad ductus thoracici truncum convehere, si forsitan accidet hos ductus, à materia viscosa ob-

tura-

turatos vel compresos, aut à frigore constipatos officio suo minus defungi, necesse erit recrementa istæ aquosa, ab emissariis solitis exclusa, aut in sanguinem regurgitantia effervescentiam ejusciere, aut in Tracheæ ductus suffusa tussim excitare.

4. Nec tantum humores prædicti, quatenus sanguinis crasin aut motum pervertunt vel impediunt, tussim (quæ sæpenumero phthiseos procemium est) inducunt; verum insuper Evacuationes quæque solitæ aut solennes suppressæ, aut præpeditæ, noxam pulmonibus frequenter imprimunt. Fluxus menstruus aut hæmorrhoidalis obstructus, hæmorrhagia narium assueta si forte cessat, fontanellæ occlusæ, pustulæ, scabies & exanthemata percussa, Thoraci labem non raro affigunt. Si quando sputatio copiosa è glandulis oris sponte desistat vel medicinâ curatur, postea nonnunquam tussis tabifica succedit; quare vulgo dicitur idem Rheuma, quod modo ex capite in fauces & guttur deciderat, postea exinde altius in pulmones descendere; cum revera nihil aliud hoc fuerit, quam quod sanguinis serofitas quædam superflua, per arterias cephalicas in glandulis oris deponi solita, postquam illuc excluderetur, per arterias pneumonicas in pulmones irruerit.

Præter has evacuationes privatas & periodicas, vel extraordinarias, quarum suppressiones ad tussim & Phthisin inclinant, occurrit altera generalis & constans, viz:

E Tran-

Transpiratio insensibilis; quæ inhibita vel suppressa, plus ac sæpius quam ceteræ omnes, istius mali occasio aut parens esse solet. Quippe effluvia, per poros cutis evaporare solita, intus cohibita sanguinem fermentant & cito pervertunt, inque serositates fundi & præcipitari faciunt; quæ cum aliis massæ sanguinis &crementis statim in pulmonibus depositæ, tussim molestant & non raro tabificam accerunt. Hinc vulgaris observatio est, frigoris quo pori contipantur susceptionem, sive per auræ gelidæ afflatum, sive à pluvia aut fluvio madefactionem, sive vestis depositionem, aut alio quovis modo fiat, quamplurimos ad affectus thoracicos disponere. Quare nostro Idiomate, positâ causâ pro causato, tussis appellari solet *frigus susceptum*.

Hæ sunt præcipuæ causæ & occasiones, quæ ex parte sanguinis quoquo modo depravati, & propterea materiam noxiam in pulmone deponentis, occurrunt. Sequuntur aliæ ex parte pulmonis, quæ nempe viscus hoc ad tussim aut Phthisin promptius contrahendam disponunt: cujusmodi imprimis sunt hæ tres, viz. primo mala pectoris conformatio; secundo pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem diathesis; tertio thoracis morbi præcedanei, uti sunt vulnus vel plaga, Pleuritis, Peripneumonia, Empyema, Hæmoptoe, Variolæ & morbilli, cum quibusdam aliis; quarto his addatur (utpote inter causas procatarcticas locum merita)

Auræ

Auræ, quæ inspiratur, incongruitas. Propter unamquamque ex his causis, & aliquando ob plures simul, materies tussim excitans, & postea frequenter tabifica pulmones faciliè invadit & intime subit, iisque noxam non raro exitialem imprimit. Super his singulis breviter dicemus.

Primò igitur quoad pectoris conformationem res ita habet: viz. ut pulmones usque sarti tecti, & labe quavis phthificâ immunes, in officio suo diu conserventur, oportebit eos motu usque vegeto agitari, & quasi velis plene expansis, systolæ & diastolæ reciprocationes validas obire; in eum nempe finem ut aer ubertim inspiratus ad intimos quosque ipsorum recessus admittatur, & exinde statim, unâ cum effluviis & fuliginibus omnibus quaque respirationis vice, maximâ ex parte regeratur. Quandoquidem vero hujusmodi pulmonum actio à thoracis tanquam machinæ motivæ conformatione plurimum dependet; necesse erit propter malam hujus fabricam respirationis munus in multis deficere. Sunt autem pectoris malè conformati duæ præcipuæ species, (nempe gibbositas, & scapulæ velut Alatæ) propter quas plures in Phthisin proclives reperiuntur: quarum ratio est, quod in tali utraque pectoris vel depressi vel oblongati figura, neque pulmones spatium ita liberum amplumque obtinent, neque muscoli motivi ita fortiter contrahi possunt ac in pectore quadrato.

2. Pulmonum innata debilitas, sive hæreditaria ad tabem dispositio, adeo frequens & vulgo notabilis est, ut cum aliquis in phthisi proclivis reperiatur, à quibusque statim interrogetur, annon parentes ejus tali morbo obnoxii fuerant? Horum plurimi pectore angusto & collo oblongo præditi, & constitutionis valde teneræ, à levissima quavis occasione tussim contrahunt; Auram nec gelidam, nec humidam ferunt. Horum nonnullis habitatio in urbibus, ubi aër crassus & tumosus, inspiratur, valde infesta est; è contra aliis in eandem affectionem proclivibus, plurimum amica; (cujus ratio inferius disquiretur) Illis omnibus ventus Borealis ferè semper inimicus, utpote qui tussim frequenter, item Hæmoptoen, Pleuritid, aut peripneumoniam excitare solet; scilicet vasis Pneumonicis aut thoracicis exinde constipatis, atque interim sanguine, ob transpirationem impeditam, & efflavia intra massam ejus cohibita turgido magis & acriore facta.

Enimvero Diathesis ad phthisin hæreditaria in his duobus potissimum consistit: viz. primo quòd patientes sanguine aciore & elastico præditi; *Ἀσπρὸν* ubiorem exigunt; quæ si fortè minus conceditur, materies evaporare solita in pulmones imbecilles redundat. Dein secundo, siquidem vasa pneumonica nimis laxa & tenera existunt, iterum, aliaque sanguinis recrementa, intra massam ejus solutam hæud rite continent, verum

verum & ista, & nonnunquam ipsius cruoris portiones quædam in ductus tracheales erumpere sinunt: quorum fibræ motrices cum insuper debiles fuerint, quod in cavitates suffusum est non statim foràs eliminant; quin ibidem commorari & putrescere, demumque in tabum, & pulmonis & sanguinis corruptivum, degenerare patiuntur.

3. Phthisis interdum aliorum pectoris affectuum præviorum aut productum, aut consequens est. Pathemata ista tabifica imprimis sunt Empyema, Pleuritis, Peripneumonia, Pulmonis vomica; porro quandoque variolæ, & morbilli: quin & febres Anomalæ mâle aut minimè judicæ idem efficiunt. Affectuum horum præcipui, aut saltem qui thoracis proprii sunt, unà cum Ætiologiis, & quatenus ad tabem disponunt, rationibus & fiendi modis inferius exponentur; interim advertimus hujusmodi noxam iis omnibus communem esse, viz. quod pulmonis unitatem solvunt, vel totum labefactant, quodque insuper sanguinis crasin pervertunt; unde quicquid incongruum aut *νοσπερον* ab hujus massâ degeneri aut depravata iis suffunditur, facile admittunt, atque difficulter aut vix omnino repellunt.

Phthiseos causis procatarcticis modo explicatis, quæ nimirum ex parte tum sanguinis, tum pulmonis consistunt, merito accensetur altera utrique communis, & (tametsi prorsus extrinseca) cum utroque maximam

necessitudinem habens ; quæ nimirum est aëris inspirati conditio sive temperies. Enimvero nonnullis phthificis tanta est hujus influenza , ut morbi causa aëris in quo degunt incongruitati quandoque ferè in totum ascribatur , & pro curatione soli aut cæli mutatio ceteris quibusque remediis præferatur. Hinc nostratum plures tussientes , aut tabidi , Australes Gallix regiones gregatim petunt ; aliique interim , quibus trans mare currere non libet , aut licet , è fumosis urbibus statim in rus tanquam ad certissimum refugium festinant : propterea quidem villæ omnes prope Londinum , quæ aëre claro & perflato gaudent , Phthificorum quasi totidem nosocomia habentur. Veruntamen à tali locorum mutatione haud ex æquo omnes juvamen recipiunt : multi enim aut Galliam , aut villas rusticas petentes , ibi sepulchra potiùs quàm sanitatem inveniunt. Quinimo Londinum haud statim à Phthificis omnibus relinquendum est : novi enim plures tussi ac phthisi obnoxios , multo meliùs in hoc aëre fumoso , quàm ruri valuisse. Ita propter ejusdem morbi sanationem , dum alii hanc urbem quasi Barthrum vitant , alii huc tanquam ad Asylum se conferunt.

Horum rationes ex respirationis Doctrinâ superiùs tradita satis clarè elucescunt ; nimirum ostendimus sanguinem pulmones pertranseuntem , & quoad accensionem seu vitalitatem , & quoad motum suum ab
aëre

aëre nitroso inspirato plurimum pendere ; unde sequitur hujus tenorem ad illius crassum ita proportionari debere , ut sanguis intra præcordia modicè accensus , clare & vegetè tum sine fumo & tulgine , tum sine flammâ nimis intensâ efflagret ; proindeque vasa pneumonica satis liberè absque remora aut recrementorum depositione trajiciat. Quamobrem aër humidus , palustris , ac minimè perflatus cum nulli salubris , ita tussientibus plurimùm infestus existit ; è contra aër serenus ac mitis , sole ac vento moderatis gaudens , uti cunctis salubris , ita Phtisicis quibusque amicus deprehenditur. Quoad alias aëris inspirandi conditiones , nonnulli tussim evitant , aut amittunt , degendo in locis montanis ac apricis ; ubi Atmosphæra impendens , vaporum quorumcumque crassiorum fumosorum & fæculentorum expers , particulis nitrosis abundat : nam quorum sanguis crassus & fæculentus sulphure impuro scatet , ad hunc rite accendendum , & ad fæculentias accensione absumendas , aëre pertenui & maximè nitroso opus est. Si modo pulmones haud nimis teneri sint , sed firmi satis & robusti , asperiores ejusmodi particularum appulsus ferunt ; è contra qui sanguinem tenuem & subtilem , facile dissolubilem , atque sulphure puriore , sed perexiguo præditum simulque pulmones teneros , molles & texturæ rarioris valde sensiles obtinent ; aëris nitrosi & asperioris impatientes , crasso ac imprimis sulphureo maxime gaudent.

Quare his utile est urbis fumolæ auram pinguem & hebetiorem haurire, quæ nimirum sanguini jejuno & tenuiori sulphur (quod aliquatenus deficit) æque ac nitrum præbeat, ejusque consistentiam subtilem ac nimis diffabilem nonnihil increasset ac figat, insuper & pulmonis substantiam sive texturam nimis sensilem & rariorem hebetet, & contra aëris acrioris & impropportionati occurfus muniat. Profectò crebrâ experientiâ satis liquet, aërem crassiores, modò etiam sulphureus fuerit, Phthificis quibusdam (ne dicam omnibus) valde benignum existere. Communis observatio est, regiones istas, sive in Anglia sive in Belgia, ubi cespites ignes nutriuntur, & odorem valde sulphureum spirant, Tabem rariùs infestare; quinimo loca ista phthisi obnoxia, aut ea laborantibus maximè salubria, & non rarò sanativa existere. Cui accedit, quod suffumigium ex sulphure & Arsenico (quod sulphure copioso refertum est) pro curandis pulmonum ulceribus pene deploratis remedium licet ultimum, efficacissimum tamen habetur. Porro huc refer, quod medicamenta pectoralia, ex sulphure parata, quibusvis aliis longè anteponuntur; hinc ut sulphur à Chymicis jure optimo pulmonum Balsamum dicatur. Quo ritu & quibus afficiendi modis hæc pharmaca operantur, inque morbis thoracicis adeo insigniter juvant, inferius disquiretur: interim quòd aër sulphureus Phthificis quibusdam ita benignus respiciatur,

tur, ratio, ni fallor, in his duobus consistit; viz. imprimis quòd, uti modò innuimus, a tali aurâ inspiratâ & sanguine jejuno ac inopi, & pulmone tenero & facile obnoxio succurratur unâ & parcatur; dein secundo quòd particulæ sulphuræ, unâ cum nitrosis inspiratæ, humorum quorumcumque aciditates (à quibus istorum in pulmones fluxiones & extravasationes potissimum oriuntur) maximè præcavent, aut tollunt. Et quidem ob hanc rationem est, quod pharmaca sulphurea, etiam intus sumta, tussientibus, aut phthiticiis juvamen adeo insigne conferant: atque idcirco sulphur, ut modo dictum, pulmonis balsamum audit. Nam sicut balsamica ulceri aut vulnere imposita, ichoris ibidem exudantis, atque fibras corrumpentis aut graviter irritantis, aciditatem tollunt: cito dolorem leniunt, & postea solutione in continui sanant; sic etiam particulæ sulphuræ, aut cum aëre, aut cum sanguine in pulmones traductæ, quatenus humorum omnium, scilicet cruoris, feri, lymphæ, succi nervei ac nutritii aciditates præcavent, aut delent, ad phthiseos prophylaxin aut therapeiam plurimum conducunt. Ætiologia hæc inferius, cum medicamenta sulphurea particulatim tradentur, fusius instituetur.

Explicatis ad hunc modum tussis ac Phthiseos causis conjunctis & procatacticis, non opuserit de evidentibus multa disserere. Nam quæ ratione pororum à frigore constipatio,

crapula, aut compotatio assidua, aliaque varii generis in sex non naturalibus errata, ad affectus istos disponunt, & quandoque statim accersunt, clarius est quàm ut explicatu opus fuerit. Nec est ut circa morbi hujus partes *σημειωτικῆν* diu moremur; veruntamen notare oportet morbi hujus status diversos, sive signa distinctiva, quæ nimirum ad ipsum pertinent. Primo quando mere tussis est. Secundo quum in Phthisin degenerare incipit. Tertio, quando Phthisis perfecta & fere deplorata existit. Ex quibus rite designatis, prædictorum affectuum etiam prognosis elucescet.

1. Et primo quod ad tussim recentem & adhuc solitariam spectat, profecto hæc, de quacunque causa exorians, in corporibus ad Phthisin prædispositis vix unquam suspitione periculi vacabit; verum in homine robusto pectoris quadrati, & tussim sæpe prius impune perpesso, haud statim timenda erit: si quando enim à causa evidente fortiori excitata, sine febre, aut totius corporis indispositione, non admodum molesta fuerit, tunc mere *frigus susceptum* audit; atque vel prorsus negligitur, vel brevi tempore sine multis aut magnis remediis finiri solet. Porro si hæc febricula cum siti & inappetentia comitabitur, spes est sanguine ad rectam temperiem restituto etiam tussim sponte desituram: sin vero illa diutius protracta, & remediis vulgaribus non facile cedens, sputum copiosum & discolorem produ-

producet; haud amplius negligi, sed medendi methodo & remediis idoneis, cumque exacta victus ratione tractari debet. Quippe tunc suspicari subest, Pulmones, in conformatione læsos, sanguinem haud totum, sed cum feri, aut lymphæ, & frequenter cum succi nutritii depositione trajicere; ac insuper humores istos, ibi depositos, putrescere; proindeque noxâ reciprocam sanguinem, quo magis utque pulmones lædat, coinquinare.

2. Quod si tussi cum sputo copioso & crasso indies ingravescente, totius corporis languor & intabescencia, appetitus dejectio, respiratio difficilis, sitis & sanguinis æstuatio, superveniant; magna suspicionis causa est ad primos saltem Phthiseos limites (si non ulterius) perventum esse. Quare tunc omnem movere lapidem oportebit, quo & pulmones materię janijam aggestæ saburra liberari, & contra ejusdem incursum continuum muniri queant; simulque ut massa sanguinea depurari, & ad crasin rectam, quâ ferositates suas aliosque humores intra compagem suam rite contineat, aut alio quam ad pulmones transferat, restitui possit.

3. Sin ultra statum Affectus hujus modo descriptum sputi copia & discoloratio indies augebuntur, ceterisque usque in deterius euntibus, virium omnium dejectio, & febris hæctica cum siti continuâ, sudores nocturni, facies Hippocratica, & carnum fere ad sceleti ariditatem concidentia accedent;

tunc fere nullus medicinæ, sed tantum tristi prognostico locus relinquitur, aut saltem curationis spe depositâ, tantum Anodynis, quibus *ἀλγασια* procuretur, insistendum erit.

Quod itaque ad tussis in genere Therapiam spectat, secundum tres prædictos morbi hujus status etiam medendi methodus trifariam ordinari debet; nempe ut positis quasi cancellis distinctius præscribatur, quid agendum sit pro tussi curandâ, dum ea, citra Phthideos limites subsistens, mere *frigus susceptum* audit; secundo quæ sanandi ratio Phthisi incipienti, & tertio quæ denique eidem consummatæ, aut deploratæ conveniant.

1. Et si contra tussim recentem remedia fere tantum Empirica usurpari solent, & nullus è plebe sit, quin multis & diversimodis hujus farinæ instruitur, quæ sine Medici consilio plurimi confidenter & *ἀμερόδως* passim fumunt, & aliis propinant: attamen homines constitutionis teneræ, aut ad talem hæreditario proclives, vel prius interdum à tussi periclitari soliti, à primo statim appulsu ejus cavere, & statim ad *ιατρικῆς* præcepta se recipere debent; juxta quam ut medendi methodus rite instituatur, indicationes therapeuticæ potissimum erunt hæ tres; viz. 1. Sanguinis inordinationem, à qua feri fluxiones procedunt, sedare, aut tollere; 2. Cruoris recrementa, & exuvias quasque ab eo secedere aptas, à pulmonibus ad poros cutis, aut vias urinarias, aliaque emun-

emunctoria derivare; 3. ipsos pulmones contra feri aliorumque humorum susceptiones corroborare, simulque contra frigoris externi, à quo amp'ius lædi solent, occursum munire. Super his singulis paulo explicatius dicemus.

Prima indicatio respicit tum sanguinis effervescentiam, quâ propter effluvia cohibita nimis æstuat ille ac in vasis ebullit; tum dissolutionem ejus, quâ nempe in compage solutus, serum aliosque humores à complexu suo nimis dimittit. Pro utriusque tollendis victus ratio tenuis institui, atque frigoris externi injuriâ sedulo vitatâ diaphoretis paulo uberius procurari, aut saltem assueta restitui debet. In hos fines patiens illico crassius vestiatur, & intra lectum aut cameram se contineat, saltem vix domo egrediatur; vesperi & mane à liquore posseti cum rorismarino aut salviâ incoctis sudatio tenuis provocetur. Si nihilominus tussis ingravescat, Phlebotomia, modo vires & constitutio ferant, sæpe cum fructu adhibetur: quâ celebratâ hypnotica tere semper juvant, in quantum scilicet ea cordis motum & consequenter sanguinis cursum nimis præcipitem retardant. Porro efficiunt ut leniter iste & moderate sine magna serositatum rejectione vasa pneumonica trajiciat, & quod superfluum est per diaphoresin potius aut urinam amandet. In hunc usum etiam decocta pectoralia, quatenus humorum aciditates destruunt, sanguinis dissolutionem ac
in

in serositates fusionem inhibent aut sistunt, adhibenda. Pari etiam ratione, & efficiendi modo, medicamenta ex Sulphure parata contra tussim adeo insigniter juvant.

Secunda Indicatio, viz. ut serum, aliaque sanguinis recrementa aut exuviae, à pulmonibus derivatae, per alias vias evacuentur, perficitur per Medicamenta Diaphoretica, Diuretica, & lenia purgantia; quæ cum aliis remediis intertexti aut subinde intercalari debent. Itaque post Phlebotomiam, mite catharticum exhibere, & aliquando repetere solemus. Decocta pectoralia, radicis cherefolii, rusci, brusci, enulæ campanæ, aliaque sudores ac urinam moventia ingrediantur. Millepedæ, sal succini volatilis, aliaque sales fixi & pulveres testacei cum terebinthina in pilulas redacti sæpe cum fructu exhibentur.

Tertia Indicatio, ut pulmones eorumque ductus contra humorum fluxiones, & frigoris occursum muniantur, atque vulgo catarrhi suppressio dicta per linctus, eclegmata, aliaque privata remedia perficitur, & duo imprimis respicit; nempe ut vasorum & glandularum oscula in tracheam debiscentia, ne serositates in eam nimis expuent, modice astringentibus, occludantur; & secundo ut ductuum trachæ latera satis mulceantur, delineanturque; ut nec à feri acris suffusione, neque à frigoris externi occursum offendantur, inque tussim molestam continue irriterentur; ac insuper ut, cum ductus isti satis
subri-

subricantur , sputum , parietibus ipsorum quandoque pertinaciter adhærens , facilius excuti & extussiri possit. Propter intentionem priorem est , quod conserva rosarum rubrarum , olibanum , mastiche , Lohoch de pino , syrupus Jujubinus , de rosis siccis , de mulco pyxidato , aliaque astringentia præscriptionum pectoralium formulas ita crebro ingrediantur. Pro secunda intentione liquidioria , cum variis ejus præparatis , adeo celebre contra tussim quamcunque remedium habetur : in hunc finem syrupi , eclegmata , & cuncta alia pectoralia dulcia institui videtur. Quibus additur oleum Amygdalarum dulcium , aut per se exhibitum , aut cum syrupo pectorali longa agitatione in pul-tem lactiformem redactum.

Hæ sunt præcipuæ indicationes therapeuti-
cæ , una cum aptis medendi intentionibus ,
quæ pro tussi recente , dum adhuc Phthiscos
suspicionem vacat , aut saltem citra manifestos
ejus terminos subsistit , maxime ex usu fore
videntur ; modo restat , post generalem hanc
methodum breviter adumbratam , medica-
mentorum cuique intentioni appropriato-
rum formulas qualdam selectas subjungere.
Hæ cum multiplices , & diversi apparatus
fuerint , quæ tamen notæ præcipuæ , & ma-
xime in usu sunt mixturæ , linctus , eclegma-
ta , tincturæ , balsama , trochisci , tabulæ ,
pulveres , pilulæ , decocta , & aquæ destil-
latae. Cujusque horum recepta quædam ele-
gantiora subdemus.

1. Mixturæ.

R. Syrupi de Meconio, Fufubini, ana Unc. jss. olibani pulv. Drach. j. aq. lumbricorum, vel hystérica, vel pæonia composit. Drach. j. misce. Dosis cochlear. j. horâ somni, & post mediam noctem.

R. Aqu. limacum, lumbricorum, ana Unc. jss. laudani liquidi Tartaris. Drach. ij. Syrupi violacei Unc. j. Dosis cochl. j. horâ somni.

R. Aqu. limacum Unc. vj. Syrupi é succo hederæ terrestris Unc. ij. florum Sulphuris Drach. ss. misce. Dosis cochlear. j. horâ somni & primo mane.

R. Syrupi nostri diâsulphuris Unc. iiij. aq. lumbricorum Unc. j. Dosis cochl. j. eodem modo.

2. Linctus.

R. Syrupi fufubini, Capillorum veneris, ana Unc. jss. Syrupi papaveris Rheadis Unc. j. misce. Lambatur cum bacillo liquiritiæ.

R. Olei Amygdalarum dulcium recent. Syrupi Capillorum veneris, ana Unc. jss. sacchari candi Drach. ij. misce, terendo in mortario vitreo, vel agitando in phiala, donec albescat.

3 Eclegmata.

R. Conserv. rosarum rubr. Unc. iijss. Lobi chi sani Unc. iiss. spec. Diatragant. frigidi Drach. iiss. florum sulphuris Drach. ss. Syrup. violacei,

cei, vel papaveris rhaad. q. s. f. Eclegma molle. Dosis Drach. j. ss. vesperi & mane primo; aliis temporibus lambatur cum bacillo liquiritia.

R. Pulv. foliorum Erysimi, vel eruce, Unc. j. ss. mellis despumati Unc. iij. misce. f. Eclegma. Detur eodem modo; convenit in constitutione frigidiore.

4. Tincturæ.

R. Tinctura Sulphuris sine Empyreumate Drach. iij. Dosis gutt. vj. ad x. vesperi & primo mane in Coch. j. Syrupi violacei, vel è succo hederæ terrestris: haud novi præstantius remedium in tussi quacunque, modo febris absit.

R. Tinctura sulphuris Antimonii Drach. ij. Dosis gutt. xx. vesperi & mane in Coch. j. Syrupi pectoralis.

R. Tinctura Gum. Ammoniaci cum tinctura salis Tartari parat. Unc. j. dosis gutt. xv. ad xx. Eodem modo tinctura Galbani, Asæ foetida, gum. hederæ eodem modo parata, ad tussim conveniunt in constitutione frigida.

5. Balsama.

R. Opobalsami Drach. ij. Dosis gutt. vj. ad x. in coch. j. vel ij. Aqu. hyssop. vel pulegii, aut cujusvis alterius pectoralis.

R. Balsami Artificialis destillat. vulgo dicti Matris Balsami Drach. ij. Dosis gutt. vj. ad x. in cochleari j. Syrupi violacei, vel vini canarini vesperi & mane.

R. Balsami Sulphuris Drach. ij. Dosis gutt. v. ad x. eodem modo.

R. Balsami

R. Balsami Peruv. Drach. j. Dosis gutt. ij.
aa iiij. vel vj. in Conserva violaceâ.

6. Trochisci.

R. Spec. diatragacanthi frigidi Unc. ss. liquiritiæ Drach. j. florum Sulphuris Scrup. ij. florum Benzoin Scrup. j. sacchari penidiat. Unc. ij. solutionis tragacanthi in Aq. hyssop. fact. q. s. f. pasta, formetur in trochiscos ponderis Drach. ss. sum. j. sæpius in die vel nocte.

R. Sem. papaveris albi Drach. vj pulv. florum papaveris rubri Drach. j. extract. Glycyrrhiz. Drach. ij. lactis sulphuris Drach. ss. sacchari penidii Unc. ij. mucilaginis sem. cydoniorum q. s. f. pasta, quæ formetur in trochiscos.

R. Spec. Diaireos, è pulmone vulpis, ana Unc. ss. sacchari penid. unc. ij. solutionis tragacanthi q. s. f. massa in trochiscos efformanda.

R. Pulv. rad. Enula Campan. sem. anisi, liquiritiæ, ana Drach. ij. florum sulphuris Drach. j. sacchari Tabulati Unc. i. ss. succi liquiritiæ dilut. & traject. q. s. f. massa pro trochiscis.

7. Tabulæ.

R. Spec. Diatragacanthi frig Drach. ij pulv. florum papaveris Rhoad. lactis sulphuris, ana Drach. ss. sacchari solut. in aq. papaveris & ad tabulat. cocti Unc. iiij: s. a f. tabulæ ponderis Drach. ss.

R. Spec. Diaireos, è pulmone vulpis, ana Drach. ij. florum Sulphuris, rad. Enula Campan. ana Drach. ss. Benzoin. Albissimi Drach. j f. pulv. subtilis; adde olei anisi Scrup. j sacchari solut.

solut. & ad Tabulat. cocti Unc. viij. s. a. f. Tabul. pond. Drach. ss.

8. Pulveres.

Hi licet rarius, quandoque tamen in tussi, & affectibus pneumonicis cum fructu exhibentur

R. *Summitatum hederae terrestres nonnihil rubescentium s. q. contusa formetur in placentam, qua sole fervido statim exsiccata, in pulverem subtilem redigatur, & in vitro servetur. Hac planta virtutem cum odore, & colore optime ac diutissime supra omnes conservas, aut syrupos diutissime retinet, atque in tussi gravi & pertinace summopere prodest. Sumat. Drach. ss. ad Drach. j. bis in die cum aq. destellatâ vel decocto pectorali.*

Eodem ritu pulveres ex plantis aliis pectoralibus parantur, & cum fructu exhibentur.

R. *Musci pyxidati Drach. ij. lactis Sulphuris Drach. j. sacchari candi Drach. ss. f. pulv. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. bis in die: pulvis hic tussi convulsivâ laborantibus commode exhibetur.*

R. *Florum Sulph. oliban. Ceruss. Antimonii, an. Drach. ij. divid. in xii. partes; sumatur una mane & vespere in cochleari j. vehiculi idonei.*

9. Pilulæ.

R. *Aloes rosat. vel potius pilul. Ruffi, florum Sulphuris, ana Drach. iss. flor. Benzoin. Scrup. j. succi glycyrrhiz. cum aq. Limacum dilut. q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iij.*

iiij. vesperi, repetendo noctibus singulis vel alternis.

R. Pulv. rad. enula Campan. liquiritia, florum sulphuris, ana Drach. j. florum Benzoin Drach. ss. picis liquid q s. f. massi in pilulas exiguas efformanda: dosis iiij. vel iiij. vesperi & primo mane.

R. Millepedarum preparat. Drach. ij pulv. sem. urtica, bardana, ana. Drach. ss. olei nucis moschat. stillat. Scrup. j. salis succini Drach. ss. succi glycyrrhiz. q s. f. pilula exigua, quarum tres sumentur mane & vesperi.

10. Decocta. Hæc sumuntur vel per se, vel cum lactis additione. Inter ea, quæ sunt priori generis, primo occurrit Decoctum pectorale juxta pharmacopœiam Londinensem; quod sumatur bis in die ab Unc. iiij. ad Unc. vj. vel viij.

R. Foliorum hederae terrestris, adianthi, lingua cervina, tussilaginis, eupatorii, ana M. j. rad. cheresoli, rusci brusci, ana Unc. j. sem. carthami, scenicul. dulcis, ana Unc. ss. coqu. in aquæ fontanae lib vj ad medietatem, addendo circa finem vel liquiritia Drach. iiij. uvarum passularum enucleat. Unc. ij. & jujub. sex, (vel) mellis optimi Unc. iiij. despumand f. Apozema clarificand. cum albumine ovi. Dosis Unc. vj. calide bis vel ter in die.

Decocta cum lacte sumenda usurpantur mane & vesperi loco jentaculi & cœnæ, juxta modum sequentem.

R. Florum Bellidis majoris M j. limaces mur-datos

datos iij. radic. eryngii condit Unc. ss. Hordei Drach. iij. coquantur in aqua fontana lib. jss. ad. lib. j. Sumat Unc. vj. ad viij. calide addendo lactis tantundem; & deinceps huius quantitas sensim augeatur.

Eodem modo muscus pyxidatus, item folia hederæ terrestris, hyperici, & aliorum pectoralium coquantur, & cum lacte sumantur.

Decocta ex lignis sæpenumero ad tussim pertinacem curandam plurimum conducunt præsertim si loco cervisiæ pro potu ordinario constanter & aliquandiu sumantur.

R. Radic. sarsaparil. Unc. iiij china Unc. ij. santal. alb. rubr. ana Unc. ss. ras. eboris, C. cervi, ana Drach. iij. s. a. infundantur & coqu. in aqua fontana lib. viij. ad iiij. addendo liquiritiæ Drach. vj. passularum exacinat. Unc. iss. In constitutione phlegmatica aut frigidiore addatur rasur. ligni sancti.

II. Aqua destillata. Harum cuique licebit formulas pro re natâ & multiplices & diversimodas componere, atque juxta patientis constitutionem, modo lac simplex, modo lac cum aliqua vini parte, modo Allam, aut cervisiâ Brunsvicentem designare. In specimen harum formulas subdemus.

R. Foliorum hederæ terrestris, hyssopi, pulgii, ana M. iiij. Limacum semicoct. in testis lib. ij. nuces Moschat. incis. num. vj. omnibus simul minutim concisis affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus. Dosis Unc. ij. bis aut ter in die, per se,

se, vel cum alio medicamento. Quaque dosi
edulcoretur inter sumendum cum saccharo cando,
vel cum syrupo de succo hederæ terrestris.

In constitutione minùs calidâ, præsertim
si nulla adsit sanguinis aut præcordiorum
æstuatio, lactis lib. vi. aut vij. adde vini Ca-
narini lib. i. aut. ij. Atque in corpore phleg-
matico aut senili, vice lactis, menstruum sit
Alla, vel Cervisia Brunsvicensis.

Porro tempore hyberno, quando limaces
haud facilè, aut vix omnino haberi possunt,
satis commodè substitui possunt pulmones
agnini, aut vervecini: quandoque item vi-
tulini semicocti, & minutim incisi, & cum
prædictis ingredientibus & menstruo idoneo
additis, in organis communibus, sive rosa-
ceis destillantur.

Ad hanc classem ubi de Tussi quæ nondum
phthisis est agitur, merito referri debet Tus-
sis puerorum Convulsiva, seu suffocativa,
& nostro Idiomate *Chincough* vulgò dicta.
Morbus hic pueros & infantes potissimum
incessit, & quibusdam temporibus, scilicet
vere præsertim ac autumno, Epidemicus
esse solet. Ægrotantes tussiendo paroxysmos
crebros ac atroces admodum habent; in qui-
bus nimirum respirationis organa non tan-
tum graviter laborant, sed etiam spasmodice
affecta actus suos variè interrumpunt, sus-
pendunt, aut pervertunt. Plerumque vero
Diaphragma per se, aut partium aliarum im-
pullu convulsu, modo Systolen, modo Dia-
stolen perquam diu obstinatè ita continuat,
ut

ut inspiratione, vel expiratione pro tempore inhibita, spiritus vitalis vix ac ne vix duci queat; proinde ut tussientes quasi præfocati ejulent, & ob sanguinem stagnantem in vultu atredinem contrahant; si forsan organis istis non in tantum convulsis liberius tussire possint, usque tamen vehementius & diutius, donec vires fatiscunt, tussire coguntur.

Morbi hujus ratio formalis sive causa conjuncta, in his duobus consistit: nempe quod adsit crebra & vehemens pulmonum irritatio, quâ ad molestum aliquid tussi ejiciendum ferè continuè incitantur; ac insimul quòd partes Thoracis motivæ, viz. nervi ac fibræ nerveæ, ad spasmos prædispositæ, quoties irritantur tussim non regularem sed convulsivam, & ordinario respirationis muneri oppositam aut injuriam accicant.

Materies pulmonem ita crebrò in tussim irritans, videtur esse serum è massa sanguineâ propter compagem ejus nimis solutam perpetim exudans, atque pectoralia molestant, quatenus per Arterias tum tracheales in Asperæ arteriæ cavitatem destillat, tum per pneumonicas in ductus quosque patentes copiose suffunditur.

Partium motricium diathesis spasmodica, ut in aliis affectibus convulsivis, procedere videtur à materia heterogenea & elastica è cerebro per nervorum ductus, unâ cum liquore nerveo, in fibras pectoris motrices prolapsa; quare cum spiritus fibrarum istarum incolæ ad motus expirationis violentos

tos edendos incitantur, motus convulsivos ineunt.

Quod ad Prognosin hujus morbi spectat tussis hæc etsi raro lethalis aut valde periculosa, curatu tamen perdifficilis existit; & non raro propter anni mutationem cessat potius, quam à remediis superatur: cujus causa est quod hic non, uti in tussi ordinaria, tantummodo sanguinem alterari, ejusque recrementa è pulmone ad habitum corporis per *Ἀγπιοὺν* amandanda derivari oportet, sed insuper & succi nervei emendatio procurari debet,

Circa morbi hujus curationem, medendi ratio in aliis Tussium generibus usitata hic raro prodest; quare mulierculæ & Agyrtæ sæpius quam medici consuluntur, & posthabita ac neglecta rationali Therapeias methodo, pharmaca fere tantum empirica in usum adhibentur.

Inter multa hujus generis remedia duo hæc sequentia quibusque alijs præferri, & imprimis usurpari solent; viz. ut muscus pyxidatus, ejusque varia præparata, & compositiones intus sumantur, atque si ulteriori medela opus fuerit, ut terriculamento quodam adhibito, puer laborans in subitum timorem conjiciatur. Quod si hujusmodi administrationibus successus optatus defuerit, ptisanæ, syrupi, Julapia, aut decocta, aliaque pectoralia rejiciuntur, & non raro à medicamentis quibusque alijs desistitur, expectando donec morbus vel demum sponte termi-

terminetur, vel propter succedentem anni τροπή, sanetur.

1. Muscus pyxidatus, in communissimo apud nostrates contra puerorum tusses usu, quoad formam ejus & crescendi modum satis vulgo innotescit. Virtutis (quantum ex sapore colligimus) astringentis est, atque particulas nonnihil acres salis volatilis copiam redolentes in se continet: unde conjectari licebit, usum ejus esse, sanguinem figere, serique fluxiones sedare; ac insuper succum nerveum volatilizando diathesin spasmodicam tollere. Exhiberi solet in specie Pulveris, Decocti & Syrupi juxta formulas sequentes.

R. Musci pyxidati pulver. Drach. j. sacchari candi Scrup. j. misce: dividatur in iiij. vel iiij. partes, sumatur dosi vesperi & mane cum vehiculo idoneo.

R. Ejusdem musci Drach. ij. lactis sulphuris Scrup. ij. pul sem. anisi Scrup. j. Divide in vi. partes, quæ sumantur eodem modo.

R. Ejusdem musci Drach. j. coque in lactis s. q. pro una dosi. Colatura sumatur vesperi & mane. Quibus lac non congruit, aut minime prodest, paratur hujus decoctum in aqua fontan. aut hyssopi aut alia pectorali, & detur ad Unc. ij. vel iiij. bis in die, edulcorando cum saccharo aut syrupo idoneo.

R Musci huius Unc. j. coque in aq. cujusdam pectoralis lib. ij. ad medietatem. Colatura adde sacchari candi lib. i & evaporet leni balnei calore ad consistentiam syrupi.

2. Alterum pro Tussi puerorum convulsiva remedium esse solet, ut subito quodam timore afficiantur: hinc cum medicamenta minus efficiunt, apud vulgus in praxi familiaris est, ut pro terriculamento, dum molendinum ingens cum stridore, & rotarum aspectu horribili circumagitur, Affectus grani sive frumenti receptaculo imponatur, indeque morbi hujus subita curatio nonnunquam contingit. Cujus ratio proculdubio in hoc consistit, quod spiritus animales fugati, inque novas distractiones adacti, inordinationes suas priores relinquunt; tum insuper quod materies spasmodica à perturbatione ista aut dissipatur, aut in alios nervos, ubi parum molesta est, adigitur.

Descripta ad hunc modum hujus morbi cura empirica, una cum remediis vulgo usitatis, eorumque Ætiologiis saltem probabiliter explicatis, hinc certè licebit medendi methodum quandam rationalem, & forsan contra hujusmodi puerorum Tusiles magis efficacem designare. Itaque in tali casu juxta formulas sequentes quandoque sat feliciter præscribere soleo. Et primo, quandoquidem à purgatione incipiendum est,

R. Syrupi è floribus persicorum Cochlear.
j. Aq. hysterica Scrup. j. misce, sumatur cum
regimine.

Vel, R. Calamelanos gr. vj scammonii
sulphurat resin. Jalap. ana gr. iij f. pulvis,
detur in parva quantitate pulpa cerasi conditi
puero

puero sex annos nato, & dosi augeatur aut minuat pro ratione ætatis. Repetatur purgatio intra vj. vel vij. dies.

Si laborans (uti crebro assolet) in vomitum sit proclivis R. Oxymelitis scillitici Drach. vj. salis vitrioli gr. iij. misce. exhibeatur puero sex annos nato, & juxta hanc proportionem dosi ea aliis accommodetur. Novi hujusmodi Emeticum omni mane per. iij. ant v. dies continuos cum bono fructu exhibitum.

Vesicatoria in crebro sunt usu, quæ applicentur modò nuchæ, modo pone aures, modo internis brachiis prope axillas, & quamprimum ulcuscula in his locis sanari incipiunt, alia excitentur in aliis.

Loco cervisiæ, decoctum sequens pro potu ordinario sumatur.

R. Radic. China Unc. j ss. santalorum omnium, ana Unc. ss. ras. eboris, C. cervi, ana Drach. iij. s. a. infundantur & coqu. in aq. fontan. lib. vj. ad medietatem, addendo passularum exacinat Unc. j ss. liquiritiæ Drach. iij.

R. Spiritus gum. Ammoniæ cum sale Armoniaco Drach. j. syrupi de musco pyxidato Unc. iij. Aq. hysteric. Unc. j dosi cochlear. j. parvum vesperi & primo mane.

Vel, R. Tinctur. sulphuris Drach. ij. dosi gut. iij vesperi & primo mane in cochleari j. syrupi e musco pyxidato.

Quibusdam constitutione calidiori præditis, & inter tussendum rubore vultus intenso, seu potius atredine perfusis, phleboto-

nam aut sanguinis per hirudines ad ij. vel iij. uncias detractionem quandoque bono cum successu adhibendam præcepi.

R. Millepedarum vivarum mundatarum Unc. ij. pul. sem. anisi Drach. j. nucis moschat. Drach. ss. sacchari albillimi Unc. j. simul contusis affunde Aq. hyssopi Unc. vj. limacum magistral. Unc. ij. parum agitentur cum pistilla & f. expressio fortis, dosis cochl. ij. vel iij. bis in die.

Hactenus de tussi ejusque medelâ, dum Tabis solummodo vestibulum est; modo restat affectum ipsum, morbi hujus periculosi limen supergressum pertractare, atque mendendi methodum, & remediorum formulas designare, quæ tussi inveteratæ, cum scilicet vel neglecta, vel remediis non facile cedens in phthisi degenerare incipit, sanandæ conveniunt; quando nimirum ad eum statum pervenitur, ut sanguis in compage solutus, non modò serum superfluum, sed & succum nutritium, forsân & nerveum, lympham, aliaque recrementa sua pulmonibus suffundat, intraque ductus eorum deponat; atque interea pulmonum labes in tantum augeatur, ut vesiculis distentis, aut pluribus in unam disruptis, adeoque solutione continui aut ulcere excitato, uberior Tabi copia indies aggeratur; quin & materies ibidem aggesta, quatenus diu commorari sinitur, putrescat, proindeque tum ipsos pulmones magis usque corrumpat, atque

atque sanguinem perfluentem coinquinet. In hoc casu indicationes therapeuticæ erunt potissimum hæ tres, viz. imprimis sanguinis dissolutionem, quæ totius mali radix est, inhibere, & ne materiem usque in tanta copia pulmonibus suffundat, præcavere; secundo trabem, intra pulmones aggestum, expectorando; cito & satis evacuare; tertio pulmones, quoad unitatem solutos, aut nimis laxos, & humidos, aut alias imbecilles, ne plusindies corrumpantur, & materiem morificam usque magis suscipiant, corroborare & exsiccare. Unaquæque harum indicationum varias medendi intentiones suggerit, atque diversimoda remedia & plures administrationum modos requirit; quorum præcipuos hic breviter attingemus.

1. Quod itaque prima indicatio suggerit, ut sanguinis dissolutio inhibeatur, hæc tria (quantum fieri potest) procurari debent, viz. primò ut massa sanguinea, quicquid succi nutritii ei suppeditetur, continere, & assimilare possit; eoque ita proportionetur, ut nec quantitate, nec qualitate peccet. Secundo ut aciditates, aut in sanguine genitæ, aut eidem aliunde suffusæ, ita destruantur, ut cruor usque mixtionem sive crasin retinens, non ita in fluxiones, aut fusiones proclivis sit. Tertio denique ut recrementa quævis in sanguine producta, à pulmonibus ad alia emunctoria & evacuationum loca deriventur.

I. Quo ad primam ex his medendi intentionem,

tionem, ut succus nutritius sanguini proportionetur, aut omnia præcipiatur, ut tussientes ac phthifici à potu plurimum abstineant, atque liquida non nisi exigua tantum quantitate ingerant; proinde ut sanguis in crasi debilis, succi recentis donec ei haud nimis perfunditur, portiones minutas facilius subigere, & intra compagem suam retinere possit. Porro succus iste recens ejusmodi particulis constet, quæ lenes & tenues à sanguine dormiri, & sine effervescentia assimilari possint. Quare lac Asininum, quandoque item vaccinum, aut caprillum, etiam juscula avenacea, cremor hordei, ptisana, Amygdalata, aliaque simpliciora alimenta melius congruent, & plus nutriunt, quàm carnes, ova, vel jura consumpta, alla fortior, vinum, aut aliud quodvis victus magis opimi genus. Secundo ut sanguis, crasin suam retinens, non facile in serositates pulmoni injurias dissolvatur, oportet tum ipsius, tum aliarum qui cum eo miscentur, ac imprimis nervei, ac limpidi, humorum aciditates destrui: quam intentionem pharmaca ex sulphure parata optime perficiunt; quæ propterea in hoc casu (modo absit febris hæctica) crebrius & copiosius propinentur. Quare tinctura, balsamum, syrupus, flores & lac sulphuris, in dosi satis larga, bis aut ter in die exhibeantur. Propter eandem rationem decocta traumatica, item ex herbis pectoralibus vulgo dictis, item ex lignis, vice potus ordinarii sumenda. Quinimo pulvis oculorum canceri, millepedarum, aliorumque

que sale alcali, aut volatili præditorum sæpe magno cum fructu exhibentur. Tertia mendendi intentio primam indicationem respiciens, viz. ut sanguinis depravati recrementa (siquidem copiosa fuerint) à pulmonibus evocata, per alia emunctoria excernantur, complures evocationum vias in usum adhibendas suggerit. Nam præter phlebotomiam, diuresin, & levem subinde purgationem (quæ in omni tussi, imo phthisi incipiente locum habent) huc etiam balnea, auræ calidioris in qua uberiùs transpiratur captatio, item extremorum frictiones, dropaces, fontanellæ, vesicatoria, capillitii deraasio, nasalialia, apophlegmatismi, aliaque humorum aut vaporum privata seu publica quæque emissaria referri debent.

Secunda in phthisi incipiente indicatio, viz. ut materies tabifica, intra pulmones deposita, facilè & quotidie penitus excernatur, medicamentis expectorantibus perficitur. Hæc duplici modo operari dicuntur, juxta quod eorum virtus duabus viis ad pulmones deferitur. Namque ex istis, ore assumtis, quædam particulas suas activas immediatè in tracheam dimittunt, quæ partim vias lubricando, simulque materiem impactam laxando, & partim fibras excretorias in spasmos irritando expectorationem procurant: in quo censur potissimum habentur linctus & suffitus. Remedia alterius generis expectorantia, quæ merito potiora habentur, commeatu sanguinis *inergitæ* suam exerunt. Quippe cum ex
ejusmodi

ejusmodi particulis consistunt, quæ à massa sanguinea subigi & assimilari nequeunt; illæ in cruorem suffusæ, & quia non miscibiles denuò statim exterminatæ, ex arteriis pneumonicis in ductus tracheales penetrant; ubi materiæ impingentes eam dividunt, attenuant, adeoque exagitant, ut fibris exinde irritatis, & inter tuſſiendum ſucceſſivè contractis, trachæ & vesicularum ejus contenta surſum in os ejiciantur. Medicamenta in hunc uſum idonea, præter ſulphur, ejusque præparata, ſunt baſama artificialia, cum oleo terebinthinæ deſtillata, tincturæ, & Syrupi, ex gummi ammoniaco, galbano, aſa foetida, allio, porro, & ſimilibus odorem gravem ſpirantibus; è quibus etiam lohoch & eclegmata parantur. Atque hæc quidem utroque operantur modo, & partim in tracheam illabendo, partimque per circuitum ſanguineum pulmones ſubcundo, materiam morificam tum à fronte, tum à tergo adoriuntur, adeoque majori cum impetu foràs eliminant.

3. Quod ſpectat ad tertiam Indicationem, viz. ut pulmonum conformatio læſa, aut conſtitutio vitiata reſtitui aut emendari poſſint; in uſum adhibeantur quæ, putredini reſiſtentia, mundificant, conſolidant, exſiccant, & corroborant; in quos fines etiam pharmaca è ſulphure parata, baſamica, & traumatica conveniunt. Hinc Empirici quidam non tantum ſulphuris vivi, ſed etiam Auripigmenti ſumum, per tabulum aut per

per infundibulum in pulmones hauriendum, utiliter præscribunt. Porro ob hanc rationem est, quod cœli ac soli mutatio, nempe ab urbibus ad auram rusticam, aut sulphuream, aut ab una regione in alteram calidiorem migratio, adeo insigniter juvat.

Hactenus de medendi methodo, quæ contra tussim graviolem, sive phthisin incipientem ex usu fore videtur; modo restat juxta singulas istas indicationes Therapeuticas selectas quasdam medicamentorum formulas subjicere; quas item, juxta pharmaceuticæ rationem pro tussi leviori phthiticos experte superius descriptam, in classes quasdam distinguemus, quæ nempe sunt, Mixturæ, Linctus, Eclegmata, Tincturæ, Balsama, Trochisci, Tabulæ, Pulveres, Pilulæ, Decocta, & Aquæ destillatæ. Cujusque horum exempla quædam designabimus: quibus etiam referri possint quædam ex medicamentorum formulis pro tussi incipiente & nondum phthificâ superius præscriptis.

1. Mixturæ & syrupi Magistrales.

R. Syrup. nostri diasulphuris Unc. iij. Aq. lumbricorum Unc. j. tinctura croci Drach. ij. misce. Sumatur cochlear j. hora somni & primo mane.

R. Syrupi è succo hederae Unc. iij. Aq. limacum Unc. j. florum sulphuris Drach. j. misce, con-
conquassando. Dosis cochl. j. vespere & mane.

F 5

R. Tincturæ

R. Tinctura sulphuris Drach. ij. laudani tartarificati Drach. j. syrup. è succo hederæ Unc. ij. Aqua cinnamomi Drach. ij. dosis cochl. j. horâ somni, & si somnus deficiat, instante mane.

Syrupus Diaulphuris.

R. Sulphuris nostro modo parati Unc. ss vini canarini opt. lib. ij. digerantur claus. in B. M. vel ârenâ per xxviij. horas; quo factò, R. sacchari albissimi lib. ij. dissolve & ad tabulat. coque in parum aq. florum sambuci; dein huic sensim affunde vinum sulphure tinctum calide, paulisper effervescat super ignem despumando, & per colum laneum trajice. Habebis syrupum aurei coloris elegantissimum, & ad tussim aliosque affectus pulmonares, (modo absit præcordiorum æstus & febris hæctica) valde proficuum. Dosis cochlear j. vesperi & mane per se, vel cum aliis pectoralibus.

Syrupus de Allio.

R. Allii lobulos x. vel xii. pelliculis denudatos, & in taleolas incisos, seminis anisi, contus. Unc. ss. rad. enulæ campan. incis. Drach. ij. liquiritiæ Drach. ij. digerantur clausæ & calide in spiritus vini lib. jss. per ii. vel iii. dies; colaturam claram & ferventem inde disculo argenteo; adde sacchari albissimi lib. jss. vase prunis ardentibus superposito liquor flamma admotâ accendatur, & dum efflagrat, cum radícula agitetur; trahatur per colum laneum, & usui servetur.

Sy.

Syrupus de raparum radicibus

R. Radices raparum in taleolas incisarium, & sacchari albissimi, ana lib. ss. ponantur in olla vitreatâ S. S. S. Vas, chartâ coopertum, indatur clibano cum panibus coquendis; quando eximitur, liquor exprimatur, & usui servetur. Dosis coch. j. mane & vesperi.

Syrupus limacum.

R. Testudines recentes cum testis n. xl. mundificentur cum panno lineo; dein singulis cum subula trajectis, testæ apertura pulvere sacchari candi impleantur; atque sacculo lineo impositæ, suspendantur in cella, vase vitreo ad syrupum, qui per deliquium destillabit, excipiendum supposito. Dosis hujus coch. j. bis aut ter in die, in vehiculo idoneo, sc. aqua lactis, aut decocti pectoralis.

2. 3. Linctus & Eclegmata

R. Conserv. rosarum rubr. Unc. iij. tinctura sulphuris nostri Drach. ij. misceantur subigendo in mortario vitreo. Dosis. qu. nucis moschata, vesperi, & primo mane. Huic aliquando, ad tussim molestam sedandam, adde pulv. Olibani Drach. ss. ad Drach. j.

R. Conserv. rosar. rubr. Unc. iiij. florum sulphuris Scrup. iiij. olei terebinthini purissimi Drach. j. speciei è pulmon. vulpis Drach. ij. syrup. è succo hederæ terrestris q. s. f. Eclegma molle, sumendum eodem modo, sc. vesperi &

mane; etiam aliis temporibus lambatur cum bacillo liquiritiæ.

R. Sacchari candi pulv. Drach. iiij. tinetur. sulphuris Drach. ij. misce subigendo in mortario vitreo. Sumatur eodem modo.

Loco tineturæ sulphuris adhiberi possunt tineturæ aliæ balsamicæ, scilicet Ballam. peruv. opabalsam, gummi heder. guiaci, luccini, cum multis aliis, quæ vel in conserv. rosar. rubr. vel cum conserv. florum farfaræ, vel cum saccharo cando misceantur.

4. 5. Tineturæ & Balsama ejusdem naturæ ac compositionis, verum in dosi paulum majore, conveniunt in phthisi, ac supra præscripsimus tussi incipienti.

R. Picis liquida Unc. j. Aq. calcis vivæ ter sobolat. lib. ij. destillentur in balneo ad medietatem; dein liquor silitatus abstrahatur in Balneo ad consistentiam mellis; cui affunde tinetur. satis Tartari lib. ss. digerantur in vitro clauso ad tineturæ extractionem. Dosis gutt. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo. Simili modo tineturâ paratur ex oleo nigro fuliginis, ex liquidambra, styrace liquida, & multis aliis.

R. Sulph. nostr. preparat. cum additione myrrh. aloes, & oliban. in subtriplo quantitate Unc. j. extrahatur tinetur. cum oleo terebinth. item cum spir. vini rectificat. Dosis hujus gut. xv. ad xx.

6. 7. 8. Trachisci, Tabula, & Pulveres, quia tussim imprimis respiciunt, tere ejusdem sunt naturæ & compositionis cum illis quos supra

pra affectui isti recenti præscripsimus ; nisi quod ad pu'monis exsiccationem & consolidationem sulphurea & traumatica in majore proportionem requirantur.

R. Pulv. folior. hederæ terrestris Drach. j. flor. sulphuris Drach. ij. sacchari penidiati Drach. iij. succi glycyrrhiz. cum aq. hyssopi dilut. q. s. f. Trochisci ponderis Drach. ss.

R. Pulv. millefolii contus. ac in sole fervente exiccat. Drach. ss. florum sulphuris, olibani, pul. ana Drach. j. pulv. florum rosar. rubr. exiccat. Drach. ss. sacchari solut. & ad tabulat. cocti Drach. vj. olei Anisi Scrup. j ss s. a. f. Tabula ponderis Drach. ss. Sumatur una ter aut sæpius in die, & præsertim vespere & mane primo.

9. Pilulæ.

R. Succo hederæ terrestris per insolationem depurati lib. j. florum farsara siccant. summitatum hyssopi, salvia, pulegii, ana M. j. sem. anisi, carvi, fœnicul. dulc. contus. ana Unc. vj. ss. distillantur in B. M. ad medietatem; dein fiat colatura quæ destil. ad consistentiam pilular. addendo succi glycyrrizæ Drach. ss. pulv. rad. enula campan. flor. sulphur. ana Drach. iij. flor. Benzoin. Drach. j. Balsami Peru. Drach. ss. tinctur. sulphuris Drach. iij. Laudani Tartarisati Drach. ij. f. Massa, formetur in pilulas exiguas sumend. iij. vel iij. vespere, & primo mane.

10. Decocta, qualia tussi pertinaci supra præscripsimus etiam contra phthisin incipientem commodè sumantur. In casu fere deplorato decoctum sequens bis in die, ac in super loco

loco potus ordinarii, fumendum interdum magno cum fructu præscripti.

R. *Ligni sancti* Unc. iiij. *chinae*, *sassaphras*, *ana* Drach. ij. *santalorum omnium an.* Unc. j. *rasura eboris C C.* *ana* Drach. iiij. s. a. infunde & coque in aq. fontan. lib. xii. ad medietatem addendo *liquiritia* Unc. s. *passularum exacinat.* Unc. iiij. f. colatura.

11. *Aqua destillata*, quales suprà præscribuntur, etiam hic conveniunt. quibus addatur *aqua Solenandri* è sanguine porcino cum *terebinthina*; item *Aquæ Balsamicæ* ex *terebinthina* cum ingredientibus pectoralibus destillatæ.

R. *Foliorum hederæ terrestris*, *marrubii albi*, *hyssopi*, *pulegii*, *ana* M iiij. *radic. emula*, *iridis florentin.* *ana* Unc. *terebinthin.* cum oleo *Tartari* dissolut Unc. iiij. *Aquæ hyssopi* lib. iiij. *vini malagani* lib. ij. destillentur *Balneo arenae*, liquor totus misceatur, oleo separato. Dosis cochl. ij vel iiij. bis in die cum syr. è succo *hederæ cochl.* j.

12. Ultimo in loco, vaporationum & suffituum formulas hic describere oportet; cujusmodi administrationes interdum in phthisi nondum deplorata, plus quam alia quævis remedia prodesse solent, quatenus nempe pulmonem ipsum attingunt, adeoque affectione immediata expurgant, exsiccant, à putredine vendicant, corroborant, ejusque ductus aperiunt. Primo igitur vaporatio humida juxta modos sequentes instituatur.

R. Fo-

R. Folior. hyssopi, hederæ terrestris, marrubii albi, ana M. ij. radicum Enulæ campanæ Unc. ij. calami Aromatici Vnc. ss. sem. anisi, carvi, ana Vnc. j. incis. & contus. coq in s. q. aq. fontanæ: colaturæ efferventis vapor per foramen chartæ in conum convolutæ in pulmones hauriatur: adhibeatur mane & vesperi per h. ræ $\frac{1}{4}$.

2. Suffitus sive vaporatio sicca, modo lenior ex meris balsamicis, modo fortior ex sulphureis, ac interdum arsenicalibus confici solet.

R. Olibani, succini albi, Benzoin ana Drach. ij. gum. guaici, Balsam. Tolutan. ana Drach. iss, pul. rosar. rubr. santal, rubr. Drach. j. f. pulvis prunis ardentibus aspergendus.

R. Gum. hederæ, thuris ana Drach. ij. florum sulphuris Drach. jss. mastichis Drach. j cum solutione gum. tragacanth. f. Trochisc.

R. Succini albi, olibani, ana Unc. ij. Auripigmenti preparati Unc. ss. styracis calamit, labdani, ana Drach. iss. cum sufficiente quantitate solutionis gum. tragacanth. f. trochisci pro suffitu.

Empirici ordinarie præscribunt, Auripigmenti, instar nicotianæ in tubulo accensi, fumum ore hauriendum, adeoque interdum bono cum successu. Porro apud vulgus in praxi est, panni cum Auripigmento picti (quo scilicet cauponarum parietes obducuntur) frustula minutim incisa, instar nicotianæ in tubulo accendere, & fumum in pulmones tabidos curationis ergo haurire.

III. His ita de Tussi & Phthisi incipiente, tum quoad Pathologiam, tum Therapeiam explicatis; restat nunc ultimò de Phthisi graviore confirmatâ, & sæpius dep'oratâ, verba facere, & consulere quid agendum sit, quando pulmones plurimum vitati, atque ulcere sordido uno aut pluribus affecti, nec aerem, neque sanguinem rite trajiciunt; quin hujus massam, tabem impurum ei continue suggerendo, inquinant sive corrumpunt; proinde ut febris hæctica, & ob nutritionem frustratam Atrophia, cum facultatum omnium prostratione ægrotantem infestent, & vires indies labefactando versus sepulchrum præcipitent. Morbi hujus ita deplorari facti signum certissimum haberi solet dolor admodum molestus cum phlogosi in gutture: hic enim affectus arguit magnam pulmonis putrefactionem, unde effluvia *σπιδωρὸς δειξ* exhalantiagutturis isthmo impinguntur, quæ fibras illic teneras lancinant & gravissimè irritant. In hoc casu pulmonis mundificatio, nec non ulceris absterasio & exsiccatio frustra intenduntur: nam medicamenta quæque talidiora, in eos fines destinata, & in phthisi incipiente satis commoda, in confirmatâ intolerabilia existunt; quatenus nempe, pulmonis phlogosin augentia, febrem hæcticam, sitim, vigiliis, aliaque Symptomata perquam molesta intendunt, aut de novo accient. Quin vero in tali morbi hujus statu, ubi tantum vitæ protractio cum *ἐνφροσίνῃ*, & *ἐνδυνασίῃ*, proponitur, ea potissimum remedia conducunt, quæ

lan.

sanguinis fervorem compescunt, præcordia æstuantia contemperant, atque spiritus instaurant, & blande demulcent. Hinc pro victu lac asininum, item juscula avenacea, hordeacea, cremor hordei, & pro potu ptisana, emulsiones, aqua lactis cum limacibus & pectoralibus temperatis destillata maximo ex usu esse solent. Syrupi & linctus, quæ gutturis & pulmonis phlogosin leniunt, & expectorationem faciilitant, imprimis verò hypnotica mitiora, quibus moderata quies procuretur, crebrò, aut quotidie exhibeantur. Horum formulæ satis vulgò prostant: utcunque ex more nostro quasdam cujusque generis selectiores subdemus.

R. Hordei Unc. ss. radicum eringii condit. Drach. vj. corticum pomorum M. j. Passularum exacinat. Unc. ij. liquiritiæ Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. f. ptisana ad sitim restinguendam, quæ sumatur ter vel quater in die; item usurpetur loco potus ordinarii, si congruat.

R. Caudas xx. gammarorum, radicum eringii condit. Unc. j. crustam panis albi, passularum exacinat. Unc. ij. liquiritiæ Drach. iij. coque in aq. fontan. lib. iij. ad ij. f. colatura. Sumatur ad Unc. iij. aut iiij. ter in die. Eodem modo paretur decoct. limacum.

R. Limacum semicoctorum incis. lib. iij. folior. hederae terrestris M. vj. nuces Moschatas incis. n. vi. mica panis albi lib. ij. lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus.

bus. Eodem modo destilletur aqua è caudis gammarorum. Dosis Unc. ij. vel iij. ter in die, edulcorand. cum saccharo perlato vel rosaceo.

R. Aristarum tritici virentis q s. destilla in organis rosaceis. Propinetur ad Unc. ij. vel iij. ter in die edulcorando cum saccharo perlato.

R. Syrupi de meconio Unc. ij. Aq. tritici virentis Unc. vj. misce. Proptnetur ad cochlear. ij. vel iij. hora somni noctibus singulis vel alternis.

R. Conserv. florum malvæ silvestris vel hortensis Unc. iij. loboch. de pino. Unc. ij. Syrupi jujubini Unc. ij f. eclegma, de quo sape sumat ad Drach iss vel ij.

Quæ hætenus de tussi cujusque generis (sive hæc solitaria & simplex, sive phthiseos antecessor aut comes fuerit) item quæ de medendi methodo in singulis casibus adhibenda differuimus, facile esset per curationum historias, aut per observationes ab eo morbo defunctorum Anatomicas illustrare. Hujus enim farinæ instantiæ & exempla quamplurima jam prostant & quotidie passim eveniunt. Ex horum ampla farragine libet hic pauca selectiora, tussis ac phthiseos speciebus præcipuis accommodata, subjicere. Et primò Tussis simplicis, & quæ per se incipit, & phthiseos suspicione vacat, typum per historiam unam, aut alteram illustrare satagam.

A pluribus nunc annis studiosi cujusdam, tussi usque ab ephebis obnoxii, ejusque non raro

rarò affectiones graviores, & diuturnas subire soliti, valetudinem curavi. Hic temperamenti melancholici, ingenii acris, & spiritus indefatigabilis, constitutione mediocriter firmâ præditus videtur, nisi quod pulmones originaliter imbecilles, sanguinis in serositates fluorem quemvis luunt. Tempore æstivo, quamdiu liberè transpirat, satis sanus degit; vere autem ac Autumno, cum sanguis temperiem immutans fluxiones serosas aut sponte, aut à levi quavis occasione patitur, faciliè in tussim cum sputo copioso & crassâ incidit; qui tamen affectus sæpenumero intra sex aut septem dies, quamprimum cruoris massa per pulmones expurgatur, sine magno remediorum usu sensim evanescit. Sin verò prædictæ morbi hujus *προφήσει* causæ aliæ fortiores, uti imprimis pororum constipatio, & errata circa victum accesserint, tussis nonnunquam immaniôr & pertinacior, remediis nec statim nec faciliè cedens, nihilque minùs quàm phthisin minitans, accietur: tunc plane Ægrotans primis diebus in toto corpore leves rigores, inque larynge catarrhi sensum patitur; dein tussi crebrâ, cum sputo tenui, simulque vertigine, sensuum torpore, & narium stillicidio molestatur.

In hoc statu remedium ejus optimum, & sæpius cum successu expertum, esse solet, ut vinum generosum paulo liberius, & alium quemvis liquorem parcissimè bibat: ita namque sanguinis aciditate & fluore suppressis, & *διαιτην* liberiore procuratâ, plurimùm alle-

alleviatur, & brevi interdum reconvalescit. Insuper hora somni & primo mane capere solet tincturæ sulphuris gut. septem vel octo in cochl. Syrupi violacei, vel de succo hederæ terrestris. Vel

R. *Conserv. rosar. rubr. Un. iiij. spiritus terebinthine Drach. ij. misce. Dosis qu. nucis castaneæ vesperi & mane.*

Quod si hæc remedia una cum Antidoto canarino, & victu tenui minus efficient, morbus ita non sanatus, inde in periodum longam excurrit, & per plures septimanas, imò interdum menses, acriter persistens, agrotantem ad marcorem insignem, atque ipsius sepulchri oras redigit. Enimvero tussis, indies ingravescens & admodum molesta, somnum valde impedit, ac interrumpit, vires languent, appetitus dejicitur, æstus ac sitis urgent; interea sputum quotidie augetur, & copia ingente rejicitur; inde ut non modò sanguinis serum, & recrementa, sed succus nutritius, & partium solidarum deliquia pulmonibus jugiter suffusa, in tabum, quod abunde extuslitur, facestant: ceterum respiratio fit difficilis, artus valde debiles, & carnes plurimum contabescunt.

Quando nuper hunc in modum Ægrotans noster laboraret, methodum & remedia sequentia, quorum longo usu tandem convalevit, præscripsimus. Imprimis diæta tenuiore instituta, & potu cervicali ferè in totum inter-

terdicto, cepit Apozematis sequentis circa
 Unc. vj. bis in die calidè, & tantillum aliis
 temporibus frigidi ad sitim restringendam.

R. *Radicum china* Unc. ij. *sarsaparilla*
 Unc. ij. *santali albi*, *citrini*, *ana* Unc. j. *rasur.*
eboris C. C. *ana* Drach. ij. s. a. *infund.* &
coqu. in aq. *fontan.* lib. viij. ad medietatem,
 addendo *passularum* Unc. ij. *liquiritia* Drach.
 ij. fiat colatura, quæ usurpetur pro potu or-
 dinario.

R. *Tinctur*, *sulphuris* Drach. ij. *Sumat*
gutt. vij. ad x horâ somni & primo mane in
cochl. j. *syrupi violacei*, vel *syrupi è succo he-*
dera terrestris.

Quando hoc medicamentum usu diutur-
 no tædio esse cœpit, ejus loco eclegma se-
 quens substituebatur.

R. *Conserv.* *Rosar. rubr.* Unc. iiij. *spiritus te-*
rebinthina Drach. ij. *misce simul terendo*, *Dosis*
circiter Drach. j. *isdem horis.*

Dein hujus vice quandoque pulvis sequens
 sumebatur.

R. *Pulv. foliorum hederæ terrestris æstivo so-*
le preparat. Unc. ij. *saccari candi* Unc. ss. *misce*,
Dosis *cochl.* ss. *bis in die cum aqua destillata se-*
quentis Unc. ij.

R. *Foliorum hederæ terrestris* M. vi. *hyssopi*,
marrubii albi, *ana* M. iiij. *pulmones agninos se-*
micoctos, & *minutim concisos*; *affunde feri la-*
ctis cum alla tenui facti lib. viij. *destillentur*
organis communibus, *liquor totus misceatur*,
 &

& inter utendum edulcoretur ad placitum cum saccharo cando, vel Syrupo violaceo.

Ad sedandam ferè continuam tussis mole-
stiam, trochiscos sequentes, vel parum ex-
tracti de liquiritia suòindè deglutiebat. R. Spec diatraganth. frigid. Drach ij. pulv. sem. Anisi, carvi, fœnicul. dulc. ana Drach. ss. flor. sulphuris Scrup. ij. florum Benzoin Scrup. j. extracti liquirit. dilut. in aq. hyssopi q. s. f. pasta, qua formetur in Trochiscos. Vel R. Spec. diaireos, è pulmon. vulpis, ana, Drach. ij. florum sulphuris, radicum enula campan. ana Drach. ss. olei anis. Scrup. ss. sacchar. soluti in s. q. aq. pulegii & ad tabulat. cocti Unc. vi. s. a. f. ta-
bula ponderis Drach. ss. Comedat. j. sæpius ad li-
bitum sensim deglutiendo.

In medio hoc cursu, quamvis pulsu ille debili & temperamento frigidiore præditus fuerit, sanguis è brachio mittebatur; insuper his remediis, maximum ei juvamen, accre-
vit ab aëre aprico, quem ferè quotidie, aut per equitationem aut vectionem in curru captabat; hinc enim primo appetitum, di-
gestionem, ac somnum recuperare cœpit; quibus deinde ceterorum symptomatum re-
laxatio sensim obsequebatur, ut tandem in-
tegre convalesceret. Simili huic methodo, quoties ante hæc sæpe tussi diuturnâ & perti-
nace affligebatur, & cum pari successu usus est: jamque licet affectu isto prorsus immunis degat, sedulo tamen vitare cogitur occasio-
nes sive προφάσεις omnes. quibus aut pori constipentur, aut sanguinis fluor sive in se-
rositates

rositates præcipitatio excitetur; cujusmodi potissimum solent esse remigatio super Thamein Londinensem, & liquorum acidorum, uti pomacei, vini Gallici aut Rhenani potus.

Ex prædicta historia tussis, quæ, sanguinis vitio excitata, citra phthysicos limites subsistit, & typum & medelæ rationem concipere licebit: sequitur altera quæ ejusdem affectus, quando potissimum à liquore nerveo procedit, naturam illustrat.

Puer in ætate 10. circiter annorum temperamenti calidi, & vultus floridi, cum ab ipsa infantia tussi crebræ obnoxius fuisset, à sequioribus annis istius affectus insultus sive paroxysmos quosdam graviores & diuturnos perpeffus est: nimirum per vices tussi alta & clangosa sine sputo laborare solet, quæ ipsum dies & noctes ferè continuè molestat, adeoque plures dies imo hebdomadas infestans, ægrotantem ad summam imbecillitatem perducit: dein morbi periodo exacta (quæ non nisi absumpto materiæ *repleta* penu contingit) rursus brevi satis sanus ille, & ægritudine quavis thoracica perquam immunis evadit: donec, materia morbifica (uti videtur) denovo ad plenitudinem aggesta, sine causa evidente, idem affectus redit, & cum solita ferocia Tragediam suam peragit Circa prima ejus initia, tussis ferè tantum mane, & vesperi molesta esse solet; dein malo sensim ingravescente, totos sæpe dies ac noctes ferè continue tussit, & si quando somnus, aut sponte aut Anodynorum usu contingens, quasdam

144 *Ægrotantium Historia & casus.* SECT. I.
quasdam inducias præbet, evigilanti statim
atrocius tussiendo paroxysmus succedit. Ad
hunc modum creberrimè & acerrime, sine
ullo sputo tussiens, per tres aut quatuor sep-
timanas laborat, donec ad marcorem insig-
nem summamque imbecillitatem redigitur;
& tunc ægritudo paulatim remittit, ut paulo
rarius tussiat, & somnos moderatos ducat;
dein propediem valde esuriens, cito *ἐνσάρκησις*
& vegetus factus valetudinem pristinam bre-
vi recuperat. Hujusmodi paroxysmi in æsta-
te rarius infestant, verum in reliquo anno
tertia nonnunquam aut quarta vice repetunt,
& laborantem usque in magnum vitæ pericu-
lum adducunt,

Si de natura, causis & ratione formali hu-
jusmodi tussis insolitæ, & quasi Anomalæ
inquiratur, imprimis constat hanc, sicut ali-
am quamcunque, ab irritatione pulmonum
procedere; attamen de materia irritante, ejus-
que sede, & afficiendi modo valde ambigitur:
quia scilicet nec sputum crassum, nec tenue
copiosum, (prout in aliis affectibus assolet)
hic omnino rejicitur; neque patiens de ca-
tarrhi sensu, aut de pulmonum gravamine
queritur. Itaque non uti in tussi vulgari, hu-
mor serosus, aut lentè aut assatim è vasis tra-
chealibus vel pneumonicis, in trachææ vesti-
culas aut tubulos exudans, prædicta sym-
ptomata inducit. Quinimo asperæ arteriæ
ductus sero, aut humore crasso prorsus va-
cuos esse inde liquet, quia tussis semper pro-
funda & sonora nihil excernit. Porro nec à
sanguine

sanguine pulmonum membranis impacto hanc tussim oriri, quia sc. neque febris, nec sitis aut dolor, prout in peripneumonia, hic adiunt. Porro neque materies morbifica nervis, aut musculis respirationis operi dicatis, inhærere videtur; quia tunc, præter tussim, paroxysmi Asthmatici, aut alias convulsivi, cum præfocationis sensu quandoque urgerent; qui tamen ægrotanti nostro minimè contingunt.

Circa casus hujus perquam difficilis Ætiologiam sæpe ac serio meditatus, tandem opinari ducor, materiam quandam serotam & acrem, utpote labe scorbuticâ refertam, à capite nervorum ductu prolapsam, pulmonis five trachæe fibras nerveas & membranas subire; quæ illis penitus inhærens, sensim ad plenitudinem aggeritur, & tandem commota, & turgescens irritatione ferè perpetuâ, tussim adeo molestant creat. Alibi declaravimus hujusmodi materiem intestinorum tunicis, partibusque circumcincta vicinis impactam, non rarò colicam scorbuticam, per plures dies, imò interdum septimanas, cum vomitu & cruciatu acerrimo infestantem excitare: quid ni pariter hæc tussis pulmonum affectio quædam ipsa modica fuerit, cujus tamen labe, juxta partis laborantis capacitatem, potentix motivæ potius & plus quam sensitivæ imprimitur. Namque pulmones, ut ut læsi & vellicati, parum aut vix omnino dolent; attamen à brevi quavis occasione, ut tussendi impetus & paroxysmos accientur.

Profecto hanc tussendi affectionem eo potius colicæ comparamus, quoniam utriusque subiecta, nempe trachea ac intestina quoad tunicas, vasa, fibras, & glandulas, simili modo conformantur.

Tussis modò descriptæ accessio à materia morbificâ intra fibras asperæ arteriæ ad plenitudinem irritativam aggestâ dependet; quâ cum istæ aggravantur, primò respiratio crebra & anghela, cum tussi solum matutinâ infestat; quoniam ab initio istius materiæ portio tantum exigua commota partem irritat: postea cum tota ejus massa turgescens fibras continentes ferè perpetuò vellicat, tussis molestissima exoritur; quæ, item crebrâ vice repetens, tempore longo perstat; quoniam minera morbifica, partibus affectis impacta, nec statim naturæ viribus discutitur, nec quibusvis remediis facilè cedit.

Enimvero in singulis hujus morbi paroxysmis varias medendi methodos & diversimoda medicamenta, usque tamen sine magno fructu expertus sum. Affectus iste uspiam incipiens periodum suam nimis longam, invitis quibusque remediis, peragere solet. Medicamenta, pectoralia vulgò dicta, uti Syrupi, linctus, eclegmata, morbo huic sanando parum aut nihil opis contulerunt: ea tamen quandoque in hunc finem adhibere visum est, ut pulmones lubricent ac humectent, ne forsàn à tussi violenta dilacerari, eorumque vasa disrumpi periclitarentur: quippe nonnunquam urgente paroxysmo atrociorè, etsi nihil
sputi

sputi crassi, minutulum tamen sanguinis Ægrotans noster extussire solebat.

Purgatio lenis in morbi initio, item in declinatione sæpius profuit. Apozemata aperientia & diuretica semper cum fructu sumuntur, quibus utrisque satis in toto ægritudinis cursu pro potu ordinario utitur. Vesperis & mane Tincturæ Sulphuris guttas aliquot cum aqua limacum lacteata sumit; sera nocte mixturæ ex Diacodio vel ex laudano liquido dosim nonnunquam exhibere cogebar: alvus ut plurimum satis respondet, ut raro enematis opus fuerit: in binis paroxysmis phlebotomia celebrata fuit, à quâ nihil commodi cessit.

In novissimo paroxysmo, qui sub Æquinoctio Autumnali incipiens paulo levius ac mitius pertransiit, sequens medendi methodus observata fuit.

Imprimis hoc Catharticum exhibitum, & post iiij. dies iteratum fuit. R. Calamelanos Scrup. ss. resin. jal gr. iiij. misce, f. pulv. sumatur in cochl. j. Syrupi violacei.

R. Radic. china incis. Drach. j. rad. graminis Unc. iiij. cheresolii Unc. j. Eringii condit. Drach. vj. ras. eboris C.C. ana Drach. iiij. pas-sularum solis exacinat. Unc. iiij. coque in aq. fontan. lib. iiij. ad lib. ij. f. colatura; sumatur pro potu ordinario.

R. Syrup. Fuzubini Unc. ij. diacod. Unc. j. sp. salis armoniac. cum gum. ammoniac. Drach. j. misce, Dosis cochl. j. hora somni & primo mane. Hoc remedio plurimum alleviebatur.

148 *Ægrotantium Historia & casus.* SECT. I.
cepit tamen diebus tantum alternis aut tertiis, & loco ejus nonnunquam substituebatur Dosis tinctura sulphuris, cum Syrupo violaceo.

Morbo declinante purgatio per duas vices iteratur, & postea sensim convalescens intra duas septimanas satis sanus evasit. At vero cum cernerem hunc non modo crebris tussendi recidivis obnoxium, sed quemque paroxysmum quando ingrueret i resistibilem esse, ejusque moram non obstante remediorum usu usque diuturnam, nihil minus quam phthisin minari; consului tandem ut tum præservationis, & si affectus rediret, tum curationis facilioris gratia ad regionem climate nostro calidiorem peregrinaretur. Super hoc non multum deliberabatur, sed dictum factum, circa medias Calendas Novembris in Galliam navigat, indeque recto itinere Montem pessulanum proficiscitur; ubi sesquiannum diversatus bistantum & utraque vice leviter ægrotavit: dein Angliam reversus tussi prorsus immunis integra valetudine Deo gratias fruitur.

SECT. I CAP. VII.

De Sanguinis Sputo.

HÆtenus de Tussi, & Phthisi, tum incipiente, tum confirmatâ; qui pulmonum affectus communissimi, & maxime periculosi existunt. Insuper his plures alii partium istarum morbi occurrunt, qui cum minime, aut non tempestive curantur, plerumque

que in Phthisin degenerant. Sunt autem pathemata ista, aut saltem ex iis præcipua, (uti supra innuimus) Hæmoptoe, Pulmonum abscessus, vel ulcus, Peripneumonia Empyema, Pleuritis, Pulmonum tumor, & obstructio propter concreta diversimoda, sc. modo tubercula & scirrhos, modo tophos & lapillos, & modo aliusmodi materiam præternaturalem, & denique huc pertinent Asthma, & pectoris Affectus convulsivi. Super his ordine dicemus, & primo de Sanguinis sputo.

Sanguinis est pulmone sputum & per tussim modo leviolem & tere nullam, modo fortiolem ejection, Affectus satis frequens (& mirum est quidem, quod non frequentior) existit Quippe cum vasa sanguifera in furculos & propagines innumeras, & perquam exiles dividantur; cumque per illas omnes, inter se multifariam complicatas, & varie intortas, sanguis usque immaniter æstuans rapidissime deferatur; vix concipere licet, quomodo circulatio ejus, adeo perplexa & tortuosa, simulque impetuosa, abique impedimento aut interruptione quavis peragatur. Et quidem in viventibus hanc difficillimam esse concludimus, quoniam in defunctis per injectiones ægre succedit: quippe liquor, Arteriæ pneumonicæ per embolum immissus, haud promte statim & facile per venas redibit; quin diutius in transitu hærens, & ductus usitatos transiliens, in vesiculas aliosque tracheæ canales, inque lobulorum interstitia aliosque hiatus varie excurret.

Circa Hæmoptoen considerare oportet , primo è quibus vasis , & quali eorundem affectione , sanguis erumpat ; secundo in quibus locis sæpissime deponatur ; dein tertio quot modis , ut per os excernatur , sursum duci aut ejici soleat.

Quoad prius , ex circulationis lege supponendum erit , sanguinem , sponte erumpentem . omnino ex arteriis prodire : nam venæ , donec integræ manent , eum versus cor reducunt , ac minime effundunt ; quamvis inficias non eamus illas interdum , à vulnere , casu , contusione , alioque accidente violento , quoad unitatem solutas , sanguinem extra sinus suos dimittere . Veruntamen sæpissime sanguis , Hæmoptoen faciens , ab arteriarum osculis referatis , aut disruptis procedit ; & tunc in culpa esse solet , aut ipsius sanguinis dyscrasia , aut vasorum mala conformatio.

Utriusque horum varix sunt species , ac differentix ; quæ item ad sanguinis sputum excitandum diversimode concurrunt . Enimvero sanguis quandoque tenuior , simulque acris existens , arteriolarum oscula referat , aut exedit ; quandoque item crassior , & ad coagulandum aptus , cum à venis latis promte excipi nequeat , extravasatur . Propter hujusmodi sanguinis vitia , Scorbuto aut febre pestilente laborantes , etiam qui venena quædam biberunt , frequenter in Hæmoptoen cadunt . Nec minus ex vasorum culpâ hic Affectus exoriri solet , quatenus nimirum ista vel tenera nimis vel gracilia , nonnunquam à motu
vio-

violentiorē; uti à tussī, vociferatione, saltu, alio-
quē: exercitio vehementi disrumpuntur; vel in
quantum ea laxa nimis & humida quoad os-
cula sua dehiscunt, & sanguinem è circuitu
erumpere sinunt: porro interdum quatenus
venæ à frigore constrictæ & corrugatæ cruo-
rem non promte traficiunt, iste restagnans arte-
riolas distendit, & ex earum osculis erumpit.

Circa Arterias, è quibus sanguis Hæmop-
toen faciens erumpit, multum interest cujus-
modi illæ, ac ubinam loci consitæ fuerint; præ-
terquam enim quod sputi cruenti differentię
insignes oriantur, juxta quod cruor vase per-
exili, aut magno; ac alterutro aut in pulmonis
summitate prope laryngem, aut in regione
ejus mediâ inter valorum ramos majores,
aut denique in extrema inter vesículas orbi-
culares consito erumpit: insuper advertimus
Arterias sanguinem expuere solitas, vel ex ea-
rum numero esse, quæ è stirpe pulmonari
oriundæ trachæ ramos ubique comitantur;
vel quasdam ex illis esse, quæ, originem suam
Aortæ debentes, trachæ tunicam densâ ra-
mificatione obducunt.

Quippe manifesto liquet (prout supra de-
claravimus) ex harum, uti & glandularum,
osculis, humorem unctuosum ad trachæ su-
perficiem interiorem lubricandam exudare:
porro, quatenus ex iisdem humor serosus affa-
tim in asperæ arteriæ cavitatem destillat, ca-
tarrhum exoriri. Quapropter minime du-
bitamus asserere, etiam ex harum osculis re-
feratis, merum cruorem in ductus tracheales

quandoque exudantem, in perexigua licet quantitate, sputum cruentum parere. Observavi plures sine tussi, aut pulmonum indispositione quavis, semel aut bis in die sputum unum forsan aut alterum cruentum excrevisse; quod quoties ingruit, patientes in imo gutture, aut summitate pectoris, quandam quasi destillationem per sentiunt; unde statim mera fibrarum trachealium contractione, sive motu velut cochleari, parum sanguinis fluidi pituitâ permixti, ac minime spumosi, exspuitur: cumque interdum per plures mentes talis affectio perdurâset, exinde nihil incommodi, aut quod Phthisin interret aut minaretur, insequutum est: quod minime fieret, si quædam ex vasis pneumonicis aperta fuissent.

2. Hæc de vasis Hæmoptoicis, eorumque in sputo cruento Affectione diversimodâ. Quod spectat ad loca in quibus sanguis extravasatus deponitur, hæc præcipue, & fere tantum sunt Asperæ Arteriæ, ejusque partium cavitates interna. Quippe in hanc, velut in cloacam ductuum quorumque ceterorum recrementa quæque, aut superfluitates, per ultimos, qua licet, naturæ nixus, foras statim amandanda derivantur. Quod si in lobulorum interstitia sanguis extravasatus impingatur, vel membrana extima exudans in thoracis cavitatem decidat, hic empyema, & illic frequenter abscessum creat. Ut plurimum vero cruor à circuitu pulmonari deciduus, varias sputi cruenti species producit; juxta quod nondum

dum suum vel superius intra laryngis cavitatem, vel paulo inferius circa intermedios ductus tracheales, vel denique ulterius intra vesiculas orbiculares nanciscitur. Prior Affectus solummodo procedit ab Arteriæ cujusdam, quæ tracheæ truncum obducit, osculis referatis; proximus quandoque forsitan ab hac causâ, sæpius tamen ab ipsis Arteriis pneumonicis apertis, aut disruptis, quæ vasa, cum majora fuerint, sanguinis quantitatem sæpe horrendam profundunt; cujus item expuitio, & totius pectoris musculis, simulque ipsius tracheæ fibris multum irritatis, & valde contractis, copiosa & violenta existit. Sin vero sputi cruenti scaturigo in ultimis vesiculis consistat, sanguis in minore quidem copia, sed cum tussî profundâ, sæpius iteratâ, & valde molestâ rejicitur.

3. Atque hinc, (quod tertio erat propositum) ectionis è pulmonibus sanguinæ differentiæ, & multiplices sputi cruenti ritus sive modi innotescant. Nam cruor in laryngem exudans, post levem in guttore titillationem, sine tussî aut screatu, facile & fere insensibiliter in os ascendit: & si hujusmodi cruoris extravasatio in somnis contingat, evigilantibus Hæmoptoes vix consciis statim ore effluit; quatenus nimirum tracheæ fibræ motricis, etiam inter dormiendum contractæ, sanguinem recens extillatum jamjam in fauces exantlant. Sin vero à vate majori, circa medios pulmones dehiscente, aut disrupto, sanguis (qui semper spumosus est) affi-

tim in ductustracheales erumpat, iste mox tussi concitata exinde sursum cum impetu & copiâ ingenti ejicitur: ut videantur affecti cruorem evomere potius quam extussire. Quod si denique cruor ex vasorum plexibus, quibus vesiculæ orbiculares cinguntur, erumpens in cellulas istas deciderit, inde per vices in quantitate minore, non nisi per tussim profundam & sæpius repetitam, excernitur.

Hæc de Hæmoptoseos ratione formali, causis conjunctis, & differentiis: quod ad causas procatarcticas & evidentes spectat, utraque harum multiplices & varix existunt. In priore censu habentur, imprimis pulmonum indispositio hæreditaria, uti cum ipsi debiles & teneri cum pectoris angustia originaliter fuerint. Porro illorum à tussi, empyemate, aut pleuritide prægressis mala affectio, & præsertim obstructio, aut mala conformatio, ad Hæmoptoen valde disponunt; ac ita potius, si tali Diathesi sanguinis acrimonia, sive dyscrasia, à mala victûs ratione, aëre insalubri, aut aliis modis contracta accesserit. Fluxûs menstrualis, Hæmorrhoidalis, aut è naribus effluentis suppressio, quosvis fere ad sputum sanguineum inclinât. Secundo inter causas evidentes referri debent, imprimis caloris aut frigoris excessus: quippe cum sanguis supra modum æstuat, aut transpiratio ejus per poros cutis impeditur; immaniter exinde turgescens, frequenter è vasis pneumonicis erumpit. Hinc notavit olim Hippocrates, & etiamnum vulgi observatio est:

ἀμυνταίνε ſæpiſſime in hyeme flante Boreâ accidere. Nec minus raro Thermarum uſus multis, antea ſatis ſanis, hoc malum intulit. Quinimo hoc plures à vini, aut aquarum ardentium potu, ab ictu, lapſu, exclamatione, vomitu, tuſſi, aliâque violentâ totius corporis aut pulmonum agitatione paſſim contrahunt. Porro venena quædam, & juxta Heurnium radii lunares, (cujus ratio non facile patet, neque fides conſtat) hunc Affectum excitare perhibentur.

Morbi hujus prognofis ſatis vulgo nota eſt; cum nullus fere è plebe ſit, qui non ſanguinis ſputum protenus ſuſpectum & periculo plenum habeat. Attamen cum variæ hujus ſpecies exiſtant, alia quidem aliâ plus, aut minus periculofa deprehenditur. Sanguis è trachææ vasis exudans malo ſæpe vacat: porro è vasis pulmonaribus extremis & minoribus erumpens, curationem ſæpenumero admittit; ſaltem multo tutior eſt, quam Hæmoptoe copioſa ab Arterix ramis majoribus, in tracheam apertis, contingens. Ceterum patientis prædiſpoſitio magnam circa morbi hujus prognofin differentiam facit: nam ſi Hæmoptoe propter cauſam evidentem ſolitariam excitetur, atque corpori prius ſano & quadrato accidat, longe major ſalutis ſpes erit, quam ſi affectus ſponte exoriens, Cachectico, Phthifico, Scorbutico, aut alias valetudinario contigerit. Utcunque hunc morbum minus tutum, & ſemper curatu difficilem exiſtere communis obſervatio eſt: cujus item ratio li-

quid patet, in quantum scilicet pulmonum munus, in motu perpetuo consistens, continui soluti therapie, ad quam imprimis sedatio & quies requiruntur, omnino contrarium est. Cui etiam medelæ impedimentum hoc majus accedit, quod moles pulmonaria non (uti putabatur) parenchyma est, sed vasorum innumerabilium textura, siue tela admodum subtilis; cujus unitas si quando solvatur, impossibile prorsus erit vasculorum disjunctorum fines rursus coire, aut spatium, uti in aliis partibus, carne aut callo adimpleri. At vero unicum hoc super est ut, dum vasorum extremitates incongrue semper & imperforate coalescant, sanguinis circulatio, in parte affectâ cessans, per aliam vicinam suppleatur: quod quidem ratio sine totius pulmonis noxâ, aut incommodo, succedit.

Quod spectat ad Hæmoptoes Therapiam, Indicationes curativæ erunt potissimum hæ duæ, viz. primo sanguinis effluxum protenus sistere & cohibere; dein secundo continui solutionem absque tabe in pulmonibus relicta sanare.

1. Circa priorem hæc duo erunt imprimis procuranda, primo nempe ut sanguis ad partem affectam non confluat; secundo atque interea ut vasis apertura quoquo modo claudatur.

1. Ut sanguis ad partem affectam non confluat, plures medendi Intentiones simul in usum veniunt; viz. sanguinis copiam minuire, æstuationem ejus compescere, intemperiem

periem alterare, atque motum deprimere, aut alio divertere oportebit: in quos fines phlebotomia, ligaturæ, & frictiones sæpissime conveniunt: porro Julapia, decocta, emulsiones, & succulentæ herbarum expressiones propinari debent. Quinetiam Elyptotica moderata, & imprimis Diacodiata, cum fructu exhiberi solent: hæc enim, cordis motum sufflaminando, sanguinem deferbescere cogunt.

2 Ut vasis apertura claudatur, remedia astringentia & agglutinantia imprimis conveniunt. Horum præcipua in forma linctus exhiberi solent, ita ut inter deglutiendum, quædam ex iis particulæ, asperæ arteriæ illapæ, virtutem suam parti affectæ immediatius communificent. Verum hæc *visprieas* ratio haud magni momenti esse videtur; quia medicaminum ipsorum efficacia potissimum, ac fere tantum, sanguinis com meatu ad morbi sedem pertingit. Quare non solum eclegmata, sed etiam decocta, pulveres, & pilulæ ex traumaticis & balsamicis, cum fructu præscribuntur. Horum formulas infra subdemus.

II. Indicatio secunda, quæ & Præservatoria, continui solutionem, absque residuà pulmonum noxâ, sanandam respiciens, duo malorum genera præcavere debet, viz. ne Hæmoptoe (in quam affecti postea fere semper erunt proclives) subinde repetat; ne Phthisis, quæ Hæmoptoicos quosque minatur, succedat. Propter hos fines circa morbi huius prophylaxin, & sanguini & pulmonibus
cura

cura assidua, siue medendi ratio constans, adhiberi debet.

1. Quoad sanguinem, massa ejus in debitâ semper quantitate, rectâ temperie, motu leni & æquabili, contineri debet. Hinc ne superabundet, aut dyscrasiâ affectus turgescencias ineat, aut impuras fæculentias in pectore deponat, phlebotomiam, & blandam catarin interdum celebrare oportet. Exacta victus ratio semper necessaria est. Porro ad cruorem depurandum & edulcorandum, lactis Asinini, aut acidularum potus nonnunquam egregie conferunt. Ceterum decocta, aquæ destillatæ, herbarum succi, quæ sanguinis dyscrasias tollunt, atque serum, aliasque impuritates à pulmonibus derivant, & per Diapnoen aut urinam foras deducunt, sedulo erunt propinanda. Præterea in hanc rem fontanellæ summè conducunt.

2. Nec minus ipsius Pulmonis ratio haberi debet, quo nimirum tota ejus compages, & imprimis locus affectus, in debita conformatione, & recto tenore, præservari queant. Hinc motus quisque violentus, à quo unitas magis dissolvatur, aut restitutio ejus impediatur, sedulo vitetur. In aëre nitido & perfato, attamen haud aspero nimis & acuto, degatur: à cibis crassioribus, somno meridiano, cenâ lautiore, aliisque in victu erratis, quæ præcordiis repletionem, aut obstructionem inducant, abstinetur. Ceterum remedia, quæ vi peculiari, seu virtute quadam specificâ pulmones curare perhibentur, in crebro sint usu.

Adum.

Adumbratâ ad hunc modum medendi methodo ad Hæmoptoen requisitâ, restat adhuc quoad singulas indicationes therapeuticas, & juxta varias, quæ ad eas pertinent, medendi intentiones, Remediorum formulas qualdam selectiores subjicere; quarum agmen merito ducant, quæ symptomati plurimum urgenti occurrentes, sanguinis per tussim, aut alias è pulmonibus ejacti effluxum subito cohibeant. In hujusmodi Medicamentorum primipilo habeantur ista, quæ impediunt, ne sanguis ad partem affectam confluat, simulque virtute quadam astrictivâ, simulque agglutinativâ, quâ vasis apertura claudatur, pollent; atque, post alvum per enema subductam, & Phlebotomiam (nisi per pulsum debilem & caloris defectum prohibeatur) celebratam, protenus exhiberi solent in forma Julapii, decocti, emulsionis, succulentæ expressionis, pulveris, pilularum, aut eclegmatis. Singulorum ex his, uti etiam Hypnoticorum, præscripta quædam elegantiora, & maxime efficacia subji- ciemus; quæ tamen non passim & indifferen- ter, sed juxta prudentis Medici consilium unaquæque methodice & tempestive, pro varia patientis constitutione, & morbi condi- tione usurpari debent.

1. Julapia, & Aquæ destillatæ.

R. *Aq. portulacæ, papaveris Rhæados, ana. Unc. vj. sanguinis Draconis tenuissime levigat. Drach. ss. Syrup. papaveris rhæad. Unc. ij. spirit. vitrioli Martis Scrup. ss. misc. Dosis Unc. ij. repe- tendo intra v, vel vj. horas,*

R. *Aq.*

R. Aq. plantaginis lib. j. gum. tragacanth. Arabic pulv. ana Drach ss. misce & dissolve; dein adde Syrup. è Rosis siccis Unc. iiss. s. Fulapium Dosis Unc. ij. vel iiij. horâ quaque tertia vel quarta

R. Aq. gemmularum quercûs, rosarum rubrarum Nymphaeae, ana Unc. iiij lapidis hæmatit. tenuissime lavigat Bol. armen. pulv. ana Drach. ss. syrupi de Nymphaea Unc ij. misce. Dosis Unc. ij. vel iiij. ter aut quater in die

R. Roris vitrioli, sive phlegmatis fere insipidi lib. j. syrup. Myrtini Unc ij. misce. Dosis Unc ij. aut ij. sæpius in die vel nocte.

R. Summitatis cupressi M. viij. foliorum aut florum salicis M. vj. radic. Symphyti majoris, Nymphaeae, an. lib. ss. Balaustr. M. ij. omnibus simul concisis, affunde lactis recentis lib. viij. destillentur organis communibus. Dosis Unc. iiij vel iiij. ter aut sæpius in die.

R. Hujus aq. destillatæ, & aq. plantaginis, ana lib. ss. gum. tragacanth. Arabici, ana Drach. ij. dissolve. Dosis Unc. ij. tertia quaque hora.

Sequens mixtura in Hæmoptoe cochleatim à Frederic. Deckero præscribitur, & remedium utile videtur R. Aq. plantaginis Unc. ij. cinnamomi Drach. ij. confect de hyacinth. Drach. jss. acet. stillat. Unc. ss. coralli rubr. præparat Drach. ss. florum. Balaustr. sang. Draconis, ana Scrup. ss. laudan. opiat. gr. ij. syrupi Myrtini Unc j. misce.

R. Aq. plantaginis, rosarum rubr. portulacæ, ana Unc. iiij. lapidis hæmatitis, & sanguinis dra-

draconis in pollinem redacti, ana Drach. $\mathfrak{ss}$. sacchari candi Drach. $\mathfrak{vj}$. f. *Fulapium*

- *Solutio vitrioli communis*, vel vitrioli Martis in aq. fontanâ facta, & cum pecia vulneri applicata, hæmorrhagias quascumque egregie sistit: eam vero intus exhiberi haud convenit.

2. Decocta, tincturæ, & Emulsiones.

R. Foliorum sanguinaria, pervinca, pilosella, plantaginis, lujula, bellidis utriusque, ana M. $\mathfrak{j}$. florum rosarum rubr. M $\mathfrak{ss}$ hordei Unc. $\mathfrak{ss}$. passularum Unc. $\mathfrak{ij}$ coque in aquæ extinctionis ferri lib. $\mathfrak{iiij}$. ad $\mathfrak{ij}$. colatura adde syrup. è succo hyperici, Unc. $\mathfrak{ij}$. vel de pilosella, f. *Apozema*. Dosis Unc. $\mathfrak{iiij}$ ad $\mathfrak{vj}$. ter in die.

R. Foliorum hyperici, tormentilla totius, Pimpinella majoris, uimaria, ana M. $\mathfrak{j}$. sem. portulaca, plantaginis acetosæ, ana Drach. $\mathfrak{j}$. conserv. rosarum rubr. lib. $\mathfrak{ss}$. aq. fontan. lib. $\mathfrak{iiij}$. ebulliant clausa in B. M per horas $\mathfrak{xij}$ colatura adde spir. vitrioli Martis Scrup. $\mathfrak{ss}$ Sumatur eodem modo.

R. Aq. hordei, cum radicibus rubia tinctorum incoctis, lib. $\mathfrak{jss}$. affunde tepide florum rosar. rubr. M. $\mathfrak{j}$. adde spiritus vitrioli Scrup. $\mathfrak{j}$. f. infusio clausa & calida per horas $\mathfrak{iiij}$. f. tinctura; colatura adde syrupi è succo hyperici Unc. $\mathfrak{jss}$. sumatur Vnc. $\mathfrak{ij}$ vel $\mathfrak{iiij}$. ter vel quater in die

R. Decocti radicum urtica recentis lib. $\mathfrak{jss}$. sem. papaveris alb. hyoscyami, ana Drach. $\mathfrak{ij}$. sem melonum excorticat. Drach. $\mathfrak{vj}$. f. a f emulsio edulcorat. cum saccharo penidiato. Dosis Vnc. $\mathfrak{ij}$. ter vel quater in die.

3. Her-

3. Herbarum succi, & expressiones succulentæ.

R. Succi folior. plantaginis lib. ss. sume ad Drach. ij. vel iij. ter in die cum aq. destillatâ superius præscript. Unc. iij. edulcorand. ad placitum.

R. Foliorum urtica recentis, plantaginis, bellidis minoris ana M iij. simul contusis affunde aq. portulacæ Drach. vj. f. expressio fortis: sumetur eodem modo.

4. Pulveres & Pilulæ.

R. Pulv. lapid. hamatit. sanguinis draconis, cum aq. rosar. in marmore triti, margarit. ana Drach. j. bol. armen. terra Lemnia, ana Drach. ss. trochisc. de Alchekeng. Drach. ij. f. pulv. divide in xij. partes, capiat. j ter in die cum aq. destillatâ superius præscript.

R. Sem. hyoscyami, papaveris albi, ana Drach. x. terra sigillat. corallii rubr. ana Drach. v. sacchari rosat. Unc. iij. f. pulvis. Dosis. Drach. j mane & vesperi. Compositio hæc, cum syrupo idoneo in consistentiam mollem redacta, Electuarium Helidæi olim in Germania percelebre vocatur.

Prædicti pulveres etiam possunt in pilulas & Tabulas idoneas, adjiciendo solutionem tragacanth. vel syrupum idoneum, redigi.

Excrescentia spongiosa cynorrhodii fructibus adnasci solita, in pulverem redacta, ad Drach ss. bis in die exhibita in hamoptoe remedium valde proficuum est.

R. Millefolii contusi & æstivo sole siccatur, q. v. redigatur in pulverem subtilem, & in vitro ser.

servetur ad usum. Dosis Drach. ss. ad Drach. j. bis in die in vehiculo idoneo.

Pulvis Julii Caesaris Scaligeri, seu potius Serapionis, valde commendatur. Dosis Drach. iij. bis vel ter in die.

Eclegmata & Electuaria.

R. Conserv. rosar. rubr. cynorrhodii, ana Unc. ij. pulv. Sem. papaveris albi, hyoscyami, ana Drach. ij. spec. diatragacanth frigid. Drach. jss. lapid. hematit. sang. draconis preparat. ana Drach. ss. Syrup. papaveris Rhead. q. s. f. electuarium. Capiat. qu. nucis castaneæ vesperi & mane; aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritiæ.

R. Conserv. florum symphyti majoris, nymphaeæ, ana Unc. jss. trochisc. de Alchekengi, diatragacanth. frigid. ana Drach. jss. syrupi Fuzubin. q. s. f. eclegma molle, de quo saepe lambatur.

R. Albuminis ovi fortiter agitati Drach. ij. sacchari rosacei Drach. j. amyli Drach. iij f. lohoch. sumend. saepe ex cochleari.

R. Conserv. rosar. rubr. Unc iij balsami Lucatella Drach. ss. trochisc. de Alchekeng. Drach ij. syrupi papaveris rhead. q. s. fiat, eclegma molle. Qu. nucis castaneæ mane & vesperi sumatur.

II. Secunda Indicatio Præservatoria, ejusmodi remedia suggerit, quæ sanguinem in recta temperie, & pulmones in debita conformatione continendo, & Hæmoptoes recidivam, & Phthiseos successionem præcaveant.

Talia

Talia quæ respiciunt sanguinem, vel, sunt blande evacuantia per sedem, urinas, & diapnoen; vel mere alterantia. Unaquæque horum præscribi solent, vel in forma *Potus*, *Pulveris*, *Electuarii*, aut *Pilularum*: quorundam ex iis Præcipuorum typos selectiores hic subijciemus.

1. Quoad evacuantia, lenis purgatio ad hunc modum quandoque instituatur. *R. Senn. opt. Drach. iij. cassiæ cum fistula contus. Unc. j. tamarind. Drach. iij. sem. coriandri Drach. j. ss. coquantur in aqua fontan. s. q. ad unc. vj. colaturæ adde syrup. de cichorio cum Rhabarb. unc. j. clarific. cum ovi albumine. Vel.*

R. Decocti senna Gereonis unc. iiij. syrup. de pomis purgant. unc. j. misce, s. potio.

2. Ut sanguinis expectari præservetur, ejusque recrementa, à pulmonibus derivata continuo per diapnoen & urinas amendantur, Alterantia sequentia, aut quædam ex iis, fere inconstanti sint usu; quæ item virtute sanativâ pollentia pulmonibus infirmis, aut quoad unitatem solutis, succurrunt.

Pro potu ordinario; aqua simplex, præsertim in constitutione calida, aut aq. vino clareto parum tincta bibatur. Quibus hic potus haud congruit, *Bochetum ex china, sarsâ, cum rasura eboris, C. C. & santalo albo (vel cervisia) sive alla tenuis, cum foliis lingæ cervinæ, botryos, ac similibus infusis bono cum fructu usurpari solet*

Decocta pectoralia, aut hydromelita cum herbis traumaticis temperatis sumantur bis, aut ter in die, ad Unc. vj. vel vij.

R. Ra.

R. *Radicum urticae recentis. cherefolii, ana*
Unc. j. foliorum lingua cervinae, veronicae, pilo-
sella, hederæ terrestris, hyperici, ana M. j. co-
que in aq. fontan. lib. iij. ad ij. ad dendo passu-
larum exacinat. Unc. iss. liquiritia Drach. ij.
colaturæ adde syrupi Eysantini Unc. ij. clarifi-
centur cum ovi albumine, f. Apozema sumend.
ad unc. iij. vel vj. bis aut ter in die per mensem.

In constitutione frigidiore, aut phlegmatica, omissis liquiritia & passulis cum syrupo, adde circa finem mellis optime despummat. Unc. ij. coletur, & usui servetur. Dosis eadem.

Horum usus interdum intercaletur cum aq. destillata in eundem finem appropriata, quæ item in nonnullis, quibus Apozemata nauseæ & tædio esse solent, crebrius usurpetur.

R. *Summitatum Cupressi, foliorum hederæ terrestris, ana M. vj. limacum semicoct. lib. iss. santalor. omnium contus. ana Unc. j. incisis & contusis affunde lactis recentis, lib. viij. destilla organis communibus. Dosis Unc. iij. vel iij. cum cochlear. j. Syrup. é succo hederæ terrestris bis in die.*

2. Respectu pulmonis, nempe ut sine vaporum obstruptione vel appertione, partium unio, & totius debita conformatio præserventur, Balsamica temperata imprimis conducunt. In hunc finem balsam. Lucatellæ Hemoptoicis quibusque assiduo & longo tempore sumendum etiam vulgo præscribitur. Chymici, & feminæ quædam illustres oleum balsami-

famicum destillatione prolicitum , Balsami matrem ab iis dictum, summis laudibus prædicant.

Facile hic esset alia complura remedia Hæmoptoica, tum ab antiquis, tum à Neotericis plurimum celebrata huc referre; attamen horum messis modo congesta jamjam satis locuples videtur. Superest vero hujus morbi tum Theoriam, tum Therapeiam supra traditam, per Ægrotantis historiam unam aut alteram illustrare.

Juvenis insignis, cum post Cachexiam scorbuticam paralyfi afficeretur, atque pro hoc morbo sanando, remedia non solum magna, sed & sanguini & spiritus improporcionada, viz. Salivationem & Themarum usus expertus esset, Hæmoptoen contraxit, cujus paroxysmi (omnium quos unquam novi non statim lethales) atrocissimi fuerunt.

Statim à prima hujus morbi apparentiâ, pulveris Husiani Operationem (à qua scilicet oris fluorem aliquandiu passus, sine paralyfi curatâ ad magnum languorem redigebatur) Hæmoptoe insequuta est: tunc catarrho & tussi perquam molestâ afflictus, sputum discolor & sanguine modo tinctum, modo interspersum excernere incepit. Verum hic morbus ab initio mitis, remediorum usu cito evanuit, & deinceps rus profectus, & aërem puriorem hauriens, melius habuit: & propediem in pectore satis sanus visus, Bathoniam paralyseos sanandæ gratiâ adiit; ubi per sesquimensem in aquis calidis quotidie bal-

balneatus, denuo tussim, & paulo postea Hæmoptoen horrendam contraxit, adeo ut Nycthemeri spatio sanguinem, creberrime & copiose extussum, in vasta quantitate effunderet.

In hoc statu eum primo invisens, facta totius provisione, statim revulsionis gratia phlebotomiam præscripsi: à qua tamen administratione (& tunc & postea semper) sputum sanguineum aut repetebat, aut exacerbabatur. Porro Julapia, eclegmata, decocta, quinetiam Hypnotica exhibui; quibus parum aut nihil juvantibus, ligaturæ circa brachia & crura adhibitæ, primo hujus morbi Tyrannidem coercebant. Cumque subinde malum recrudesceret, suasi demum, ut potu cervicali relicto, constanter biberet decoctum chinæ, & sarsæ, cum pectoralibus. Hujus usu fere continuo, insuper exactam victus rationem observans, atque vino, alimentis calidioribus, & sale & saccharo omnino abstinens, supra biennium satis recte valuit.

Postmodum vero cum in cætu forensi stipatus valde incalesceret rursus in Hæmoptoen terribilem incidit. Medico ascito statim phlebotomia in brachio celebratur; unde sanguinis sputum atrocius factum est: cumque die dein secundo ac tertio sanguinis missio repeteretur, quaque vice malum exacerbabatur: tandem ligaturis (uti primo) adhibitis, atque decocto pectorali, & linctu sedulo assumtis, morbus illico remisit, & brevi penitus cessavit; nihilominus decocti pectoralis usum,

usum, atque diætam tenuem, scilicet prorsus excarnem, supra selquimensem continuabat; indeque per tres annos ab hoste suo inducias obtinuit; cumque postea interdum à vini potu, aut victu lautiori sanguisturgescens è pulmonibus erumpere cepisset, statim à ligaturis. ac insimul decocti, & linctus usu & diætâ tenui impetus ejus reprimi solebat.

At vero non ita securus evasit, quin necesse habuit contra morbum istum usque infidiantem excubias fere perpetuas agere. Etenim haud diu abhinc, propter intemperiem anni catarrhum valde molestum, cum tussi, sputo copioso & subinde cruento contraxit; & tunc medicamenta priora minus efficere. Quare ex proprio consilio, ad nova se contulit; atque imprimis cepit velperi & mane cochlear j. syrupi è succo hederæ terrestris, indeque juvamen insignie consequutus est. Sed cum syrupus iste ob saccharum brevi tædio fuerit, sumsit herbæ illius pulverem bene præparatum ad Unc. ss vel Unc. j. bis in die in cochleari cujuslibet liquoris; quo remedio diu usurpato quoad catarrhum & tussim multo melius habuit. Sed cum sanguinis sputum etsi in pèrexigua quantitate subinde erumperet, medicamentum rursus mutavit, cepitque bis in die pulverem è summitatibus & præsertim è pilosis excrelescentiis Cynosbati; quo quidem unico fere remedio, medicus quidam propter curationem Hæmoptoes olim insignis, magno cum successu
usus

usus fuerat. Nec minus secundum ab isto pharmaco effectum patiens noster retulit; nam exinde statim tussi, Catharro & sputo cruento prorsus immunis evasit, adeoque perquam diu perstitit: donec tandem hunc pectoris morbum penitus subjugatum, proindeque contemnendum existimans, contra alterum antiquiorem, viz. paralyfin arma sumeret. Itaque dum Hæmoptoe neglecta ad affectum istum debellandum medicamenta calidiora, scilicet aquas Magistrales cum vino destillatas, spiritum C. Cervi, salis Armoniaci, & pulveres ac confectiones Aromaticas, in dosi largâ quotidie sumeret, insuper victui lautiori cum Allæ & vini potui moderato indulgeret, Leo Rugiens prius sopiri visus denuo excitatur. Viz. methodo isti Antiparalyticæ haud diu insistebatur, quin sputum sanguinis cum maxima atrocità rediret, adeo ut nycthemeri spatio supra tres lib. sanguinis spumosi extussiret. Deinde vero cum medicus accersitus illico phlebotomiam præscriberet, à sanguine misso Hæmoptoe remitti incipiens (uti prius semper assolebat) rursus exacerbabatur: quæ tamen à ligaturis adhibitis, atque linctu, & decocto pectorali sedulo assumtis, statim mitigabatur, & propediem penitus cessabat. Cumque exinde supra tres menses decocto pectorali & diætâ prorsus tenui, nimirum excarni, & ex meris herbaceis, frumentaceis, & lacticiiniis uteretur, brevi pristinam valetudinem recuperabat; jamque in eo statu vivit, contra morbum,

H

istum

istum crudelem adeo triumphans, ut plures Hæmoptoici hunc, velut oraculum, consulant, & curationis gratia hujus methodum & vivendi genus, posthabitis medicorum consiliis, imitanda proponant.

In hoc casu mirari lubest, quod post magnas continui solutiones in pulmone toties habitas, vir egregius per intervalla non tussi afficeretur, nec demum in Phthisin incideret; cum plurimi post vasa quævis minutula in præcordiis aperta, deinceps aliquamdiu tussi cum sputo copioso & crasso laborarent, & tandem sæpe tabidi fiant. Quod autem secus Hæmoptoico nostro contigit, imprimis attribuendum censeo sanguinis ejus constitutioni balsamicæ, viz. in cujus massa recrementa serosa aut minus congeruntur, aut adeo strictæ immiscentur, inde ut rursus non facile abscedant; quare post vasa disrupta, sive unitatem solutam, ichor copiosus (tussim & sputum procreare solitus) non uti in plerisque aliis exudat. Porro quod observavit ille, contra ac in plurimis aliis, Hæmoptoen sibi nunquam in hyeme, sed tantum in æstate contigisse, etiam ob hanc rationem ita habuit: quippe cum sanguis recrementis vaporosis minus scateret, pororum apertio aut constipatio ei nec commodo vel incommodo cessere, attamen cruor plus debito incalescens cum minus exhalaret, necesse habuit è vasis erumpere; cumque iste rursus in quantitate deminutus, ichorem serosum è vasis orificio parum aut minime ablegaret, Hæ-

Hæmoptoe absque tussi residua cessabat. Ratio eadem tenet de plerisque aliis Hæmoptoicis, quare nimis ali plus aliis in Phthisin proclives reperiuntur. Decocti pectoralis usum vir insignis semper sibi proficuum invenit: quare cum alia Medicamenta subinde variaret, eandem istius compositionem semper retinuit, quin & eam multis aliis Hæmoptoicis cum fructu commendavit. Præscriptionis formula hæc erat.

R. Santalorum omnium ana Drach. vj. infundantur per horas xii. in aq. fontan. lib. vii. deinde coque ad tertia partis consumptionem, postea adde foliorum Tussilaginis, Capil. veneris, pilosella, veronica, florum hyperici, ana M. ij. sem. fenicul. dulc. Drach. vj. liquiritia rasa Unc. ss. passularum exacinat. lib. ss. coquantur ad lib. iiij. dein. f. colatura, usurpanda pro potu ordinario.

Porro sanguinis sputo urgente vel imminente cepit ter aut sæpius in die electuarii sequentis quantitatem nucis moschatæ, superbibendo Julapii cochlearia septem.

R. Conserv. rosarum rubr. Unc. iij. cynosbat. symphyt. ana Unc. iss. sang dracon. Drach. i. speciei. de hyacinth. Scrup. ij. coral. rubr. Drach. j. cum s. q. syrup. papav. Rhoad. misce, f. electuarium molle. Sumat vesperi & mane primo circiter Drach. iss. superbibendo haustum Julap. sequentis. Aliis temporibus lambat cum bacillo liquiritiæ.

R. Aq. Plantag. sperm. ranar. ana Drach. vj.
H 2   Syrup.

Syrup. è coral. è ros sicc. ana Unc. j. sang. dracon. Scrup. ij. misce, f. Julap.

Inter Hæmoptoicorum exempla præteriti non debet casus viri Reverendi D. D. *Berwick*, S. T. P. & nuper Ecclesiæ Divi Pauli Dècani, quem partim ab ipso patiente olim didici, partimque frater ejus D. D. *Berwick*, Medicus peritissimus mihi amicissimus communicavit.

Insignissimus ille Theologus ante quindecim priusquam obiter annos, tussi pertinacissima, & subinde sputo cruento & falso cum gravi anhelitus fœtore cocyten propemodum æmulante laborabat; unde maximo corporis marcore emaciatus, parum aberat quin plane tabidus extingueretur. Quoties Hæmoptoe aliquandiu intermitteret, etiam sputi & anhelitus graveolentia cessabat; dein hujus reditus alterum istum affectum mox affore constanter prænunciabat. In languido hoc statu cum vir egregius regiis partibus, tunc temporis gravi Tyrannide oppressis, fuisse deprehensus esset, ac in arctissimum Carcerem conjectus loco potus ordinarii meram aquam biberet, præter omnium spem & expectationem revaluit, adeoque supra decennium mediocriter sanus perstitit. Postea tamen, nescio propter quam occasionem, nisi forsan ob hyemis frigidioris inclementiam, non solum prædicta mala, scilicet tussis cum sputo cruento, falso, & graveolenti recrudescebant, sed in super superpondii loco, ventriculi debilitas, inappetentia, & febris nocturna acce-

accedebant. Deinde vero haud multum temporis præteribat, quin symptomatibus hisce paululum remittentibus sudum denuo affugere videretur; donec quodam die cælo repente in frigidissimum mutato, sub noctem magna pectoris angustia, cum respiratione difficillima, pulsu cælesti & imbecilli, cumque spiritu omnium (quasi jam moribundus fuisset) fatiscencia incesceretur. Attamen ex hoc discrimine, per diacrises, scilicet primo Hæmoptoen copiosam, & mox diaphoresin satis uberem, cito evasit: verum ex eo tempore sputum ejus multum de solito foetore, & non nihil de falsugine remittebat; cumque brevi postea ultimus & gravissimus immineret Hæmoptoes insultus, solitum istum ab anhelitus graveolentia præsagium omnino deerat; subsequens vero sanguinis sputum valde copiosum vires adeo deprimebat, ut exinde sensim declinans, intra mensis spatium expiraret: cumque paulo ante obitum, propter acutum lateris dolorem vena tunderetur, cuor adeo deficere videbatur, ut fere nullus efflueret sanguis. Porro in cadavere post obitum dissecto sanguinis quantitas perquam minima reperiatur: nec quidem ulla symptomatum aliorum maxime notabilium, viz. Hæmoptoes, atque Sputi & anhelitus foetidissimi vestigia comparabant; quippe nulla fuit in pulmonibus aut cavitas ab ulcere aut solutione continui facta, nulla uspiam puris, aut materię putidę vel foetentis collectio; sed tantum visceris hujus lobus, ceu potius totum latus fini-

strum, à tumore scirrholo adeo obriguerat, ut sanguis molem istam ita constructam, & quasi lapideam, non facile, aut minime pertrantherit; quare non mirum est, si cruor rapidissime per pulmones trajiciendus, alicubi è vasis, quæ ob scirrhositatem minime cohærebant, aut circulationem suslinebant, subinde erumperet.

Attamen hic major difficultas oritur, nempe cum pulmones ulcere quovis, aut notabili solutione continui prorsus immunes reperirentur, undenam ille sputi, & anhelitus odor teterrimus, sputi cruenti semper præcursor & comes (exceptis tantum ultimis hujus morbi insultibus) procederet. Super his alibi advertimus, Phthysicorum ulcera pulmonaria, & sputa purulenta, raro aut nunquam, materiem vero è pulmonis vomicâ ejectam sæpius foetere; quod autem in ægrotante Domino pulmones utroque affectu immunes anhelitum adeo tetrum expirarent, ratio optime constabit, si inquiramus de causa & productionis modo foetoris in genere. Hunc autem excitari observamus, quando sulphur impurum, à sale lixiviali, aut acido, sc. alterutro dissolvitur, ac ab altero præcipitatur. Sulphur commune, aut Antimonii ab oleo Tartari, aut ab aqua Stygia dissolvitur; dein si huic solutioni, salis fixi deliquium, ac isti acetum infundas, foetor teterrimus emanabit. Pariter in casu proposito opinari subest, sanguinis valde impuri particulas sulphureas, è sale fixo, quo latex ejus abunde scaret, corrodi; dein quando humor acidus fluorem passus, è par-

è partibus nerveis in massam sanguineam redundat, sulphur solutum præcipitat, proindeque è pulmonibus fœtorem istum exhalari facit, ac insimul dum sanguinem in turgescentiam adigit, paulo postea Hæmoptoen accieri cogit. Noviquosdam pectore satis firmo præditos, atque tussî omni ac diathesi tabida liberos, anhelitum valde tetrum fere semper expirare: quod equidem a nulla alia causa, præter eam quam modo notavimus, procedere possit. Sanguis impurus & sulphure à salibus dissoluto scatens, si forsan dum intra pulmones rarefit ac in compage laxatur, humori acido occurret, inter expirandum effluvia putida & tetra exhalabit. Propter consimilem sanguinis alias dispositi rationem, accidit, quod uti quorundam anhelitus valde putens, ita aliorum suaveolentus existit. Revera spiritus sive ær per respirationem reciprocatus, quatenus sanguinis intra præcordia maxime rare acti effluvia secum foras evehit, vaporem modo gratum, modo summe ingratum dispergit.

S E C T. I. C A P. VIII.

De Peripneumonia.

Peripneumonia definiri solet, inflammatio pulmonum cum febre acutâ, tussî, & respiratione difficili. Hoc affectu laborantes in pectore phlogosin insignem, cum pulmonum intumescentia, & dolore

interdum pungitivo, persentiunt; anhelitum laboriosum & brevem, sive, uti Hippocrates ait, sublimem ducunt; febris cum siti immani, vigiliis & tussi molesta urget; cui etiam sputum sanguineum, aut sanguine interspersum, succedit. E quibus signis manifesto liquet, morbum hunc oriri, in quantum sanguis, febriliter effervescens, vasa pneumonica minora non faciliè trajicit; sed intraductus eorum hærens, primo obstructionem, dein plus aggestus & extravasatus, phlegmonen cum calore, tussi, & sputo discolori parit. Porro quatenus sanguis ita coacervatus, & stagnans ductus pulmonares hos inflat, & illos comprimit, respirationis difficultas & angustia; & quatenus iste fibras nerveas vellicat; aut distendit, sæpe dolor excitatur.

Quod si inquiritur, quomodo phlegmone in pulmonis compage merè vesiculosa & excarni concrelescere possit; & qua ratione ab affectu isto in carne musculoſa, aut visceris parenchymate, excitari solito differat? Dicendum erit, quamvis prædictæ partes quoad texturam varient, tamen affectus rationem in iis singulis prorsus eandem esse. Nam vasa sanguifera perexilia, tum in pulmonibus ductus omnes tracheales, tum in musculis fibras carneas, tum denique in parenchymatis fibrillas & stamina nervea, cum plexibus densissimis, velut corymbis, ubique pariter amplexant, vinciunt, & varie circumligant. Quod autem phlegmonen parit, ipse est sanguis; qui dum valde efferveſcit, simulque in transitu suo
ima.

impeditur, ubique loci, ac præsertim in pulmone, cujus vasa in plexus minutissimos ramificantur, primò obstructionem, & consequenter inflammationem ciēt.

Itaque Peripneumonix ratio formalis, & causa conjuncta, in hisce duobus consistunt, viz quod sanguis febriliter effervesceat, simulque quod intra pulmonum ductus angustiores hærens, obstructionem ibi inflammatoriam creat. Nisi binæ hæc concurrant, à morbo isto immunitas est; namque in febribus plerisque aliis, ac imprimis in caustone, sanguis, ut ut vehēmentissimè æstuans, & tota præcordia inflammans, quinetiam in pica, malacia, & hydrope pectoris, iste lentus admodum, & intra ductus pulmonares plurimum hærens, peripneumoniam haud concitat; adhanc producendam opus est ut utrique affectus conveniant, & vires jungant. Attamen cum utriusque diathesis jacta est, modo hæc, modo ista prior in actu est, & quodammodo alterius causa, aut saltem occasio existit. Nam interdum sanguis, in febrem concitus, obstructionem pulmonarem facit; quandoque item iste, in pulmone remoram offendens à propria obstructione effervescētiā febrilem concipit. Attamen ad morbi hujus procatarxin constituendam sanguis unà ad effervescendum, simulque ad vasa pulmonaria obstruenda, aptus esse debet.

Cujusmodi hæc liquoris sanguinei diathesis, ad peripneumoniam inclinans fuerit, etsi non facile designatu fuerit, ejus tamen ratio ex

phlebotomia in hoc morbo , semper cum successu optimo celebrata , nonnihil elucescit. Enimvero sanguis è quibusque hoc morbo , prout etiam pleuritide laborantibus , detractus , postquam refrixit , in superficie sua loco cremoris coccinei , pelliculam subalbidam aut alias discolorem , quæ item tenax admodum & viscida est, succrescentem habet: unde conjicere licebit , massam sanguineam in compage sua nimis strictam , dum inter circulandum recrementa sua non dimittit, nimis incrassari, & quasi lentescere, proindeque tum ad effervescendum , tum intra vias angustiores & præsertim pulmonares hære , nimis proclivem fieri.

Quod si amplius inquiritur , undenam hæc sanguinis dispositio , quâ instar vini penduli fit tenax & viscosus , procedat ; hujus ratio generalis hæc est, viz. quod cruoris partes crassiores à subtilioribus non satis comminuuntur; ita ut, omnibus æqualiter mixtis & mutuo subactis , demum humores utiles in munia quibusque appropriata secedant, atque inutiles per cloacas idoneas continue amendantur. Verum è contra in quantum sanguinis particulæ sulphuræ, una cum salinis & terrestribus nimis evectis combinatæ, ceteras quasque irretiunt , & inviscant ; proinde liquor ejus , recrementa quæque & impuritates intra se continens , instar glutinis lentescit , & propterea diathesin peripneumoniam concipit.

Enimvero unicuique obvium est, sanguinem quatenus ita lentescit , ad vasorum ductus

ctus angustiores (qui certe in pulmone perquam angusti sunt) obturandos aptum reddi; insuper ob eandem rationem, etiam ad effervescentias febriles incundas inclinari: viz. in quantum iste, fæculentias quasque & recramenta sua intra proprium sinum pertinaciter retinens, ab iisdem subinde in plenitudinem aggestis, inturgescentiam immanem (à quâ necesse est pulmonis obstructionem inflammatoriam incipi, vel augeri) cogitur.

Insuper ad morbi hujus procatarxin, non raro pulmonum vitiositas accedit, atque ad hanc partem afficiendam, generalem istam sanguinis dyscrasiam determinat. Nam ut cruor lentescens effervescat, præcordia firmiora & robusta sæpe noxam ab illo intentam evadunt, atque labe in pleura, aut circa habitum corporis, defixâ, pleuritis, aut rheumatismus potius quam Peripneumonia excitatur. Attamen pulmones teneri, tussi obnoxii, aut propter hæmoptoen, aut alios pectoris affectus in conformatione prius læsi, à sanguine (dum in compage suâ nimis strictus & tenax est) ebulliente, oppilationem *φλεγμονώδης* facillimè concipiunt.

Hæc de Peripneumonix causis conjunctis & procatarcticis: ad evidentes, quod spectat, huc referri debent quæcunque sanguinis crasin subito pervertunt, aut diapnoen liberio-rem cohibent; uti imprimis sunt caloris & frigoris excessus, vini aut Aquarum ardentium potus immodicus, vehemens exercitium, aquarum quarundam & præcipuè glaciatarum

potus. Porro nonnunquam maligna aëris temperies hunc morbum pluribus accersit, & Epidemicum facit.

Authores medici passim adnotant (quod etiam vulgaris observatio est) Peripneumoniā sæpenumero pleuritidi succedere, aut supervenire; ceterum nihil usitatus est, quam in pleuritide, sputum sanguineum & crassum, & quasi purulentum excerni. Hinc magna disquisitio orta est, quo transitu, vel quibus viis materies sputo rejecta à pleura adductus tracheales feratur. Alii hanc in cavitatem thoracis delapsam, à pulmonibus tanquam à spongiâ imbibi; atque alii per membranas adnatas, quibus sæpe pulmo pleuræ cohæret, eam exinde sæpe huc transferri putant. Verum uterque modus valde improbabilis, si non impossibilis videtur. Primo enim pulmones specus thoracici contenta non exugere, inde constat, quoniam in hydrope, aut vulnere pectoris, quando pulmone intacto contingunt, neque aqua, neque sanguis omnino per tussim rejicitur; tametsi humoris hujus aut illius copia sæpe magna subeat, quæ è Thorace per sectionem aperto statim sponte effluit. Ceterum pulmone quandoque membranas adnasci, ipsumque pleuræ annectere, ex observatione Anatomicâ satis liquet; quinimo hac commeatus via, materiem purulentam, in latus translatam, ibidemque per fontanellam ab arte, vel natura excitatam, cum crisi salutari evacuatam fuisse, aliquoties novi: attamen tales membranae pulmonis

monis cum pleura conjunctivæ raro præexistunt, inque Pleuritide, qui morbus peracutus est, haud, tuberis instar, unius aut alterius diei proles esse possunt: insuper licet interdum præsto sint cæci illi ductus, qui, forsan admirabili naturæ instinctu, quiddam è pulmonibus versus Thoracis pomœria exportant; attamen contrà naturæ Oeconomiam videtur, ut corruptelam quamvis exterius genitam, intus ad nobilissimam hanc partem, quæ revera vitæ & caloris fons est, derivent.

Super hoc, ut sententiam nostram proponere liceat, opinari ducor Peripneumoniâ & Pleuritide affectus esse modo singulares & separatos, modo connatos & primitus coexistentes, & modo invicem successivos, aut succedaneos esse. Enimvero causâ procatarcticâ in actum concitâ, adeo ut sanguis lentescens, simulque effervescens vasa minora alicubi obstruat: morbi nidus interdum in pleura, aut pulmone separatim, quandoque in utriusque simul, & non nunquam primò in hoc, & denique in illa defigitur: plerumque vero pleurâ innprimis salutatâ, mox eadem causâ morbifica etiam vasa pneumonica invadit. Porro novimus diversimodam hujus affectus metastasin; eum viz. primò latus dextrum, vel sinistrum, mox eo relicto pulmones, & dein utrisque desertis cerebrum occupasse, & non raro sedem inde in priora loca transtulisse. Ceterum ob rationem prædictam Peripneumonia non tantum pleuritidi, sed frequenter etiam Anginæ, & aliis interdum affectibus succedit:

cedit : quippe dum sanguis lentescens, simulque effervescens, febrem in toto continuat obstructionem phlegmor^{ων} huc illuc varie transfert. Atque hinc observationis istius, viz. quod peripneumonix interdum paralysis aut hemiplegia lethalis succedat, solutio, quæ interpretes ita plurimum torfit, liquido patet; in quantum sanguis, qui lentescens modo vasa pneumonica obstruxit, postea vasorum plexus quosdam carotidas infarciens, spirituum animalium in hac aut illa *ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ* regione genesis, indeque in partes nerveas respectivas affluxum inhiberet. Ex prædictis Peripneumonix differentix præcipuæ innotescunt, quod nempe sit affectus vel simplex, aut cum pleuritide, angina, aut alio quodam conjunctus; & tunc vel primarius, vel secundarius existat. Porro distingui solet quoad febrem, & respirationis tenorem: nempe juxta quod hæc plus, aut minus lædatur; atque illa intensior, aut remissior fuerit, etiam morbus hic plus aut minus acutus dicitur.

Quod ad Prognosin spectat, morbum hunc valde periculosum esse communis experientia testatur, quatenus plurimi ex eo decumbentes aut moriuntur, aut ægre convalescunt. Nec minus ex Ætiologia ejus hoc concludere licebit; nam solutio continui, cum multa sanguinis extravasatione, aut stagnatione in pulmone factâ, difficillime sanatur; atque locus affectus nunquam pristinx conformationi restituitur. Signa prognostica, quæ præcipuæ sunt notæ, desumuntur ex symptomatum

matum apparentiâ , ab excretorum naturâ , & virium statu.

1. Peripneumonia pleuritidi aut Anginæ superveniens plerunque deterior est , quam per se exorta , aut alterutri ex iis succedens : quod si morbum hunc , quocunque modo exortum , mox febris acuta cum siti immani , vigiliis & orthopnœâ excipiant , male ; multoque adhuc deterius habet , si insuper delirium , phrenitis , motus convulsivi , aut hemiplegia accesserint. Porro haud minus in discrimine peripneumonicus vertatur , si valde anhelus , vomitu immani , aut crebra lipothymia , cum pulsu debili , & sudore frigido afficietur. Quippe dum hæc symptomata urgebunt , sanguinis in pulmone obstructio minimè expeditur , nihil coquitur , aut sputo rejicitur , quin sanguinis circulatione magis & magis impedita , ejusque accensione per respirationem inhibita , spiritus animales perturbantur , & demum fatiscunt , donec una cum vitium omnium prostratione flamma vitalis extinguatur.

2. Quoad prognosin ab excretis , observamus periculosam esse Peripneumoniam , in qua nihil expuitur ; proxime huic , quando sputum tenue & crudum est , cum sanguine permixtum ; longe melius habet , quando sputum flavum & crassum est , cum paucio sanguine interspersum. Urina ab initio flava , bonæ consistentiæ , cum enæoremata , indicat sanguinis recrementa fere tota in loco affecto deponi ; cum ab eo statu in crassum & turbidum

bidum mutatur, indicat materiam morbificam ex ea parte rursus in cruorem resorberi; si ejusmodi urina subito in tenuem mutatur, delirium aut mors impendet. Sudor copiosus, urinæ profluvium, Diarrhæa, hæmorrhagia narium, fluxus mensium, aut hæmorrhoidum, sæpe bonum in hoc affectu denotant; imo quælibet harum evacuationum, tempestive eveniens, non raro morbum solvit.

3. Virium status ad prognosin in hoc morbo rite faciendam magni semper momenti est: sæpenumero enim cum symptomata horrenda, uti febris intensa, respiratio summè laboriosa, cum tussi, vigilia, aliisque signis infausis urgebit; si pulsus adhuc fortis & spiritus animales in vigore persistant, melior ægrotantis spes erit, quam si rebus istis plus sedatis pulsus debilis, & spiritus torpidi aut oppressi fuerint.

Circa Peripneumonix Therapeiam primaria indicatio est, ut sanguis vasis pneumonicis impactus, & obstructionem phlegmo, *ώδης* efficiens, inde discuti & circulationi pristinx restitui possit. Quod si fieri nequit, secunda indicatio erit, ut materies ista ritè coquatur, aut suppuretur, & per sputum citissimè educatur.

1. Dum prior indicatio prævalebit, medendi intentiones erunt hæ sequentes. Imprimis ut sanguinis ad partem affectam uberior affluxus rescindatur, aut quoquo modo inhibeatur. Secundò annitendum erit, ut materies in pulmone stagnans, vel extravasata, à venis
in

in reliquam massam resorbeatur, & circulationi reddatur. Quod ut melius fieri possit, tertio sanguis lentore sive viscolitate sua, quâ fluiditas ejus impeditur, liberari debet. Quarto item symptomatibus valde urgentibus, scil. feбри, tussi, vigiliis, & dyspnœa, per idonea remedia occurrendum erit. Sin vero his non obstantibus indicatio altera in usum venerit, remediis modo citatis maturantia, & expectorantia vulgo dicta accensere oportebit.

1. Ut primæ & secundæ insimul intentioni satisfiat, phlebotomia ferè in omni Peripneumonia requisita est, imo interdum sæpius iterari debet; nam vasa sanguine depleta non solum morbi fomitem subtrahunt, sed & materiem loco affecto impactam resorbent. Quapropter, si vires constabunt, & pulsus satis robustus erit, sanguinis missio liberalior statim ab initio convenit; secus vero ea in quantitate modica celebretur, subinde tamen pro data occasione repetenda. Suprà innuimus sanguinem in Peripneumonia, item in Pleuritide detractum, postquam refrixit, in superficie suâ pelliculam viscolam & discolorem habere: porro observare est cruorem modo totum, modo tantum portionem ejus, mutationem hanc subire. Si quando enim sanguis intra tres aut quatuor disculos recipiatur, interdum in omnibus, sæpius verò in secundo & tertio vitiosus, atque in primo & ultimo satis laudabilis apparebit. Quare vulgo præcipitur sanguinem eousque semper emittendum esse donec qui ita depravatus est, exire incipiet; & si vires ferant,

ferant, emissionem ejus continuandam esse, donec iterum bonus effluat. Profecto hanc praxin uti frequens experientia, sic etiam ratio satis comprobat; quippe in hoc morbo, siquidem haud totus illico sanguis lentorem istum acquirat, portiones primo depravatæ circa obstructionis locum maximè aggregantur, & circumcirca in vasis minoribus hærent. Quare sanguis per phlebotomiam primo exiens sæpe culpâ vacabit; dein vasa depleta alterum mor-
bificum prius stagnantem excipient, & circulationi reddent; cumque portiones ejus juxta confixæ juncto velut agmine ferantur, ad venæ orificium delatæ simul effluunt, & postquam ista sanguinis vitiosi aggeries tota effluxit, reliquus statim purior succedit. Quare in hoc casu vena semper cum orificio ampliore secetur, atque sanguis è scatebra non tantum pleniore, sed & continuata detrahatur: secus enim si in media phlebotomia, sanguine vitiato effluente, foramen (uti quorundam mos est, ne spiritus exolvantur) digito occludatur, cum denuo aperitur, cruor satis purus proximè effluet, vitioso, si quod ejus reliquum erit, præterlapso, & non statim ad orificium istud redituro. Præter phlebotomiam multa alia remedia, viz. quæcunque sanguinis turgescentiam reprimunt, & ductus ejus, quo materies morbifica resorbeatur, deplent, hic in usum veniunt. Quare victus tenuissimus ex meris ferè hordeaceis & avenaceis præscribitur: & si cathartica, quia sanguinem exagitant inque partem affectam impetuosius adigunt,

adigunt, omnino prohibentur; attamen clysteres, qui alvum blande subducunt, & sanguinis recrementa versus alvum sollicitant, quotidie exhiberi debent. Insuper Julapia & Apozemata attemperantia, quæ sanguinis fervorem compescunt, & ferositates ejus superfluas prolestant, quin & pectoris vias blande aperiunt, cum fructu sumuntur.

Tertia medendi intentio, quæ sanguinis lentorem, seu viscositatem obstructivam adimendam respicit, per remedia, quæ compagem ejus nimis strictam referant, & salium combinationes dissolvunt, omnino perficietur. Et quidem ejusmodi remedia, quæ sub hoc respectu ratio & Analogia dictitarent, per longam experientiam jamjam in usu adhibentur. Enimvero pulveres testacei, dens Aprugnus, mandibulum piscis Lucii, aliaque sale Alkali prædita, item sal prunellæ, à practicis ferè omnibus tum Antiquis, tum modernis præscribuntur. Sp. salis Armoniaci, C. C. in hoc morbo insigne juvamen sæpius contulisse novi: & propter eandem rationem est quia nempe sal volatilis prodest, quod infusio stercoris equini, etsi vulgare sit remedium, opem sæpe egregiam præstat.

Quarto quoad symptomata eorumque medelas, pleraque remedia his appropriata cum prioribus coincidunt; nam contra febrem eadem Julapia & Apozemata, quæ sanguinis æstum sedant, simulque spiritus animales recreant, communissimi sunt usus: quibus insuper, respectu tussis & dyspnœæ, remedia pectoralia

Pectoralia temperata adjunguntur. Maxima difficultas est quid contra vigilias, si quando gravius urgebunt, exhiberi oportebit; quippe opitata, quia respirationem, quæ in hoc morbo jam impedita est, amplius lædunt, vix tuto sumuntur, imo interdum perniciosa evadunt. Quapropter laudana, & fortiora Opii præparata, in Peripneumonia cane pejus & anguevitentur; interea tamen Anodyna, & hypnotica mitiora, uti imprimis aqua & syrupus papaveris Rhæados, non tantum conceduntur, verum in hoc morbo, & pleuritide, remedia specifica habentur: ceterum Diacodiatis, dummodo vires constent, & pulsus satis fortis & laudabilis fuerit, interdum uti licebit. Ad dolorem pectoris, si quando molestus fuerit, linimenta, fots, & cataplasmata interdum exhiberi expediat.

Indicatio Therapeutica ædaria cujus intentiones sunt materiam pulmonibus impactam (siquidem ea discuti aut resorberi nequeat) concoquere, & per sputum excernere, medicamenta vulgò maturantia & expectorantia requirit; quæ tamen utraque temperata sint oportet, quæ nempe sitim & æstum febrilem sedant potius quam exasperant. Hujusmodi remediorum, pectoralium proprie dictorum, species in capite de Tussi supra recensuimus; præscripta selectiora, & ad hunc affectum maximè accommodata, infra subduntur.

Remediorum Formulæ.

1. 2. Medicamenta ad primam & secundam inten-

intentionem conducentia juxta formulas sequentes præscribuntur.

R. *Aq. Cardui Mariae* Unc. x. *papaveris Rhæad.* Unc. iiij. *syrup. ejusdem* Unc. j. *Margarit. præparat.* Drach. j. f. *ſulapium* Dosis cochl. vi. quarta quaque hora.

R. *Aq. Cerasorum nigrorum*, *Cardui benedicti*, *meliffæ*, ana Unc. iiij. *pulv. dentis Aprugni* Drach. j. *syrup. violac.* Drach. x. f. *ſulapium*, *ſumend. eodem modo.*

R. *Radic graminis* Unc. iiij. *raſur. eboris*, *C. C ana* Drach. iiij. *paſſular. exacinat.* Unc. jſſ. *liquiritiæ* Drach. ij. *coquantur in aq. fontan. lib. iiij. ad ij. colaturæ adde ſyrup. violacei* Unc. j. *ſalis prunell.* Drach. j f. *Apozema*: *ſumatur ad Unc. iiij. vel iiij. ter in die.*

Propter eandem intentionem, viz. ut vala depleta morbi tomitem subtrahant, aut iplammet materiem morbificam reſorbeant, etiam Cathariſis à multis præſcribitur. In veterum praxi contra hunc morbum, ſicuti & pleroſque alios, poſt phlebotomiam, præparantia & purgantia, ritu conſtante inſtitui ſolent; atque nuper Chymici cum majori audaciâ vomitoria propinant, & præ ceteris quibuſque remediis in Peripneumoniâ prædicant. Quinimo phlebotomiâ neglectâ, aut interdectâ, præcipuum ſanationis cardinem in Emeticis ſtybeatis collacant: quo temerario illorum conſilio neſcio an quidnam pernicioſius excogitari poſſit. In ruſticis & robuſtis corporibus interdum hæc pharmacía impune celebra-

tur,

tur, plerumque tamen haud minus infructuose; in teneris vero constitutionibus, vix veneno inferius censei debet. Quod vero ad catharsin spectat, etsi non statim ab initio conveniat, quin fere semper officit; attamen finitâ materiæ morbificæ fluxione, & sedatâ sanguinis effervescentiâ, cum pharmaco solutivo corpus blande evacuare licibit.

R. Decoct. Sennæ Gereonis Unc. iiij. syrup. rosærum solutiv. Unc. j. misce f. potio. Vel.

R. Sennæ opt. Drach. ij. Cassiæ totius, Tamarindorum, ana Unc. ss. sem. Coriandri Drach. ij. coquantur in aq. fontan. s. q. ad Unc. vj. colatura adde syrup. violacei Unc. j. clarificetur cum ovi albumine, & exhibeatur.

Purgantia non semper, nec unquam temere in hoc morbo propinentur: verum Ene-mata crebro, imo plerunque quotidiano sint in usu; hæc autem lenia tantum sint, & emollientia, quæ, sine magna humorum aut sanguinis agitatione, alvum blande subducant. In hunc finem lac, aut serum lactis, cum saccharo rubro, aut syrupo violaceo sæpe convenit; vel, R. Folior. Malvæ utriusque, meliloti, mercurialis, ana M j sem. lini, fænicul. dulc. ana Unc. ss. pruna dulcia n. vi. coquantur in aq. fontan. s. q. ad lib. j. cui adde Syr. violacei Unc. j. sacchari Drach. x. salis prunellæ Unc. j. f. enema.

3. Medicamenta propter tertiam intentionem, viz. sanguinis lentorem dissolvendum, exhiberi solent sub forma pulveris, spiritûs, haustus vel boli, juxta modos sequentes.

1. Pul-

1. Pulveres.

R. Oculor. Cancris pulv. Drach. ij. salis prunella Drach. jss. sacchari perlatis Drach j. f. pulvis, devidatur in vi. partes, sumatur una sexta quaque hora, cum Julapio, vel Apozemate appropriato.

R. Pulv. dentis Aprugni (vel mandibul. piscis Lucii) oculor. Cancris ana Drach. jss. florum salis Armoniaci, pulv. florum papaveris Rhead. Drach. ss. misce pro iiij. dosibus.

2. Spiritus & Liquores Chymici.

R. Spir. salis Armoniaci cum olibano destillat. Drach. ij. Dosis gutt. xii. ad xv. vel xx. ter in die.

R. Spiritus Urinae vel fuliginis Drach. ij. detur eodem modo.

R. Spiritus nitri dulcis, viz. cum spiritu vini saepius cohobati Drach. ij. Dosis gutt. vi. ad x. eodem modo.

R. Spiritus Tartari Unc. ss. Dosis gutt. xv. ad xx. vel xxv. cum vehiculo idoneo.

R. Mixtura simplicis Unc. j. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. eodem modo.

3. Haustus.

R. Aq. Cardui lib. j. stercoris equini recentis Unc. ij. dissolve calide, & filtra. Dosis Unc. ij. vel iiij. bis aut ter in die, addendo syrup. violacei vel papaveris Rhead. Unc. ss.

R. Folior. Taraxici, M. ij. contus. affunde aq. Cardui Mariae lib. ss. Theriacalis Unc. ss. f. expressio ;

pressio ; cui adde pul. Oculor. cancri Drach. j. sum. cochl. iiij. ad vj. ter in die.

Quarta medendi intentio respectu Symptomatum maxime urgentium diversimodos medicamentorum apparatus suggerit.

1. Respectu febris Julapia & Apozemata superius descripta conveniunt. Porro Chryistalli mineralis usus valde frequens esse debet. 2. Ad tussim & dyspnoeam linctus, eclegmata, & decocta, vel Julapia pectoralia cum fructu exhibentur.

R. Syrupi Jujubini, Capillorum veneris, ana Unc. jss. violacei Unc. j. florum nitri Scrup. j. f. linctus, fumendus subinde lambendo.

R. Syrup. Dialthææ Unc. j. diacodii. papaveris Rhead. ana Unc. ss. oculor. cancri tenuissime pulv. Scrup. ij. f. linctus sumend. eodem modo.

R. Syrup. de hyssopo, liquiritiæ, ana Unc. jss. pulv. florum papaveris rhead. Scrup. j. oculor. cancri Drach. j. Lohoch. de pino Drach. vj. misce. f. Eclegma : de quo sumatur qu. nucis Moschat. quater aut sæpius in die.

R. Radic. graminis, cherefolii, Althææ, ana Unc. j. ficus iiij. jujub. sebesten. ana n. vj. passularum solis Unc. j. liquiritiæ Drach. ij. hordei Unc. ss. coquantur in aq. fontan. lib. iiij. ad ij. f. colatura : cujus Dosis Unc. ij. vel iiij.

R. Passularum exacinat. Unc. jss. corylos iiij. incisas, liquiritiæ incis. Drach. ij. aq. hyssopi lib. jss. f. infusio clausa & calida per sex horas ; colaturæ adde syrup de Althææ Unc. j. f. f.

s. f. Fulapium, Dosis cochl. iij. vel iij. *sapins* in die sensim deglutiendo.

3. Contra vigilias. R. Aq. papaveris Rheul Vnc. iij. Syrup. ejusdem Drach. vj. Aq. Epidemic. Drach. ij. *s. f. haustus* hora somni sumendus.

Si pulsus sit fortis, & vires constiterint, R. Aq. flor. paralyseos Vnc. iij. Syrup. de Meconio Vnc. jss. *s. f. haustus* hora somni sumendus.

4. Si dolor circa locum affectum molestus erit, R. Vnguent. dialthææ Vnc. ij. olei Amygdal. dulc. Vnc. jss. misce, *s. f. linimentum* cum charta emporetica tenniore adhibendum.

R. Vnguent. Dialthææ, pectoralis, ana Vnc. jss. olei lini expressi recentis Drach. j. cui R. emplastr. de mucilagimibus q. s. *s. f. emplastrum* pro pectoris regione supra locum affectum applicandum.

5. Propter ultimam medendi intentionem, quæ, indicationi 2. daricæ succurrens, medicamenta maturantia, & expecterantia præscribit, formulæ sequentes conveniunt.

R. Olei lini recentior expressi Vnc. iij. Syrupi violacei Vnc. ij. aq. hyssopi lib. jss. misce in vitro. Sum Vnc. ij. vel iij. ter in die, vas prius conquassando.

R. Olibani pulv. Drach. j. ponatur in pomo excavato, & coquatur cineribus calidis; comedat hora somni repetendo per tres aut quatuor vices.

R. Olei Amygdal. dulc. recentis, Syrup. capill. veneris, ana Vnc. jss. sacchari candi Drach. ij. terantur in mortario vitreo ad perfectam mixtionem, *s. f. linctus* cum bacillo liquiritiæ

sapius in die sumendus : item cochl. j. ter in die in haustu liquoris possetici capiatur.

Quoad cetera, remedia ad Phthisin incipientem præscripta etiam in hoc casu profunt.

Facile hic esset Peripneumoniâ affectorum Historias, ac instantias plurimas congerere : sed cum simili ritu & morbi typus, & symptomatum rationes pene in omnibus habeant, sufficit hic exemplum solummodo unum aut alterum notare. Itaque dum hæc scriberem, ad Peripneumoniacum graviter ægrotantem accersor. Hic in Ætate 50. circiter annorum, corporis macilenti & temperamenti biliosi, à frigore suscepto in febrem cum tussi, dolore pectoris & respiratione difficili incidit. Cum ita quatrividuo sine ullo remedio aut administratione medica laborasset, reperi insigniter febricitantem, cum siti & immani præcordiorum phlogosi, difficillime & cum Thoracis nixu & Bronchiorum strepitu ægre respirantem, ut plane in ipso mortis agone positus videretur. Huic cum pulsus (etsi celer, & perturbatus) satis tamen fortis esset, illico phlebotomiam præscripsi, ad Unc. viij. vel x. à quâ cum parum levâminis recepit, post tres horas immisso prius clystere repetendam ad Unc. xij. præcepi. insuper *Spiritus C. cervi* gut. 12. 6tæ quaque horâ cum Inlâpio appropriato, & intermediis temporibus pulveris sequentis Dosis exhibendam curavi. R. *Pulv. oculorum cancri, salis prunella, ana Drach. j. ss. Margaritarum Drach. j. sacchari candi Scrup. ij. f. Pulvis, dividatur in octo partes.*

Porro

Porro cepit haustum Apozematis pectoralis sæpius ad libitum. Horum usu intra tres horas symptomata omnia remittere ceperunt, atque nocte insequenti sudavit, & aliquantulum dormivit; postridie phlebotomia iterabatur, & deinceps iisdem remediis continuatis intra quatuor aut quinque dies integrè convaluit. Sanguis è vena detractus in superficie viscosus semper & decolor fuit.

Vir quidam generosus temperamento sanguineo & habitu corporis Athletico præditus, post vini potum immoderatum febrem cum Peripneumonia gravissima contraxit, adeo ut siti & calore summe urgentibus, erectus usque in lecto aut Cathedra sedens, & creberrimè anhelans, aërem flammæ vitali sustinendæ parem vix ac ne vix introducere potuerit. Cum phlebotomiam copiosam ferre nequiret sanguinem bis aut ter de die in diem detraxi; enemata crebra injiciebantur: insuper Apozemata, Julapia, item spiritus Armoniaci, ac pulveres testacei per vices exhibebantur. Intra quatuor aut quinque dies febris remisit nonnihil, item melius respirare, & somnos interdum breves capeßere cepit, usque tamen de pectoris gravamine insigni & spirabilium oppressione intolerabili querebatur. Quare cum phlebotomia non amplius tuta foret, vesicatoria perampla brachiis & cruribus applicui: ulcuscula in brachiis brevi sanabantur, in Tibiis vero excitata, non tantum aperta manebant, verum post quinque vel sex dies in immensum fluebant, & deinceps

fere per mensem ichoris acerrimi copiam ingentem quotidie profundebant ; interea pulmones sensim melius habuere , & demum sarcinâ omni immunes evasere ; denique ulcuscula vesicatoriis excitata ægrè admodum, & non sine crebrâ pharmaciâ perſanari potuerunt.

S E C T. I. C A P. IX.

De Pleuritide.

QUanta inter Pleuritid & Peripneumoni-
 am sit affinitas , supra innuimus ; ni-
 mirum quod , licet uterque affectus
 interdum solitarius , & ab altero separatim
 existat , sæpius tamen aut coincidunt aut al-
 ter , modo hic , modo iste , alteri supervenit ,
 aut succedit. Utriusque eadem Procatarxis ,
 viz. sanguinis ad lentescendum , simulque ef-
 fervescendum Diathesis ; quinimo eadem cau-
 sa conjuncta est , nempe vasorum alicubi mi-
 norum ob talem sanguinis dispositionem ob-
 structio phlegmorώδης ; porro à Medicis pleris-
 que neotericis ad utrumque morbum eadem
 præscribitur medendi methodus : potissima
 discriminis ratio , quâ ab invicem distinguun-
 tur , à locis affectis , quæ nomina eorum deno-
 tant , desumitur. Enimvero sanguis , ad obstru-
 ctionem inflammatoriam alicubi acciendam
 prædispositus , morbi nidum ideo sæpius in
 pectore defigit ; quoniam hic , propter in-
 cendii

cendii vitalis focum, immanius efflagrat; ac infimul effluviis vaporosis aliisque recrementis, quæ circulationem præpediunt, minime liberatur. Quibus accedit, quod regione hæc clausâ, sanguinis compages, per ductus angustiores transitura, non, uti in visceribus imi ventris, aut fermento quopiam reſeratur, aut succo aquoso recens diluitur: itaque si forſan cruor, per arterias vertebrales in membranam costas ſuccingentem provectus, in transitu ſeq̃ circa vaſorum anguſtias aut intercapedines hærebit, affectus, de quo nunc agitur, ſuccedet: pariter ſi quando intra ductus pulmonares obſtructio contingat, Peripneumonia, prout ſupra oſtenſum eſt, excitabitur. Quamobrem juxta morbi hujus Pathologiam ſuperius traditam, quæ ad pleuritidis tum Theoriam, tum Therapeiam ſpectant, ſacili negotio deſignari poſſunt.

Morbi hujus (quoties primarius & ſolitarie exiſtit) ſedem in pleurâ ſeu membrana costas internas ſuccingente conſiſtere, tum doloris ſenſus, tum obſervationes Anatomicæ Pleuriticorum deſunctorum habitæ plane teſtantur. Eſt autem Pleuritis vera & ſingularis, inflammatio ipſius pleuræ, ex affluxu ſanguinis efferveſcentis, ſimulque lenteſcentis, per arterias vertebrales excitata, cum febre continuâ & acutâ, dolore lateris pungente, tuſſi, & difficultate ſpirandi.

Cauſa hujus proxima, eſt ſanguis in membranæ iſtius vaſis minoribus ac interſtitiis (pariter ac in Peripneumonia) ob lentorem ob-

ctus, aut extravasatus, dein ob turgescentiam copiosus ibidem aggestus, proindeque phlegmonem excitans. Huic supervenit dolor acutus, ob solutionem continui in parte maxime sensili; item tussis oritur, propter irritationem musculis intercostalibus impressam; insuper & respiratio difficilis, ob fibras musculares quoad actionem suam læsas; quæ siquidem contractiones longas & validas perficere nequeant, debiles, sed & crebriores iniire coguntur: secus ac in Peripneumonia, in qua symptoma istud à pulmone nimis oppleto & infarcto oritur. Febris à sanguinis effervescentia cietur, & Pleuritidis fere semper comes potius quam effectus est. Enimvero sanguis, à quacunque causâ in turgescentiam febrilem actus, si insimul in compage suâ constrictus ad lentescendum aptus fuerit, una cum febre sæpissime Pleuritid, vel Peripneumoniam, vel utramque inducit. Hinc observare est morbum hunc speciem sæpe variare, & locum mutare, viz. de Pleuritide in Peripneumoniam, ac vice versâ; dein ab utroque, aut alterutro in Phrenitid, aut Anginam migrare: in quantum scilicet cruor inter effervesendum exuvias suas viscosas modo in hac parte, modo in illa, modo simul in pluribus deponit, dein iterum resumit, ac varie transfert.

Causæ Pleuritidis remotiores eædem prorsus ac Peripneumoniæ, viz. quæcunque sanguinem ad lentescendum, si malique effervesendum prædispositum exagitant, inque turgescen-

gescentiam febrilem concitant. Huc spectant caloris & frigoris excessus, pororum constipatio subita, crapula, vini aut liquorum ardentium potus, exercitium immodicum; quandoque aeris constitutio maligna hunc morbum fere quibusvis inducit, & epidemicum reddit: cui accedit, quod nonnullis à constitutione suâ, aut consuetudine, hic morbus admodum familiaris existat; proinde ut sanguinis intemperies, per quamvis fere occasionem inducta, mox in Pleuritida transeat.

Ex prædictis morbi hujus signa, quibus tum quoad essentiam suam dignoscitur, tum ab aliis morbis, & præsertim à Pleuritide notâ, & Peripneumonia distinguitur, satis manifesta apparent. Notandum vero lateris dolorem quandoque valde molestum exoriri; qui cum Pleuritici mentiatur, pro ea interdum, licet perperam, sumitur. Enimvero in quibusdam scorbutis, & affectibus nervosi generis obnoxiiis, nonnunquam accidit humorem acrem, & summe dolorificum in pleuram, aut musculos intercostales descendere, ibique defixum, cruciatus acerrimos inferre; quæ tamen affectio à Pleuritide discriminetur, quatenus ea febre ac siti vacat, pulsus usque moderatus & laudabilis perstat, non raro appetitus, imo & vires constant; porro dolor haud diu fixus est, aut uni limitatur loco, sed sensim huc illuc in partes vicinas repit, juxta quod materies, per fibrarum ductus, è loco in locum dilabitur.

Morbi hujus differentiae haud plures occurrunt;

runt ; attamen distingui solet , quod nempe sit vel exquisita & vera , qualem modo descripsimus ; vel notha , quæ sedem in musculis intercostalibus vel in eorum interstitiis habens , à flatu , vel humore seroso & acri ibidem aggesto procedit ; atque sine phlegmone , aut febre , dolorem minus acutum excitat ; cumque dolor exterius confitus sit , ægro-
tantes plerumque in latus oppositum melius quàm in affectum decumbunt , secus ac in pleuritide verâ. Secundò Pleuritis aut simplex est , vel cum Peripneumonia , aut alio quodam affectu complicata ; & sic vel primaria vel secundaria est , vel cum altero affectu connata.

Quod spectat ad morbi hujus prognosin , Hippocrates plura tecmeria notavit , quibus Pleuriticis bonus aut malus eventus significatur. Singula hæc percurrere , & commentariis adjectis explicare , nec otium erit , neque operæ pretium videtur. Quod rei summa est , de Pleuritico expectatur , vel ut morbus statim solvatur , partim crebrâ & liberâ phlebotomiâ , & partim sudore critico die quarto vel citra octavum exorto : vel ut his non rite succedentibus , diutius protrahatur ; & tunc sæpissime huic morbo peripneumonia , aut empyema , vel utrique affectus superveniunt ; è quibus sequitur morbi solutio non nisi lenta & incerta , & sæpissime alexæ periculossæ plena.

Peripneumonia Pleuritidi non statim judicaturæ (uti sæpius assolet) superveniente ,
tota

tota spes in sputo maturè concoquendo & cito expectorando consistit: hoc enim si laudabile & copiosum fuerit, atque facile & festinè excernatur, sæpe morbum utrumque in totum solvit. Attamen haud propterea sequitur materiam pleuriticam è latere in pulmones per ductus nescio quos cæcos derivari, aut eandem, è pleurâ in cavitatem pectoris exudatam, à pulmonibus imbibiri, & demum per ductus sursum anlari, & foràs excerni. Sed cum Peripneumonia Pleuritidi supervenit, atque materies, pulmonibus impacta, per sputum evacuari incipit, adeo ut loca affecta pulmonaria continue depleantur; sanguis saburram alteram in pleurâ defixam resumit, eamque ad pulmones, ubi exportationis loca patebunt, sputo ejiciendum defert. Quod si Pleuritis neque per se, neque per Peripneumoniam adscitam judicabitur, tandem vel abscessu in pleurâ, aut etiam in pulmone facto, Empyema succedit; vel materies omnis, in pulmonem delata, ibidemque putrescens, & visceris unitatem solvens, Phthisin ægre sanabilem, aut exitialem parit.

Circa Pleuritidis curationem, quandoquidem hujus morbi status, crisis & tendentiæ multiplices fuerint, pro vario ipsorum respectu indicationes Therapeuticæ diversimodæ occurrunt; & pro re natâ, juxta prudentis medici consilium, primitus institui, & subindè alterari, aut continuari debent. Enimvero alia convenit methodus ad Pleuritin simplicem, & solitariam, atque alia si cum Peripneumonia.

monia complicetur ; insuper aliam atque aliam ordinare oportet , si forsan aut per spiritum crisis expectatur, aut, rebus in pejus euntibus , morbus vel in empyema transitureus , vel ad phthisin inclinat. Quod ad tres casus posteriores , viz. quando Pleuritis primò incipiens in Peripneumoniam, vel Empyema, aut denique diathesin phthysicam transit, ratio medendi appropriata in cujusque horum morborum pathologiis particulatim traditis designatur. Quod itaque ad præsens institutum pertinet, ad Pleuritin primariam, & simplicem tres indicationes se offerunt, scilicet Curatoria, Præservatoria, & Vitalis.

I, Prima Indicatio Phlegmonem , sive sanguinis in pulmone obstructionem, omni modo quàm citissimè tollendam curat ; in quem finem Phlebotomia omni semper ævo à medicis quibusque (exceptis tantum fanaticis quibusdam aut Pseudo-chymicis) velut remedium præcipuum præscribi solebat. Cujus ratio prorsus eadem est, ac in Peripneumonia; & plerisque aliis affectibus, propter sanguinis alicubi remoram , & proinde aggestionem excitatis : nimirum quòd vasa sanguifera multum inanita, non tantum morbi fomitem rescindant, sed & materiam, quæ causa ejus conjuncta est ; resorbeant, & alio deferant. Quamobrem sanguis in Pleuritide, modo vires constant, & pulsus sit fortis, liberrimè detrahatur. Et quidem longè præstat eam primà, & quaque deinceps (quoties repetere opus erit) vice plenius emitti, quàm phlebotomias.

mias parcioreſ ſæpius iterare. Quippe ſanguinis lenteſcentis, ac in viſcoſitatem degeneris; portiones quamplurimæ circa locum affectum aggregantur; quæ niſi vasis per phlebotomiam copioſam valde depletis, illinc avocentur, & magna ex parte foras effluant, ſanguinis miſſio effectu deſiderabili fruſtrabitur. Quare quod medici quidem præſcribunt, ſanguinem in pleuritide uſque ad lipothymiam hauriendum eſſe, rationi haud incongruum videtur: quamvis eâ praxis haud temere facienda ſit; quoniam omnis evacuatio virium tenori & tolerantia proportionari debet, quam regulam talis phlebotomia excedit.

Quamquam autem de ſanguine in pleuritide mittendo generalis ferè omnium medicorum fuit conſenſus; attamen circa locum, quæ vena aperiri debeat, maximâ ſemper lis erat. Hippocrates & Galenus è directo latere laborantis venam ſecabant; poſtea Arabes & eorum ſecleæ Itali, ac Galli, aut ſaphenam aut baſilicam lateris oppoſiti aperiebant, phlebotomiam ejusdem lateris ſub piaculo damnantes. In ſequiore tamen ævo Græcorum antiquorum praxis paululum revixit, ut nonnulli venam ejusdem lateris ſecare auderent; uſque tandem alteri alteros oppoſitæ ſententiæ authores, quoties infauſtus contigit eventus, quaſi homicidii reos judicabant. Dumque adeo inter medicos circa phlebotomias haud minor quàm inter Judeos & Samaritanos circa latrias ſacrum locum decertatio eſſet, tandem circulationis ſanguineæ doctrinæ

à Cl. Harveo, novę instar facis prodita, contraversiæ hujus nebulaş omnes discussit; statim ut liquido appareret perinde fere esse, sive in pleuritici latere affecto, sive opposito vena leccetur; quamvis nostro seculo nios invaluerit, primò & potius venam affecti lateris aperire. Attamen vena brachii sive hujus sive istius aperta, immediate nihil omnino ab arteriâ vertebrali aut à pleurâ detrahit; tantum venæ Azygi aut vertebralis rami sunt, quæ sanguinem è loco affecto excipiunt: hoc autem ut faciant, non alio modo deplentur illi, nisi quod totius sanguinis quantitas per phlebotomiam ubicunque factam minoratur. Pro venâ lateris affecti potius secandâ tantum hoc dici potest; quod venâ basilicâ depletâ, arteriæ brachiales uberiores sanguinis penum excipiunt; hinc Aortæ rivus sanguineus, ex isto latere rapidius versùs ramos brachiales decurrit, ac interea forsitan in celeri isto transitu suo, paulominus sanguinis arteriis vertebralibus pro morbi fomite intundit. Quod spectat ad opinionem istam, sanguinem *κατὰ τὸ ἕλκός* è loco in locum quandoque uberius deferri, hinc ut, pulmone dextro aut hepate phlegmone aut obstructione obsessis, pars dextra capitis doleat, & faciei plus rubescat; dico interea ita fieri, quoniam egrotantes super latus affectum constanter in lecto decumbunt; proinde ob vasa compressa, sanguis in partibus aliis ejusdem lateris inter circulandum diutius moratur. Super his, cum phlebotomiæ Historiam, & Ætiologiam trademus, altius inquiretur.

Quod

Quod si phlebotomia, ob pulsum debilem, & functionis Animalis languorem, nec primo celebrari, neque dolore licet plurimum urgente, iterari debeat; hujus vicem cucurbitæ cum scarificatione, loco dolenti adhibendæ, bene supplent. Riverius & Zacutus Lusitanus notabilia curationum hoc remedio effectarum exempla citarunt. Et quidem hæc praxis rationi satis firmæ inniti videtur; nam sanguine è latere affecto detracto, qui in vasis vicinis aggestus, morbi causâ conjuncta est, commovetur, & partim extrahitur, partimque circulationi redditur. Porro ad tollendam pleuræ phlegmonem, præter sanguinem phlebotomiâ liberâ aut scarificatione detrahendum, etiam humores serosi, aliique recrementitii, tum è massâ ejus, tum è visceribus per sedem, urinam, ac sudorem sollicitari, ac blandè excerni debent. Cathartica fortiora jure interdiciuntur, quia sanguinem exagitant, inque loca affecta altius impingi faciunt. Quod autem chymici quidam celebres, viz. Ang. Sala, Hartmannus, M. Rulandus, cum multis aliis, vomitoria stybeata Pleuriticis quibusque audacter exhibent, & pro remedio optimo prædicant, mihi sanè nec tutum hoc, nec rationi congruum videtur; unica, ut opinor, juvandi ratio, eaque valde incerta & discriminis plena potest esse, viz. ut pharmaco vehementius operante, dum laborantes spirituum exolutiones, aut lipothymias patiuntur, sanguinis vigor omnis & turgescencia concidant, proindeque fibræ nervæ corrugationes

tiones aut contractiones suas dolorificas remittant, atque vasa sanguifera plurimum inanita materiam morbificam-reforbeant: interea periculum est ne humores violenter commoti, ad partem affectam impetuosius ruant; saltem ne spiritibus nimium dejectis, & naturæ opere circa materiæ morbificæ coctionem, aut secretionem, perturbato, vires succumbant, antequam morbus judicabitur. Interea tamen enemata crebri aut quotidiani sint usus: quinimo pharmaca interdum solutiva mitiora, modo febris non admodum intensa sit, concedantur. Julapia, & decocta attemperantia, atque sudores, vel urinas blande moventia, qualia supra ad Peripneumoniam præscripsimus, hic etiam conveniant; calidiora quæque acria, sive aromatica, aut spiritu vinoso prædita, sedulo vitentur.

II, Secunda Indicatio Præservatoria, contra sanguinis lentorem, & effervescentiam destinata, ejusmodi medicamenta præscribit, quæ, cum sale volatili aut Alcalifato consent. salium acidorum, fixorum, aut alias *νεοσπών* cum aliis particulis crassioribus combinationes initas destruunt. In quem finem oculi, aut chelæ cancerorum, dens apri, lapis carpi-onum, mandibulum piscis Lucii, os cordis cervi, priapus cervi, sal prunel. Sal coralliorum, sal urinæ, aut C. C. volatilis, pulvis sanguinis hircini, infusio stercoreis equini, Sp. C. cervi, salis Armoniaci, Sp. Tartar. Mixtura simplex, Bezoarticum minerale, Antimonum da-

diaphoreticum, flores salis Armoniaci in Pleuritide remedia perquam celebria existunt.

III. Tertia Indicatio vitalis, quæ prospicit, ut vires, & calor vitalis durante morbi cursu in debito tenore ac statu præserventur, præscribit, imprimis aptam victus rationem, ac insuper remedia Cardiaca, & Anodyna, quæque aliis, si forsan emergant, symptomatibus tempestivè occurrunt. Primo in pleuritide vera victus tenuissimi ratio, ex meris scilicet avenaceis, ac hordeaceis institui debet; & pro potu ordinario ptisana, aut cervisia lacteata potius, quam cervisia simplex convenit: quanquam in siti immani etiam hæc in quantitate moderata concedenda sit. Insuper ad sitim restinguendam Julapia, Apozemata & emulsionem per intervalla fumantur: quibus omnibus sal prunellæ adjiciatur. Secundò Cardiaca solum temperata adhibeantur, quæ spiritus animales blandè refocillent, & sanguinis, plus debito efflagrantis, accensionem minimè intendant. Propter has intentiones *Aq. Cardui Mariae, benedicti, melissæ boraginis; paralyseos, sersorum nigrorum*, cum fructu exhiberi solent: quibus margaritarum & coralliorum pulvis adjiciatur. Tertio Anodynum intus ad somnum, si quando valde deficiat, conciliandum, tum extus ad dolorem atheris leniendum adhibere oportet. Prioris generis usitatiora sunt papaveris Rhæados aqua destillata, syrupus, & pulvis, quæ in Pleuritide æquè ac Peripneumonia, Specifica hæstimentur. Porro cum dolor valde acutus, & vi-

& vigiliæ plurimum urgebunt, etiam Diacodiata propinare licebet. Contra dolores linimenta, fofus, cataplafmata, ac interdum animalium recens maftatorum vilcera calentia applicanda conveniunt. Hæ funt præcipuæ medendi intentiones quæ ad exquisitam & fimplicem Pleuritida, antequam Peripneumoniam fibi confciscat, vel in ipfam aut empyema tranfeat, fanandam requifitæ videntur. Reftat modo fingulis hifce felectiores medicamentorum formulas adaptare.

Primo igitur circa morbi initium, ad phlegmonem tollendam Julapia, Apozemata, Pulveres, Clyfteres, & blandè folutiva præfcribi folent. R. Aq. Cardui Mariæ Vnc. viij. Papaveris Rhaados Vnc. iiij. Syrup. ejufdem Vnc. j, falis prunel. Drach. j. f. Julap. Dofis Vnc ij. vel ij. tertiâ quâque horâ.

R. Radic. graminis Vnc. iiij. hordei Vnc. ff. corticum pomorum M. j. paffularum folis Vnc. j. liquiritiæ Drach ij coquantur in aq fontan. lib. ij. ad ij. colatura clarificata adde fyrupi violacei Vnc jff. falis prunel. Drach. iſſ. f. Apozema. Dofis Vnc. ij. vel iiij. ſæpius in die.

R. Salis prunel. Drach. ij. florum nitri Drach j pul. florum papaveris Rhaados Scrup. ij. ſacchari candi Scrup. iiij. f. pulvis; Dofis Drach.ſſ. ter vel quater in die.

R. Decocti malvæ totius cum prunis dulcibus lib. j. Syrup. violacci Vnc. ij prunel. Drach. j. f. enema.

R. Caffia totius contr. Vnc. ij. tamarindorum

rum Unc. j. florum rosarum pallidarum M. j. sem. coriandri Drach. ij. coquantur in s. q. aq. font. ad lib. j. colatura adde Syrupi de cichorio cum Rhabbaro Drach. ij. clarificetur cum ovi albumine; Dosis Unc. v. vel vj, mane per duos vel tres dies continuos.

Secundo, ad sanguinis lentorem five viscositatem coagulativam dissolvendum sequentia ex usu erunt, scilicet formâ potus, pulveris, & spiritus.

R. Stercoris equini recentis Unc. iiij. Aq. cardui lib. jss. f. infusio clausa & calida per horas ij, dein liquor filtretur; cui adde syrup. é succo Taraxici, vel cichorii Unc. ij. sp. salis Armoniaci Drach. j. detur ad cochl. v. vel vj. ter aut quater in die.

In hunc finem aq. stercoris equini egregiè convenit.

R. Stercoris eqnini lib. iiij. foliorum cardui benedicti, Maria, Scabiose; Anagallidis, ana M. iiij. simul concisis & commixtis affunde lactis recentis lib. vj. destillentur organis communibus; Dosis Unc. ij. ad iiij. vel per se, vel cum aliis aq. destil. in formâ Julapii.

In eundem usum tincturæ, aut solutiones aliorum stercoreum à medicis quibusdam exhibentur, & summis laudibus prædicantur. Helmontius jure *stercus Jumenti* Panarolus *stercus columbinum*, alii *stercoris gallinacei album* in pleuritide commendant. Epiphanius Ferdinandus decoctum *Nicotiana* cum sapa dissoluta

soluta pleuriticis cum fructu exhibere solebat; Valeriola Decoctum florum papaveris Rheados pro experto, & familiari remedio habuit: Cl. Sylvius mixturam sequentem, cochleatim per brevia intervalla sumendam, præscribit.

R. *Aq. petroselini, hyssopi, ana Unc. ij. fenicul. Unc. j. theriacalis simpl. Unc. ss. laudan. opiat. gr. iiij. salis armoniaci Drach. ss. syrup. papaveris erratici Unc. j. misce.*

Huic compositioni Fredericus Deckers addit pulv. Oculor. canceri, & Bezoartici mineralis, ana Scrup. j.

Medicamenta, in hunc usum maximè efficacia; forma pulveris exhiberi solent. Exempli gratia.

R. *Pulveris oculorum canceri Drach. ij. salis prunel. Drach. ss. florum papaveris Rhead. Drach. ss. misce f. pulvis; Dosis Drach. ss. ter aut quater in die cum vehiculo idoneo.*

Loco oculorum canceri, pulvis mandibulæ piscis Lucii, aut dentis aprugni, aut priapi cervini, vel taurini usurpari possunt; & si istis successus defuerit, tentari debent sequentia.

R. *Antimonii diaphoretici, vel cerussa ejus. aut Bezoartici mineralis Drach. ij. salis volatilis C. C. Drach. ss. pul. florum papaveris Rheados Scrup. ij. f. pulvis. Dosis Scrup. j. ad Drach. ss. ter aut sæpius in die.*

Propter eandem medendi intentionem est, quod Riverius pulv. fuliginis camini à Drach. ss. ad Drach. j. alii pulverem stercoris columbini

aut

ant gallinacei exhibent. Quinimo propter analogiam hanc, quâ animalium stercore sale volatili referta, in hoc morbo juvant, probabile est, quod *stercus caninum pleuritidi* hand minus quam *Angina* sanandæ conferat; ac ita potius, quoniam hi morbi sæpe Typos invicem commutant, atque alter alterutrius speciem assumit. Liquores chymici, sale volatili præditi, etiam in pleuritide interdum insigniter juvant. R. *Sp. sanguinis Drach. ij. aq. papav. Rhead. Unc. ij. syr. ejusdem Unc. j. misce, detur cochleatim per brevia intervallo.*

R. *Sp. Salis armoniaci, cum olibano destillat. Drach. ij. Dosis gut. xij. ad xv. vel xx. ter aut quater in die in vehiculo idoneo. Eodem modo sp. urina, fuliginis vel C. C. exhiberi potest.*

R. *Spiritus Tartari Drach. ij. Dosis Scrup. j. in vehiculo idoneo.*

R. *Mixtura simplicis Drach. ij. Dosis Scrup. j. ad Urach. ss.*

3. Quoad indicationem tertiam, præter victum tenuem, remedia cardiaca & Anodyna præscribuntur. Prioris generis formulæ per Julapia & Apozemata pro indicatione prima; per spiritus & pulveres pro secunda præscripta suppleri possunt. Anodyna interna in vigiliis & dolore admodum intenso exhibenda, juxta modos sequentes, præscribuntur.

R. *Aq. papaveris Rhead. Unc. ij. syrupi ejusdem Urach. vj. sp. C. C. gut. xij. f. haustus, sumendus hora somni.*

Si ad altiora procedendum sit, R. *Aq. cardui*

an Unc. ij. diacodii Drach. iij. ad Unc. ss. vel Drach. vj. sp. salis armoniaci cum thur. Scrup. ss. f. haustus. Quandoque, tamen si rarius, ad Laudana ascendere expedit; que tempore exhi- bita, quatenus somnum concitant, & sudores & urinas movent, insigniter prosunt.

R. Aq. florum paralyseos Unc. ij. Laudani tararisiati gut. xvj. ad xx. sp. sanguinis Scrup. ss. syrupi violacei Drach. ij. misce f. haustus.

Anodina exteriora in formâ linimenti, fo- tûs & cataplasmati præscribi solent.

R. Unguent. Dialthææ Unc. ij. olei Amygdal. dulc. Unc. j. albi Greci Drach. ij. misce, simul- terendo.

R. Emplastr. de mucilaginibus Unc. ij. ss. malaxetur cum oleo lini. & applicetur supra chartam emporeticam.

R. Summitatum Malvæ utriusque, foliorum Mercurialis, Betæ, an. M. iij. coquantur in aq. fontan s. q. colatura usurpetur pro fœtu.

R. Magma herbarum post liquoris expressio- nem contus. adde farina avenæ aa Unc. vj sem. lini, samagraci, an. Unc. ij. unguent. dialthææ Unc. ij. f. cataplasma.

Pleuriticorum historias & instantiæ non est ut longe perquiram, hujus enim morbi exemplum notabile jam sub manibus versa- tur: nimirum virgo lectissima affectui isti fre- quentissime & velut habitualiter obnoxia, cu- ræ nostræ committitur. Hęc juvenis, admodum pulchra, temperamenti sanguinei sed consti- tutionis valetudinariæ, à levissimâ quâvis occa- sione,

sione, viz. à frigore suscepto, aut erratis in quolibet sex non naturalium, quinimo interdum à mera anni aut aëris mutatione, in febrim (cui mox dolores pleuritici cum tussi, & respiratione difficili, & plerunque dein convulsiones horrendæ superveniunt) à multis nunc annis incidere solebat: cujusmodi pathematibus adeo graviter olim succumbebat, ut non raro quotannis per aut supra sex menses intra cubiculum se continere cogeretur. Nuper autem etsi ab hac plagâ non absolvitur, rarius tamen eâ plectitur. Superiori anno per totam æstatem, & fere Autumnum mediocriter valuit, sub initium hyemis ab eo morbo decubuit, jamque circa finem ejus denuo ægrotat. Dolor pleuriticus latus dextrum constanter occupat, ubi sanguine circa musculos intercostales in transitu hærente & extravasato, fibræ irritatæ sensum molestissimum, simulque motum suffiendi convulsivum iueunt, & fere perpetuo iterant: interea pulmones satis firmi, & quoad ductus aperti, sanguinem, ut ut lentescentem, sine remora (quæ peripneumoniæ sæpe parens est) expeditè trajiciunt. Huic nulla remedia sine phlebotomiâ prodesse solent; quæ semper adeo potissimum necessaria est, ut unâquâque ægrotationis vice, invitis omnibus eam ter aut quater, imo interdum sæpius repetere cogemur: cruor emissus in superficie pelliculam viscidam & albicantem constanter habet. Hic morbus semper fuit Pleuritis simplex, Peripneumoniæ expers, & pro curatione ejus methodo sequenti constanter cum successu usâ est.

R. Spi-

R. Spiritus salis Armoniaci cum gum. Armoniac. Drach. ij. capiat, gut. xv. ad xx. ter in die cum julapio sequenti.

R. Aq. cardui, cerasorum nigrorum, ana Unc. vi. hysteric. Drach. j. sacchari Drach. vi Intermediis temporibus cepit. dos in pulveris cum Apozem. Unc. ij.

R. Pul. oculorum cancri, dent. aprugni¹, salis prunel. an. Drach. j. f. pulv. divide in sex partes.

R. Radic. graminis Unc. ij. eringii condit. Unc. j. ras. eboris C. C. an. Drach. ij. cortic. pomorum M. j. passularum solis Vnc. j. coquantur in aq. fontan. lib. ij. ad ij. colatura adde syr. violacei Vnc. j. salis prunel. Drach. j. misce, f. Apozema:

Enemata ex lacte cum syr. violaceo diebus modo singulis, modo alternis fuerunt in jecta. Si quando ad sopiendum dolorem opiata ut ut mitiora fuerant exhibita, dolor & torpor capitis atque affectus convulsivi gravissime eam exinde infestare solebant.

SECT. I. CAP. X.

De Empyemate.

Pleuritin, & Peripneumoniam morbos non tantum affines, sed invicem commutabiles, & alterutrinque successivos esse, ex superioribus manifesto liquet. Porro tum hæc, tum illa, & nonnunquam utraq̃ue

utræque simul non bene judicatæ, in Empyema transeunt: si quando enim phlegmone circa pleuram excitata suppuratur, tandem Apostemate disrupto, pus in thoracis cavitatem decidens, hunc morbum producit. Pariter ex pulmone inflammato interdum succedit; nimirum ichor circa locum affectum aggestus, diutina coctione in humorem crassum & flavum abit, qui nisi per tussim ejicitur, aut pulmonis substantiam internam sensim labefactans, diathesin phthificam infert; vel unitatem pulmonis totius solvendo, tandemque membranam extimam corrodendo in pectus dilabitur, adeoque empyema parit. Unusquisque pulmonis abscessu aut ulcere laborans, etsi pus copiosum & foetidum (ut in pulmonis vomica sæpe contingit) expuat, non ideo dicatur Empyematicus. Enimvero vocabuli hujus acceptione communi denotatur, pus intra cavitatem thoracis collectio, quâ scilicet respirationis organa opprimuntur: illuc vero pus istud confluere solet vel ex Pleuritide, vel Peripneumoniâ (& quandoque forsân ex Anginâ) suppuratis, & disruptis.

Quandoquidem igitur empyema nunquam primario & per se incipit, sed aliorum morborum haud rite judicatorum, fere semper effectus sive productum est, circa causas ejus non opus erit multum inquirere. Ratio formalis sive causa conjuncta ejus satis innotescit. Ea sc. est materia purulenta, è pleura, aut pulmone, aut larynge, in thoracis cavitatem effusa. Causæ autem reliquæ affectuum præ-

præviorum propriæ , ad cuiusque istorum Ætiologias pertinent.

Circa materiam morbificam quædam disceptatio est ; quippe alii hanc merum pus alii-que non hoc, sed materiam purulentam esse contendunt, in quâ opinione est Joh. Heurnius, qui materiam purulentam pro Empyematis causâ conjunctâ statuens, inter hanc & merum purumque pus distinguit ; asserens hoc fieri, *ab humore nutritio sanguineo*, hoc est *ab ipso sanguine aliquatenus corrupto sed pepasmi capaci*, materiam vero purulentam humorem excrementitium, viz. serum, aut ichorem esse, qui à sanguine inter circulandum alicubi præpedito & obstructo provenit. Hinc observare est de abscessu qui pus verum & laudabile exhibet, eum plerumque compactum, undique conclusum, & vel cysti, vel privatis quasi mœniis obvolutum esse ; dein postquam maturatus & disruptus humorem contentum effundit, cito ac facile sanari. Verum abscessus materiam purulentam præbens, nidum suum non ita constipatum & parietibus obseptum, sed plerumque inæqualem & sinuatum obtinet, atque disruptus saniem potius quam pus effundit ; dein ob perennem humoris excrementitii scaturiginem ægre sanatur.

Porro advertere est, utrumque humorem, scilicet tum pus, tum materiam purulentam interdum insigniter foetere, quandoque item odore quovis tetro prorsus immunem esse. Quædam apostemata maturata, & disrupta pus foetidum, alia inodorum effundunt. Pul-

monum

monum vomicas, quin & partium aliarum phlegmonas, ita diversim habuisse sæpius notavi. Materies purulenta è plerisque ulceribus effluens grave olet; phthysicorum sputa, quæ multo magis periculosa existunt, ut plurimum inodora sunt. Usitatum est è latere propter Empyema perforato, materiem primo haud insuavem exundare, dein post duos vel tres dies aëre orificium sæpius subingresso, tam horrende putuisse: quæ tamen putiditas post injectionem spiritus cujusvis vinosi aut aromatici rursus brevi evanuit. Sed multi tædii res esset, singulorum hujusmodi accidentium & alterationum rationes particulares designare, in quantum perexigua tantum puris, aut materiæ purulentæ alteratio, iis foetorem inducit adimitque. Cum particulæ sulphuræ æqualiter, coctæ, & salinis subjugatæ in mixto continentur, graveolentia abest; quamprimum vero illæ solutæ avolare incipiunt, secumque salinas (è quibus aculeantur auferunt, odorem valde tetrum quaqua versus dispergunt. Quod autem ulceri putido, aut Empyematis nido, lotio vel injectio cum liquore vinoso aut aromatico aliquoties adhibita sæpe foetorem tollit, in causa est, quoniam ulceris haud secus ac testæ putentis latera quodam quasi fermento liquorem contentum inquinant, adeoque foetorem imprimunt: cumque adeo à liquore bene temperato & potente, illud vasis aut visceris fermentum eluitur aut subigitur, deinceps foetoris propagatio ista cessat. Hinc sequitur indicium non semper

K

malum,

malum nec itaque valde bonum esse, siquando phthysicorum sputa, & empyematicorum abscessus cum, vel sine graveolentia excernuntur; quoniam utriusque generis casus quosdam salubres, aliosque funestos extitisse cognovi. Adhæc non certius indicium inferumitur, quod phthysicorum quorundam sputa aquæ injecta supernatant aliorumque submerguntur.

Quamquam autem istam puris & materiæ purulentæ distinctionem haud multum improbamus, attamen nec solummodo, hanc nec semper istud Empyematis causam conjunctam esse statuimus. Quando hic morbus pleuritide simplici succedens, ab apostemate in latere suppurato & disrupto oritur sæpissime purum merumque pus est, quod in pectoris cavitatem decidens morbum istum parit. Sin vero empyema Peripneumoniæ soboles sit (nisi pulmonis vomica intercedat) materies ichorosa, circa phlegmones locum aggesta, & postea merâ coctione crassescens, pulmonis unitatem solvit, & tandem membranam investientem pertorans, inque thoracem exundans, Empyema producit. Ista materia purulenta potius, quam merum pus dicatur:

Empyematis signa, vel ipsum dum in fieri est prænuntiant, vel plane factum indicant. Prioris generis habentur morbi alii, quorum hoc proles esse solet, prægressi; cujusmodi sunt Pleuritis, Peripneumonia, Angina. quandoque item pectoris plaga aut vulnus, quin & alii interdum ejus affectus, non bene judi-

judicati, aut soluti: è quibus empyematis secuturi major erit suspicio, si post unam aut alteram septimanam sine sputo copioso, rigores & febris & spirituum languores superveniant. Dein post xiv. aut xx. dies empyematis plane facti signa erunt, respiratio difficilis, pectoris gravitas, materiæ fluctuatio, & molestiæ sensus è corporis situ mutato, sitis & febricula fere constans, genarum rubor, totius inquietudo & vigiliæ.

Empyema multifariam distingui solet, sc. imprimis juxta affectionem præcedaneam cujus loboles est; item quoad sedem ejus in thoracis latere modo dextro, modo sinistro, modo in totâ capacitatem ejus; & denique quoad materiam morificam, quæ vel merum & laudabile pus est, vel materia purulenta, atque hæc modo mitis & benigna, modo acris & scetida.

Morbi hujus Prognosis tum ante, tum post sectionem instituitur; prior determinat utrum latus aperiri debeat nec ne; item prædicit, cujusmodi cum, vel sine apertione morbi eventus futurus sit. Si empyema tardius post primarium affectum, sc. non ante 30. aut 40. diem, quando vires plurimum attritæ, atque pulmones vitati sunt, eorumque conformatio læsa, succedet; ac insimul si febris velut hæctica persistet, respiratio brevis ac laboriosa, pulsus debilis & celer, cum sudore frigido, cumque diarrheâ velut colliquativâ, & crebris spirituum deliquiis; tunc empyici status plane deploratus sectionem minime admittit: medicus eum sinat incruente mori,

ne videatur occidere. Sin vero è contra, post manifesta empyematis maturius facti indicia, pulmonum, aut lateris molestia, nec non febris aliaque symptomata remittent, atque pulsus & spirituum robur constabunt, licebit tuto ad sectionem procedere, indeque successum felicem sperare. Sectione factâ si pus album, verum bene coctum, aut alias laudabile cum euphoriâ exilit, & exinde pectoris gravitas, & dyspnœa remittit. & ægrotans quoad alia pathemata melius habet, de therapeiâ minime dubitandum erit: sin vero pus nullum aut malum, si tenue, subcruentum, aut foetidum ex latere aperto effluet, per exiguam exinde salutis spem concipere licebit.

Hippocrates inter signa empyematis funestâ prænuncia recenset specillum à pure velut ab igne coloratum; sive quod sæpe advertimus & nonnunquam absque malo eventu, si specillum argenteam lateris aperti orificio inditum, statim colore tanquam aureo aut cupreo tingeretur: quod certe nihil aliud significat, nisi quod puris aut materiæ purulentæ particulae sulphureæ adeo exaltantur, & à mixtionis vinculo laxantur, ut facile abscedentes, corpori cuilibet alteri, & imprimis argenteo (cui affines sunt) affigantur. Vidi aliquando ferinam à longa & laboriosa venatione occisam, statim ob epulas in clibano coctam, non modo tenerrimam ut cochlearibus eximi potuerit evasisse, sed etiam cochlear argenteum nitidum primo contactu deaurasse. Cujus ratio prorsus eadem ac prioris est; nempe

nempe carnes istas à nimio dum viveret animal exercitio adeo ad putredinem dispositas fuisse, ut sulphuris particulæ à concretione liberatæ, & ad avolandum aptæ, subjecto statim alteri capaci adhererēt. Verum hæc in parergo.

Quod autem spectat ad Empyematis Therapiam, imprimis considerare oportet, utrum morbi hujus, utpote jam facti, indicia certa sint vel dubia. In priori casu pharmaciâ hand multum opuserit; sed tantum corpore præparato, illico ad lateris apertionem procedatur. Itaque si à pleuritide, aut Peripneumonia non rite judicatis, aut à sanguine post plagam, casum, aut vulnus intus suffuso, puris aut materiæ purulentæ, vel sanguinæ intra thoracis cavitatem fluctuatio, cum sputo nullo, aut diminuto percipitur; non opus erit ut medicamentis maturantibus, aut expectorantibus amplius immoremur; verum alvo soluta, & sanguine ac humoribus per Julapia, Apoemata, & Anodyna rite temperatis, aut nuda sectio instituatur; aut in teneris & meticulous cauterium imprimis inter sextam & septimam vertebam applicetur; dein eschara excitata, scalpellus oblique posteriora ac superiora versus sensim, ac paulatim adigatur donec in cavitatem thoracis penetret; dein cannula argentea indita, materies intus contenta per vices emittatur; ita tamen, ut quantum vires ferent, totius humoris evacuatio acceleretur; nam portio ejus intus relicta intra paucos dies (propter aërem prout supra dictum est) sæpius intus admissum, foetorem

horrendum contrahet : quod malum ut præcaveatur aut cito tollatur , liquor traumaticus & absterfivus bis terve in die per typhonem injiciatur. Non opus erit reliqua ad operationem hanc , ejusque processum spectantia particulatim describere; quoniam hæc singula chirurgis quibusque peritioribus planè innotescunt, & in praxi familiari habentur. Post sectionem ejusque administrationem appendicem rite institutam , medico haud multum præterea agendum supererit. Ratio victus idonea , crebra alvi (quoties opus erit) per enemata solutio, insuper & remedia vulgo dicta traumatica, quæ sanguinis dissolutionem ejusque in serositates pectori injurias profusionem impediunt , præscribere oportebit.

Quod si morbi hujus indicia minus certa, ac (uti à Peripneumoniâ ac pulmonis vomica præviis plerumque assolet) prorsus dubia sint, ad sectionem haud cito nimis, aut temere procedatur. Novi enim in aliquibus materiam purulentam, imo pus foetidum cum insigni dyspnœâ & pectoris gravitate expuentibus, thoracis pasacentesin & frustra, & non prorsus innoxie celebratam fuisse. Itaque dum per signa pathognomonica de empyemate plane factò constabit, medicamentis (qualia pro Peripneumonia curanda supra præscribuntur) expectorantibus, nec non evacuationem per urinas & sudores blande moventibus, aliquandiu insistendum erit: quibus tandem nihil proficientibus, & empyemate adhuc manente, vel aucto (quia dummodo

modo vires constabunt, præstat remedium anceps experiri, quam nullum) ad paracentesin procedatur.

Quod spectat ad medicamentorum pro empyemate curando requisitorum formulas, ante sectionem eadem remedia quæ ad Peripneumoniam præscribuntur conveniunt; paracentesi autem facta, sequentia potissimum ex usu erunt.

Contra languores, & spirituum deliquia quæ in operatione ista, vel postea contingunt, Julapium sequens præsto sit, subinde ad iiij. vel v. cochlearia sumendum. R. *Aq. Melissæ, Cerasorum nigrorum, ana Unc. vi. Aq. mirabilis Unc. j. margaritarum pulv. Drach. j. Syrup. caryophyllorum Unc. j. misce, f. Julapium.*

Decoctum sequens propinetur ter aut quater de die.

R. *Folior. linguae cervinae, veroniae, eupatorii, tussilaginis, pilosellæ, saniculæ, ana M j. radic. Rubiæ tinctor. cheresfoliæ ana. Unc. j. hordei Unc. ss. cicerum rubr. Unc. ss. pasul. solis Unc. jss. coquantur in aq. fontan. lib. iiij. ad medietatem. edulcoretur inter sumendum ad placitum cum melle depurato, vel cum syrupo de pilosella. Si absit febris pilulæ seq sumantur vespere, & primo mane ad Scrup. j. vel Drach. ss.*

R. *Pulv. oculor. canceri Drach. ij. flor. sulphuris Drach. j. salis prunelle. drachm. ss. spec. diar-rhod. abbatis Scrup. j. Terebinth. Venet. lota q. s. f. massa, formetur in pilulas exiguas: vel omissâ Terebinthinâ idem medicamentum suma-*

tur in forma pulveris Drach. ſſ. ad Scrup. ij. bis in die.

Empyematicorum exempla non ita paſſim & crebro proſtant, atque ab eo morbo curatorum multo rarius. Novi duos lateris ſectiōnem à medicis omnimodo præſcriptam admittere nolentes fatum obiiſſe, eorumque cadavera diſſecui. Item binis aliis operationem iſtam adhibitam vidi, quorum unus convaleſcit, alter tabidus interiit; cujus tamen ratio erat, quod pulmone inſigniter vitiato, & viribus proſtratis, lateris apertio ſerius facta nullum iſti juvamen contulit; ſed ſpiritus prius imbecilles depreſſit valde, eorumque copias abſumſit. Iſte cujus latus aperiebatur, pulmonem ſatis firmum habuit; ſed à lateris abſceſſu intus rupto, materies in thoracis cavitatem decidens ſeptum adeo comprimebat, ut vix respirare potuerit. Chirurgus ſine cauſtico, inter vertebra ſextam & ſeptimam ſcalpellum intruſit, & carne penitus perforata cannulam indidit. Ichor cruentus primò effluſit, & dein per vices in modicâ copiâ exemitus per triduum ſine foetore quovis effluſit; poſtea vero quoties foramen aperiretur, odor teterrimus, cloacæ cujuſvis maxime putentis foetorem ſuperans expirabat, totamque cameram graveolentia intolerabili inſiciebat: quinetiam ita per plures dies perſiſtebat, donec per injectiones ex myrrhâ, & herbis amaricantibus aquâ & vino incoctis factas, & ſæpius quotidie adhibitas, tandem extingueretur; quorum uſu diuturno, materia morifica,

& sorditie omni demum ablutâ, effluxus omnis cessavit; & denique foramine clauso patiens integrè convaluit. Illorum, qui cum lateris apertionem nullo medici aut amicorum suâsu admittere vellent interibant, cadavera dissecui. Unius alibi mentionem feci; cujus summa erat, quod pus ab Apostemate in pleurâ, & musculis intercostalibus excitato, intusque disrupto emanans, loci affecti & pulmonis contigui partem sphacelo affecerat, indeque diaphragma corrodens, & foramine in dextro ejus latere facto, in viscera imi ventris descenderat: ibidemque toto ductu ventriculi, & intestinorum tunicæ exteriores, in quas materies purulenta deciderat, corrosæ & discolores apparebant; & demum materies purulenta intestinum rectum corrodens, & perforans, una cum excrementis per anum foras prodibat. Ds Ægrotans robustus & medicinæ cujusque impatiens, morbi hujus Tyrannidem per duos circiter menses sustinuit; sed interim febricula, siti, inquietudine, ventriculi molestiâ, & crebrâ subversione, & *ἀνυπνία* fere continuâ miserrime afflictus degabat. Cadavere post obitum aperto, odor foetidissimus cloacam omnem superans per totam cameram diffundebatur. Alterius ab Empyemate defuncti Anatome, non ita vastam materię purulentæ diffusionem exhibebat. Illa quidem in latere nidum habuerat, unde in thoracis cavitatem decidens, ibidemque in copia ingenti aggregatâ, & pulmones continue immerfos polluens, febrem lentam &

quali hecticam, à qua ægrotans valde senex interiit, excitabat.

SECT. I. CAP. XI.

De Pulmonis Vomica.

Empyemati & Peripneumoniz nonnihil affinis est Pulmonis Vomica, utpote cujus materies morbifica semper pus merum est; quod tamen sine febre, aut phlegmone, imo sine tussi immani, aut sputo, tacite ac velut improvise in pulmone generatur; & non raro malum hoc non prius se prodit, quam patientem interimit. Galenus hujus meminit lib. 1. *de locis affectis*; apud Authores qui medicinæ systemata & praxes scripserunt, mentio ejus raro aut vix omnino occurrit. Tulpius lib. 2. cap. 10. affectum hunc ita describit, *vitium hoc (pulmonis vomicam innuens) latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, præter tussiculam primo siccam, mox humidam; qua aliquandiu continuante, trahitur difficulter spiritus, deficit anima, & emarcescit paulatim corpus, licet interim nec pus, nec sanguinem præ se ferunt sputa; sed si rumpatur nec opinanti vomica, occiditur (dictum ac factum) homo.* Ita interdum solet contingere; verum novi plures qui ex pulmonis vomica insensim orta, maturata, & demum rupta, pus copiosum & foetidum expuissent; cumque tale sputum per multas hebdomadas imo men-

ses quotidie excernentes, debiles adeo & velut tabidi evaserint, tandem medicamentorum ope, cum ulcus detergeretur, & siccaretur integre convaluisse.

Hic morbus, si ratio formalis, & causa ejus conjuncta inquirantur, revera est abscessus alicubi in pulmone genitus; cujus materies etsi heterogenea, & naturæ inimica, haud tamen ab initio nimis acris aut irritativa existit. Quippe cum primum hæc à sanguine secreta, alicubi in pulmonis sinu, forsan intra cellulam quandam vesicularem deponitur, nec tussim excitat, nec febrem inducit; postea vero cum sensim aucta, vasa sanguifera vicina comprimit, quin & ipsi sanguini juxta transeunti effluvia incongrua insinuat, proinde febricula cum inquietudine quâdam & marcore succedit; & tandem illa ad plenitudinem aggesta, & diuturna coctione in pus sincerum maturata, cystim sive nidum suum prius valde distentum rumpens, quaqueverius exundat. Quod si ad puris exitum viæ non patent, statim sanguini se immiscet, ipsumque aut venenat, aut à circuitu præpedit; vel in ductus tracheales contertim irruens, simul plurimos eorum implet, adeoque infarcit, ut aëri pro sanguine inspirando aditus sufficiens denegetur, & illico flamma vitalis expiret; sin vero materies ista exitum inveniens, & paulatim in tracheam influens, inde sursum continenter ferri, & expui possit, propterea vitæ induciæ, & therapieiæ opportunitas, & spes conceduntur. Et quidem multos ab hoc morbo curatos novi.

Vomicę pulmonaris materies proxima merum pus est, quod sæpissime insigniter foetet, eoque differt à sputo quod in Peripneumonia aut phthisi ejicitur. Undenam vero materies ista ab initio provenit, & cujusmodi indolis antequam in pus maturetur fuit, determinare non licet: quoniam morbi hujus semina secreto jacta, & clanculum adulta, originem prorsus occultam ducunt: quapropter causę ejus procatarctice sive remotiores latent; quinimo dum incipit, & accrescit, neque per signa ulla pathognomonica dignosci, neque prognosis institui potest, antequam ictu ferali se prodit; sed tota ejus res in insidiis est.

Quod si post vomicam disruptam, & puris sputum cum *ευφραγία*, & virium constantia inceptum, methodo cuiuspiam therapeuticę locus dabitur, Indicationes primarię, juxta communem in plerisque morbis ritum erunt hætres. sc. *curatoria*, *præservatoria*, & *vitalis*. Prima abscessus materiem celeriter expuendam, ejusque latera detergenda, & quantum fieri possit consolidanda esse præcipit. Secunda novę materię ad nidum istum, aliave pulmonis loca vicina (unde phthisis gigneretur) confluxum præcavet. Tertia spirituum languores sanat, atque vires collapsas, & nutritionem frustratam instaurat.

1. Propter Indicationem primam, remediã expectorantia vulgo dicta, ex iis quę calidiora & asperiora, plus detergent & exsiccant, atque imprimis (siquidem febris plerumque

hic

hic deest) sulphurea conveniunt : quæ item juxta formulas sequentes præscribantur,

R. Timctur. sulphuris Drach. iij. sumantur gut. vij. ad xx. hora somni, & primo mane in cochlear. j. syrup. è succo hederæ terrestris. Vel,

R. Syrup. diasulphuris nostri Unc. vj. sumatur co hlear j. iisdem horis.

R. Folior. siccatur. hederæ terrestris, chamedryos, Adiantbi, tussilaginis, hyssopi, marrubii albi, satureia, ana M. j. radic. enulæ, Ireos florentin. cherefolii an. Unc. j. sem. anisi Unc. ss coquantur in Aq. fontan. lib. vj ad iijss. adde circa finem vini albi Unc. vj. mellis opt. despumati Unc iij. colatura clarificetur, & ad usum servetur, dosis Unc. vj. ter in die, calide. Vel.

R. Aq. calcis vivæ lib. vj pone in vitro ampli orificii cum sacculo sequenti.

R. Folior siccatur. chamedryos, hederæ terrestris marrubii, ana M. j. radic. enulæ, Ireos florentin. incis. ana Unc. jss. sem. anisi contus. Unc. ij. liquiritiæ Unc jss. passul. exacinat. Vnc. ij. stent frigide & clause Effundatur inter utendum, sacculo usque relicto.

R. Lohoch. sani Unc. ij. spec. diaireos Drach. ijss. flor. sulphuris Drach. jss oxymelitis simpl. Vnc. ij. f. linctus, de quo lambatur, cum bacillo liquiritiæ.

R. Pul. folior. crysimi, hederæ terrestris ana Vnc. ss. flor. sulphuris Drach. jss. syrup. diasulphuris (vel è succo hederæ) q. s. f. Eclegma molle pro linctu.

R. Myrrha opt. succin. albi an, Vnc. ss. sulphuris vivi, auripigmenti an. Drach. ij. corti-

cum pistachiorum; Drach. jss. f. pulvis pro suffitu, usurpetur cum infundibulo chartaceo mane, & vesperi.

Secunda, indicatio præservatoria, materiem morbificam rescindens, adeoque phthilin succedere aptam præcavens, sanguinis depurationem, & pulmonis corroborationem molitur; in quos fines purgantia, decocta traumatica, aq. destillatæ, & potus medicatus conveniunt.

R. Decoët. semina Gereonis (cum Agarici Drach. jss.) Unc. iiiss. syrup. de pomis purgant. Unc. j. Aq. mirabilis Drach. ij. f. potio sumenda cum regimine semel in hebdomada.

R. Decoët. traumatici, formula sit eadem ac qua pro empyemate post sectionem præscribitur, vel decoctum illud officinarum, (quia febris hic deest.) exhibeatur ad Unc. iiij. vel vj. ter in die.

R. Summitatum Abietis M. vj. folior. hederæ terrestris recentium, hyssopi, salviæ, erugæ, erysimi, Barbaræ, ana M. iiij. sem. flor. solis Unc. vj. fœnicul. dulc. Unc. ij. radic. enulæ, Ireos florentin. an. Unc. ij. incisæ & contusæ affunde cervisiæ Brunsvicensis, vel Sprucensis lib. viij. destil. organis communibus Liq. totus misceatur, & edulcor. ad placitum inter utendum; cum syrupo è succo hederæ terrestris; dosis Unc. ij. vel iiij. ter in die.

R. Radic. sarsaperil. Unc. vj. china Unc. ij. santal. omnium ana Drach. vj. ras. eboris C. C. ana Unc. ss. ligni lentiscin. Unc. j. incisæ & contusæ. s. a. infundantur. & coquant. in aq. fontan.

fontan. lib. xij. ad medietatem, addendo ligni-
ritiæ Unc. j. passularum solis Unc. iiij colatura
usurpetur pro potu ordinario.

Tertia indicatio vitalis, præscribit reme-
dia *Cardiaca*, *Anodyna*, & idoneam victus ra-
tionem. Medicamentorum formulæ eædem
fere ac pro Empyemate post sectionem præ-
scriptæ, hic conveniunt; item dixta eadem ac in
Phthisi incipiente instituatur; etiam in hoc
casu lac Asininum sæpe prodest. Circa morbi
hujus curationem observavi fontanellam in
latere excitatam, non raro insigniter pro-
fuisse. Memini duos affectu isto laborantes,
& post ruptam pulmonis vomicam, pus me-
rum & foetidum copiose expuentes, ab hoc
remedio brevi sanatos fuisse. Curationum
historiæ infra subdentur; in utrisque ex fo-
ramine cutaneo per sectionem in latere facto
intra tres aut quatuor dies purum pus effluere,
& perinde sputum diminui coepit; & postquam
effluxus, iste in dies auctus aliquandiu conti-
nuaretur, sputum omnino cessavit, & ægro-
tans integre convaluit.

Effectus hujus admirandi ratio videtur esse
quod pulmonis pars affecta, aut quæ huic
contermina est, dum morbus erat in fieri, aut
prius ipso, lateri accreverat: itaque natura
imprimis hac via, puris vomica contenti ex-
clusionem molita fuerat; atque id propter
ductus forsan secretos, usque ad lateris fere
superficiem excuderat; quare postea exitu per
cultrum penitus patefacto, materiæ morbi-
ficæ

ficæ excretio illuc dirigitur. Probabile est item lobi pulmonaris partem quandam prius morbo lateri accrevisse, & propter adhæSIONem ejus vomicam deinceps subortam fuisse, quippe cum pars ea fere immobilis, non uti reliquus pulmo agitare potuit, illuc materiæ morbificæ deponi, & residere, sive nidum suum melius etormare valuit.

Quamvis Vomica pulmonis à plerisque medicis affectus admodum rarus, & à *Tulpio* adeo lethalis censeatur, ut quando rumpitur *dictum factum* interimat; tamen novi plures hoc morbo laborasse; & medicamentorum ope, ab eo convaluisse. Libet eorundem historias duas, vel tres insigniores hic describere.

Generosus mediæ ætatis, & antea robustus & semper sanus, absque causâ manifestâ non bene habens, valetudinem quasi neutram, contraxit; nam sine dolore, vomitu, tussi, aut febre notabili, brevi languidus, inappetens, ad somnum difficilis, sitibundus, ac circa præcordia æstuans fiebat; hic diu à medicis quibusdam pro scorbutico, & ab aliis pro hæctico tractabatur; & postquam variæ medendi methodi incassum tentarentur, tandem morbus velut è latebra erumpens apertè se prodebat: dum enim nocte quadam solito inquietior, in lecto se valde jactaret, subito abscessu intra pulmonem disrupto, puris teter-
rimè fœtentis copia ingens per tussim rejiciebatur; ita ut intra iv. aut v. horas duas circiter libras excreverit; porro deinceps tussi supra duos menses continuata, ejusmodi materiem
puru-

purulentam , crassam & summe foetidam quotidie expuebat ; donec carnibus absumtis, & viribus prostratis, ad languorem, una & marcorem insignem redigeretur. A sputi & anhelitus foetore, totum concave afficiebatur adeo, ut graveolentiam ejus famuli, aut ministrantes diu sufferre nequirent.

A vomica ita disrupta, ipse & bini alii celebres Medici, in consilium adsciti, medicamina quæ abscessum abstergeant & sanent, sanguinem & pulmones mundificent, ipsosque à Tabe imminente vendicent, sedulo exhibuimus. *Tinctura* & *syrupus* noster *diasulphuris*, una cum *decoctis*, & *destillatis pectoralibus* & *traumaticis*, item *linctus* & *pilula Balsamica* de die in diem methodo constanti capiebantur : cum his *enemata*, item blande *catbartica*, & *diuretica* intercalabantur ; *vaporationes* primo, dein *suffitus*, tum *sulphurei* tum *Arsenicales* mane & vesperi adhibebantur, Postquam hæc diu & sedulo usurpata nihil juvarent, thoracis apertionem sæpius proponebam, attamen dominus Ægrotans hanc *ὑπερσπιν* obstinatè renuens, se mori quam occidi malle profitebatur : tandem vero cum hoc remedii genus, aut nullum amplius tentandum inculcarem, deliberare cepit ; & statim pectus denudando, me locum ubi cauterium applicarem indagare sinebat : Hoc statim extra dubium fuit, nam è læva sterni parte, intra quintam & sextam vertebra tumore apparebat. Vice cauterii huic emplastrum suppurativum admovi, atque intra tres dies mole-

moleculæ illius summitas, rubrà & mollis evasit; è qua postridie apertâ, primo ichor tenuis, & paulo postea pus flavum & concoctum effluxit, & postea quotidie uberius emanare perstitit: exinde sputum foetidum diminui cepit, & intra xiv. dies penitus cessabat, materia morbifica per foramen illud exitum & facilem, & congruum magis obtinente. Quamvis ab effectu constabat orificii istius ductum internè in pectus, mediumque forsan pulmonum patere, attamen nullus per syphonem liquor injectus, illuc penetrare, aut adigi potuit: adeo secreti summeque intricati sunt meatus, quos natura in ultimâ suâ subsidia efformat, ut eadem via qua materia morbifica exterminatur, nihil amplius noxium ingredi possit. Ista lateris apertura tandem in fontanellam mutabatur, & piso aut pilula lignea quotidie indita, per sesquiannum, ichorem copiosum quotidie profundebat; ac interea Dominus insignis, labe quavis pectorali penitus excussâ, & torosa corporis habitudine recuperata, quoad omnia sanus evasit; denique fontanella ista ad Brachia translata, circa pectus nec morbum istum, nec amplius munimentum gerit.

Post curationem hanc ita casu peractam, ad hujus imitationem contigit me alteram huic similem, ex consilio non minus feciliter perficere; nam propediem ad feminam illustrem accersabar, quæ cum tussi, & præcordiorum æstuationi à multis annis fuerat obnoxia, quodam die inter tussendum, in pulmone aliquod disruptum persensit, statimque puris
puti,

puti, ac putidi copiam excrevit; postquam ejusmodi sputum cum tussi, non obstante remediorum usu, per septimanam persistens, augeri potius, quam diminui videretur; consului, ut fontanellam in latere, prope locum unde pus ascendere percepit, secari pateretur: cum hoc facile admitteret, intra triduum ex foramine aperto merum pus quale per tussim expuebat, effluere coepit. Dein postea materia morbifica per fontanellam istam exitum satis uberem offendente, & tussis, & puris sputum penitus cessabant, atque intra sesquimenssem ægrotans integre convalescebat.

Post hæc ad alium, viz. Virum Robustum, & potatorem strenuum accersiebar, qui etiam pulmonis vomica affectus, pus copiosum & maxime foetidum expuebat. Hic rudi quadam pervicaciâ fontanellam quamcunque abhorrebat, quare non passus est ullam in latere excitari; nihilominus cum medicamina quævis oblata libentissime fumeret, longo remediorum usu, tandem morbo isto immunis evasit. Pharmaca à quibus potissimum juvamen recepit sulphuris erant præparata; quare *syrupus noster* & *tinctura* quotidie, crebro sumebantur. His pro vehiculis adjecimus modo *decoctum*, modo *hydromel pectorale*, modo *aquam calcis* cum infusione ingredientium tumpectoralium, tum traumaticorum. Porro *fumigationes* & *suffitus*, præsertim ex *sulphureis* & *Arsenicalibus* opem egregiam præstitere.

SECT. I CAP. XII.

De Asthmate.

INter affectus, quibus pectoris regio infestari solet, si illorum Tyrannidem, & feritatem spectes, Asthma (quæ ob peculiare interdum symptoma, etiam Orthopnoea dicitur) locum non ultimum meretur; hujus enim paroxysmis vix quidquam asperius, aut terribilius occurrit; respirationis organa, quinimo & præcordia, quæ ipsius vitæ fundamenta & columnæ sunt, ab hoc morbo tanquam à terræ motu concutiuntur adeo & nutant, ut nihil minus quam totius fabricæ Animalis ruina imminere videatur; quippe respiratio, per quam potissimum vivimus, hujus morbi insultu valde impeditur & tolli periclitatur.

Asthma dicitur ab ἀσθμαίνω (quod est anhelare, sive difficulter respirare) & describi potest, quod sit respiratio difficilis, crebra, & anhelosa, cum magnâ pectoris agitatione, & plerumque citra febrem.

Respirationis actus dependet, tum à pulmone movendo, cujus conformatio ejusmodi esse debet, ut ductus ejus, & meatus omnes, pro aëre libere inspirando, & expirando semper pateant; tum à partibus sive organis ipsum moventibus, quæ per alternas systolæ, & diastolæ vices, pectoris cavitatem, & consequenter ipsos pulmones dilatari, & contrahi faciant. Cum itaque plures, & diversimodæ sint affi-

afficiendi rationes, quibus respi ratio læditur, ad bina hæc capita fere omnes reduci possunt, nempe quod vitium sit vel in pulmone movendo, vel in partibus sive instrumentis quæ ipsum movere debent. Atque hinc morbi istius differentiæ, & species optimè designantur; nam juxta variam causæ morbigicæ naturam & situm, Asthma dicatur vel mere pneumonicum, omnino à ductibus aëriiferis obstructis, aut non satis patentibus procedens; vel mere convulsivum, quod tantummodo ob defectum, aut culpam in organis motivis exoritur; vel mixtum, quando utræque partes in vitio conspirant, cujusmodi originem Asthma quodvis immane, & inveteratum habere solet, super his singulis ordine dicemus.

1. Medici veteres, & plerique adhuc moderni primam solummodo Asthmatis speciem agnovere, morbi hujus causam usque proximam, & fere unicam statuentes, Bronchiorum angustiam: viz. quod ductuum illorum spatia vel per obstructionem, vel compressionem coarctata, quoties respirationis usus augeatur, aërem in copia satis idoneam non admittunt: quare ob pleniorē aëris quantum opus erit *εἰς πρὸν*, respirationis organa nixibus creberrime repetitis difficillime laborant. Quod autem nonnulli sine manifesta pulmonum labe paroxysmis Asthmaticis obnoxii reperiuntur, totum hoc vaporibus à liene, utero, mesenterio, aut alio quodam viscere satis immerito adscribi solebat: at vero Pathema istud, absque bronchiorum angustia, aut visce-

viscerum istorum culpa, à partium motricium spasmis oriri alibi satis evicimus, & mox clare ostendetur. Porro interim quo ritu etiam à tracheæ ductibus obstructis vel compressis oriatur, declarare incumbit.

Bronchiorum angustia primam Asthmatis speciem inducens, per obstructionem fieri supponitur, quoties aut humores crassi, & visceri, vel materies purulenta, vel sanguis extravasatus iis impingentur, aut tubercula, scirrhi vel calculi eorum ductibus insidebunt, vel denique humoris serosi catarrhus in eos confestim depluet. Porro idem affectus per compressionem excitari putatur, quoties ejusmodi (cujusque illorum generis) materies Arteriæ aut venæ pneumonicæ ductibus inhærebit. Profecto à variis hisce causis & afficiendi modis diathesis Asthmatica dependet: verum morbi insultus quique, aut saltem paroxysmi majores, propter accidentia quædam, aut occasiones excitari solent. Quippe dum sanguinis rivus dimissus, & leniter decurrens, respiratione modicâ contentus esse potest, præcordia sine magno pulmonis, aut pectoris labore pertransit. Sin vero effervescent iste, & pulmones impetuosius trajiciens, plenioris aëris *ἐμπνοή* desiderat, propter hunc per vias angustas uberius admittendum, organa pneumonica statim omnia in nixus creberrimos acciuntur. Quicquid igitur sanguinem effervescent, inque orgasmum concitat, uti motus violentus corporis, aut animi, frigoris, aut caloris externi excessus, vini potus venus, quini-

quinimo interdum merus lecti calor, prædi positis insultus Asthmaticos accersit, Usitatum est huic morbo obnoxios sæpe lectum ingredi non aulos, tantummodo in Cathedra, aut super cubile vestibus indutos dormire posse. Cujus ratio est, quod corpore stragulis cooperto & concalfacto, sanguis proinde, in motum paulo citatiorem concitus, & fervescens, uberiores aëris inspirationem requirit, quam per tracheæ ductus coarctatos suppleri queat: nam quo plus sanguinis quaque systoles & Diastoles vice pulmone trajicit, eo propter accensionem, simulque eventilationem ejus, aër copiosius & celerius ingeri, regerique debet: cui penso (cum propter impedimenta non facile absolvitur) tamen quoquo modo peragendo, partium omnium respirationi dicatarum, cum magnâ totius pectoris contentione, conatus ultimi exeuntur. Porro sanguis agitato, in prædispositis non tantum Asthmatis occasio, sed aliquatenus etiam causa existit: nam proinde vasa sanguifera intra pulmones magis impleta & distenta, ductus tracheales jamjam angustos comprimunt, & multo artiores reddunt.

II. Asthma convulsivum (quod secundam hujus morbi speciem esse, & sine magna Bronchiorum obstructione, aut compressione, à meris fibrarum motricium spasmis excitari statuimus) non uni loco, aut peculiari cuiquam organo limitatur, sed *ἐν ὅλῳ* valde diffusa, ad partes fere omnes respirationi dicatas (quarum

rum modo hæc, modo illa, vel alia in culpa est) extenditur. Enimvero affectio spasmodica insultum asthmaticum ciens, ad vasorum pulmonarium fibras motrices, ad diaphragma, ad musculos pectoris, ad nervos, qui è pectoris aut pulmonis ditione sunt, quinimo ad nervorum istorum origines intra ἐγκέφαλον confitas spectat, atque singulis hisce in locis dum materies morbifica hospitatur, respirationis opus inhibens, aut pervertens, morbi istius paroxysmos infert: prout in alio tractatu olim plane ostendimus. Quippe spiritus animales ad respirationis munus destinati, si quando molestantur valde, inque motus irregulares urgentur, organorum spirabilium fibras tum nerveas, tum motrices inordinate subeunt, easdemque proinde irregulariter modo contrahi, modo distendi nec non solennes & æquabiles systolæ & Diastolæ, vices varie perturbari, aut impediri faciunt.

Causa morbifica five materies spiritus operi pneumonico accinctos irritans, cum variis in loci, tum præcipue in his tribus, vim five potentiam suam exerere solet; viz. 1. aut in ipsis fibris muscularibus, aut 2. in ramis vel propaginibus nerveis, vel 3. denique intra ἐγκέφαλον juxta nervorum origines. 1. Quoad prius interdum materies heterogenea & spiritibus inimica ab ἐγκεφάλῳ in nervorum truncos excussa, exinde per eorum ductus & propagines, si forsan in quantitate perexigua fuerit, absque noxa magna, aut multum sensibili, in fines ultimos dilabitur. Cumque dein
fibris

fibris nerveis inciderit, & sensim indies aggesta demum in molem accreverit, spiritus incolas molestare, inque spasmos Asthmaticos concitare incipit: qui subinde infestant, & pro ratione causarum evidentium, augentur, nec plane cessant, donec penus materix sic aggestæ discutiatur, penitus, & ablumatur; dein quando renovatus iste ad plenitudinem assurgit morbi istius paroxysmi repetunt, proindeque, uti observationi communi patet, sæpenumero periodici existunt. Juxta hanc afficiendi rationem Astmatis convulsivi causam nonnunquam in vasorum pneumonicorum tunicis muscularibus, quandoque item in septi aut processum ejus lumbarium fibris delituisse merito suspicamur. Haud multum probabile est, morbi istius nidum, intra hujus aut istius musculi pectoralis fibras consistere; quanquam in scorbuticis etiam ab his materia spasmodica obsessis, dolores & spasmos leviores cum respiratione lætæ abortos novimus.

2. At vero (prout alibi non tantum ratiocinio, sed per observationes & Ægrotantium historias plane ostendimus) Asthma convulsivum sæpius infertur, quoties materies morbifica, in nervos pneumonicos delapsa, alicubi intra ductus eorum, & præcipue circa plexus hæret: unde quoties ad plenitudinem aggesta, discuti & moveri incipit; propterea spiritus ibidem scatentes, & ad respirationis organa affluentes perturbati, in Anomalias adiunguntur, illique mox spiritus alios fibrarum pe-

L

Etc.

Thoracicum aut pulmonarium incolas afficiunt, inque spasmos irregulares & Astmaticos excitant. Propter hujusmodi causam & afficiendi rationem, non tantum morbi hujus insultus, sed insuper, & præcordiis proinde perturbatis, passiones cardiacas accieri declaravimus.

3. Asthmatis convulsivi causam nonnunquam in occipite juxta nervorum origines consistere, per observationes Anatomicas plane deteximus. Nimirum adverti, quosdam Ægrotantes qui cum ab aliis morbis deploratis decumbentes, insuper Astmatici fierent, necesse habuerunt, intra lectum aut cathedram cum capite semper erecto, aut prono detineri; reclinati autem, aut supinati statim anhelii ac velut moribundi, difficillime respirabant; cujus causa (prout per dissectionem apparuit postquam obierunt) tantum erat, quod cum intra cerebri cavitates feri acris colluvies ingens aggereretur, si ob caput reclinatum, illa in nervorum octavæ paris originem recideret, illico præcordia, ac imprimis spirabilia spasmis horrendis tentabantur. Porro interdum ob hanc rationem videtur esse; quod Orthopnoici in lecto, absque suffocationis periculo decumbere nequeunt, quin corpore erecto sedere coguntur.

III. Quamvis Asthma nonnunquam ab initio simplex, sc. vel Pneumonicum mere, vel Convulsivum existât, attamen postquam alteruter morbus aliquandiu increbuit, plerunque alterum sibi consciscit: hinc ut concludere liceat, Asthma quodvis inveteratum, affectionem

mix-

mixtam esse, & partim pulmonis maleconformati, partimque nervorum & fibrarum nervearum ad spirabilia pertinentium vitio, excitari. Quippe cum ductus pneumonici à qualibet causa coarctati, vel obstructi, liberam aëris inspirationem, expirationemque non admittunt, propterea etiam sanguis, quinimo & humor nerveus à cursibus suis præpediti, atque lente procedere & stagnare coacti, fæculentias suas, & recrementa partibus nerveis affigunt; unde spirituum meatus obstruuntur aut pervertuntur, ipsique demum labe spasmodica accrescit. Porro sanguis, siquidem intra præcordia haud debite inspiratur, eventilaturque, tandem in crasi sua vitiatum, cerebro & nervoso generi succum non nisi depravatum suppeditat, cujus delicta respirationis organa utpote prius læsa & debilitata, maxime luunt. Pariter etiam è contrà reciprocatur malum, quoties hic morbus nervosi generis culpâ incipit; nam quatenus pulmonum motus, propter fibrarum muscularium spasmos crebro sistitur, aut impeditur, tum sanguis, tum liquor nerveus à motibus solitis coerciti, recrementa & fæculentias congerunt, eaque partibus continentibus affigunt, à quibus non tantum humores viscosi & ductuum obstructivi, sed & tumores, aliaque solidiora concreta, pulmonis conformationem vitiantia producuntur.

Si quando igitur Asthma aliquandiu confirmatum, & habituale factum, paroxysmos crebros & quavis occasione emergentes habue-

rit; causa ejus conjuncta, quin etiam procataretica tum intus in ipso pulmone, tum forinsecus in fibris ac nervis, inque spiritibus ad respirationis munus destinatis collocanda erit. Nec difficile erit, singula hæc pervestigando, in quolibet Ægrotantis casu materiæ morbificæ tum nidos præcipuos, tum fomites reperire. Quod vero ad causas Evidentes spectat, etiam hæc multiplices admodum & diversimodæ existunt. Huc enim referri debent quæcunque aut sanguinem aliosque humores exagitant, aut spiritus Animales perturbant, inque *άραζίας* adigunt. Asthmatici nihil violentum, aut inasuetum ferre possunt: à frigoris vel caloris excessu, à vehementi quovis corporis aut animi motu, ab aëris aut anni mutationibus quibusque magnis, ab erratis vel levioribus circa res non naturales, imo propter mille alias occasiones in dispnoææ paroxysmos incidunt.

Quod ad prognosin spectant, Asthma inveteratum difficillime aut vix unquam curatur, veruntamen medicamentis & medendi methodo rite institutis, magnum sæpe juvamen affertur, viz. paroxysmorum ferocia minuitur, induciæ longiores procurantur, quinimo ipsius vitæ discrimina frequenter imminere visa tolluntur.

Morbus iste in deterius vergens, aut Phthisin, aut hydropem, aut affectum quendam soporosum, vel convulsivum minatur: juxta quod serum propter *Α/επιον* præpeditam (quia Ægrotantes in lecto satis dormire nequeant)

queant) copiosius aggestum, aut in pulmone defigitur, aut in habitum corporis, aut ad cerebrum transfertur. Propter hanc rationem, Affecti melius in ætate quando liberius transpirant, quam in hyeme degunt; melius item in regione calida quam frigidiori, flantibus Austro aut Zephyro, quam Euro vel Boreâ.

Circa Asthmatis Therapeiam dux erunt primariæ Indicationes, seu potius tot distinctæ medendi methodi; sc. Curatoria & Præservatoria. Prima docet, quid agendum sit in paroxysmo, ut laborans à præsentis periculo liberetur; altera quid extra paroxysmum, pro causæ morbificæ sublatione, ne affectio illæ sæpius aut gravius repetat, moliri oporteat.

1. Itaque paroxysmo urgente dux erunt præcipuæ medendi intentiones, viz. 1. Ut ratione tum aeris, tum pulmonis habita respiratio uberior, saltem quantum pro vita sustentanda sufficiat, procuretur; & secundo ut respirationis organa à spasmodicis initis, & perversis continuari solitis, quam primum avocari, & compesci queant.

1. Ad priorem quod spectat, imprimis Ægro-
tans situ corporis erecto, in loco apertiori &
modice perflato, à fumis & adstantium haliti-
bus libero collocetur; deinde navetur opera,
ut pulmones ab omni infarctu, & oppensione
interna, nec non compressione externa im-
munes facti, spiritum altius ducere & recipro-
care possint. In hos fines ne viscerum inferiorum
æ"γχοs præcordia comprimat, aut anguste,
alvus ab enemate subducatur, vestimenta

& alia quæque Thoracem operientia, aut succingentia laxentur; cumque insuper in hoc casu, aut à sanguine intra vala pneumonica supra modum turgelcente, aut à sero in ductus tracheales ex arteriis & glandulis depluente, opprimi solent, utriusque humoris orgasmi & impetuositates compesci, ac sedari debent; hinc si vires ferent, & pulsus satis robustus fuerit, phlebotomia sæpe convenit. Porro quæ sanguinis æstuantis serum ac iuperfluitates per urinas, & sudores amandant, sedulo exhibeantur: cui intentioni *Fulapia*, *Apozemata*, *Pectoralia* vulgo dicta, egregie inserviunt: quinimo *Pulveres testacei*, *Millepedarum preparata*, *Spiritus* & *Sales volatiles* cum fructu fumuntur. Interim præterea exhibeantur, quæ trachæ ductus aperiant, lubricent, & expectorationem cieant, quæque insuper si opus fuerit, catarrhum in eos depluentem sistant: in quos fines *linctus*, *Eclegmata*, *decocta pectoralia*, & *suffumigia* conveniunt.

2. Quoad alteram in paroxysmis Asthmaticis medendi intentionem, viz. ut respirationis organa à spasmis initis avocata, ad pensam inordinaria tranquille redeant (nisi hoc sponte post sedatas sanguinis & seri intra pulmonem æstuationes succedit) remediis Antispasmodicis & Anodynis utendum erit: etenim medicamenta in passionibus hysteriis exhiberi solita, etiam in Asthmate convulsivo conveniunt.

Spiritus C. C. fuliginis imprimis Sp. salis Armoniaci cum gum. Ammoniaco destillat.
item.

item Tinctura gum. Ammoniac. Sulphuris, Castorei, Alæfoetidæ, Syrupi ex Ammoniac. de Sulphure, Oxymel scilliticum, & similia, quæ, cum ingrati saporis aut odoris sint, Spiritus quasi dissipant, & à tumultibus retrahunt, nonnunquam egregie juvant. Quod si hoc modo Spiritus debacchantes sedari nequeunt, ad *narcotica* perveniatur, ut quibusdam profligatis ceteri in ordinem redeant: enimvero nisi obstat pulmonum infarctus cum insigni præcordiorum oppressione, *Opiata* nonnunquam insigniter profunt. In horrendis morbi hujus paroxysmis cum alia medicamina minus effecissent, sæpe bonæ cum fructu, *Diacodium*, imo *Laudanum Tartarisatum* exhibui. Verum hæc non sine magnâ cautione propinentur; quia cum respirationem (quæ jam-jam difficilis & præpedita est) amplius & nimis impediunt, non raro in vitæ discrimen adducunt. Insuper his, ut spiritus pneumonici à spasmis suis avocentur, nonnunquam expedit spiritibus aliis in locis molestiam inferre; nam aliquibus ullibi afflictis, ut plurimum ceteri quique perculsi inordinationes suas dimittunt: quapropter *vesicatoria*, *cucurbita*, *ligatura*, & *frictiones* dolorificæ juvamen conferunt; imo ob hanc rationem *vomitória* in medio paroxysmo sumpta profunt. Medendi scopis, quomodo Asthmatici urgente morbi insultu tractari debent, modo designatis, adhuc restat remediorum in eos fines appropriatorum formulas quasdam selectiores proponere.

Primo igitur ad sanguinis ac seri fluxiones sedandas, eorumque superfluitates, à pulmone derivatas, per Diaphoresin, ac Diuresin amandandas, sequentia præscribantur.

R. *Aq. folior. hederæ terrestris* Unc. viij. *Ruta*, *Pulegii*, *Dracontii*, ana Unc. ij. *salis prunel.* Drach. jss. *syrup. Byzantini*, *papaveris Rhaados*, ana Unc. j. misce, f. *Fulapium*, sumatur ad Unc. ij. vel iiij. ter aut sæpius in die.

R. *Radic graminis* Unc. iiij. *Ruscii Brusci* Unc. ij. *Emulæ campanæ* condit. Unc. jss. *hordei* Unc. ss. *passularum solis* Unc. j. coquantur in aq. fontæ. lib. iiij. ad ij. colatura addet *salis prunel.* Drach. jss. edulcoretur, si opus fuerit, cum q. s. *syrup. Byzantini*, aut *Violacei*.

R. *Tinctur. Sulphuris* Drach. iiij. *Dosis* gutt. vj. ad x. *vesperi & primo mane* in cochleari uno *syrup. è succo hederæ*, vel *violacei*.

R. *Faculæ Aronis*, *Bryoniæ*, ana Drach. jss. *flor. Sulphuris* Drach. j. *flor. Benzoin* Drach. ss. *sacchari candi* Unc. j. *liquiritiæ* Drach. ij. f. pulv. sumend ad Drach. ss. vel Scrup. ij. bis in die cum *Fulapio*, vel *Apozemate superiori*; vel.

R. *Pulv. præscript.* Unc. ij. *mellis vel oxymelitis* q. s. f. linctus, capiat hora somni & primo mane circiter cochl. ss. aliis temporibus lambat cum bacillo *liquiritiæ*.

R. *Syrup. de Præssio*, *de Allio*, ana Uac. jss. *tinctur. Croci*, *Castorei*, ana Drach. ij. misce, sumat circiter cochl. parvum in agonibus.

R. Sp.

R. Sp. salis armoniac. cum gum. antmoniac. Drach. iij. Aq. limacum, lumbricorum. ana Unc. iij. Syrup. de prassio Unc. ij. misce, sumat cochleatim repetendo intra iv. vel v. horas.

R. Pulveris de Erysimio vel ex hedera terrestri æstivo sole collect. Unc. j. Oxymelitis simpl. q. s. f. linctus.

II. Hæc de methodo, & medicamentis in paroxysmo Asthmatico requisitis. Indicatio altera præservatoria causæ morbificæ, & totius *πνεύματος ὁμοεισῆς* sublationem intendens, duas habet partes sive distinctos mendendi scopos: qui ambo plerunque in usu adhiberi & complicari solent. Unus horum pulmonis conformationem, si quovis modo læsa aut vitiata fuerit, emendandam, atque alter partium motricium, & spirituum ad eos destinatorum Anomalias tollendas molitur. Utrisque his intentionibus optime satisfiet, si remedia vulgo dicta pectoralia cum Antispasmodicis conjunguntur, atque horum usus cum medicamentis aliis, totius corporis præparationem, & symptomata emergentia respicientibus intercaletur: in quos fines methodus & remediorum formulæ sequentes adhiberi possint.

R. Aloës rosat. Drach. j. ss. flor. sulphuris Drach. j. salis succini Drach. ss. picis liquida q. s. f. pilul. xxiv. sumantur iv. vesperi noctibus singulis, vel alternis aut tertiis. Vel,

R. Gum. ammoniac. & Bdellii in aceto scilicet solut. ana Unc. ss. flor. Sulphuris Drach. iij. L 5. pul.

pul. foliorum erysimi, & satureia, ana Drach. ss. cum s. q. syrup. Diasulphuris vel Oxymelitis scillitici, f. massa, formetur in pilulas exiguas. sumend. iij. omni vesperi. Vel,

R. Millepedarum preparat. Drach. ij. flor. Benzoin. Drach. ss. salis succini Scrup. ij. extract. Elenii Drach. ss. Castorei Drach. ss. croci Scrup. j. Terebinth. Venet. q. s. f. massa in pilulas exiguas efformanda, capiat iij. omni vesperi & mane exceptis purgandi temporibus.

Quod si formula pilularis non arridebit, aut Phamaca prædicta minus juvabunt, sequentia deinde pro pulmonibus ab infarctu liberandis tententur.

R. Sp. gum. Ammoniac. cum sale Ammoniac destill. Drach. iij. Syrup. è succo hederæ Unc. iij. Aq. limacum Magistral. lumbricorum, ana Unc. j. tinctur. croci Drach. ij. misce, sumat cochlear. j. horâ somni & primo mane. Vel,

R. Tinctur. gummi Ammoniac. Drach. iij. Dosis gutt. xv. ad xx. in cochl. j. Oxymelitis, aut syrupi ex hederâ terrestri Vel,

R. Tinctura Sulphuris Drach. iij. Dosis gutt. vii. ad xii. aut xx. iisdem horis medicis, cum vehiculo idoneo.

Pari insuper modo Spiritus alii sale volatili præditi, cumque syrupis pectoralibus, & aquis Cephalicis per mixti, vesperi & mane utiliter præscribi possint.

Loco mixturæ vel Julapii Asthmatici ex aquis destillatis officinalibus sequens magistralis

lis in usum crebri um & multiplicem paretur.

R. Radic. Helenii, Ireos Florentini, Angelica Imperatoria, ana Unc. iiij. Bryonia lib. j. folior, Marrubii albi, hyssopi, satureia, pulegii, heder. terrestris, ana M. iiij. baccarum Juniperi, hederæ recentium, ana lib. j. laur. lib. ss. sem. fennicul. dulc. Carvi, Anisi, Levistici, Aneth. ana Unc. j. cubebæ Unc. ij piperis longi, caryophyl. mæis, ana Unc. j. incisæ omnibus, & contusis affunde cervisiæ Brunsvicensis lib. viij. destillentur organis communibus, liquor totus misceatur, & inter utendum edulcoretur ad placitum cum saccharo, vel syrupo de succo hederæ, vel cum Oxymelite.

Porro loco Oxymelitis, vel syrupi pectoralis cujuscumque vulgaris, ejusmodi medicaminum in Asthmate magis appropriatorum formulæ sequentes præscribantur; atque imprimis syrupus de Helenio ab Horatio Augenio inventus, eoque nomine insignitus; dein à Platero, Sennerto, Riverio, aliisque practictis celebrioribus commendatus hic notari, inque usum crebri um adhiberi debet.

R. Radic. Helenii & polypodii, quer præparat, ana Vnc. ij passularum Corinth. Vnc. ij. Sebesten. n. xv. Farfara, pulmonaria, satureia, calamentha, ana M. j. fol. usnam Magnum Tabaci, liquiritia rasa Drach. ij. sem. urtica, bombacis, ana Drach. jss. coquantur in mulsâ dilutâ, ad lib. jss. & cum sacchari tantundem f Syrupus: sumatur vel per se in forma linctus, aut cochleatim vesperi, & mane, vel addatur cochlear j. dosi aqua destillata aut Apozematis.

R. Rad. Ireos Florentin. Elenii, ana Vnc. ss. Allii excorticat. Drach. iiij. Caryophyl. Drach. ij. Benzoini albiſſimi Drach. jss. croci Scrup. j. incisa & contusa digerantur calide in spiritus vini rectificat. lib. per 48. horas: colatura addo sacchari albiſſime lib. j. pone in ſcutellâ argentea ſuper prunas ardentes, dein liquor accenſus agitetur quouſque flagrabit, dein flamma extincta in ſyrupum abibit. exhibeatur eodem modo ac ſuperior.

Porro huc referri debent decocta galli veteris, à medicis celebribus tum Antiquis, tum modernis pro curatione Aſthmatis tantopere laudata; quæ licet Septalius velut crassa & effœta damnavit, Riverius tamen poſtliminio vindicat; atque ad teſtandam remedii hujus effiçaciam, experientiam ſuam alterius experientiæ opponit. Jura hæc bini generis, viz. cum vel ſine purgantibus, & utriuſque varia & diverſimoda apud Authores practicos Recepta extant; quæ ſingula cum tædio hic eſſet recensere, libet unam aut alteram ſolummodo formulam proponere.

Sine purgantibus exemplum vulgare hoc,
R. Radic. enula & Ireos flor. ana Vnc. ss. folior. hyſſopi, & praffii ſiccat. ana Drach. vj. ſem. carthami Vuc. j. ſem. Aniſi & Anethi ana Drach. ij. liquiritiæ raſa, & paſſular. mundat. ana Drach. ij. præparentur & inſuantur ventri galli veteris, qui decoquatur in aq. fontan. lib. xv. donec caro offibus abſcedat colatura per ſubſidentiam depuretur; liquoris clari doſis.
Vnc.

Unc. vj. cum oxymelitis simpl. Vnc. j. vel si remedium hoc solutivum desideratur, in unoquoque haustu dissolve cassiæ recentis & marmæ. an. Vnc. ss. sumatur per plures dies continuos, quandoque per mensem integrum.

Jusculi hujusmodi purgantis formulam idoneam Riverius præscribit.

R. Radic. enulæ & ireos florentin. ana Drach. jss. folior. hyssopi, tussilaginis, ana M. j. liquiritiæ ras. passular. mundat. ana Drach. ij. sc. cum pinguium n. iiij. sennæ mundat. Drach. iij. radic. polypodii quer. sem. carthami ana Vnc. ss. sem. Anisi Drach. jss. coquantur cum tertiâ vel quartâ parte galli veteris s. a. & fiat Jusculum pro unâ vice mane sumendum, continuetur per xii. vel xv. dies.

E plurimis quæ subsunt Asthmaticorum exemplis, libet hic casus tantum duos rariores proponere, viz. unius qui morbi hujus mere convulsivi, atque alterius qui ipsius partim convulsivi, & partim pneumonici paroxysmis fuerunt obnoxii, historias describere. Vir illustris, procerus, torosus, & antea satis sanus, postquam à casu latus sinistrum solido cuiuspiam allisisset, exinde tunc noxam, & postea labem Asthmaticam contraxit. Enimvero suspicari fas est, nervorum ad præcordia spectantium, plexum quendam juxta consuetum per accidens illud læsum fuisse, proindeque postea à tali causa affectum hunc originem duxisse; viz. ut quibusdam temporibus haud certis, primo.

primo dolor circa locum istum ingravesceret, & subinde statim dyspnœa gravissima, cum spirabilium omnium contentione laboriosâ & diuturnâ insequeretur; adeo ut durante paroxysmo ægrotans in ipso mortis agone verari putaretur. Ad hunc primo accersēbar, postquam per duos dies tali insultu Asthmatico laborans, pene pro deplorato haberetur; cognito tamen pulmones fuisse illæsos, prognosticon nostrum adhuc bene sperare jussit, & statim inito cum aliis medicis consilio, juxta modum sequentem præscribebatur.

R. Spiritus gum. Ammoniacy, cum sale Armoniaco destillat. Drach. iij. sumat. gut. xv ad xx. in cochl. j. Fulapii sequentis, superbibendo cochl. v. repetatur sexta quaque hora.

R. Aq. flor. sambuci, chamomeli, pulegii, ana Unc. iij. aq. limacuum Unc. ij. sacchari Unc. j. misce. Intermediis temporibus capiebat dosim. pul. sequentis cum eodem Fulapio, vel Decocto pectorali.

R. Pul. oculor. canceri Drach. ij. salis prunellæ Drach. jss. salis succini Drach. ss. misce, dividatur in viij. partes pro totidem dosibus.

Vesicatoria, ampla internis brachiis prope axillas applicabantur: enemata quotidie, & frictions crebro adhibebantur. Horum usu levamen subitum ac inopinatum recepit, atque intra paucos dies paroxysmo isto prorsus immunis evasit. Postmodum vero quoties morbi istius velitationem quandam persentisceret, illico spiritus istius dosim largam, cum eodem

codem Julapio ter aut quater in die sumebat; quo remedio præſervationis, modo curationis gratiâ frequenter ſumpto, ſupra biennium Aſthmatis antea habitualis inſultu quovis immani & terribili caruit, ejusdem interea leviores quosdam attactus facile diſſabiles ſubinde paſſus.

Senex perhonorificus, multis magnisque titulis inſignitus, iisdemque omnibus major, poſtquam per aliquot annos unaquaque hyeme tuſſi cum ſputo moderato, & ſatis benigno obnoxius degiſſet: ſub finem noviffimi Autumni, à longo itinere domum reverſus (à frigore uti putabatur ſuſcepto) minus recte valebat: querebatur enim de dolore in medio pectore juxta ſternum excitato, qui veſperi quamprimum lecto incaleſceret ingraueſcens, ſomnum perturbabat & plurimâ nocte valde moleſtus erat; ſine quavis tamen dyſpœâ, aut Aſthmatis ſigno evidenti. Ad dolorem hunc tollendum, & purgatio, & phlebotomia celebrantur, pectoralia & Antiſcorbutica quotidie exhibentur, loco dolenti linimenta, & foci applicantur, ſine magno tamen fructu aut leuamine: nam quæ deinceps alteratio contigit, potius in deterius ceſſit; nam dolori paulo remiſſius habenti, reſpiratio difficilis & impedita ſupervenit, ita ut à primo ſomno aut appulſu ejus ſtatim Aſthmaticus fieret, atque anhelus, & circa præcordia laborans in lecto erectus ſedere cogeretur. Porro hujusmodi dyſpœa, & ſpirabilium agitatio convulſiva non modo quovis veſperi

vesperi redibant, sed indies immaniores facti longius durabant; proinde ut nocte quadam à primo somno evigilans, Asthmatis paroxysmo gravissimo, qui ipsum tantum non interemit, per plures horas afficeretur. Medici longe absentes, quanavis circa mediam noctem desiderati, non ante auroram sequentem advenērunt: interea propter phlebotomiam à Barbitonfore celebratam, Dominus illustris ab ipso sepulchri ore revocatus revixit; deinde vero initis medicorum consiliis, isto die diæta tenuis, & alvi per enema subductio præscribuntur: vesperi & primo mane cepit spiritus gum. Ammoniac, cum sale Armoniaco destillati gut. xii. cum vehiculo appropriato, ejusque usum postea per plures dies continuabat; vesicatoria internis brachiis prope axillas applicabantur; insuper Julapia & decocta pectoralia, eclegmata, enemata, quin & blande cathartica interdum vices suas habuerunt; item phlebotomia post biduum iterabatur. Cum prius pro haustu matutino cervisiæ cum absinthio & cochlearia circiter libram bibere solebat, loco hujus circa horam octavam cepit Elixiris proprietatis Tartarizati gut. xv. cum haustu Caffee ex decocto salvie parati. His remediis paroxysmi Asthmatici de solita ferocia statim remiserunt, in tantum ut cujusque noctis initium & finis satis tranquilla fuerint, circa mediam vero leves circa præcordia perturbationes eum insomnem, & erectum, per horam unam aut alteram detinebant. Medicamenta quædam alia à medicis fuerunt propoli-

polita, aliaque diversimoda ab amicis clanculum oblata, quæ tamen vir Honorabilis aut penitus respuit, aut cito fastidivit; itaque potius quia vergente tunc hyeme, à veris appropinquantis adventu, & auræ agrestis fruitione, citra multæ pharmacie opem, reconvalescentia speratur. Quare è medicamentis supra citatis modo hæc modo illa per vices tantum breves usurpavit, & interdum à quibusque feriari solebat: interim vero licet insultus Asthmatici parum aut minime cum uti prius noctu incesserent, tamen ob pulmones plurimum infarctos, & humorem serosum in pedes delapsum, citatius incedere, aut loca acclivia ascendere, sine gravi dyspnœa, & præfocationis periculo nequibat; namque (dum hæc scribo) deinceps non tam Asthma, aut Phthisis, quam hydrops timetur.

Casus hujus *Ætiologia* ex supra dictis fatis liquet, viz. Asthmatis hujus procatarxis una in pulmone valde obstructo versabatur, proinde ut cum sanguis effervescebat præcordia in petuosius pertransiret, aer ad ipsum ventilandum requisitus non satis uberis copia admitti potuerit; quare ad hunc defectum supplendum necesse fuit pulmones, eorumque organa motiva, in nixus crebriores & vehementiores incitari. Postea dein huic accessit fibrarum pectoris motricium diathesis spasmodica: quippe materies heterogenea unà cum succo nerveo in eas partes descendens, & ad plenitudinem aggesta, primo dolorem, & postea in organis pneumonicis spasmos atroces, &

pe-

periodicos excitavit : jamque diathesi hæc posteriori quamvis cessante (quia scil. materies elastica & spasmodica à terosa illuvie obtunditur, aut obruitur) adhuc tamen procataxis altera manet, alterumque comitem, viz. cacodæmonem seipso deteriorem, sc. hydropem conscivit.

SECT. I CAP. XIII.

De Pectoris Hydrope.

Pectoris regionem Hydrope nonnunquam affici, & certo & multiplici indicio plane constat : namque illud in viventibus aquarum fluctuantium sensus ac sonitus, inque defunctis *εὐτοψία* Anatomica evidentissime demonstrant. Attamen circa morbi hujus causam, & fiendi modum, quibus nempe viis, & quali ritu dispositis, aquarum intra Thoracis specum aggestio primo incipiat, deinsensim augeatur & sæpenumero insensim, donec morbus deploratus evadit continetur, res adhuc in abstruso latet. Si quando hydropis aut Anasarcæ affectus generalis existens, & carnes, & viscerum cavitates, ubique, aut plerisque in locis occupaverit, nihil mirum est, si aquarum istarum illuvies etiam pectoralia occupabit: attamen præterea interdum accidit regionem Thoracicam, aut primo, aut solummodo, inundari, ceteris interim partibus ubique satis sanis, aut secundario tantum læsis.

Circa

Circa morbi hujus ortum, & generationis modum valde ambigitur, undenam & per quos ductus, aquarum illuvies, uspiam intra Thoracis specum reperta illuc perveniat. Authores nonnulli eam desuper, viz. à capite per tracheam descendens, aliique scaturiginem ejus ab infra derivantes, à cavitate abdominis, quandoque item ab hepate vel liene, aquas istas in pectoris cavitatem per vias nescio quas cæcas deferri statuunt. Verum neutra ex his sententiis aut assensum nostrum vindicat, aut elenchum meretur: nullus enim sanguinis, & humorum in corpore transitus perpendens, aut hanc, aut istam commeatus viam agnoscet; quin vero statuere oportet, humorem serosum hydropem pectoris excitantem, illuc pervenire aut specie vaporis, qui à præcordiis & Thoracis parietibus exhalatus, in aquam facile condensatur; vel secundo serum illuc deponitur sub propria formâ, quatenus nempe è valorum, sc. Arteriarum osculis reſeratis, in cavitatem istam exudat. Utrum lymphæductus, aut chyliſeri alicubi aperti, aut disrupti, morbum istum quandoque pariant, mox disquiretur.

Quoad prius, in tantum probabile est, Hydropem pectoris, à vaporibus intra specum ejus condensatis nonnunquam oriri, ut mirum videatur quomodo uspiam secus habeat, aut quispiam à tali affectu immunis degat. Quantum enim vaporis est, quod à sanguine ebulliente decedit? cumque in præcordiis iste insignius detervet, qui fieri potest, quin vapor
copio-

fus in clauſtro hoc, velut ſub Alembico con-
cluſus in aquam condenſetur? Et quidem
non facile erit determinare, cum halitus va-
poroſi intra peſtoris ſpecum ita perpetim ag-
gerantur, quid de iis fiat, quomodo abſu-
mantur, aut exinde foras ablegentur. Pro-
fecto dicendum erit, eos vel Thoracis parietes
penetrare, vel (quod potius videtur) in pul-
monum peros inſinuari, adeoque inter expi-
randum avolare. Utraque ſane via vapores
Thoracici exhalare poſſunt: & forſan ſi alte-
rutra deficiat aut præpediatur, propterea hy-
drops peſtoris accietur.

2. Verum inſuper opinari ſubeſt morbum
hunc etiam modo altero, (viz. quatenus ſe-
rum ſub propria forma è vaſis exudat) inter-
dum contingere. Enimvero in conſtitutione
corporis cacoſymica, aut valde ſcorbutica, u-
bi ſanguis aquoſus & d. bilis ſerum ſuper-
fluum è compage ſua paſſim dimittit, & ab
arteriarum oſculis etiam laxis & patentibus
ubique eiciens circulationis filo excludit, nihil
uſitatus eſt, quam cavitates viſcerum, nec non
& præcordia, imo & cerebrum ipſum illuvie
aquoſa inundari. Perro in tam generali ad hy-
dropen diatheſi, regionem modo hanc, modo
iſtam vel alteram, primo & nonnunquam fere
tantum occupari; quandoque item penetra-
libus intactis, carnes exteriores, ſc. muſcu-
los eorumque interſtitia, ab illuvie ſeroſa inun-
dari.

3. Inter vaſa materiem hydropicam in pe-
ſtoris cavitatem infundentia, lymphæductus,
&

& Tubi chyliferi merito in fufpicionem veniunt. Ad priores quod fpectat, *αυτοψία* Anatomica conftat, ingens horum fatellitium tutos pulmones perreptare, atque ab exterioribus eorum oris citerius latos, verius ductus Thoracicos tendere, iisque laticem fuum, quem à fanguine arteriofo fuperfluum ubique abforbent, maxima ex parte infundere. Si quando igitur hæc vafa obftruantur, aut quoquo modo à múnere fuo defungendo impediantur, neceffe erit aquarum in pulmone aggeftionem fieri; quæ pofttea in pectoris cavitatem decedentes, regionis iftius hydropem excitabunt. Enimvero hac lymphæ in compagem pulmonarem reftagnante, sæpe numero accidit veficulas hydatidas dictas, in extimâ hujus visceris fuperficie excitari; quæ pofttea difruptæ, & aquas in thoracis cavitatem dimittentes, ibidem Ascitem producant. Hujusmodi affectio in ovibus, quando ob tempeftam humidiorẽ, & pascua aquofa ab hydrope gregatim intereunt, paffim cernitur. Et quidem nonnunquam in homine, pectoris Ascitem à tali caufa procedere fequens Hiftoria (cujus fubjectum morbi hujus fpirans exemplum exiftit) plane arguere videtur. Nuper Adolefcens fatis fanus & robuftus venatione, equitationibus improbis, aliisque corporis exercitiis quantumvis immodicis, dudum impune affuetus, tandem in Thorace plenitudinem feu velut inflationem quandem perfenfit: in tantum ut pulmonis latus finiftrum intumefcere, & cor extra locum fuum dextrorfum protrudi;

di videtur : ea namque ex parte pullatio ejus maxime percipiebatur. Postquam in hoc statu aliquandiu perstitit, quodam die cujusdam quasi vasis intra Thoracis cavitatem disrupti sensum habuit, indeque per semihoræ spatium in regione ista humoris velut ab alto in pectoris fundum cadentis, stillicidium non tantum ab eo percipi, sed etiam ab instantibus audiri potuit. Quancquam affectus hujus raritate primo attonitus esset, quia tamen exinde quoad vires, appetitum, somnumque, aliaque naturalia satis recte valeret, mox denovo securus, & medicinæ negligens evasit : postmodum vero à corporis motu, inclinatione, aut agitatione quavis in latere sinistro aquæ intus aggestæ fluctuatio ab ipso persentiebatur; quin etiam ab aliis motus, & sonitus evidentissime, tum tractatu tum auditu percipiebatur. Hinc cum extra dubium fuerit Dominum insignem pectoris hydrope tunc affici, ita verisimillimum videbatur morbum istum ex eo originem duxisse, quod lymphæ ductus ad pulmonis latus sinistrum spectantes prope insertiones suas in ductum chyli terum primo obstructi, ad molem ingentem intumescerent, & postea disrupti humorem suum in Thoracis cavitatem extillarent.

Quando nunc præcordiorum, arcisque adeo vitalis inundatio immineret, tandem vir egregius sibi prospiciendum ratus medicinam adiit, & curationis ergo pharmaca quædam rursus sumit, sine ullo tamen fructu notabili. Deinde Londinum adveniens primo D. D.

Lower sibi prius notum consuluit. Hic Thoracis apertionem quasi unicum remedium proponens D. D. *Micklethwait*, meque in consilii partes adscisci curavit. Dein communi statim omnium consensu lateris sectio decernitur: itaque post factam totius provisionem, chirurgus inter sextam & septimam vertebram cauterium applicuit, & postridie foramini in pectoris cavitatem secto canalem indidit, quo facto statim liquor crassus, ac instar chyli albescens & quasi lacteus effluebat. Hujus prima vice tantum sex circiter uncix detrahebantur, & postridie tantundem. Die tertio cum paulo major quantitas exire sineretur, magno statim languore affectus, & deinde febricitans per diem unum aut alterum male habuit. Quapropter donec temperiem & vires recuperaret, materix istius exitum inhibere, vitum est: postea vero ejusdem evacuatione tantum parca quotidie facta, pectoris cavitatas ferè in totum inaniebatur: adhuc vero canalem cum epistomio in foramine gerit, quo semel nycthemeri spatio aperto humoris usque tantillum emanat; interim stomacho vultu & viribus valens, foras obambulat, equitat, aliaque exercitia prius assueta satis vegete obit. Pharmacia haud multa usus est aut opus habuit. Post sectionem cardiaca temperata, sc. pul. perlarum, Julapia, & quandoque hypnotica, & postea decoctum traumaticum quotidie bis sumendum praescripsimus.

Hac methodo, & medicamentorum formulis
ali-

aliquandiu continuatis, vir insignis temperiem, vires, corporis habitum, imo & pectoris immunitatem recuperare visus erat, usque tamen cannam argenteam in lateris foramine (è quo ichor quotidie effluxit) gerebat: cumque post aliquot menses hâc subtractâ fontanella ista occluderetur, intra pectoris specum ejusdem humoris per sonitum & fluctuationem perceptibilis aggestio fiebat: deinde vero cum recurrente morbo idem recurreret remedium, proindeque lateris apertio decernetur sorte (natura hoc chirurgi munere defungente) ea sponte obveniens, materiæ ad erumpendum aptæ exitum præbebat. Jamque necesse incumbit ad præcavendam pectoris illuviem, foramen istud quasi lacunam constanter patefieri.

Ex his satis constare arbitror, pectoris Asciten quandoque ob vasa lymphica intrapulmonem disrupta exoriri; nec minus dubito quin idem affectus etiam à ductibus chyliferis intra thoracem diffractis excitari possit; attamen hic casus tam raro contingit, ut eum hætenus neque ex propria observatione nec aliorum relatione cognoverim. Porro minime refert talis morbi Ætiologiam inquirere, quia non tantum incurabilis, sed brevi lethalis existit, quia sc. à chyli inundatione præcordia statim obruentur, simulque sanguis & spiritus animales succi nutritii vestigali solito defraudati illico exolventur.

Ex variis hujus morbi causis modo designatis, facile erit differentias ejus colligere: nam
primo

CAP. XIII. De Pectoris Hydrope. 265

primo pectoris hydrops aut affectio simplex & primaria est, regioni huic peculiaris; aut secundaria, sc. hydropi generali superveniens, uti in cachecticis crebro assolet. Secundò hic morbus distinguitur quoad loca affecta, nempe quatenus aqua vel in toto pectore colligitur, vel tantum in altero ejus latere. Tertio quoad materiam in Ascite pectorali aggestam, quæ modo limpida & plane aquosa est, modo crassior, albicans & quasi lactea, qualis in præcedenti historia describitur.

Signa diagnostica satis manifeste hunc morbum produnt: nimirum aquarum fluctuatio tractatione, & corpore inclinato sensu percipitur, ejusque sonitus plane auditur. Porro affecti tussi siccâ & inani plurimum molestantur, nec non dyspnœâ fere continuâ & gravi, præsertim dum loca acclivia ascendunt, afficiuntur: insuper adsunt sitis cum febriculâ, & noctu post primum somnum, propter vapores à calore tunc intensiori elevatos, magna inquietudo, & corporis jactatio. His interdum accedunt cordis palpitatio, pulsus intermittens, aut perturbatus, & crebra animi deliquia. Quoad prognosin, morbus hic sanatu semper difficilis existit, & ex opinione vulgi incurabilis habetur. Et revera si abdominis Ascitæ aut Anasarcæ in toto corpore excitatæ superveniat, deploratus jure censetur; attamen si affectio sit primaria, & corpori alias sano contigerit, de curatione haud protenus desperetur.

Quod ad morbi hujus Therapeiam spectat,

M

indica.

indicaciones primariæ, juxta communem in plerisque aliis affectibus medendi methodum, erunt tres: sc. *curatoria*, *præservatoria*, & *vitalis*.

Prima aquas in pectoris cavitate aggestas quoquo modo evacuandas respicit. Secunda ne subinde nova ibidem illuvies colligatur, præcavet. Tertia vires instaurandas, & symptomata eas lædencia quamprimum tollenda procurat.

Ut primæ Indicationi satisfiat, atque ut pectoris Ascites inanietur, duæ tantum viæ seu evacuationis modi, quibus aquarum illuvies ista educatur, occurrunt: nimirum vel ut pectoris vasa & humorum ductus inaniti lympham istam rarefactam resorbeant, & dein aut sanguinis aut aëris comœatu foras convehant; vel secundo ut per lateris sectionem aquæ istæ in propria specie affatim educantur.

Prior iste modus etsi rarius, quandoque tamen succedit: quod equidem ex propriâ observatione testari possum. Enimvero pulmonum compages, intus spongiosa, & extus porosa admodum, aquis substratis dum quaque diastoles vice immergitur, eas in vaporem conversas nonnunquam imbibit; adeoque vel sanguini remandat, vel cum aëre jugiter expirato ore exhalat. Hujusmodi effectus pro morbo isto sanando ut facilius contingant, subsidia medica hic in usum adhibentur: itaque propter intentionem istam sanguinis, aëris, & humorum ductus quantum licebit inaniri, & vacui servari debent.

CAP XIII. De Pectoris Hydrope. 267
debent. In hunc finem purgantia diuretica, &
diaphoretica mitiora methodice, & per vices
exhibeantur; item remedia Thoracica & expe-
ctorantia locum vendicant; victus sit tenuis &
calfaciens, & ejusmodi quoad omnia regimen
instituitur, quod sanguinem plus exhalare, &
humores quosque superfluos evaporare faciat.
Medicamentorum in hos usus accommodo-
rum libet hic formulas quasdam subjicere.

R. Radic. cheresolij, Ruscii Brusci. polypo-
dii qu. ana Unc. j. folior. eupatorii, Adianthi,
Botryos, hedera terrestris, ana M. j. sem car-
thami Unc. j. radic. Ireos florentin. Unc. ss.
sem. ebuli Drach. v. rad. calami Aromatici
Unc. ss. coquantur in aq. fontan. lib iiij. ad
tertia partis consumptionem, dein colatura ad-
de foliorum senna Unc. jss. Agarici Drach. ij.
mechoac. turbit, an. Unc. ss. santal. citrin.
Drach. jss. rad. galang. minoris Drach. j. ebul-
liant clausa per horas ij. dein coletur, adde mel-
lis opt. Unc. ij. & clarificetur cum ovi albu-
mine, f. hydromel purgans, dosis Unc. vj. ad
viij. mane bis, vel ter in septimana.

Vel, R. Calamelanos Scrup. j. resin. Jalap.
Scrup. ss. Balsam. peru. q. s. f. pilul. iiij. sa-
mantur mane repetendo intra v. vel. vj. dies.

R. Tinctura sulphuris Drach. iij. capiat gut.
viij. ad x. hora somni & primo mane in cochl.
j. mixtura sequenti superbibendo cochl. iij.

R. Aq. limacum, lumbricorum, Raphani
composit. ana Unc. iiij. Aq. è succo baccarum
sambuci fermentat. lib. j. Syrup. è succo hedera
terrestris Unc. ij. misce, f. Julapium.

Vel, R. Tinctur. gum. Ammoniac. vel galbani; exhibe ad gut. xx. vesp̄eri & primo mane cum eadem mixtura.

Vel, R. Millepedarum preparat. Drach. ij. flor. sulphuris Scrup. ij. flor. Benzoin. Scrup. j. pul. sem. Dauci, bardana, an. Drach. ss. Terebinthina Venet. q. s. s. massa, formetur in pilulas exiguas, sumantur iiij. vel per i, & primo mane superbibendo haustutum ejusdem Julapii.

Hora nona matutina & quinta p. m. sumatur haustus aqua calcis viva composit. ad Unc. iiij. per se, vel cum alio medicamine appropriato.

Pro potu ordinario sumatur bochetum sequens.

R. Radicum sarsaparil. Unc. vj. china Unc. ij. lign. santal. albi, citrin. ana Drach. vj. ras. eboris, C. Cervi an. Drach. iij. rad. calam. aromat. Unc. ss. passul. exacinat. lib. ss. liquit. Drach. iij. s. a. infundantur & coquantur in aq. fontan. lib. xij. ad vj. s. colatura.

Olim ante xxv. annos cum Oxonii degerem, ad Juvenem scholarem accersebar, qui per tres hebdomadas de dolore Thoracis, & dyspnœa gravissima vesp̄eri constanter, insuper à corporis motu citiori, aut gressu acclivi supra modum infestante, laborarat: in neutrum latus diu potuit discumbere, verum necesse habuit in lecto supinus usque jâcere, & cum capite erecto; si forsân in latus alterutrum discumbere niteretur, corporis situm istum illico dolor assequebatur; & si forsân

forſan à latere uno in alterum ſe devolveret, etiam dolore ſtatim translato, perſenſit velut aquas è loco in locum fluctuare. Hinc merito Aſcitis peſtoralis ſuſcipio incidit, de quo ut certior fierem, præcepi ut ſupinus ſupra lectum jaccens, caput à margine ejus uſque ad pavimentum reclinari ſineret; illico perſenſit aquæ verſus claviculas decurſum, ſimulque illuc doloris meſtaſin: inſuper hiſi quando à motu, calore lecti aut foci corpus plus ſolito æſtuaret, illico in Thorace tanquam aquæ ſupra ignem ebullientis ſenſum habuit, ſimulque de vertigine, & levi ſpirituum deſectiõne conqueſtus eſt. Quandoquidem ex hiſi rite perpenſis colligere liceret, eum peſtoris Hydrope affectum fuiſſe, inethodum & medicamenta ſequentia cum ſucceſſu præſcripſi.

R. Calamelanos gr. xv. reſin. Jalap. Scrup. ſſ. Syrup. roſar. ſolut. q. ſ. ſ. pilul. iij. cepit mane primo & duodecim habuit ſedes cum magno levamine, dein die tertio ab eodem medicamine tantum quater alvus deſiciebatur, ſed cum majori adhuc fructu; cepit poſtea per plures dies Apozematis diuretiçi & peſtoralis Unc. vj. bis in die, denique ultimo cathartico eodem repetito integre convaleuit.

S E C T. II.

*De Medicamentis Splanchnicis ,
sive quæ viscera imi Ven-
tris respiciunt.*

C A P. I.

*De Ictero ejusque remediis, eorumque ope-
randi modis & Aetiologiis.*

HActenus Thoracis Pathologiam, simulque Pharmaceuticam satis fusè explicavimus, jam proxime sequitur circa imum ventrem ejusmodi penſum absolvere. Verum medicamina ad hanc regionem pertinentia, eorumque operandi modos, & rationes, unâ cum ventriculi & intestinorum Anatomie, in superiori tractatu jam jam maxima ex parte descripsimus: remedia stomachica, dysenterica, aliaque intestinalia, imo & diuretica, una cum singulorum Aetiologiis tractavimus; porro de remediis Hypochondriacis, & Hystericis alibi ex professo egimus. Quod itaque superest, de affectibus Hepaticis tum propriis, tum ei vulgo ascriptis, co-

CAP. I. De Ictero ejusque remediis. 271
tis, eorumque medelis in hac sectione dis-
feremus, attamen in his singulis, circa partem
pharmaceuticam, potius quam pathologicam
plus operæ impendemus.

Morbi præcipui quibus Hepar, ejusque ap-
pendix, implicari solent, sunt Icterus, & Tu-
mor, atque sub posteriori hoc, plures alii affe-
ctus, sc. Obstructio, Inflammatio, Indu-
ratio, & scirrhus accensentur: quibus omnibus
remedia vulgo Hepatica dicta, quæ & magnam
pharmacopœiæ partem constituunt, vulgo de-
stinantur.

Icterus aut per se morbus est, primario in-
cipiens, de quo hic proprie agitur: aut alte-
rius morbi effectus, sive productum; uti cum fe-
bri intermittenti supervenit, quam & sæpenu-
mero judicat, de quo etiam mox obiter dice-
mus.

IctERICA Affectio ex communi plurimorum
consensu exoriri statuitur, in quantum flava bi-
lis, è venæ portæ finibus, in pori bilarii ductus
non omnino, aut non satis excepta, in massam
sanguineam restagnat, eamque viore suo (unde
etiam cutis inficitur) inquinat.

Obstructio ista multis modis, & variis in lo-
cis contingere solet. Quandoque enim fit jux-
ta extremos utriusque generis vasorum, sc. ve-
næ portæ & pori bilarii fines; quorum interca-
pedines ob hepatis parenchyma intumefa-
ctum, aut alias vitiatum, nonnunquam com-
primi, & obturari accidit; quapropter hu-
mor felleus è portæ vasis secretoriis, in vasa alte-
ra exceptoria minime traductus, in sanguinem

272 De Ictero ejusque remedij. SECT. II.
regurgitat. Secundo humoris fellei transitus
interdum in medijs pori bilarii ductibus inter-
cipitur; in quantum sc. horum cavitates ma-
teria aut viscosa, aut sabulosa, & nonnun-
quam lapidea implentur; uti passim cerni-
tur jecinoribus jumentorum, hyberno tem-
pore, dum sæno ac stramine vescuntur. Ter-
tio ex observatione Anatomica etiam constat,
obstructionem Icteri causam nonnunquam in
ipsa vesicâ felleâ, aut in meatu cystico fieri; si
quando enim illa lapidibus impleta bilem non
recipit, aut hic obturatus aut coalescens, bilis
versus intestina descensum inhibet, humor iste
quamvis à sanguine bene secretus, in massam
ejus reflueret cogitur, adeoque morbum re-
gium parit.

Contra receptissimam hanc opinionem, quâ
statuitur Icteri causam plerunque citra vesicam
felleam, aut circa ipsam versus hepatis consiste-
re, Cl. *Sylvius* omnino ultra hanc, viz. in mea-
tu cystico aut ductu communi eam collocat.
Quippe bilis non è sanguine intra ductus he-
paticos secerni, sed in ipsa cysti fellea, ex hu-
more per arterias illuc advecto progigni suppo-
nens; partem ejus maximam per pori bilarii
ductus superius latam, sanguini propter insi-
gnes quosdam usus suffundi, partemque alte-
ram etiam ob fines necessarios, inferius ad in-
testina descendere statuit: quamobrem si po-
steriori hoc emissario occluso, bilis tota sur-
sum in sanguinem evchatur, cum humore isto
nimis saturans à crasi genuina in Ictericam per-
vertet.

At vero ne meatus cystici, aut ductus communis occlusio (cujus neutra facile, aut à levi occasione contingit) ad Icterum quemcumque excitandum minus efficax videatur; idcirco *sive talis obstructio locum habet, sive non, insuper ingeniose supponit* Vir Clariss. *bilem dum in cysti generatur, quandoq; mutationem notabilem subire, propter quam moveatur, & seratur impetuosius, & copiosius, versus sanguinem, cui tamen solito minus permisceatur, sed ipsi duntaxat confundatur, adeoque facilius ab eodem recedat, partesque solidas colore suo inficiat, & tingat.*

Quod autem bilis in Ictero cum ceteris humoribus permisceri, aut intime uniri inepta reddatur; fieri statuit, à spiritu nimis volatili ei copiosius admissio, ipsamque proximae spirituosior em, aliisque immiscibilem faciente. Assertionem hanc binis instantiis confirmat, in quantum sc. *venenum à vipera morsu spirituosissimum, atque potus generosior, sc. vini, aut aquarum ardentium aliquamdiu usurpatus, Icterum accersit.* Insuper hypothese huic fidem astruere nititur, eo quod morbus iste non tantum à medicamentis deobstruentibus, verum ab iis quæ salis volatilis ferocientis vim retundunt, (cujusmodi sunt *decoctum seminis cannabini, item sapo Venetus, cum multis aliis ejusdem farinæ*) curari solet.

Non hujus loci, neque ad propositum nostrum est, ad hanc litem dirimendam descendere, neque temere nunc determinare ausim (postquam tot egregia recentiorum ingenia res fatigavit) utrum bilis revera conficiatur in

274 *De Ictero ejusque remediis. SECT. II.*
cysti fellea, vel annon à sanguine intra hepar,
magnum secretionis organum, duntaxat se-
paretur; fateor posteriorem hanc sententiam
mihi potius arridere. Et quidem hæc serio per-
pendens opinari ducor, icteri causam in eo po-
tissimum consistere, quod bilis in hepate se-
creta, ob vias obstructas non omnino, aut
non satis ad vesicam felleam transferatur, quin
necesse habeat in massam sanguineam regur-
gitare; interea tamen haud inficias imus, af-
fectum hunc (etsi rarius) à meatu cystico, aut
ductu communi obstructis interdum exori-
ri posse. Ceterum in causæ morbificæ par-
tem, & forsân aliquando totum, etiam san-
guinis vitium accedere putamus; quando ni-
mirum ob particulas ejus sulphureas, & salino-
fixas supra modum exaltatas, bilis in cruoris
massa uberius, ac ocius progignitur, quam
per vias ordinarias secerni, aut foras amandari
queat; quare hæc à sanguine cum sero ubi-
que decedens, partibus solidis affigitur, iis-
que tincturam suam imprimit. Et proculdubio
ob hanc rationem est quod venena quædam,
& imprimis viperarum morsus, atque potus
generosior diutine usurpatus, in corpore prius
sano morbum Arquatum inducit, pro cuius
Therapeia interdum phlebotomia, & medi-
camina sanguinem ad rectam crasin reducen-
tia, plus quam deobstruentia prodesse solent.
Porro ob hanc causam esse videtur, quod fe-
bris tertiana intermittens, ita frequenter in
Icterus terminatur; quippe haud suspicari
pocet, postquam in singulis paroxysmis tanta
sanguis-

CAP. I. De Ictero ejusque remediis. 275
sanguinis & humorum agitatio, per frigus,
& æstum, eorumque tanta per vomitum
aut sudorem evacuatio contigerit, ductus he-
paticos quoquo modo obstrui posse; ac vero
sicuti paroxysmi febriles acciuntur, inquan-
tum sanguinis pars sulphurea nimis evecta,
succum nutritivum primo in materiam morbi-
ficam pervertit, & dein accensa eandem ab-
sumit, & exterminat; ita postea cum sal fixus
demum in sanguine una cum sulphure exal-
tatur, ideoque bilis pura pura copiose pregig-
nitur, propter salis fixi vim restinctivam san-
guinis accensio febrilis cessat, ejusque loco
dyscrasia Ictericita succedit. Quemadmodum
autem sanguis ad dyscrasiam sulphureo-salinam
nimis evectus, Ictericum quibusvis ut ut mi-
nime prædispositis accersit, ita in aliis quan-
tumvis prædispositis, viasque bilarias obstru-
ctas habentibus, cruoris sulphur nimis depres-
sum, morbi istius immunitatem parit; enim-
vero cognovi plures cachecticos, & phlegma-
ticos, tamen si hepatis quoad plurimos ejus du-
ctus obstructione & induratione laborarint,
Ictero caruisse.

Circa morbi hujus Aetiologiam, non est
operæ pretium amplius ut disquisitionemus; ad
Therapeiam quod spectat, tres erunt primariæ
Indicationes, quas omnes (siquidem sit potis-
sima, & primo adhibenda fere semper latebit)
simul persequi oportebit. Itaque medendi
intentiones erunt, primo ut ductuum obstru-
ctiones, siquæ forsân aut in poro bilario, in me-
tu cystico, aut alibi circa hepar, vel vasa cho-

276 *De Ictero ejusque remediis.* SECT. II.
ledocha fuerint, aperiantur. Secundo ut sanguis, ne bilem supra modum progignat, aut secretioni ineptum reddat, ad justam temperiem & crasin reducatur. Tertio demum ut vires sustententur, & symptomatis eas præcipue lædentibus occurratur.

1. Ut primæ Indicationi satisfiat, evacuationes catharticæ, tum per vomitum, tum per sedem, quibus bilis versus intestina descensus irritetur, simulque vasa obstructa, magna eorum succussione facta, ab infarctione liberentur, egregie conducunt. Secundo Medicamenta acria, amara, salsa, aliaque incitatione quadam prædita, quæ bilis in hepate aggestæ, & stagnantis motum stimulent, adhiberi debent; huc etiam referre oportet, quæ ex similitudine substantiæ velut signatura, quatenus nempe succo flavo prædita sunt, contra Ictericum juvare creduntur; attamen pleraque ex his quoniam urinas, aut sudorescient, sub eadem qua priora, sc. evacuantium classe, satis apte recenseri possint.

Secunda Indicatio alterantia omnino requirit, medicamina sc. quæ sulphuris ac salis fixi exaltationes sive efferationes deprimunt, atque salis volatilis interim depressi restitutionem promoveant; propter hos fines remedia sale acido, aut volatili prædita, insuper chalybeata adprime conducunt; hinc spiritus salis, vitrioli, succus limoniorum, item spiritus C. Cervi, item stercus ovinum, anserinum, crocus martis, aliaque diversimoda ejus præparata, in Ictero sæpe cum fructu præscribi solent.

Tertia

Tertia Indicatio vitalis vires instaurandas, & symptomata quibus lædantur tollenda procurans, plures & diversimodas medendi intentiones suggerit, quas omnes aut præcipuas speciatim enumerare, & præscribere operis ac tædii immensi foret; quapropter regulas quasdam circa diætam generales, & remedia quedam Cardiaca & Anodyna in hoc casu appropriata subdemus.

Designatis ad hunc modum Indicationibus Therapeuticis, jam proxime incurret quibusque modo propositis medendi intentionibus, medicamenta selectiora, viz. tum simplicia, tum composita accommodare, & remediorum, quæ ad hunc morbum præcipuæ notæ habentur, operandi modos, & rationes explicare. Primo igitur pharmacorum Evacuantium in Ictero appropriatorum formulas proponemus.

1. *Vomitoria.*

Pharmaca Emetica in Ictero recenti; dum viscerum tonus & vires constant, sæpissime juvare solent; quatenus nimirum & ventriculum phlegmatis viscosi saburra in hoc morbo fere semper aggravatum alleviant; insuper & vasa choledocha irritando, atque ductus omnes hepaticos valde succutiendo, infarctiones eorum expediunt, & bilis per vias prius assuetas transitum sollicitant.

R. *Infusionis croci Metal. Unc. ss. ad Drach;*
vj. vini scillitici Unc. j. Oxymel. simpl. Unc.
ss. vomitorium cum regimine sumendum.

Vesperis præcedente, interdum exhibere convenit mixturam sequentem pro facilitanda vomitione præparatoriam.

R. Pul. radicum Asari facula Aronis, ana Scrup. j. Tartari vitriolat. Scrup. ss. Oxymelitis simplicis Unc. j. misce.

R. Sulphuris Antimonii gr. viij. Scammonii Sulphurat. gr. viij. cremoris Tartari Scrup. ss. f. pulvis, detur è cochl. j. panatella.

R. Fol. Asari 9. incisus & contusis affunde vini albi Unc. iij. exprimatur succus, detur mane cum regimine.

R. Gum. gut. præp. gr. viij. Tartari vitriolat. gr. vij. f. pulvis.

2. Cathartica.

Medicamenta purgantia in hoc morbo sive recenti; sive inveterato locum habent: viz. tum ut uberior excrementorum proventus subinde è primis viis subducatur, tum ut vasa choledocha ad excretionem stimulentur.

R. Electuarii è succorosa æm Drach. iij. Rhabarbari Drach. j. salis absinthii, cremoris Tartari, ana Scrup. ss. Syrup. de Rhabarb. q. s. f. bolus.

R. Radic. lapathi acuti præp. Unc. j. Summitatum absinthii pontici, centaurei minoris, ana P. ij. rad. gentian. curcumæ, ana Drach. ij. santal. citrin. Drach. j. coqu. in aq. fontan. lib. jss. ad lib. j. circa finem adde scannæ opt. Drach. vj. Rhabarb. opt. Drach. iij. Agaric¹ Drach.

CAP. II. De Ictero ejusque remediis. 279

Drach. jss. sem. coriandri Drach. ij. vini albi
Unc. ij. efferveſcant claufe per horas ij. dein f.
colatura per ſubſidentiam depuranda : Doſis
Unc. iv. ad vj cum ſyrupi de Rhabarbaro
Unc. j. aq. lumbricorum Drach. iij. f. portio re-
petenda per tres vel quatuor dies continuas,
vel alternos.

In conſtitutione debiliori.

R. Rhei electi Drach. ij. Agarici Trochiſ-
cat. Drach. ſſ. cinnamom. Scrup. ſſ. Linz.
Scrup. ſſ. f. infuſio in vini alb. & aq. Cichorei.
ana Unc. iij. claufe & calide per iij. horas. in
colatura diſſolve ſyrup. de Rhabarbaro Unc.
j. aq. lumbricorum Drach. ij.

R. Pul. Rhabarb. Drach. ſſ. ad Drach. j.
ſalis abſinthii Scrup. j. f. pulvis.

R. Pilul. Ruſſi Scrup. j. extract. Radii
Scrup. ſſ. f. pilul. iv. ſumantur mane cum regi-
mine, repetendo intra iv. vel v. dies.

Tertio ſequuntur *Deſſpilativa*, quæ item
Diuretica, vel *Diaphoretica* exiſtunt, quorum
etiam nonnulla ob ſubſtantiaë ſimilitudinem
ſpecifica habentur: huiusmodi medicamina &
bilis à ſanguine ſecreſionem promovent, ejus-
que ſecretæ, per ductus & meatus in hepate mi-
nus patentibus, tranſitum urgent. Porro interim
ea ſanguinem fundendo, & ſeroſitates & recre-
menta ejus bilioſa aliquatenus per ſudores, aut
urinas amandari faciunt.

R. Elixir. proprietatis Unc. j. ſumat gut. xx.
mane, & hora quinta p.m. cū vehiculo idoneo.

Eodem

Eodem modo tinctura Antimonii, aut salis Tartari, item mixtura simplex in majori dosi saepe cum fructu exhibentur. Pro vehiculis etiam propter eandem medendi intentionem Apozemata, Aqua destillata & Julapia conveniunt.

R. Radic. chelidonia Majoris, urtica urentis, rubia tinct. ana Unc. j. summutatum absinthii pontici, marrubii albi siccatur. Agrimonie, chamadryos, ana M. j. sem. santonici Drach. ij. ras eboris C. C. an. Drach. ij. santali citrini Drach. j. ss. sem. coriandri Drach. ij. coq. in aq. fontana lib. ij. ad ij. adde vini albi Unc. iv. & s. colatura, adde syrupi cichorii cum Rhabarbaro Unc. ij. Aq. lumbricorum Unc. j. ss. f. Apozema, dosis Unc. iv. ad vj. bis in die.

R. Folior. Marrubii albi siccatur. centaurei minoris, an. M. j. rad. gentian. carcuina, an. Drach. ij. cinnamomi Drach. j. croci Drach. ss. incisa ponantur in vitro cum vini albi vel Rhenani lib. ij. f. infusio clausa, dosis Unc. ij.

Huc spectat celebre istud Gesneri Antistericum. R. Radic. urtica majoris lib. j. croci Scrup. j. contundantur probe, & cum vino albo extrahatur tinctura. dosis Unc. ij. mane per iv. vel v. dies.

Huic simile est illud Fr. Joelis. R. Radicum chelidonia majoris incis. M. ij. granorum Juniperi M. j. confusis affunde vini Rhenani lib. j. & extrahatur succus, dosis Unc. iv. bis in die.

Succus Marrubii albi à Dioscoride, & Syrupus ejus à Foresto pro curatione morbi regii valde commendatur.

Loco elixiris, aliorumque liquorum chymicorum, qui ad nauseam evitandam, in quantitate perexigua sumendi præscribuntur, aliis fortiori constitutione præditis electuaria, pulveis, & pilula cum meliori fructu exhiberi possint.

R. Conserv. absinthii pontici, flavedinis Auranti, limonii, an. Unc. ij. spec. diacnema Unc. jss. pul. eboris, Santali citrin ligni Aloes, ana Drach. ss. trochisc. de capparibus Drach. j. de Rhabarb. Drach. ss. salis absinthii Drach. ij. cum s. q. Syrupi de cichorio cum Rhabarbaro, s. electuarium, dosis qu. nucis castaneæ bis in die superbibendo Julapii sequentis Unc. iij.

R. Aq. chelidonia majoris, fumaria, absinthii simpl. flor. sambuci an. Unc. v. Aq. limacum magistral. lumbricorum composit. ana Unc. ij. sacchari Unc. ss. misce, s. Julapium.

Vel R. Rad. Urtica majoris, Angelic. gentian. ana Drach. iv. chelidon. majoris totius M. vj. Absinthii, Tanacetii, Abrotani, utriusque, ana M. iv. cortices exteriores xii. Aurantiorum & iv. limoniorum, lumbricorum præp. limacum, an. lib. j. Caryophyllorum contus. Unc. ij. incis. & contus. affunde vini albi lib. viij. destil. organ. communibus; liquor totus misceatur.

Vel R. Limatura Chalybis lib. j. fragrorum recentium lib. vj. ponantur in olla vitreata simul agitando, & stent per diem, dein adde radicem Rhabarbari Anglicani incis. lib. j. cortic. iv. Aurantiorum incis. affunde vini albi lib. vj. & destil. s. a. liquet.

282 De Ictero ejusque remediis. SECT. II.
quor totus misceatur, dosis hujus prioris
Unc. iij. bis in die post electuarium, vel aliud
Medicamentum.

R. Pulrad. cucurma, Rhabarb. ana Drach.
jss. cortic. radicum capparis rad. asari, ana
Drach. jss. extracti gentian. centaurii, an.
Drach jss. salis absinthii Scrup. iv. sem. na-
sturtii Drach. ss. eruca Scrup. ss. elixir. pro-
prietatis Drach. j. gum. Ammoniac. solut. in
aq. lumbricorum q. s. f. massa pilularis, for-
metur in pilulas exiguas; dosis Drach. ss. ves-
peri, & mane superbibendo aqua destillata
Unc. iij.

Sylvius pro curatione Icteri valde prædicat
decoctum sem. cannabini in lacte, & solutio-
nem saponis, indeque (prout supra innuimus)
hypothesin suam, qua Icteri Ætiologiam à bilis
alienatione potius, quam à meatuum ejus ob-
structione deducit, stabilire nititur.

II. Indicatio secunda sanguinis alterationem
sive æquationem respiciens, quo sc. bilem
modice tantum progignat, & ritè secernat,
ejusmodi medicamina requirit, quæ sulphur
& sal fixum nimis evecta deprimant. In hos
fines, nescio quo casu, aut ductu, pharma-
ca sale volatili prædita, ut lumbrici, limaces,
millepedæ, imo pediculi, quadrupedum &
volatilium stercorea, pro Ictero sanando in
praxin introducta, non tantum ab empiricis, sed
etiam à medicis celebrioribus præscribi solent:
hæc interdum per se, verum sæpius evacuanti-
bus, & deoppilativis adjuncta, præcipuas An-
tiictericorum compositiones ingrediuntur

Fonse-

Fonsēca præscribit *stercus Anserculi* verno tempore collect. & siccāt. etiam *pullorum excrementum album*, quorum utriusque pulvis datur ab Drach. ss. ad Drach. j. in idoneo vehiculo.

R. *Pul. lumbricorum terrestrium præp. Stercoris anserini ana Drach. iij. ebore, santali citrin. pul. an. Drach. ss. croci Scrup. j. f. pulvis; dividatur in vj. partes prototidem dosibus matutinis cum liquore appropriato. Apozemati, & tinctura AntiictERICA superius descriptis, lumbrici terre stres, item stercus anserinum, quin & ovium utiliter addi solent.*

R. *Millepedarum recentium & vivarum n. 30. ad 100. croci Scrup. ss. nucis moscat. Scrup. j. simul commisis affunde Aq. chelidoniae Unc. iij. lumbricorum Unc. ij. f. expressio fortis, & ebibatur: ad hunc modum sumatur primo semel, dein bis in die per septimanam.*

Remedium vulgare, & empiricum apud nostrates est, ut novem pediculi vivi sumatur mane, per v. vel vj. dies, quo remedio (cum alia minus efficerent) plures sanatos audiui: quod certe nullo alio modo juvare potest, nisi quod salem volatilem in sanguine depressum restituat.

Propter eandem juvandi rationem, etiam in hoc morbo flores salis Armoniaci, sales volatiles succini, C. C. fuliginis, item horum spiritus, sæpe magno cum fructu exhibentur.

R. *Pul. lumbricorum præp. Drach. ij. spec. diacur-*

284 De Ictero ejusque remedii. SECT. II.
diacurcum. Drach. j. florum salis Armoniaci
Drach. ss. salis succini Scrup. j. extract. gen-
tian. Drach. j. croci Scrup. j. gum. Ammo-
niaci saluz. in aq. lumbric. q. s. f. massa, for-
metur in pilulas exiguas, dosis iij. vel iv. ma-
ne & vesperi super bibendo Julapii superscri-
pti Unc. iij.

R. *Spiritus C. Cervi cum croco tincti*
Drach. iij. Dosis gut. iv. ad xx. cum aq.
destillata superius descripta.

In hac medicaminum, quibus sanguis dys-
crasia IctERICA emendanda intenditur, classe,
etiam *remedia chalybeata* jure locum vendi-
cant; hæc enim non tam viscerum obstructio-
nes referando, quam sulphuris, & salis fixi ef-
ferationes deprimendo, & cruorem volatilan-
do, in morbo regio, hæud minus quam in alijs
cachexiæ affectibus, insigne juvamen præstant.

Itaque Decocto, item Tincturæ sive infusio-
ni superius præscriptis, ferri limatura, aut pul-
vis ejus (compage minerali quoquo modo re-
soluta) præparatus, aut sal vitriolicus extra-
ctus, commode adjiciantur: enimvero hinc
est, quod *Acidulae* Ictericos prognostico reli-
ctos, interdum usque ad miraculum sanant;
quanquam & hæc præ larga quantitate epotæ,
quatenus vasa omnia permeant, etiam du-
ctus hepaticos quantumvis occlusos aperiant.

Idcirco etiam Electuario, pilulis, & pulve-
ribus, supra præscriptis etiam Chalybis præpa-
rata, modo hoc, modo illud, in debita pro-
portione addantur. Porro syrupus ejus ad
cochlear. j. in Apozematis vel in Aq. destillatæ
antiſte-

CAP. I. De Ictero ejusque remediis. 285
antiictericæ Unc. iij. detur bis in die, item tinctu-
rachalybis ad gut. xii. vel xv. eodem modo cum
fructu exhiberi possit.

Ultimo in loco huic pharmacorum alteran-
tium classi, accenseri debent ea quæ non intus
sumta, sed exterius aut per contactum applica-
ta, Ictericorum urinis adhibita morbum hunc
curare perhibentur.

Quoad prius, remedium apud vulgus satis
tritum habetur, ut *Tincta piscis vivens*, cujus
squamæ & exterior superficies nonnihil flaves-
cunt, Icterici hypochondrio dextro aut ventri-
culo juxta quosdam, & plantis pedum juxta
alios applicetur, unde morbi evanescencia subita
expectatur; hinc licet multi certam medelam
promittunt, mihi tamen aliquoties id ipsum ex-
perto successus defuit.

Icteri curatio altera ad distans, nescio qua
sympathia aut secreto operandi modo fieri per-
hibetur.

R. *Urinam ictericam recentem qua una
vice mingitur, cineru lignorum fraxini ci-
brati q. s. misce & redige in pastam, qua for-
metur in tres pilas æquales, in loco clauso pro-
pe focum aut hypocaustum collocandas; quan-
do pile hæc exsiccatæ indurescent, Ictericitia
evanescet. Hoc ritu morbum hunc invetera-
rum, & multis aliis remediis surdum, felici-
ter curatum novi. Præxi hæc apud vulgus fa-
miliari existit.*

Si effectum hunc plerumque aut sæpius
eventurum pro certo constaret, hujusque ratio
inqui-

286 De Ictero ejusque remediis. SECT. II.
inquiretur ; imprimis supponere oportebit,
consensum sive sympathiam , inter spiritus
aliasque particulas in cruore animato , cum
aliis symbolis urinæ recentis incolis ; quodque
illi pari statim ritu cum his afficerentur. Atta-
men satis constat , sal lixiviale urinæ commix-
tum , sal volatilem prius subjugatum , aut
aliis particulis implicitum , illico manu-mit-
tere ; uti plane cernitur in destillatione urinæ :
quam si per se arenæ calore urgebis , nihil
præter phlegma ascendet ; sin tartari calcem,
aut cineres addas , è vestigio spiritus & sal volati-
lis prodibunt : quapropter administratione
istac empirica adhibita , eodem tempore quo
in urina icterica , etiam in ægrotantis sanguine ,
sal volatilis à salis fixi & sulphuris domino
evadet ; proindeque Ictericæ cruoris dyscrasia
evanescet. Hac etiam ratione innititur cura-
tio altera morbi regii sympathetica , cujus
Phil. Grulingius , & Felix Platerus mentionem
faciunt : sc. *mictionem supra stercus equinum
dum calet, ab Ægro factam. plures ictericos sa-
nasse* ; in quantum sc. urinæ , proindeque sangui-
nis icterici sal fixus , à stercoris recentis sale vo-
latili alteratur , inque crasin debitam reduci-
tur.

III. Indicatio Therapeutica tertia vitalis ,
idoneam victus rationem instituit , & insuper
cardiaca , & anodyna , quibus utrisque sæpe opus
est , præscribit.

Ad priorem quod spectat , alimenta in hoc
morbo plusquam alio fere quocunque medi-
cata esse solent. Etenim vegetabilia , eorumque
partes,

partes , remedia Hepatica vulgo dicta , ictericorum jusculis incoquantur. Hæc etiam loco aliarum carniū è lumbricis aut limacibus (qui morbi regii antidora habentur) confici solent. Porro cervisia, aliique potus ordinarii phar-macorum infusione imprægnantur.

R. *Radic. urtica majoris, fragaria, ana Unc. iij. eringii conditi Unc j. rad. eboris C.C. an. Drach. ij. lumbricos mundatos n. xx. crustam panis albi, maceris Drach. ij. coq. in aq. fontana lib. ij. ad lib. j. coletur per manicam Hippocratis, cui impone spec. diatrion. santal. Drach. ss. f. Jusculum. cujus Unc. iv. ad vj. sumatur bis in die : pro potu ordinario doliolum iv. congiarum impleatur cervisia, cui post fermentationem imponatur sacculus sequens.*

R. *Summitat. absinthii pontici, Marrubii albi siccant. ana M. ij. rad. lapathi acuti siccant. Unc. vj. corticis fraxini, Berberorum an. Unc. iij. cortices exteriores viij. Aurantiorum, & iv. limoniorum, incisa & contusa præparentur s. artem.*

IctERICI plerique siquidem magno languore , & crebris spirituum deliquiis solent affici, etiam remediis cardiacis opus habent.

R. *Aq. mirabilis tenuioris Unc. viij. lumbricorum Unc. iv. syrup. è corticibus Aurantiorum Unc. ij. misce, dosis Unc. ij, vel iij.*

Porro hoc morbo laborantes doloribus nonnunquam valde molestis qui noctu potissi-

288 *De Ictero ejusque remediis.* SECT. II.
mum defæviunt, ac insuper vigiliis sæpe obno-
xii reperiuntur; quapropter etiam Anodyna in
usum adhibenda veniunt.

R. *Aq. mirabilis, lumbricorum, an. Unc.*
j. diacodii, Unc. vj. tinctura croci Unc. ss. mis-
ce, dosis cochl. j. vel ij. sera nocte si quando
somnus deficiet.

R. *Laudani Tartarizat. Drach. ij. Aq. mi-*
rabilis Unc. ij. Syrup. Caryophyl. Unc. j. misce,
dosis cochl. j. eodem modo.

SECT. II. CAP. II.

De Remediis aliis Hepaticis.

HEpar, siquidem colatorii, & juxta
nonnullos, visceris mixtorii munus
obit, raro aut nunquam Atrophix,
aut extenuationi obnoxium repe-
ritur; quin è contra plures ob causas & occasio-
nes quoad molem augeri, & diversimodis inges-
tis, & concretionibus infarciri, ac intumescere
periclitatur. Hinc sanitatis ratio haud levis in
hoc consistit, ut jecur rite conformatum, san-
guinem usque liberè absque tributo, seu vecti-
gali nimio sibi met arrepto, trajiciat.

Profecto multa huic visceri, uti & lieni, &
quidem haud prorsus immerito vitia impu-
tantur: quorum genera præcipua attinge-
mus. Hepar sæpe ac potissimum in his duobus
uno

CAP. II. *De Medicamentis Hepaticis.* 289
uno sc. aut altero solet delinquere : viz. Primo
quod succum nutritium aliis partibus destina-
tum intercipiens proprio impertit usui. Hoc
passim cernitur in pueris Rachitide affectis,
quin & multis aliis vitam desidem & otiosam
agentibus. Olim apud Romanos ars fuit An-
ferem ira pascere, ut hepar in immensum ac-
crescens totum præterea corpus præponderet.
Secundo aliud Hepatis vitium est, quod san-
guinis depravati sæculentias, & recrementa
quæque oblata in recessus suos intimos facile ni-
mis suscipit, eaque retinendo, non modo gran-
descit, sed quoad ductus suos obstruitur; unde
sæpenumero icterus, aut hydrops, quinetiam
tumores, & concretiones præternaturales varii
generis contrahit.

Ad geminum hunc censum plures & diver-
simodi jecinoris affectus referri debent: de qui-
bus singulis pathologias particulares instituere
haud nostri propositi est. Quod spectat ad ge-
neralem hujus visceris pharmaciam, unus erit
principalis medendi scopus, nimirum ut fæcus
ejus quantum fieri possit diminuat, aut om-
nino præscindatur. Itaque hæc duo procurare
oportebit, viz. ne jecur succum nutritium sibi
nimis accipiendo supra modum accrescat, &
ne sanguinis sæculentias retinendo, obstru-
ctionibus & tumoribus præternaturalibus affi-
ciatur.

Utraque hæc visceris hujus delicta, multo
facilius erit præcavere quam curare. Enimvero
prius efficietur, habita tantum ratione ut san-
guis in crasi sua bene constitutus, & circulatione

290 *De Medicamentis Hepaticis.* SECT. II.
libera potitus, & succum nutritium ad partes
& præsertim extimas dispenset, & recrementa
quæque sua ad peculiaria cujusque emissaria
propellens, ibidem deponat. Et quidem me-
dicamina Hepatica vulgo dicta, virtutem
suam per sanguinis lustrationem, potius
quam hepatis emendationem, prius & imme-
diatius exerunt: ista nimirum ejusmodi parti-
culis constant, quæ cruorem subingressæ, cum-
que eo non miscibiles, massam ejus adeo exa-
gitant, inque minutias frangunt, ut coagula-
tionibus & concretionibus quibusque inhibitis,
feculentis & impuritates omnes facile absce-
dant, inque propriis emunctoriis depositæ fo-
ras convehantur.

Remedia enim vero omnia quæ dicuntur
splanchnica, primo in sanguinem operantur,
ejusque partes constitutivas in effervescentiam
quandam incitant, adeoque comminuunt, di-
vidunt, & huc illuc rapidius adigunt, ut efflu-
via vaporosa in habitum corporis, recrementa
serosa in renes, biliosa in hepar, atrabilaria in
lienem, aliaque in alia emissaria quibusque adap-
tata, sine impedimento aut adhæsione seclu-
dantur.

Quapropter eadem pharmaca quæ hepar,
etiam lienem, renes, pulmones, & reliqua vis-
cera in secretionibus suis juvant, & pleumque
diaphoresin & diuresin movent. Si qua unam
aliquam præ alis partem virtute quadam spe-
cifica respicereprehendatur, ideo est,
quia eorum particulae, recrementis intra vis-
cus illud secernendis magis affines, & proin-
de asso-

CAP. II. De Medicamentis Hepaticis. 291
de associatæ, una cum ipsis illuc terantur. Prop-
ter hanc rationem, Rhabarb. curcuma, che-
lidonia major, cum multis aliis, humoris biliosi
adjuncta, facillime ductus felleos petunt, & in
iëtero prodesse solent. Hujusmodi medicamen-
torum energias, & operandi modus supra no-
taviſſimus. Quod ad reliqua Hepatica vulgo di-
cta spectat, primo eorum quæ hepatis accre-
tionem nonnaturalem, dein quæ obstructio-
nem & tumores ejus præternaturales præcave-
re, aut tollere perhibentur, formulas quasdam
breviter subdemus.

1. Contra hepatis accretionem nimiam siue
nutritionem improporcionatam, imprimis
diæta parcior & tenuior, somnus brevior, &
exercitia crebra & moderata conveniunt: qua-
re infantibus & pueris, siquando huic affe-
ctioni uti & Rachitidi obnoxii deprehendun-
tur, ut lac tenue & serosum sugant, nutricum
brachiis quotidie agitentur, & huc illuc ocus
rotentur, aut in curru aut cathedra rapide ve-
hantur, & quam primum pedibus uti ac ince-
dere discant, præscribimus.

R. Aq. limacum, lumbricorum, ana Unc. iij.
Syrupi è cichoreo cum Rhabarbaro Unc. ij. spir.
salis Armoniac. cum gum. Ammoniaco Scrup.
j. misce, sumatur cochl. j. vesperi, & primo
mane.

R. Radicū filicis maris, cheresolii, eryngii con-
dit. ana Unc. j. solior. Agrimonie, lingue cervi-
næ, veronice maris, ana M. j. ras. eboris C. C. ana
Drach. ij. santalialbæ, cirin ana Drach. j. passul.
exacinat. Unc. j. ss. hordei Drach. iij. coquantur

in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura adde Aq. limacum, lumbricorum, ana Unc. jss. Syrupi de cichorio Unc. ij. f. Apozema, sumatur ad Unc. ij. vel iij. in die.

R. Pul. santal. alb. citrin. oculor. cancri, ligni aloes, ana Drach. ss. Satis absinthii Scrup. j. f. pulvis, dosis Scrup. ss. ad Scrup. j. bis in die.

R. Emplastri diasaponis, cerati santalini, ana q. s. f. emplastrum hypochondrio dextro applicandum.

R. Unguent. splanchnici Unc. ij. olei absinthii Unc. j. misce, f. linimentum pro regione hepatis.

Possint hic plura alia medicamenta tum methodica, tum empirica ad Rachitidem usitata referri; verum ad alia festinamus.

2. Remedia ad plerosque alios hepatis affectus dicata, simplicia sunt vel composita. Prioris generis quamplurima ab authoribus quasi in hunc usum peculiarem procreata recensentur. Dicit Heurnius summum Deum hujusmodi remediorum magnam copiam, ob insignem eorum necessitatem mundo intulisse. Ad hunc censum referri solent, imprimis cichoracea omnia, oxalides, oxylapathi, & vegetabilia fere cuncta amarore, & nonnihil acredine (in quibus virtus deoppilativa consistere perhibetur) prædita, uti sunt absinthium, chamædrys, chamæpytis, fumaria, tanacetum, agrimonias, hepatica, lignum aloes, santala omnia, cortex tamarisci, fraxini, radices capparum, cum pluribus aliis, quæ Botanices maximam fere partem constituunt; adeo cum hepar quasi

diva

САР. II. *De Medicamentis Hepaticis.* 293
diva quædam Hæmatosei præficeretur, quam-
plurima in ejus satellitium aut subsidium phar-
maca conferibi solebant.

Sales herbarum fixi, & spiritus mineralium
acidi per destillationem proliciti, jure optimo
ad hunc censum pertinent; utpote qui massam
sanguineam summe exagitant, concretiones
ejus dissolvunt, infarctiones expediunt, ipsam-
que quoad omnes ejus partes ubique permeabi-
lem faciunt.

Chalybeata si hic præteream, chymici pleris-
que me hepati valde iniquum censebunt, nam
siquidem Veneris prærogativa, ita ut amare
cogat, huic visceri vulgo attribuitur, hinc cer-
te expectare licet, Martem ei semper benign-
um fore; quin vero tum ratione, tum expe-
rientia constat ferri præparata, in affectibus
hepaticis, uti imprimis Ictero, & hydrope sæ-
pius convenire; quare hæc & veterum & mo-
dernorum recepta, & compositiones phar-
maceuticas ingrediuntur; qua ratione chaly-
bis præparata, uti etiam acidulæ ferratæ, tum
naturales, tum artificiales, massam sanguineam
purificant, & per consequens affectibus pleris-
que hepaticis vulgo dictis succurrunt, alibi à
nobis satis fuscè ostensum est, ut non opus sit
hic repetere.

Pharmaca ab Authoribus medicis jecinori de-
stinata, in varias classes, imprimis vero in ca-
lida, & frigida, insuper in humectantia, &
exiccantia dividuntur; juxta quod visceris
istius temperies variis modis habere suppo-
nitur; cum revera sanguinis tantum dyscrasia
N 3 est,

294 *De Medicamentis Hepaticis.* SECT. II.
est, quæ ita diversimode peccans, ita variam
medicaminis energiam desiderat. Nec minus
error vulgaris est, quod in æstimandis homi-
num constitutionibus varium cujusque tempe-
ramentum sanguini debitum, hepati imprimis,
uti calido aut frigido, aut alias disposito ascri-
bitur.

In Veterum Antidotariis plures extant com-
positiones officinales in solius Hepatis gra-
tiam designari visæ, cujusmodi sunt *electuariam*
è scoria ferri Rhasis, *crocus ferri Balchusis*, qui
Theriaca mixtus ad affectus hepaticos com-
mendabatur; *species Diatrion Santalon*, *Diarrhodon Abbatis*, *Trechisc. de Rhabarbaro*, *de eu-
patorio*, *de capparibus*, *Diacurcuma*, *Dialacca*,
Syrupus de absinthio, *de cichorio*, *de v. radicibus*,
Byzantinus, cum multis aliis, quorum omnium
formulis, virtutum pro curandis quibusque je-
cinoris morbis, catalogus ingens subjicitur:
his autem posthabitis libet modo juxta recen-
tiorum praxin, pharmacorum quæ de oppila-
tiva habentur species & exempla quædam pro-
ponere.

Itaque pro decocto aperiente.

R. *Radicum filicis, cherefolij, urtica majoris*,
Taraxici, ana *Unc. j.* *felsorum Agrimonia*,
lingua cervina, *veronica*, *Botryos*, *Hepatica*,
ana *M. j.* *santali albi*, *citrini*, ana *Drach. iij.*
rasur. eberris, *Unc. ss.* *cicerum rubr.* *Unc. j.* *sem.*
coriandri *Drach. iij.* *passul.* *Unc. ij.* *coq. in aq.*
fontan. lib. iiij. *ad ij.* *addendo sub finem vini*
albi *Unc. iv.* *f. colatura per manicam Hippo-*
cratis, cui impone *spec. diarrhod. Abbatis*
Drach.

CAP. II. De Medicamentis Hepaticis, 295
Drach. j. chalybis nostri præp. Drach. ij. colatura adde syrupi de cichor. cum Rhabarbaro Unc. ij. Aq. limacum, lumbricorum, ana Unc. j. dosis Unc. vj. bis in die post dosim electuarii sequentis.

R. Conserv. flavedinis Aurantii, limonii, ana Unc. ij. absinthii, sumaria, ana Unc. j. pulv. radicum Ari simplicis, Santali citrini, ligni aloes, radic. capparis, an. Drach. jss. oculor. cancri Drach. j. salis absinthii, Drach. ij. Syrupi de sumaria q. s. f. electuarium, dosis qu. nucis juglandis bis in die superbibendo haustum Apozematis modo descripti, vel aq. destillat. sequentis.

R. Folior. absinthii, centaurii, Tanaceti, Abrotani utriusque, comarum Tamarisci, ana M. iiij. Juglandium virid. lib. jv. lingua avis sive sem. fraxini viridis lib. ij. cortices exteriores 10. Aurantiorum, iv. limoniorum, limacum, lumbricorum præp. ana lib. j. incisis omnibus affunde vini albi lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur. Dosís Unc. iij. edulcorando cum saccharo, vel syrupo idoneo.

Si formula pilulatum magis arridebit, extractum sequens ecphracticum in officinis dictum utile videtur.

R. Tartari albi pellucid. & limatura ferri recentis, ana Unc. iiij. simul terantur in pulverem, dein coq. in aq. fontan. lib. iiij. ad ij. (nonnulli vino albo utuntur.) Colatura adde summitatum centaurii, absinthii pontici, cardui, ana M. j. rad. gentian. Unc. ss. spec. diacur-
cum.

296 De Medicamentis Hepaticis. SECT. II.
cum. Drach. jss. effervescent clause per horas
iij. vel iiij. f. colatura, qualem balnei calorem
evaporet ad consistentiam pilularum, adde-
do si libet Trochi. lb. de Rhabarb. vel specie-
rum hiera picra Drach. ij. dosis Scrup. j. ad
Drach. ss. in pilulas redact. vespers cum vehi-
culo idoneo.

Propter eandem intentionem, viz. ad præca-
vendas, vel tollendas hepatis obstructions,
cervisia medicata purgans, vere & autumno
per plures dies sumenda, à nonnullis valde præ-
dicatur, & à quibusdam quotannis per totam
vitam religiose observatur.

R. Radic. lapathi acuti præp. polypodii
qu. ana Unc. iij. Rubia Tinctorum Unc. ij.
Rhabarbari Anglicani Unc. ij. folior. sennæ
Unc. iiij. epithymi Unc. ij. Santal. citrini
Unc. j. sem. carthami, coriandri, an. Unc. jss.
incis. & contus. s. a. f. sacculus pro iij. con-
giis cervisia, post vj. dies sumatur ad Unc. xij.
plus minus mane, expectando iiij. vel v. sedes
sine regimine.

SECT. II. CAP. III.

De Remediis ad Hydropem Asciten.

Post Icterus, ejusque remedia methodi
ratio ducit jam proxime ad dicendum
de Hydrope; non quia juxta vulgi opi-
nionem, ejusdem visceris culpa hic sem-
per

per oritur ; sed quoniam morbus iste prior diu continuatus , plerunque in hunc definit : quod ita contingit non tam hepatis , quam totius sanguinis vitio ; hic enim , non illud sanguificat. Quare cum hujus massa recrementis bilariis diu referta , & demum à crasi degener , humores etiam aquosos congerit , lètero tandem diathesis hydropica supervenit.

Cum autem tres vulgo statuuntur Hydropis species , viz. *Ascites*, *Tympanites* & *Anasarca* ; duas tantum priores ad Pathologiam splanchnicam pertinentes , in præsentì tractabimus. Et primo ad Ascitem quod spectat , hic morbus quoad materiem & rationem ejus formalem , vel sensum simul plurium indicio manifesto dignoscitur : viz. Abdominis tumor est , ab humore aquoso intra cavitatem ejus contento. Aqua tumorem hunc efficiens , interdum ad diluvium ingens , & quantitatem vix credibilem accrescit. Semel vidi doliolum xv. congiourum capax aquis feminae ab hydropè defunctæ abdomine exemptis impletum. Undenam vero iste humor provenit , item quo ritu , & quibus de causis aggestio ejus in ventre primo incipit , & dein sensim augetur ; quibus denique viis , & quali remediorum hydragogorum virtute ac operatione inde rursus demi & evacuari interdum possit , explicatu difficillimum videtur.

Quoad prius , sc. Aquæ proventum , quidam opinati sunt , eam ab Hepate , aliique eam à liene male affectis , in abdominis cavitatem descendere ; adeoque viscus hoc , aut

illud vitiatum, semper Ascitis causam esse. Veruntamen secus habere, plurimum ab hoc morbo defunctorum Anatomiae manifesto declarant: cum post ventrem inundatum, Hepar, & lien sæpe inculpata reperiuntur. Et quidem hæc viscera haudquaquam illuviei cujusvis scatebræ videntur; utpote nullis quibus aquæ congerantur cavitatibus donata: quapropter Ascitistanquam stagni, aut lacus originem ab humoris cujusdam rivo, aut saltem depluvio derivare oportebit.

Humores intra ductus aut vasa velut rivos, scatentes, sunt imprimis hi tres, viz. *sanguis*, *humor lacteus*, & *lymphicus*. Aquæ depluvium, aut stillicidium fieri possit à *liquore nervo*, qui interdum è fibris & membranis lente, & insensim exudat; atque à *vaporibus* intra corporis specum, aut cavitatem aliquam condensatis. Utrum ex his modis Ascites potius, ac sæpius oriatur, modo disquiremus.

Et primo ad sanguinem quod spectat, extra dubium habetur, serum è massa ejus dissoluta nimis deciduum, uti fluxiones & catarrhos varii generis, ita nonnunquam majores aquarum illuvies, sc. hydropicas excitare: quare cum Anasarca ab hac causa omnino procedat, cumque isti morbo haud statim sanato sæpenumero Ascites superveniat, inferre licebit, utrumque affectum ab humore aquoso, artèriarum osculis ubique effuso induci. Porro non multum improbabile est, sanguinis dissoluti serum, ex artèriæ coeliacæ, & mesentericæ

ricæ finibus quibusdam apertis, in abdominis cavitatem primo & solitarie exudare, adeoque Asciten absque Anasarcâ præviâ inferre; ac ita præsertim si forsan accidat, tumores scirrhosos, ganglia, tubercula, aut aliufmodi concretiones præternaturales circa mesenterium, lienem, hepar, uterum, aut alia quævis imi ventris viscera prius excitari: nam quandoquidem in istis locis sanguinis circulatio præpeditur, ut cruor per arterias eVectus quoquo modo reduci queat, pars serosa è consortio ejus extrusa, in cavitatem decidit. Enimvero ita fieri, experimento hoc à nobis alibi citato evidentissime liquet; viz. si in vivo animali venis jugularibus filo exceptis, & ligatis, sanguinis reductio inhibetur, tota capitis regio aqua intercute, & planè hydropica brevi intumescet. Et quidem sæpius observavi, tumoribus privatis & circumscriptis, alicubi in imo ventris excitatis, Asciten supervenisse: quod certe ob rationem prædictam contigit: quando sanguinis cursu præpedito, pars ejusaquosa brevi extravasatur, humor iste non mere serosus est, sed insuper liquor nutritius, solidis quibusque partibus alendis destinatus, in ventrem profunditur: quare dum hæc regio intumescit, membra extenuantur, & lymphæ Ascite exempta, instar ovi albuminis, à calore inspissatur & albescit.

2. Verisimile est etiam, vasa lactea disrupta, humorem suum in abdominis cavitatem effundere. Profecto Cl. Sylvius à tali causa, morbum hunc sæpissime progigni autumavit.

Et quidem ex vasis lacteis, vel lymphicis, scilicet aut alteris, aut simul utrisque divisis, aut apertis, aquæ aut chyli illuviem ventris imi viscera nonnunquam inundare, prout suspicari fas est, ita sequens observatio id ipsum confirmare videtur. Nuper quidam diu lctericus, ac interea temperatus, ac à potu (ad quem siti minime premebatur) abstinens, Asciten in immensum brevi adauctam contraxit. Post medicamina incassum adhibita, paracentesis juxta Sylvii modum cum acu perforata tentatur; è foramine aqua non lcterica, sed limpida & tenuis copiose effluxit; unde liceat inferre, humorem istum hydropticum non è massa sanguinea profluxisse: tunc enim coloratus fuisset; sed è vasis lymphicis, aut lacteis in abdominis cavitatem extillasse. Vasorum lacteorum; & lymphicorum circa Asciten progignendam rationes, utpote affines, una conjunximus, quia sc. utraque vasa chylum, aut quod ei analogum est, ad commune receptaculum deferunt, & plurimi utriusque generis rami, sive ductus circa viscera imi ventris distribuuntur; interim non improbabile est vasis alterutrius vitium solitarium, quandoque Asciten producere.

Quoad alios Ascitis generandi modos ab initio propositos, vix opinari ducor, tale ventris diluvium, ab humoris nervei stillicidio, aut propter vapores illic condensatos facile exoriri posse: quanquam in Tympanitide forsàn, ubi abdominis cavitas ampliatur, & transpiratio

piratio præpeditur, effluvia exhalare solita, intus coercita in lympham vertantur, quapropter morbo isti Ascites fere semper conjunctus reperitur.

Designatis ad hunc modum Ascitis causis immediatis, sive conjunctis, quæ nimirum videntur esse, vel humor aquosus è vasis sanguiferis, vel lymphæ aut chylus è propriis utriusque ductibus effusus; jam proxime inquirendum erit, circa morbi hujus causas remotiores, viz. ob quas *œσφίς* & quo ritu vasa cujusque generis affecta sarcinas suas in ventris cavitatem deponant.

Primo igitur quod sanguinis pars aquosa in aqualiculum exodat, aut ipse cruor, aut vasa continentia, aut simul utraque in culpa reperiantur, sanguinis vitium est, qui in crasi depravatus, partes constitutivas intra compagem suam haud rite continet, quin ad dissolvendum aptus, serositates suas à mixtione passim rejicit; quas vel foras per urinam aut sudores ablegat, vel intus residere permittens, in carniū poros, aut in viscerum cavitates detrudit. Vasa sanguifera sub secunda ratione peccant, quod nempe illorum fines sive oscula aut nimis laxa, aut prorsus occlusa existunt. In priori statu circulationis sanguinæ filum aut integre & firme continuatur, sed cruoris pars tenuior, & crudior abscedere apta, juxta arteriarum & venarum intercapedines, aut in osculationes, effluere finitur; pariter è contra, cum vasorum quorundam osculis propter tumorem, aut obstructionem

penitus oclusis, sanguinis cursus præpeditur, huic ita coarctato, ut transitus quoquo modo pateat, quod tenue & aquosum est, extravasatur, inque loca vicina amandatur, prout supra ostendimus.

2. 3. At vero Ascites solitarie incipiens, non raro ob vasa lactea, aut lymphica vitata exoritur, quare cum morbi istius, hujusmodi causam sæpenumero conjunctam existere supponimus; inquirendum erit, quot modis, & propter quas occasiones, hæc vasa adeo aperiri aut dirumpi solent, ut liquorem suum in ventris cavitatem effundant.

Primo igitur lymphæductus quod spectat, vasa hæc diversimode in culpa esse possunt, potissimum vero, aut quod juxta origines suas obstructa, aut compressa, humorem non excipiant, aut circa medietates vel fines disrupta cum in aqualiculum profundant; cujusque horum plures sunt causæ, & efficiendi rationes: fieri enim potest, ut materies viscosa eorum principia obstruat, tumores glandulosi, scirrhosi, alique præternaturales eos comprimant, necnon lymphæ exundantis diluvium ingens, quinetiam vehementes corporis motus, aut animi passione eos dirumpant.

Secundo vasa lactea, haud minus quam lymphica, discindi, adeoque liquorem suum in ventris cavitatem effundendo, hydropem Ascitem excitare periclitantur: & quidem pari ratione lædi solent, quatenus eorum ductus intermedi, aut fines, vel à chylo viscidioris hæsi impactio, aut pituita intestinali ob-

struua-

struuntur, vel à tumoribus in Mesenterio adnatis comprimuntur: nam proinde chylus vasorum initia subiens, & transitum non inveniens, imprimis ea plurimum distendit, & postea disrumpit. Plures sunt causæ & occasiones, propter quas humores crassiores & opilativi in vasa lactea propelluntur; nam præter diætam irregularem, & plerunque ex cibis dyspeptis, malum hoc sæpe incurritur à potu nimio, aut exercitiis immoderatis statim à pastu habitis, etiam à potu frigido dum viscera summe æstuant; ita nempe vasorum ductus prius hiscentes subito constringuntur, & postea arctius connivent, propterea ut chylus intra rivos suos coarctatos hærens, eos brevi penitus oppleat, & obturet.

Quod spectat ad morbi hujus differentias, præter eas modo citatas, viz. quod Anasarcae supervenit, vel solitaria accedat; quod etiam hæc multiplex, & diversimoda fuerit, juxta quod vasa sanguifera, aut lymphica, vel lactea, in culpa reperiantur; insuper advertimus quod hydrops Ascites, interdum à mere humore aquoso partes imi ventris implente & distendente procedit; quandoque vero huic diluvio membranarum extensiones, sive inflationes à spirituum incolarum inordinationibus factæ, accedant, adeoque abdominis intumescentiam adaugeant: atque in hoc casu Tympanites quædam Asciti supervenit, prout sæpius è contra hæc illius soboles existit.

Porro in Ascite mere aquosa, quandoque lymphæ intra cavitatem abdominis solummodo flu-

fluctuat, interim ut viscera ei immersa usque integra, & mole sua minime aut parum aucta persistent; interdum vero præter lymphæ in aqualiculo diluvium, sanguis ibidem tarde circulatus, & ferè stagnans, aqua plurimum diluitur; insuper viscerum parenchymata, vasorum & membranarum parietes, ac imprimis glandulæ ubique numerosæ aqua irriguæ madefactæ intumescunt; adeoque ventris tumor ex pluribus velut aquarum stagnis, & contentis paludosis consistens, in molem ingentem asurgit.

Morbi hujus prognosis suspecta semper & mali ominis habetur: nullus enim è plebe est, quin abdominis tumorem pertinacem, summe periculosum, & curatu perdifficilem pronuntiet. Si quispiam hydrope, vel phthisi affici videatur, apud vulgus statim proxima de hærede ejus quæstio est.

Ascites Anasarcæ superveniens (qui ut plurimum à tota massa sanguinea in serositates susa, easque arteriarum osculis in cavitatem abdominis exudante procedit) facilioris curationis, aut saltem melioris spei habetur, quam morbus iste solitarius propter tumores circa viscera, vel propter vasa lymphica, aut lactea disrupta eveniens: quippe prioris affectus tum causa conjuncta, tum procatarctica, sæpe in totum, aut quoad partem tolli solent; verum in altero casu, utraque ut plurimum incurabilis existit. Urina in hydrope Ascite rubicunda, lixivialis, & pauca male significat, quippe indicio est sanguinis massam, sale &

sale & sulphure scorbuticis simul incoctis refertam, in compage sua nimis strictam esse; proinde ut sæculentias non bene secernat, & per cloacas idoneas amandet, quas tamen coacte in ventris cavitatem, quatenus ibidem in circulatione præpeditur, perperam deponit. Enimvero in Ascite, non semper cuor ut in Anasarca dissolutus, sed in crassi sua quandoque nimis compactus existit, ita tamen ut serum falsum poris cutis & viis urinariis denegatum, propter viscerum obstructions intra abdomen exire cogatur.

Si quando in Ascite, à Cathartico exhibito, aquæ copiose cum *scæpiciæ* per sedem evacuantur, indeque abdominis intumescencia quidpiam minuitur, de curatione non desperandum erit; sin vero purgantia parum aut nihil feri vel lymphæ educant, indeque ob fibras nervæ irritatas, inque extensiones sive inflationes viscerum & membranarum (uti crebro assolet) adaectas, venter plus intumescet, & velut tympaniticus evadet, morbi eventum non nisi funestum expectare licebit.

Circa hydropis Ascitis curationem, imprimis considerare oportet quibus viis, & quot modis, aquæ intra abdomen aggestæ, illinc educi, & evacuari possint, quippe per vias tantum possibiles talis evacuatio tentari debet. Atque hic statim occurrit, remedia juxta ordinariam medicinæ praxin pro hydragogis habita, finem istum intendere per *catharsin*, per *diuresin*, per *diaphoresin*, & per *insensibilem transpirationem*: in quibusdam Ægrotan-

tium

tium casibus hac via , inque aliis potius istac , vel alia procedatur : & si nulla ex his possibilis videbitur, aut bene succedit, de paracentesi mature deliberetur. Operæ pretium erit singula hæc pharmacie genera & cujusque rationes , & operandi modum , quantaque virtute hydragoga pollent, expendere.

Primo igitur quod spectat ad Catharsin, alibi ostendimus, à pharmaci irritatione , in ventriculo & intestinis habita , tum viscerum horum contenta & flatus , tum insuper humores tunicis , & glandulis eorum impactos , item in partium vicinarum vasis & ductibus aggestos , commoveri , & partim in ductus intestinales exprimi , partimque in massam sanguineam relegari ; proinde ut tumor abdominis, à partium ejusmodi insarctu , & affectione velut paludosa oriundus , à catharticiis tempestive exhibitis minuatur sæpe , & nonnunquam penitus tollatur ; verum non ita succedit , si quando hic morbus à lymphâ intra abdominis cavitatem fluctuante , vel à membranarum inflatione , sive extensione Tympanitica procedit : quoniam hydragoga aquas ista parum aut minime educunt, & si fortiora sint , pathema hoc *Quædæ* exasperant, & augment.

Cathartica pro *hydragogis* habita , vel sunt *Emetica* vel *Purgantia* ; illa in ventriculo , atque hæc virtutem suam potius in intestinis exerentia , quatenus fibras nerveas immaniter irritant & vellicant , simulque sanguinem , & Aquorem nerveum vi quadam velut septica plurimum

imum fundunt, humores serosos ubilibet impactos succuti, & qua data via copiose amandari faciunt. Utraque varii generis, viz. vel simplicia, vel composita, vel leniora, vel fortiora, tum apud veteres, tum recentiores recensentur; quædam ex iis quæ præcipuæ notæ sunt hic breviter notabimus.

1. *Hydragoga emetica* maxime celebria, sunt *gummi gutta*, *esula* sive *cataputia*, eorumque diversimoda præparata, nec non *Hercules Bovij*, & *pilula lunares*.

2. *Purgantia* sunt *Sambucus*, & *Ebulus*, *Soldanella*, *Gratiola*, *Succus Ireos*, *Elatium*. Cujusque horum aut præparandi, aut componendi, aut exhibendi formulas quasdam & modos breviter designabimus.

1. *Gummi gutta* pharmacum primo Indicum, dein apud nostrates à pictorum officinis ad pharmacopolia translatum, in usu esse cœpit, & ad serosos humores educendos valde prædicatur. Quatenus vero per se exhibitum, stomachum vehementer perturbat, & non raro debilitat, idcirco ut vis effera, & violenter emetica non nihil retundetur, varii ejus præparandi modi excogitantur: omnium optime vere corrigitur, cum spiritu acido, aut cum sale Alcalisato, aut permiscendo & subigendo cum aromaticis.

Hadrianus à Mynsicht laudat magisterium ejus, quod sit *dissolvendo* cum spiritu vini, & dein abstrahendo, & præcipitando cum aqua fontana, item dissolvendo cum spiritu vini vitriolato cumque rosis, ac santalo rubro tincto,

308 De Remediis ad Asciten. SECT. II.
tincto. & dein evaporando: alii præparant cum
funio sulphuris, ad modum scammonii sulphu-
rati, alii in marmore lævigant, imbuendo cum
oleo cinnamomi, aut caryophyllorum, aliisve
chymicis. Mihi potissimum in usu esse solet, so-
lutio ejus cum Tinctura salis tartari facta, cujus
dosis à gut. xv. ad xx. vel xxx.

R Gum. gut. gr. vj. mercurii dulcis gr. xv.
conserv. violarum Drach. jss. misce, f. Bolus.

R. Gum gut. gr. xii. salis absinth. gr. vj.
olei macis gut. j. conserv. rosar. damasc.
Drach. j. f. Bolus. Exhiberi etiam solet cum
Tartaro vitriolat. vel cremore Tartar. & pul.
Rhabarbari.

R. Gum. gut. sulphurati & vitriolati gr.
xv. cremoris Tartari Scrup. ss. extract.
Rhabarb. Scrup. j. olei cinnam. gut. ij. f. pi-
lul. iiij.

Nuper femina Ascite gravissima, æc uti mihi
videbatur deplorata laborans, medicamine se-
quenti per sex dies continuos assumpto, mul-
to melius habuit, & brevi postea integre con-
valuit.

R. Gum. gut. pulv. gr. xii. olei cinnamomi
gut. j. syrupi de spina cervina q. s. f. Bolus, dosis
indies augeatur ascendendo à gr. xii. ad xx.

R. Tinctur. nostr. gum. gut. Scrup. j. Aq.
lumbricorum Unc. j. syrupi de Rhabarbaro
Unc. ss. misce, detur cum regimine.

2. Esulæ, sive Tishymali, cum variæ sint
species, omnesque propter insignem irrita-
tionem ab iis in visceribus factam, per vo-
mitum, aut secessum violentius operentur,
proin-

proindeque serosos humores copiose educant; tamen ob pluriū ex iis vim nimis efferaū, *Esula minor* sere tantum nunc in usu est; ejusque præparata maxime celebria sunt, *corticis radicis ejus pulvis*, & *extractum*, nos etiam *Tincturam* ejus reliquis non inferiore addimus.

R. *Esula cum radicibus* mandat. M. iv. *ligni Aloes, caryophyl. ana Drach. j. contus. coqu. in aq. fontan. lib. iv. ad medietatem, colatur & depuretur per subsidentiam in vitro oblongo, dein liquor clarus evaporet Balnei calore ad consistentiam extracti, dosis Scrup. j.*

R. *Hujus extracti* Unc. β. affunde in *matraccio Tinctur. salis Tartari* Unc. vj digerantur *Balneo arena ad tincturæ extractionem, dosis gut. xx. ad xxx. cum vehiculo idoneo.*

R. *Pul. radic. esulae gr. viij. ad x. cinnamomi Scrup. β. salis Tartari gr. viij. simul tere in mortario vitreo, detur per se, aut cum additione conserv. aut Syrupi idonei, f. Bolus, aut Pilula.*

2 *Præcipitatum mercurii cum sole, sive Hercules Bovij*, quod ab Authore pro sanandis hydropicis summo opere prædicatur, à nobis in tractatu priori, capite de vomitoriis describitur, ejusque ibidem parandi, & operandi modus, ac Ætiologia traduntur. Pharmacum hoc quatenus acrimonia sua fibras stomachicas insigniter vellicat, & ob particulas mercuriales & salinas sanguinem fundit, vomitionem atrocem ciet, proindeque serosos humores in cavitates viscerum violenter expressos, ejici facit.

3. *Pilula lunares* dictæ, pariter ob particulas argenti vitriolicas cum aliis menstruis salinis aculeatas similem effectum producant, sc. viscerum fibras plurimum corrugando, serosos humores in eorundem ductus fortiter exprimi, & evacuari cogunt.

Solutio Argenti in aqua stygia facta, & bene depurata, parum evaporando in Chrysallos elegantes redigitur; qui per se (aut sale nitri ad ferociam vitrioli lunaris retundendam adjecto) cum mica panis in pilulas formantur: dosis pilula modo unica, modo dua, aut tres pro ratione operationis, & virium tolerantia. Hujusmodi pharmaca in constitutione robusta, & visceribus adhuc firmis, & beno confirmatis, cum fructu interdum exhibentur; corporibus vero teneris, aut cachecticis, vix unquam commode, & raro impune sumuntur.

Hydragoga mere, aut potissime purgantia, vel sunt mitiora, uti *sambucus*, *ebulus*, *soldanella*, & *succus Ireos nostratis*, quæ rarius per se exhibita, acriorum stimulis indigent, eorumque vice versa ferociam nimiam retundunt; vel sunt fortiora, uti *Gratiola*, *Jalapium*, & *elaterium*.

Sambuci & *Ebuli* semina, sive grana siccata in pulverem rediguntur, qui ad Drach. j. pondus exhibitus, serosos humores per sedem blande educit. E succo baccarum utriusque fermentato, *Aqua* & *Spiritus* destillantur, item *Rob*, & *Syrupus* conficiuntur; quæ cum multis aliis vegetabilium istorum præparatis, ad affectus omnes Hydropicos valde prædicantur.

Soldanella, & *gratiola* in nostro hoc seculo
rarius

CAP. III. *De Remediis ad Asciten.* 311
rarius per se in usu sunt, nec quidem medicamina ulla ex istis simplicibus elegantia, & valde efficacia parari solent; quorundam aliorum hydragogon, ac imprimis Apozematum compositiones sæpe ingrediuntur.

Succus Ireos nostratis pharmacum utile est, & quia pro pauperibus facile parabile, pluris æstimandum: datur à Drach.vj. ad Unc.jij. vel Unc. ij. aut per se in vehiculo idoneo, aut cum aliis appropriatis. *Jalapium* contra omnem hydropem medicina notissima, & satis vulgaris est. Unusquisque è plebe morbo eo laborans, statim radicis Jalapii pulveris quantum denario constabit, cum parum Zinziberis vino albo permixtum assumit; idemque remedium aliquoties per intervalla repetitum effectus desideratus non raro sequitur.

Elaterium hydragogon potentissimum jure habetur, utpote quod fibras splachnicas gravissime irritans, ac insinuat sanguinem & humores virtute quadam velut septica fundens, quicquid viscerum, membranarum, vasorum, tunicæ, nec non glandulæ, & carnes serositatum in se continent, in stomachi & intestinorum cavitates expui cogit: à quo pharmaco feliciter operante, abdominis detumescencia nonnunquam succedit. Profecto *Armamentaris empirici* hoc præcipuum contra *Asciten* quamcunque telum est; quo tamen passim utentes, sæpius ad patientis noxam, quam emolumentum exhibent; dosis à granis iij. ad x. vel xv. sumitur vel per se, additis duntaxat Aromaticis correctivis, vel cum aliis hydragogis, in forma *pulveris, pilularum* aut
Electua-

312 De Remediis ad *Asciten*. SECT. II.
Electuarn. *Tinctura* & *essentia* ejus extrahuntur
cum spiritu vini, aut cum tinctura salis Tartari.

Hæc sunt præcipua hydragoga simplicia, è
quibus rite præparatis cumque aliis adjectis com-
posita, multiplicia, tum officinalia, tum magi-
stralia conficiuntur, & passim in usu sunt; quin
& alia quamplurima, pro re nata extempore
præscribi possint. Ex iis formulas quasdam pau-
cas selectiores, ac imprimis quæ sub specie *potus*,
pulveris, *electuarii*, ac *pilul.* sumantur, hic sub-
demus.

R. *Rad. ebuli*. Ireos nostratis, ana *Unc. i* ss.
folior Soldanella, *gratiola*, ana *M. j.* *radicum*
Asari, *cucumeris Asinini*, ana *Unc. ij* *radic.*
galanga minoris *Drach. vj.* *Jalap. select.* *Unc.*
ss. *elaterii* *Drach. iij.* *cubebarum* *Drach. ij.* *m-*
cisis & *contusis* affunde spiritus vini tenuioris
Tartarisati lib. iij. digerantur clausæ in furno
Arena per duos dies, f. colatura clara, quæ per
subsidentiam depurata, detur à cochl. *ij.* ad *ij.*
cum vehiculo idoneo.

R. *Elaterii*, *Soldanella*, *Zinziberis*, ana
Scrup. j. *galang.* *caryophyl.* *cinnamomi* ana
Scrup. ss. *salu Tartari* *gr. xv.* f. pulvis pro dua-
bus dosibus.

R. *Pul. radic. Jalap. select.* *Drach. j.* *Zinzi-*
beris *Scrup. j.* *cremoris Tartari* *gr. xv.* f. pulvis;
detur in haustu vini albi.

R. *Rhabarb. pul.* *Scrup. j.* *elaterii* *gr. v.*
Tartari vitriolat. *Scrup. ss.* *spica* *gr. iij.* cum
Syrupo de spina cervina f. *pilul. iv.*

R. *Pilul. Aloephangm.* *Drach. ss.* *elaterii*
Scrup. ss. *olei caryophyl.* *gut. iij.* f. *pilul. iv.*

Pilulæ

CAP. III. De Remediis ad Asciten. 313

Pilulæ Hydropicæ Bontii dentur à Scrup. ſſ. ad Drach. ſſ. Ad hunc modum parantur.

R. Aloes opt. Drach. iſſ. gum. gut. parat. Drach. iſſ. Diagridii correct. Drach. j. gum. Ammoniac. ſolut. Drach. iſſ. tartari vitriolat. Drach. ſſ. f. massa quæ formetur in pilulas.

Electuaria quædam hydragoga nunc paſſim in uſu apud præcticos celebrantur, cujuſmodi imprimis ſunt unum à Cl. Sylvio, ac alterum à Zwelfero deſcriptum. Nobis hoc ſequens arridet.

R. Reſin. Jalap. Drach. ij. tartari vitriolat. Drach. j. extract. rhabarb. Drach. ij. eſula Drach. iſſ. rad. galang. minoru Drach. j. iterum terc. ultimoque adde conſerv. flori Ireos noſtratiſ Unc. iv. ¶ cum ſ. q. ſyrupi e floribus perſicorum ſ. electuarium, doſis Drach. ſſ. ad Drach. jſſ. vel ij.

Poſſim hic multa alia hydragoga purgantia citare, aut deſcribere, verum Cathartica Asciten non ſemper curant; imo sæpe exacerbant, & (ſi diutius eiſdem inſiſtitur) incurabilem reddunt; hinc ut neceſſe fuerit, pro hoc morbo ſanando ad alia remediorum genera recurſum habere. Itaque jam proxime inquiramus utrum diuretica hic proſint, nec ne?

Et quidem facile quiſpiam exiſtimet, medicamenta urinas moventia, propter aquas è quocunque loco, aut corporis ſpecu educendas, plurimum conferre. Revera hæc Anaſarcam frequenter ſanare, & præ aliis quibuſque remediis juvamen præſtare, experientia ſatis crebra liquet; vide-

314 *De Remediis ad Ascitem.* SECT. II.
videamus igitur quid pro abdominis cavitate
clutriaada efficiant.

Super hoc imprimis constat, nullum ad re-
nes à flagno Ascitico, quamvis vicino, ductum
immediatum patere; sed quicquid aquarum
hinc inde transfertur, necesse erit primo in
massam sanguineam resorberi, & deinde è sinu
ejus in cloacam urinariam effundi: at vero
quantulum est, quod venarum oscula, circa
viscerum superficies (si forsàn omnino patent)
dehiscencia, excipere possunt: atque hoc uni-
cum diuretica efficere queunt, ut sanguinem
fundendo, ejusque serositates ad renes copio-
sius pellendo, ipsum adeo inanitum aquas in
ventre fluctuantes ad se allicere faciant; inte-
rim haud minus periculum est, ne diuretica
intempestive exhibita, dum cruorem nimis
fundunt, serum abscedere coactum, in As-
citis nidum, plusquam in renes adigant, adeo-
que ventris diluviùm augeant potius quam tol-
lant. Enimvero ita interdum evenire; obser-
vatione crebra mihi satis compertum est; qua-
re cum diuretica ad Ascitem curandam præ-
scribuntur, à tali effectu contrario summopere
cavendum erit. Profecto ob hanc rationem
est, quod remediis hydropicis (ex veterum
Authoritate & praxi per experientiam in-
venta) adstringentia, & corroborantia sem-
per admiscantur; non quod talia Hepa-
tis Tonum (uti vulgo dicitur) confir-
mant, verum sanguinis crasin sive mixtio-
nem, ne fusione nimia penitus dissolvatur, præ-
servent. Itaque in Ascite quæ propter visce-
rum &

rum & vasorum compages, ac imprimistunicas, glandulas, ipsasque fibras, earumque interstitia ab humore seroso infarctas, proindeque summe intumefactas, potissimum aut ex parte contingit, quemadmodum Cathartica, ita & diuretica conveniunt, & non raro cum fructu sumuntur; in quantum sc. horum usu, massa sanguinea (sero ad renes copiosius derivato) inanita, aquas istas juxta ipsorum oscula ubique stagnantes, facile in se recipit, & versus cloacam urinariam convehit: verum è contra in mera Ascite, ubi viscerum texturis à seroso infarctu immunibus, aquarum illuvies ventris cavitatem inundat, diuretica aut frustra, aut incommode exhibentur; quatenus nempe nihil è ventris stagno exprimunt, & sæpissime cruorem fundendo, aquas illic instillari aptas impetuosius adigunt.

Diuretica in Ascite non omnia cujusque generis ex æquo conveniunt, neque indifferenter exhiberi debent; quippe observare est morbo isto affectos, plerunque urinam paucam, rubicundam, & quasi lixiviale reddere; quod equidem indicio est, sanguinis crasin à sale fixo & sulphureo exaltatis, & simul combinatis, nimis strictam in iis existere: proindeque serum ejus intra renes haud debite secer-
ni; quod tamen circa viscerum obstructorum anfractus exiit, adeoque in ventris cavitatem deponitur. Quapropter in hoc statu, ad urinas ciendas ea tantummodo propinare oportebit, quæ sanguinis constitutionem ita
O 2 resti-

316 *De Remediis ad Asciten.* SECT. II.
restituunt & emendant, ut salis fixi & sulphuris enormatibus sublatis, pars serosa intra renes separari, & uberius amandari possit; in quem finem, non acida, aut lixivialia, verum sale volatili prædita destinantur. Nam sæpius observavi in ejusmodi ægrotantibus, cum spiritus salis, aliaque mineralium stigmata acida, cumque salis Tartari, genistæ, aliorumque deliquia, aut solutiones, noxæ potius quam commodo extitere, succum plantaginis, Beccabungæ, aliarumque herbarum sale volatili abundantium, nec non Millepedarum expressiones plurimum juvasse: propter eandem rationem, sal nitri summe purificatus, five Chrysellum minerale non raro insigniter prodest. Medicaminum in hunc usum accommodorum formulæ in tractatu priori nostro extant, ubi sc. Diureticorum, quibus tum sal volatilis, tum sal nitrosus, pro basi est, exempla describuntur. Porro huc referri debet experimentum notabile, quo *Johannes Angelus Asciten* à causa calida sæpius curatam assent, quod etiam medicamentum Medicus experientissimus *D. Theodorus Mayerne* in simili casu præscribere & magnificare solebat: sc.

R. Succum plantaginis & hepatica, & imple ollam terream usque ad summum, quæ cooperta & exacte clausa ponatur in furno calido, pane extracto, & fiat ignis in lateribus ollæ debilis, ad calorem furni sustinendum, post coctionem liquor coletur, & cum saccharo dulceratus potetur mane & sero, & curat: ad hujus imi-

CAP. III. De Remedij ad Asciten. 317
jus imitationem , sæpe cum successu , modo sequenti præscripti.

R. Folior. plantaginis virentium M. iij. Hepatica, Beccabunga, ana M. ij. simul contusis affunde Aq. Raphani composit. tenuis , aut alterius magistralis appropriata lib. ss. j. expressio fortis, dosis Unc. iij. ter in die.

Diaphoretica licet in Anasarca potissime , in Ascite tamen , aut nullius , aut rationis usus existunt : quippe intempestive adhibita , sine ullo juvamine magnam sæpe ægrotanti noxam afferunt ; quatenus nimirum sanguinem excalfaciendo , aquas in ventris cavitate fluctuantes æstuarè , & velut ebullire faciunt : propterea ut spiritus & humores à vaporibus exinde elevatis valde perturbentur : adeoque functionum omnium inordinatio consequatur , ipsaque viscera velut elixata plurimum lædantur. Porro à diaphoresi ita perperam instituta , cruor in fusionem , & seri præcipationem coactus , ipsum amplius in Ascitis nidum deponit. Quod igitur nonnulli fodus & linimenta ventris tumidi aqualiculo applicanda , & Balneationem præscribunt , laborantibus fere semper in deterius cedit ; nam præter febricitatem , cephalalgiam , vertiginem , spirituum deliquia , aliaque cerebri , & cordis mala symptomata ita sæpissime excitata , etiam venter exinde plus intumescit ; in quantum sanguis agitato & fusus , serum ibidem amplius deponit , quinimo & vasorum ora proinde magis laxantur , & aperiuntur , ut aquas è massa sanguinea abscedere aptas prom-

318 *De Remediis ad Asciten.* SECT. II.
ius extillent. Remedia autem quæ prope loca
affecteda (cum citra paracentesin morbi curatio
intenditur) maxime cum fructu adhiberi solent,
sunt *Enemata* ac *Emplastra*.

Priora absque totius massæ sanguineæ fusione
(quam Cathartica fortiora cient) serum è vasis
& glandulis intestinorum ac mesenterii proli-
ciunt, quæ proinde inanita lymphas extravasa-
tas aliquantulum imbibunt. In hunc finem Cly-
ster sequens, à nobis in hoc casu præscribi solitus
egregie convenit, quatenus nempe una fibras in-
testinales vellicat, atque serum à sanguine imbi-
bitum, aut in eo prius contentum, versus renes
prolestat.

R. *Urina hominis sani* & *vinum bibentis lib.*
j. Terebinth. Veneta cum vitello ovi solut. Unc.
jss. Salis prunella Drach. jss. f. enema, repeta-
tur quotidie. Emplastra nonnunquam in As-
cite juvamen conferunt: illa tamen ejusmo-
di sint quæ virtute quadam restrictiva, & con-
fortativa viscera corroborant, & vasorum
ora, ne serositates expuant nimis, con-
stringunt: in hunc finem *emplastrum Diasa-*
ponis sæpe cum fructu ventri tumido applicare
soleo. Vel.

R. *Emplastri de minio, Paracelsi, ana q. s. f.*
emplastrum abdomini applicandum. Si quando
hic morbus cum Tympanite complicatur, aliis-
modi epithemata conveniunt, prout inferius de-
clarabitur.

Magnum & præsentissimum Ascitis reme-
dium est, ut *Paracentesi* facta aquæ extrahantur:
quæ tamen administratio haud sæpius mor-
bum

buni curat, quam patientem interimat; quapropter summa cautione opus est cujusmodi affectis & quo morbi tempore adhiberi debet: cachecticis, & diu invaletudinariis, in quibus viscerum conformatio & temperies prorsus vitiantur, frustra erit ex Aqualiculo perforato lymphas elutriari; nam exinde statim spiritus fatiscunt, atque vires exolvuntur; quin & propediem humoris morbifici nova illuvies succedit. Porro qui prius *ἐν πολλοῖς χρόνοις* & quoad partes quasque alias satis sani, à causa quadam magna evidenti in Afciten incidunt, uti paracentesi non primo statim tentare, ita nec diu nimis, si requisita fuerit, eam differre oportebit: etenim mora longiori viscerum, dum aquis immersa, & velut elixara diu perstant, vitiositas inemendabilis contrahitur.

Paracenteseos administrationem, sive modo ordinario, sive *Sylviano* per acum perforatum fiat, non opus, imo extra propositum nostrum erit hic describere; *ἐν πολλοῖς χρόνοις* hanc utpote periculosam cum medici raro præscribunt, his sæpissime inconsultis, Agyrtæ, ac empirici eam temere ac insauiste aggrediuntur: libet hic coronidis loco Afcitis veræ, ac immanis absque paracentesi nuper curatæ, historiam subjungere.

Femina Juvenis Mercatoris uxor, tenuis & procera, cum infantem suum lactaret, ad lac augendum interdum & noctu cervisiam modo simplicem, modo lacteatam immodice ingerebat. Postquam hac mala victus ratione

320 *De Remedii ad Asciten.* SECT. II.
per sesquimensuram usa fuerat, Asciten, cujus initia minime advertibat, brevi immanem contraxit; quippe abdomen aqua intus fluctuantem gravidum, valde intumescerebat, ejusque moles cum è latere uno in alterum se devolveret, extra ilia & reliqui corporis oram concidebat: interea membrorum omnium carnes valde absumebatur, ut non minus tabida simul, ac hydropica videretur.

Infante ablactato, & meliori victus ratione instituta ad medicinam se contulit, cepitque imprimis hydrogoga leniora tum Cathartica tum diuretica, absque ullo tamen commodo; quin à purgatione omni semper deterius habuit. Hanc postea curæ nostræ commissam, & pene deploratam methodo sequenti tractabam.

Cervisiæ & liquoris cujusque potulenti (pharmacis exceptis) usu fere in totum interdicto medicamenta hæc præscribo.

R. *Foliorum plantaginis, Beccabunga, Aparines, an. M. iv. simul contusis affunde Aq. lumbricorum & Raph. composit. an. Unc. iij. f. expressio, cepit bis in die, viz. hora viij. matut. & v. postmer. Medicamenti hujus usum diu continuabat, sed compositionem subinde variabat, mutatis modo herbis, modo liquore is contusis affundendo.*

R. *Tinctura salis Tartari rubicundissima Unc. jss. cepit gut. xx. hora somni & primo mane in cochlear. ij. Julapii sequentis, superbibendo cochl. vij.*

R. *Aq. flor. sambuci, saxifragia, ana*
Une.

CAP. III. De Remediis ad Asciten. 321
*Unc. vj. aq. Limacum, Lumbricor. Raphani
composit. ana Unc. ij.*

Super abdomen gestabat emplastrum ex em-
plastro de Minio, & oxycroceo.

Enema sequens adhibebatur primo quotidie,
postea diebus alternis aut tertiis.

*R. Urinæ hominis sani lib. j. Terebinthinæ
soluta cum vitello ovi Unc. iiss. sacchari Unc. j.
salis Prunellæ Drach. j. f. enema.*

Horum usu constanti, intra sesquimensura
venter detumuit, sed carne indies contabescen-
te Phthisis metuebatur. Quare hujus præcaven-
dæ gratiâ rus profecta, lac asininum bibebat; cu-
jus nutrimenti, & auræ purioris beneficio, me-
dicamina usque prædicta assumens, intra tres aut
quatuor septimanas integrè convaluit, & etiam-
num vivit, valetque.

SECT. II. CAP. IV.

De Tympanite.

T*ympanites* vulgo, etsi minus proprie,
hydropis species habetur, à quo ta-
men censu, *Prosper Martianus* Hip-
pocratis testimonium allegans, tum
morbum illum, tum *Anasarcam* rejicit.
Verum prior iste Abdominis regionem infes-
tans,

flans, inque molem attollens, jam proxime post *Asciten* (cui nonnihil affinis est) in considerationem venit: ubi primo occurrit, affectum hunc, prout curatu, sic etiam cognitu difficillimum existere; nam licet exterior ejus species, sc. ventris tumor subdurus, renitens, & à pulsatione instar Tympani sonitum edens, sensuum una plurimum iudicio evidentissimè percipiatur; attamen quæ sit materies morbifica tumorem istum inducens, quomodo in ventre aut progignitur, aut aliunde illuc advenit, plane nescitur: ideo Tympanitici quasi vento reuera gravidi, conceptus sui *viæ* & modum, & tempus ignorant. Profecto morbi hujus naturam, & causas idcirco latere arbitror, quia cum prima ejus initia non advertantur, subito in immensum accrescit; adeo ut affecti vix prius se ægrotare sentiant, quin pene incurabiles fiant. Dein Tympania, statu ejus peracto, in *Asciten* degenerans, seu potius hanc sibi consciscens, naturam suam amittere videtur: & quidem post obitum, inspectio Anatomica vix quidquam magis in cadaveribus à Tympania, quam ab *Ascite* defunctorum detegere solet. Quod autem plerique Auctores medici, affectum hunc à flatibus intra abdominis cavitatem conciusis, excitari facile pronuntiant, animo veritatis avido minime satisfacit; quoniam omnino improbabile videtur, flatus in eo loco tam subito, & copia tam ingenti produci; aut si producerentur, tumorem adeo durum, immobilem, & constantem excicare posse.

Porro inter ipsos, de morbi sede, ubi status concludi supponitur, non facile convenit; statuunt enim nonnulli, locum hunc in peritonæi concavo, atque ab intestinorum, aliorumque imi ventris viscerum superficie convexa determinari; quomodo autem tanta aggeries ventorum ibi colligatur, nulla ut opinor ratione, exemplo, aut parallela instantia declarari potest. Præterea si ita res haberet, multo facilius punctura, quam Ascites paracentesi sanari potuit; quod tamen nunquam audivimus factum. Refert Helmontius à paracentesi in quodam hydropico flatum putidum editum; repente abdomen fidisse, & virum quamprimum interiisse. Verum Platerus, & Smetius, Authores nihilominus fide digni, se deprehendisse asserunt, *in quibusdam qui Tympanitici putabantur, post mortem sectis, nullum flatum è ventris cavo erupisse, nec ventrem subsedisse, sed intestina præsertim tenuiora, adeo flatibus distenta, & convoluta profuissse, ut in eundem ventrem amplius repant nequirent.*

At vero, neque hæc observatio mihi argumento est, morbi (de quo agimus) causam intracavitates intestinorum subsistere, atque flatibus ibidem aggestos, sæpius aut potissime, ventris intumesceniam Tympaniticam excitare. Præterquam enim, quod affectus à tali *œφείδ* oriundus non ita immobilis, & frequenter incurabilis foret; insuper opinari ducor, non tam intestina à flatibus conclusis immaniter dilatari & extendi, verum illa sæpe sponte extumescencia, flatibus quo spatia am-

pliata implerentur, consequenter & secundario producendis occasionem præbere, prout mox planius ostendemus.

Quod autem ab alijs asseritur, flatus, qui Tympanitis causa sunt, inter mesenterij, & intestinorum tunicas progigni, multo adhuc improbabilius videtur: quia cum nulla ibidem præexistat cavitas, quomodo flatus eas partes ita divellet, & ab invicem separabit, proinde ut à specubus ita efformatis, & ventorum cumulis illuc reconditis tota ventris regio in molem ingentem accrescat? Certe tot tantæque continui solutiones, absque torminibus continuis, & cruciatibus acerrimis fieri nequeunt.

Quamobrem his opinionibus circa Tympaniten posthabitis, ad pathologiam ejus paulo certius investigandam, alia procedamus via; perpendendo sc. quot modis, & quibus de causis evidentibus, abdomen intumescere solet. Itaque advertimus quatuor esse contentorum genera, à quibus ventris imi in viventibus procedit. (Cur in defunctis abdomen intumescit, ratio inferius explicabitur) sunt autem ista *Solida*, *Humida*, *Flatus* & *Spiritus*.

Primo satis obvium est Tumores viscerum internos, sc. scirrhosos, strumosos, cancerosos, glandulosos, & quosdam forsan alius generis, quando ad molem notabilem assurgunt totum ventrem intumefacere; interea tamen donec simplices, & recentes existunt, tactu percipi, & circumscribi possunt; postea ~~amen~~ inveterascentes in viciniam suam, imo in totam

totam abdominis regionem mala alia accersunt. Profecto hi interdum Ascitis, uti & Tympanitis ab initio sunt causa procatactica, quibus deinde in uniusque morbi complementum, causa alia conjuncta, sc. aquarum illuvies, aut spirituum inordinatio accedit.

Secundo humor aquosus intra abdominis cavitatem aggestus, aut partibus ejus membranaceis, vel glandulosis impactus, non raro Ascitem producit; cujus rationes, & fiendi modus, satis fuscè superius explicantur.

Tertio flatus intra coctionis viscera à cruditate, dyspepsia, aut humorum dissimilium fermentatione excitati, non raro intestinorum cavitates inflant, atque ventris ὄγκος, plerumque tamen brevem, & transitorium producant. Quippe succorum ζυμώσις cessante, atque flatuum eruptione procurata, subinde statim ventris detumescencia succedit. Huic causæ, & Colica & Tympanites non tantum vulgo, sed etiam à multis magnæ notæ medicis imputantur; verum nostra fert sententia eam solitariam neutrum ex iis affectibus producere.

Quarto restat adhuc alia subita & quidem immanis ventris intumescencia, quam spiritus Animales (non de nihilo ab Hippocrate ἀπνεύριες dicti) acciere videntur. Si quando enim hi fibras nerveas ad viscera imi ventris pertinentes ἀσπείρας & inordinate irrudent, illico partes quas hæ contextunt, plurimum inflari, distendi, & quaqueversus extumescere facient. Enimvero ab hac causa, subita

taneum totius abdominis *ἔγχεσι* & inflationem velut Tympaniticam in paroxysmis tum Colicis tum Hystericis vulgo dictis crebro accieri, alibi sæpius ostendimus. Et quidem hi affectus Tympaniti in tantum affines sunt, ut in ipsam non raro desinant: nam frequenter observavi, passioni Colicæ, aut Hystericæ, diu ac graviter obnoxios, nisi curantur, demum Tympaniticos fieri. Et tunc maxima discriminis ratio erit, quod affectio ista, sc. ventris intumescencia, quæ prius *Symptoma* erat, vagum, & cito pertransiens, demum *morbua* fixus, & permanens evaserit. Quapropter ex refore videtur, pathematum istorum *Ætiologias*, à nobis alibi traditas, ad præsentis morbi naturam, & causas explicandas accommodare.

Quod equidem non magni negotiū, aut difficultatis res erit. Supposito enim (quod alibi fusius exposuimus) membranarum & viscerum concavorum extensiones *Παραδίδε*, seu velut inflationes, à spirituum in fibras nervæas (è quibus contextuntur illa) incurfibus impetuosius exoriri, satis obvium erit concipere, etiam Tympaniti à tali causa, sed fixiori, & in actu diutius, aut perpetim existente produci; in cuius discriminis rationem mox inquiremus.

Interim opinari ducor Tympaniten non à flatibus intra, vel extra Intestinorum cavitates conclusis excitari; (talis enim in iis locis flatuum aggestio hujus morbi effectus, sed non causa est;) verum exoriri, quatenus, in

imo

imo ventre spiritus Animales, ad viscera membranacea spectantes, ab incongruo quodam in æmētiis adaecti, fibras ubique nerveas tumultuarie irruunt, inflantque, nec statim denuo ab iis recedunt: hinc peritonæum extumescit, intestina ampliata & distenta velut inflantur, mesenterium, aliaque viscera membranacea spiritu impetuoso turgida, velut in molem attolluntur; porro dum hæc fiunt, ut vacuitates à viscerum concavorum extumescentiis factæ impleantur, humoris statim cujusvis intus contenti portio in vapores rarefacta, illico in flatus spatia istæc inania oberrantes cedit.

Profecto spiritus Animales inordinatione sua partes membranaceas inflare, adeoque affectus quasi *φυσικός* producere, in Pathologia nostra spasmodica, rationibus, & instantiis satis clare ostendimus. Porro idem ex observatione Anatomica per vivisectionem facta apertissime demonstratur; in quantum sc. truncus nervorum octavi paris, per cervicem utrinque descendens, si excipiat & filo ligetur, totus illico ventriculus, tanquam à vento inflatus, extumescit; quod certe à nulla præterea causa procedere potest, quam quod spiritus fibrarum istius visceris insiti, alique per ductus nerveos influi (quatenus à fonte suo præscissi, in confusionem aguntur) partes illas tumultuarie subeunt inflantque. Insuper his, ad hypothesein hanc adhuc amplius illustrandam, libet hic Historiam à Clarissimo Smetio citatam referre, de Tympanite (uti appellat) universali in juvene quodam

Leodi-

Leodiensi, qui cum in conflictu subter Axilla dextra vulnus punctum factum, in pectoris cavitatem penetrans accepisset, postridie toto corpore post unicam noctem, mane turgidus apparebat, non solum pectore, sed & dorso, ventre, lumbis imo scroto quoque, praterea & Brachiis, humeris, collo, vultuque ut ne palpebras quidem deducere possit, quin etiam in vertice ipso, cute ubique distenta, & tumefacta, tumor ubique eratensus, & cum dolore non paucio. Affectionem hanc admirandam, Author appellat Tympaniten universalem. Casum huic similem Cl. Sennertus ex propria notitia recenset: quin & ipse me tale quoddam à vulnere pectoris prope Axillam factò legisse, vel audivisse memini.

Attamen symptomatis hujus ratio à Smetio assignata, & à Sennerto comprobata mihi haudquaquam arridet: quippe ascribunt illi generalis istius Tympanitis causam, *insufflationem pectoris, per vulnus axillare, subter cute tota illa nocte factam, quo modo vesicam recentem, & flaccidam, inserto calamo à pueris inflari videmus*: quod equidem non solum improbabile videtur, sed etiam vix possibile censemus, ut ventus è thoracis vulnere exufflandus, propter foramen unica nocte obturatum, cutem subeat, indeque totum corpus permeans, ubique intercus fiat. Præterquam enim quod illinc in partes omnes ventus, etsi per calamum ex ore subter cute insufflaretur, tam subito transire nequiret; insuper dum vulneris foramen obturatur, nullus omnino à cavitate pectoris ventus exufflari potest, quia nullus interea potest

potest ingredi. At vero stupendi istius affectus (unde etiam Tympanitis ratio formalis illustratur) causa proculdubio hæc est; in pectore prope Axillas, magni & perquam insignes (prout in Neurologia nostra descripsimus) extant nervorum plexus, per quos nervi totius corporis inter se communicant: viz. Truncus octavi paris, cum nervo intercostali, & utrique cum nervis spinæ dorsæ, per ramos & propagines hinc inde missas conveniunt. Quapropter plexu istoc nerveo, per gladii puncturam forte transfixo, primo spiritus ibidem hospitantes irritati, ætæris ignis incunt, dein consensu per nervos tot eximios statim factò, & quaqueversus huc illuc transmissò, spiritus alii, & subinde alii, pares in ordinationes concipiunt, atque membranas, fibrasque nerveas (quas ubique tumultuarie subeunt) inflantes, totius corporis Affectionem quasi Tympaniticam inducunt. Propter similem furorem, sive æstrum virulentum spiritibus alicubi impressum, & inde mox longe lateque diffusum, toxica quædam epota, telorum aut ferarum ictus, vel morsus venenosus, sæpenumero partium una plurium, aut totius corporis intumescientiam inducunt; cujusmodi spirituum Affectio Typhodes, ab Helmontio dicitur *Indignatio Archaas*. Complures alii subsunt casus, & instantiæ, quibus clarissimæ evincitur, spiritus Animales irritatos, & in excandescantias actos, quatenus fibras nerveas impetuosius subeunt, partes imprimis membranaceas intumescere, & multas ex

iis pas-

ius passiones excitare , quæ vulgo sed perperam flatibus ascribi solent : revera ut Tympanitis nulla alia causa verisimilior assignari possit.

Quod si objicitur , defunctorum Abdomina , post aliquod tempus , à flatu in molem attolli , & quasi tympanitice intumescere : dico hoc omnino ab humorum putredine , & extrema mixtionis dissolutione , in qua particulæ activæ omnes manumissime ab invicem discedunt , & avolantes quaqueversus exitum quærunt , & obstacula quæque , ac inprimis cavitarum parietes immaniter distendunt , (quod minime in viventibus contingit) procedere ; quapropter uti cadavera non omnia ex æquo putrescunt , ita illorum ventres citius aut tardius magis aut minus extumescunt : attamen durante vita nulla fit in corpore animato putredo , aut particularum dissolutio , *ὑπεραιμία* sive intumescentiam splanchnicam illatura. Interea non inficias imus ; flatus intra pepsicos , hæmatoseos , & secretionum officinas , imo intra singulos quosque corporis nostri specus & recessus generari ; attamen è singulis istis (donec spiritus fibras tum nervearum motrices rite influunt , actuantque , ut viscerum parietes haud disenti ac rigidi teneantur) flatibus ubicunque genitis , æque facilis patet exitus. Atque in Tympanite revera flatuum spatia vacua implere concedimus , verum spiritus ipsi , quatenus inordinatione sua viscera extendunt , vacuitates istas (in quibus flatus secundario & consequenter progignuntur)

primo

primo efficiunt, & illi (quatenus viscera eadem usque rigida & distenta servant) ne flatus isti ablegentur impediunt.

Jamque ex prædictis satis constare arbitror, spiritus Animales, potius quam flatus, ejusmodi ventris intumescencias, saltem breves & transitorias, quales in paroxysmis colicis & hystericis contingunt, excitare. Attamen magna adhuc difficultas restat, quomodo abdominis *όγκος* Tympaniticus, qui fixus & permanens, imo plerumque immobilis est, à tali causa procedit; præsertim quia spiritus Animales, ex sua natura irrequieti & valde mobiles, fere semper lationem affectant, ut nisi defessi, aut defuncti, vix unquam resideant.

Ut nodum hunc solvere ratiocinando pergam, considerare oportet, una cum spirituum Animalium hypostasi, *Succum Nervæum*, qui istis ubique pro vehiculo simulque pro retinaculo est: namque spiritus hujus fluente subtilissimo potiti, libere expatiantur, & ne ab invicem dissipati avolent, in serie integra continentur. Si quando igitur latex iste quoad crassum, aut motum suum peccat, exinde statim spiritus Animales, in functionum suarum exercitiis varie delinquant, aut pervertuntur: uti in Pathologia nostra fusc exposuimus. Ne isthæc modo repetendo, longas ambages faciam, quod ad præsens institutum spectat paucis contraham.

Itaque imprimis advertere licet, imi ventris contenta, (denti solum hepate, liene, ac renibus) visceribus membranaceis (quas fibræ ner-

veæ magna ex parte contextunt) plurimis instrui: unde sequitur succum nerveum (cujus in his partibus major ambitus, simulque angustior transitus est) remoras hic plures offendere: quod etiam ab effectu comprobatur, in quantum insultus spasmodici, in passionibus hypochondriacis, colicis, nephriticis, & hysteri-
 cis passim excitati, abdomen ita graviter infestant. Si quando igitur latex iste, fibras harum partium nerveas irrigans, vel ex se tenax & viscidus fuerit, vel iisdem sæculentias plures impingat, propterea quidem accidet, Spiritus Animales, si quando in has fibras quadantenus obstructas impetuose adigantur, exinde non omnes facile redire: cumque ita sæpius, plenior eorum incursus, & parciore reditus fiat; tandem eveniet, magnas spirituum copias in fibras istas magis indies magisque impactas manere, easque distentas usque & plurimum inflatas tenere; demumque propter ituum, & redituum in fibris istis vias occlusas, ibidem prorsus immobiles fieri, atque partes continentes semper extensas & rigidas servare: interea quoniam hi spiritus ibidem intra ductus nerveos impacti, ac densum stipati, cum aliis ad illorum antra influis commercium habent, idcirco pars affecta quamvis rigida, & fere immobilis, usque tamen sensu potitur. Pathologia hæc, ut ut paradoxa ac insolens quibusdam videatur, minus dubito quin à pluribus assensum merebitur, si perpendatur eos potissimum, qui affectibus hypochondriacis, colicis, aliisque imi ventris spasmodicis diu obnoxii fuerant, demum Tympaniticòs fieri.

Desig-

Designatis ad hunc modum Tympanitis ratione formali, & causa conjuncta, priusquam ad causas ejus remotiores investigandas procedimus, ex prædictis licebit, morbi hujus *Definitionem*, aut saltem descriptionem quandam tradere: nempe quod sit *tumor Abdominis fixus, & constans, æquabilis, durus, resistens, & a pulsatione sonitum edens, à partium & viscerum membranaceorum inflatione præcedens*, propter *Spiritus Animales in fibras istas copia nimia adactos, ibidemque succi nerves obstruentis vitio, à recessu impeditos; cui affectioni, consequenter, statuum in locis vacuis aggestio, velut complementum accedit.*

Quod ad morbi hujus causas procatacticas, & Evidentes spectat, per raro accidit eas omnino adverti, quin tacitiis iste initis obrepens, sæpe consummatus, aut deploratus evadit, antequam percipitur; proinde ut contra affectum hunc vix prophylaxis ulla instituat: quippe donec functiones ordinariæ haud multum læduntur, ventris intumescencia tantummodo à flatibus exoriri præsumitur; dumque ut sponte evanescat expectatur, sæpe in Tympanitem accrescit. Itaque ut hujus procatactis tempestive notetur, sciendum est Affectus quosvis prævios ad eum disponere; cujusmodi imprimis sunt Diathesis hypochondriaca, colica, hysterica, imo & nonnunquam Astmatica; quarum paroxysmis frequenter excitari solitis, si demum abdominis tumor ut ab initio parvus superveniat, illico Tympanites metuatur. Priorum ex istis affectuum casus

calius passim occurrunt, & vulgari observationi prostant: posteriori refert Scherichius, *virum sexagenarium aliquot menses antequam in manifestum tumorem attollebatur venter, hoc symptomate inestatum fuisse, quod quotiescunque assidens mensæ, cibum mordere aggrediretur, item quando se ad somnum componens, obdormiscere inciperet, tanta corripiebatur anhelandi difficultate, ut pro crebritate respirandi, suffocationis periculum præ se ferret; quo tempore etiam percipiebat circa hypochondria palpitationem quandam, ac si præcordiis aliquid vivi Animales subesset, cujusmodi affectio postea cessit in tumorem abdominis, à quo interibat. In hoc aliisque modo citatis casibus, eadem ratio tenet, nempe quod spiritus Animales ad faciendos in fibras imi ventris nerveas excursus irregulares assueti, tandem eas non modo crebrius & copiosius subeunt, sed in iisdem impacti ac impediti resident, adeoque demum viscerum inflationes Tympaniticas inducunt. Quæ quidem *rocepit* Epigenesis citius ac certius evenit, si insuper causæ evidentes accedant, quæ spiritus imi ventris perturbant, inque *etæxiæ* crebras adiungunt, simulque succi nervei intra fibras istas scantis, aut motum sistunt, aut crasin pervertunt; in quo censu habentur in ordinationes in sex non naturalibus, passionibus immodicæ, ac præsertim inærioris, evacuationes solennes suppressæ, post æstum ingentem frigidi potus, aut subita ab aëre, aut aqua, infrigidatio ventri illata.*

Quoad prognosin morbus hic adeo pessimi
semper

semper ominis habetur, ut vulgo ejus nomen abhorreatur; in tantum, ut sæpe cum de ventris tumore nulla fere mali suspicio fuerit, si forsan iste tumor à medico Tympanites pronuncietur, illico de spe omni conclamatum sit. Attamen hic Affectus raro per se interficit, quin longo tempore protractus, quo demum certius jugulet, sibi met Ascitem lethi prænunciam adsciscit; in cujus rationem ut inquiramus, satis obvium erit concipere, dum in imo ventre viscera omnia distenta, & veluti rigida teneantur, insimul sanguinis, necnon humoris ærvei, ac Lymphici ductus aut nimis extensos, aut compressos plurimum coarctari, proindeque laticem suum haud libere & expedite transmittere; unde sequitur unumquemque humorem in transitu angustatum, ut demum quoquo modo pertranseat, è massa sua serosum quoddam, qua data via exuere, & denique ista humorum stillicidia, in abdominis cavitatem decidua, hydropem Ascitem excitare.

Quod spectat ad mortem hujus, *Therapeiam*, fere totus medendi scopus, contra flatus dirigitur: viz. indicationes ab Authoribus practicis inculcatae, materiam unde flatus elevantur evacuandam, & causam quæ eos attollit removendam, flatus vero qui jam ventrem distendunt, discutiendos & dissipandos suggerunt.

Propter hos fines, purgantia contra humorem maxime suspectum destinata, sc. modo phlegmagoga ita dicta, modo melanagoga, modo chologoga, quibus insuper hydragoga (ut tela in quemcunque hostem intendantur) cum

cum magna confidentia, etsi minimo plerumque, aut malo cum successu, præscribi solent. Namque hic morbus (uti nostra observatione constat) à catharticiis præsertim fortioribus, fere semper exacerbari, & raro aut nunquam alleviari solet. Cujus ratio satis evidens est, quia fibris nerveis à pharmaco acriori irritatis, Spiritus Animales excusis suos irregulares reiterant, & magis usque ac magis intendunt, potius quam remittunt; quare licet dejectiones crebræ & copiosæ, cum sedibus aquosis & flatuosis inde procurantur, venter tamen plus intumescit. Porro dein ad flatus dispellendos, discutendos, aut compescendos vis plusquam Æolia conscribitur; medicamenta carminativa vulgo dicta; cujusque fere generis, vel formæ, intus, ac extus, supra, ac infra, ac super partem affectam sedulo adhibentur; quibus tamen omnibus hic morbus plerumque obsurdescit; unde plurimum suspicari est, veram hujus morbi causam adhuc latere, quia medicamina per Ætiologiam ejus ordinariam indicata, aut suggesta, minime profunt.

Quamvis non ego meliorem in hoc morbo sanando successum, aut certio rem medendi methodum, ab experientia comprobata venditare possum; attamen libet hic quendam aliam Therapias ritum, hypothese nostræ accommodum, & rationibus satis firmis stabilitum, in medium proferre.

Itaque in Tympanite, sicut in plerisque aliis affectibus, tres erunt *Indicationes* primariæ, quarum prima & maxime semper urgens

curatoria, Spiritus Animales ab affectione *πλευρώδι* revocando, inque ordinem reducendo, abdominis tumorem removendum molitur. Secunda *præservatoria*, quæ spiritus istos, aut alios ab inordinatis in fibras imi ventris nerveas excursibus cohibet, simulque liquoris nervei eas irrigantis, quoad crasin aut motum, vitia emendat. Tertia *Vitalis*, symptomata maxime urgentia tollendo, functiones quascunque, quantum fieri possit, oppressas aut collapsas sublevat ac sustentat.

Prima indicatio maximi semper momenti est, in qua sc. totius Therapeiæ cardo versatur, verum difficillime perficitur; quippe non facile occurrit, quibus remediis, aut administrationum modis tentari debeat, cum pleaque medicinæ tela contra inviolabilem hunc hostem parum aut minime valeant. Phlebotomia nullum hic locum habet, quin fere semper ut noxia vitatur; item cathartica, quatenus fibras affectas irritant, atque spiritus perturbant, inque illas impetuosius adigunt, ventris *όγκος* adaugent potius quam diminuunt aut curant; pariter etiam diaphoretica, spiritus unà, & particulas *ρσς ας*, quas è fibris allici, & evocari oportuit, altius in eas impellunt. Medelæ ratio potissima in diureticis, & Enematum usu consita videretur; quin etiam à Topicis magna expectantur, quoniam ipsi morbo immediatius, & per contactum adhibentur: & quia tumores in aliis locis optime dissolvunt, aut discutunt. Attamen

non omnia dissolventia, nec quidem in aliis tumoribus maxime proficua, hic convenient; calidiora enim pro discutientibus habita, sive per fotum, linimentum, aut sub cataplasmatibus aut Emplastri forma applicantur; in Tympanite sæpius noxam quam juvamen præstant; nam & fibrarum ductus aperiunt & dilatant, proinde ut spirituum incisibus magis pateant; simulque particulas impactas rarefaciunt, proinde ut cum spatium amplius occupent, ventris inflatio ac intumescencia augentur. Denique ad alterantia quod spectat, etiam ex his quæ contra alios nervosi generis affectus juvant, non nisi pauca quædam in Tympanite conveniunt; nam ubi materies morbifica intra ductus angustiores hærens, prorsum, aut penitus impelli nequit, medicamenta clastica adhuc materiem altius infigendo, obicem usque majorem, & fixiorem reddunt; quare Spiritus C. Cervi, fuliginis, Salis Armoniaci, quinimo Tincturæ, Elixires, aliaque medicamina sale volatili, aut particulis alijsmodi activis prædita, in Tympaniticis non modo calorem & sitim valde molestum accient, sed & abdomen plus intumescere faciunt, in quantum sc. ea sanguinem & succum nerveum fundunt, atque spiritus exagitant, proinde ut particule ab his singulis depositæ, in partes affectas cogantur.

At vero licet medicina contra hunc morbum adeo minime valeat, non tamen (quasi nihil aut malum tantum efficeret) prorsus negligenda est; quin ægrotanti ut quoquo modo succuratur, omnem movere lapidem oportet, ut demum
 ei aut

ei aut cura, aut saltem alleviatio obtineatur. Itaque imprimis (quoniam mos est ab Evacuantibus incipere) etsi cathartica fortiora semper ob sint, atque tenuiora ad causam conjunctam educendam vix unquam polleant; attamen posteriora hæc quatenus morbi fomitem nonnihil subtrahunt, etiam, quo medicamina alia energias suas liberius exerant, viam sternant, in praxi medica vices suas, viz. semel intra vj. vel vij. dies habere debent; atque aliis temporibus Ene mata (quorum usus multo præstantior est) crebro exhibeantur. Hydroticis interdictis, Diureticis moderatis sedulo incumbatur; quibus insimul adjungantur spirituum & humorum alterationem, & reductionem respicientia, quæ quidem Pharmacæ Tympaniticæ partem præcipuam constituunt. Porro interea Topicorum usus haud negligatur. Medicamentorum in singulos hosce fines appropriatorum formulas quasdam selectiores subdemus. Pro medicamine blande solutivo usurpetur vinum laxativum à Cl. Greg. Horstio in Lib. obser. iv. Cap. xxx. pro Tympanitico præscriptum, vel loco ejus sequens compendio magis præscribatur.

R. Flor. persicorum, rosar. damascen. ana p. ij. genist. sambuc. centaurij. minoris, ana p. j. solisum agrimonie, absinth. marini, ana M. j. senna opt. Unc. j. Rhabarb. Drach. vj. sem. carthami Unc. ss. ebuli Drach. ij. santal. citrin. Drach. ij. radic. Galang. Drach. ij. incisæ & contusa includantur sacco ex serico, qui vitro indatur, cum vini albi lib. ij. aqua saxifragiæ lib. j. salis Tartari Drach. jss. stent per

48. horas, dein patiens bibere incipiat sumendo circa Unc. iij. ad vj. diebus tertius, aut quartis.

In constitutione calidiori, formula sequens, in hoc morbo nonnunquam cum successu à me probata, adhibeatur.

R. Aq. mineral. Cathartica lib. viij. salis absinth. Drach. ij. leni Balnei calore evaporet ad lib. ij. Huic addere soleo Aqu. è Catharticis cum vino destillat. Unc. iv. dosis Unc. iv. ad vj.

Velliquori isti ad lib. ij. evaporat. adde rad. mechoac. Turbitb, ana Unc. ß. Rhabarb. Drach. vj. santal. citrin. Drach. ij. Caryophyl. Drach. j. digerantur clause & calide per duas horas: filtretur calide per chartam emporeticam tenuem, dosis Unc. iij. vel iv.

Enemata in hoc morbo, quatenus alvum sine magna fibrarum irritatione subducunt, crebrioris sint usus.

R. Aq. infusionis stercoris equini maris cum floribus chamomeli lib. j. mellis mercurialis Unc. ij. Eodem modo etiam ex stercore canino, cum carminativis parentur decocta aut infusiones.

R. Decoct. emollientis lib. j. salis Prunel. vel salis Armoniaci Drach. j. ad Drach. j. ß. f. enema.

R. Urina sana lib. j. salis prunel. Drach. j. terebinthin. Venet. solut. cum vitello ovi Unc. iij. f. enema.

2. Diuretica in hoc morbo siqua alia remedia opem promittunt.

R. Millepedarum vivarum mundatarum Unc. iij. nucem j. moschatam incisam, simul
contu-

CAP. IV. Tympanitis Curatio. 341

contusis affunde aq. diuretica infra prescripta lib. j. f. expressio sortis, dosis Unc. iij. ad iv. bis in die.

R. Baccar. virid. Juniperi, & sambuci, ana lib. vj. conoram abietis lib. iv. Jugland. virid. lib. ij. corticis Winterani Unc. iv. cortices exteriores vj. Aurant. & iv. limonierum, sem. ammeos, eruca, nasturtii, ana Unc. iij. Anethi Unc. ij. concisis & contusis affunde seri lactis è vino albo parat. lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.

R. Chrystal. mineralis Unc. ss. salis succinè volatilis Drach. ij. pul. sem. danci Drach. j. Terbinth. Venet. q. s. f. pilul. exigua, sumantur iij. vesperi, & primo mane superbibendo aq. prædict. Unc. iij.

R. Spiritus salis dulcis Unc. ss. sumat gut. vj. ad xij. bis in die cum haustu ejusdem aqua, addendo Syrupi violacei cochl. j.

R. Spir. salis Tartari Unc. j. sumat. Scrup. j. ad Drach. ss. bis in die eodem modo: sic etiam spiritus nitri, & Tinctura salis Tartari exhiberi possunt.

R. Folior. plantaginis, cheresolij, Aparines, ana M. iv. contusis affunde aq. destillat. prioris lib. j. f. expressio sortis, dosis Unc. iij. bis vel ter in die, cum alio medicamine.

R. Radic. graminis Unc. iij. rusci Brustei Unc. ij. cheresolij, eringij condit. ana Unc. j. ras. C. C. eboris, ana Drach. ij. Cor. cervi ust. Drach. iij. sem. Bardana Drach. iij. coquantur in aq. fontan. lib. iij. ad ij. colatura servida effundatur foliorum Aparin. & nasturtii aquat. con-

tus. ana M. j. addendo vini Rhenani Unc. vj. f. infusio calida, & clausa per horas ij. dein iterum coletur, & adde aq. lumbricorum Magistral. Unc. ij. Syrupi è v. radicibus Unc. iß. f. Apozema, dosis Unc. iv. bis in die cum alio medicamine.

Dum hæc intus sumuntur, etiam Tropica, & Applicationes externæ sedulo adhibeantur, non calida, & discutientia, sed particulis salis volatilis, & nitrosis prædita, quæ nempe salium aliorum combinationes destruunt, & spirituum impactiones dissolvunt, in quos fines sequentia proponimus. Si totus omnino in usum admitti debent, ne calide nimis applicentur, item non è carminativis vulgo dictis, sed imprimis è salibus & mineralibus parentur. Cabrotius (citante Helmontio) se octoagenarium sanasse narrat, cujus ventrem bis in die somentabat cum lixivio, cui sal, alumen, atque sulphur incoxerat; ac inde fin vaccino, pro cataplasmate utebatur. Ego sequentia præscribere soleo.

R. Florum salis Armoniaci Unc. j. Christalli mineralis Unc. ij. spir. vini tenuioris multo phlegmate imbuti lib. ij. misce & dissolve in vitro.

Pannus laneus huic tepide intinctus, super totum abdomen applicetur, & subinde mutetur denuo intingendo: fiat bis in die per horæ semis, dein applicetur vel cataplasma ex fimo vaccino cum pul. stercoris canini, vel emplastr. sequens.

R. Emplastri diasaponis h. e. de minio

CAP. IV. Tympanitis Curatio. 343
*cum sapone Veneto, q. s. extendatur tenuiter super
alutam tenuem, toti ventri applicetur renovanda
intra x. vel xij. dies.*

II. Indicatio secunda remedia alterantia potissimum requirit, quæ nempe in visceribus imi ventris humorum fermentationes, & spirituum orgasmos, & excursus irregulares sistunt, quæ insuper chyli & succi nervei mixtiones æquabiles, & motus debitos procurrant: in quos fines *chalybeata* imprimis acciuntur. Et quidem non modo ad hunc morbum, sed & plerosque alios splanchnicos, ad medicamentum ex *ferro*, tanquam inde tela maxime aculeata pararentur, statim accurri solet: cum interea à multis empiricis, aut medicaltris, quæ hæc confidenter & dogmatice præscribunt, parum, aut minimè attenditur quo ritu talis pharmacia operatur, aut quas in melius alterationes inde expectare liceat: quapropter dum ferrum in medicamentum cedens, etiam si Goliathi gladius, à cæco arripitur & vibratur, nihil mirum est, si in irritum cedat, imo si loco morbi hostis, ipsa interdum natura percutiatur, ac lædatur: & quidem ita frequenter accidit, cum *chalybeata*, quorum magna varietas, & operationum diversitas est, sine ullo delectu, aut in patientibus temperamenti, constitutionis, & morbi status respectu, & discrimine exhibentur.

De medicamentis ex ferro ac chalybe præparatis, eorumque virtutibus, & operandi modis, alibi ex professo egimus; ut non opus fuerit hic eadem repetere. Ad morbum hunc,

si ulla omnino ex iis , certe non omnia conveniunt ; ea namque in quibus mixti compage referata, sulphur usque remanet, & solutum ceteris prædominatur , ab hoc censu prorsus exul-
lent; quippe ζυμα'σς sua insigni viscerum succos valde fermentant , atque sanguinem & spiritus adeo exagitant, ut tota imi ventris regio , quasi à spiritu quodam impetum faciente , in majorem molem attollatur.

Nec minus hic conveniunt, à quibus particu-
læ sulphureæ una cum salinis prorsus abigun-
tur ; ut sit ia Croco Martis , per calcinationem fortissimam , ac diuturnam præparato. Hoc enim medicamen cum ad fluxiones omnes si-
stendas utile sit , ita & humorum, & spirituum impactiones quasvis figit magis , & obstinatio-
res reddit.

Verum restat mediî generis pharmacum Martiatum, in quo sulphure in totum, aut maxi-
ma ex parte abactô , sal vitriolicus remanet ac præpollet : uti quidem habet in ferri limaturæ solutione, aut infusione simplici, aut acidulata; in sale , aut vitriolo martis, in chalybis præpara-
tione nostra , cum multis aliis , ex quibus phar-
maca præparata , aut composita , in nonnullis casibus opem insignem contulisse , experientia satis crebra liquet. Hæc enim viscerum fermenta exotica destruunt , & genuina restitunt ; ob-
structiones eorum referant , sanguinem figunt, ejusque compagem à dissolutione nimia cohi-
bent: quapropter remedia chalybeata, quemad-
modum etiam alterantia quædam alia , contra Tympanitis causas procatacéticas , & remotio-
res ,

res, aliquantum forsan pro sunt; verum ad causam ejus conjunctam, parum aut nihil opis conferunt.

R. Chalybis nostri tenuissime lavigati Drach. ij. aq. destillat. superius praescripti lib. ij. Syrupi è radicibus Unc. ij. misce in vitro, & per subsidentiam clarificetur. Dosis Unc. ij. vel iv, mane & hora quinta P. M.

R. Pul. radicum ari, oculor. cancri, ana Drach. ij. chrystalli mineralis Drach. ij. vitrioli Martis Drach. jss. sacchari Anthosat. Drach. ij. misce, dosis Drach. ss. bis in die, cum vehiculo idoneo.

Hartmanus egregie praedicat, liquorem è floribus Tapsi barbati, quasi remedium in hoc morbo specificum; flores istos recentes inde in Alembicum immittendo, & fortiter compri- niendo, dein vas exacte clausum ponatur in cli- bano dum panes coquantur, & postea è floribus exemptis liquor fortiter exprimatur, qui in bal- neo destilletur. Dosis Scrup. j. in Decocto sem. & radic. anicul. Certe medicamentum hoc, si quid omnino efficiet, in dosi majori exhiberi debet.

Johannes Anglicus commendat electuarium ex rosata novella cum Diatrion. santal. & ovis formicarum; quod equidem remedium satis probabile aliquid promittere videtur. In ho- rum imitationem libet hic sequens propo- nere.

R. Conserv. florum Cichorii, nasturtii Indi- ci, ana Unc. iij. pul. rad. Ari, ligni Aloes, san- tal. citrini, ana Drach. j. oculor. Cancrini, Drach.

iss. salis absinthii Unc. j. ovorum formicarum Unc. j. liquoris Tapsi barbati Drach. ss. cum s. q. Syrupi è corticibus citri, s. Electuarium, dosis Drach. ij. bis in die superbibendo aq. destillat. prioris, aut Julapis sequentis Unc. ij.

R. Aq. foliorum Ari, è succo Baccarum sambuci, Aq. Juniperi, flor. sambuci, ana Unc. vj. Aq. limacum lumbricorum Magistral. ana Unc. ij. Syrupi è succo baccarum sambuci Unc. ij. misce, s. Julapium.

III. Indicatio tertia vitalis præscribit remedia potissimum contra spirituum deliquia & dyspnœam, & contra vigilias & sitim. Utriusque generis formulas quasdam breviter subijiciemus.

1. Cardiaca.

R. Aq. Naphæ, florum Calendulæ, Chamomeli, ana Unc. ij. Doctoris Stephani Unc. ij. Tinctur. Croci Drach. ij. sacchari Unc. j. Margarit. Drach. j. s. Julapium. Dosis Cochl. iv. vel p. ter aut sæpius in die in languoribus.

R. Conserv. flor. Calendul. Unc. ij. confect. Alchermes, de Hyacintho, ana Drach. ij. margarit. pul. Unc. j. Syrup, è succo citri q. s. s. confectio, sumatur quantitas nucis moschat vesperi & mane superbibendo haustum Julapii.

2. Hypnotica.

R. Aq. hysterica Drach. vj. Syrup. de Meconio Unc. ss. misce, sumatur sera nocte.

Vel R.

Vel R. Aq. Cinnamomi-tenuioris Unc. j. Diacodii Unc. iij. Tinctur. Croci Drach. ij. misce, sumat ad cochl. j. sera nocte si somnus defecerit. Vel,

R. Syrupi è floribus Paralyseos cochl. iij. Aq. pæonia composita cochl. j. laudan. Tartarizat. Drach. j sumat cochl j. sera nocte si vigilia urgebunt.

3. *Ανδροψάδην* in hoc morbo valde siticuloso frequenter ac in quantitate solum perexigua exhiberi debent, ut molestissimum illud symptoma absque multo potu, qui semper perniciosus est, compesci queat. In quem finem.

. R. Conserv. Iujula per setaceum traject. Unc. iij. Pulp. Tamarindorum Unc. ij. Salis Prunel. Drach. j. Syrup. è succo Iujula q. s. f. Ecclegma molle de quo sapius lambat.

SECT. II. CAP. V.

De Anasarca.

EXactis modo duabus (juxta vulgi recensionem) Hydropis speciebus, sc. Ascite & Tympanite; quamvis tertia, viz. Anasarca (siquidem totius corporis potius, quam imi ventris affectus) proprie hujus loci non est, attamen Pathologiam ejus prioribus nonnihil affinem, quin & medelam brevi contractam p' etiam hic tradendam

dendam censemus. *Anasarca* ad hunc modum describitur, *quod sit totius corporis exterioris, aut quarundam ejus partium, tumor albus, molli, tactui cedens, & siveam à compressione relinquens*, ab humore aquoso extravasato, atque tum intra musculorum interstitia, tum intra carniū, cutis, imo glandularum, & membranorum poros aggesto procedens.

Differt ab Ascite quoad formam externam, & apparentiam, minimè tamen quoad materiam morbificam, quæ in utroque affectu eadem, quatenus intra cavitates majores, aut minores aggeritur, morbi appellationem diversam sortitur.

Humor aquosus Anasarcam constituens, omnino aut maxima ex parte à sanguine procedit; iste nimirum Hæmatoseos defectu & vitio, intra massam sanguineam jure productus, ex Arteriarum finibus in majori copia profunditur, quam ut per venas, & lymphæductus excipi, & reduci, ac per renes, & poros cutis, aliaque serosi laticis Emissaria, amandari queat.

Ex his sequitur, morbi hujus causam Materialem esse humorem aquosum, & efficientem esse sanguinem, qui sc. aquas progignit, inque locis affectis deponit. Utriusque istarum rationes, atque fiendi, aut efficiendi modos perpendemus, & primo de Anasarcae causa efficiente dicemus.

1. Sanguinis diathesis, seu potius foetura hydropica, in his duobus consistit; sc. primo quod ob hæmatoseos defectum aut vitium, succum

succum nutritium massæ suæ jugiter infusum non recte assimilât, sed in humorem aqueum degenerare sinit: dein secundo quod propter mixtionem ejus nimis laxam, humorem istum ita degenerem, intra compagem haud tam diu retinet, donec per emunctoria aut emissaria idonea ablegari possit, quin ubique juxta Arteriarum fines eum in vasorum intercapedines exuit, ibidemque relinquit. Utraque hæc sanguinis vitia paulo amplius perpendemus.

Primo quoad prius, Sanguinem ipsum, & non Cor, aut Hepar sanguificare, nuper ex quo partium harum munia plane intelliguntur, fere apud omnes in confesso est; attamen quo ritu sanguis chylum sibi infusum assimilât, inque sanguinem recentem in usus plures, ac diversimodos impendendum convertit, non ita facile patet. Quod autem nonnulli asserunt, hoc tantum exacta particularum comminutione & commixtione fieri, proindeque utriusque generis particulas simul confusas, intra angustiores hepatis, & pulmonum ductus, velut cum pestillis subigi & pinsitari autumant, nobis certe minus verisimile videtur; quin è contra putem viscera hæc (prout superius ostendi) secretionum potius quam mixtionis organa constitui; Hæmatoscicos vero rationem omnino in hoc consistere, quod sanguinis veteris particulæ activæ, nempe salinæ, & sulphureæ, cum spirituosiss in vigore positæ, illico in symbolas chymi infusi particulas in statu adhuc inferiori existentes agunt, easque exuscitant adeo & fermentant, ut exinde

statim hæ crassiorum involucriis extricatae, in parem cum prioribus exaltationis, aut perfectionis gradum evehantur, ipsisque demum associatae, ac insimul homogeneae, & similes factae, eandem sanguinis naturam induant, particulis interim crassioribus & heterogeneis à quibus exuuntur & emergunt illuc alio ablegatis. Enimvero Sanguificatio, quemadmodum musti in vinum aut cervisiam maturatio, omnino fermentatione peragitur; verum discriminis ratio est, quod vinum doliolo inclusum usque in eadem massa integre permanens, quoad totam ejus compagem lente fermentatur, & non nisi longo tempore perficitur; sanguis autem in perpetuo fluxu, & partium quarundam impendio, aliarumque reparatione constitutus, per partes usque recentes fermentatur, & de novo generatur.

Profecto sanguis vetus erga chymum recentem, fere idem præstat, ac fermentum è cervisiæ veteris flore, aut sæce, cervisiæ novellæ adjectum: attamen modo quasi inverso; quia sanguinis massa ingens prius fermentata, chymi portiones exiguas continue infusas subito fermentat alteratque, in cervisia vero liquor fermentans in quantitate perexigua alterius massæ ingenti fermentandæ imponitur, quam non nisi longo tempore ad maturitatem perducit. Post sanguinis rudimenta ita per fermentationem jacta, complementum ejus & perfecta in sanguinem Assimilatio, per Accensionem acquiritur (eum namque revera accendi *ἀπὸ δὲ κλίμας* (uti opinor) olim ostendi, quæ argumenta, per demon-

stra-

strationem potissimam, scilicet à propria Passione desumptam confecta, etsi multi cavillati sunt, nullus adhuc diluit.) Dum itaque tota sanguinis massa ex cruore & chylo simul confusis constans, inter circulandum fermentatur, eadem insuper in portiones minutissimas divisa, per totos pulmones explicatur, ut ab aëre nitroso inspirato secundum omnes suas partes successive accendatur: ita namque & flamma vitalis perennatur, potro & sanguinis particulæ omnes, velut ignem passæ, defecatiores, ac inter se magis congruæ evadunt: quin etiam inter efflagrandum adeo disponuntur, ut dum aliæ in spirituum, succi nervei, & partium solidarum nutrimenta abeunt, aliæque minus utiles in viscerum fermenta, aut recrementa secedunt; aliæ interim fixiores, in massa sanguinea diutius permanent, ejusque compagem sustentant, & succum nutritium fermentando, sanguinem usque novum generant; donec ipsæ demum effoetæ amendantur, & aliis dein adultis locum cedunt.

Ostenso ad hunc modum, quo ritu Hæmatis per sanguinis tum fermentationem, tum accensionem, perfici debeat; facile erit concipere in quibus vitium ejus, diathesin hydropicam producens, consistit. Viz hæc oriri solet, si quando alterutra, aut simul utraque ex istis conditio ad sanguificationem requisita, aut deficiat aut pervertatur.

Primo igitur hoc crebrius, & potius contingit, quia sanguis in crasi sua depravatus succum nutritium sibi met infusum non rite fermentat;

tat, ut in sanguinem laudabilem mutetur. Si quando enim in massa sanguinea, sale ac sulphure cum spiritu depressis, particulæ aquosæ cum terrestribus præpollent, uti functiones omnes, tum vitales tum Animales, exinde languent & vacillant; ita imprimis ipsa hæmatosis deficit ac pervertitur. Si quando enim in massa sanguinea, sale ac sulphure cum spiritu depressis, particulæ aquosæ cum terrestribus præpollent, uti functiones omnes, tum vitales tum Animales, exinde languent & vacillant; ita imprimis ipsa hæmatosis deficit ac pervertitur. Etenim chyli succus sanguine commixtus, cum ab hujus particulis dissolvi, ac fermentari, nequit, (liquorum aliorum titu, quoties simul mixta *Συμώσθαι* carent) in humorem aqueum forte acidum aut pendulum, aut alias vitiosum abit, qui postea indies coacervatus, & demum ad plénitudinem assurgens, sanguinem aggravat, ejusque calorem fere tantum non obruit; proinde ut necesse sit eum quoquo modo, & qua data via protenus amandari; deinde vero quia secretionum officinæ (spirituum animalium penu propter diminutum influxus sanguinei tributum languente) in functionibus suis deficiunt, serum exuberans ex arteriolarum osculis ubique in poros, & vacuitates proximas sive minores; sive majores deponitur; à cujus aggestione magna, & diuturna, postquam pori omnes implentur, oritur iste totius corporis externi, aut quorundam ejus membrorum habitus velut paludosus, *Anasarca* dictus.

Secundo nec tantum fermentationis, verum & accensionis sanguineæ defectus, aut vitium, massæ interdum ejus diathesin Hydropicam inducit: quod plane cernitur in quantum nonnulli, loca palustria aut maritima incolentes, sine ulla præterea causa, aut occasione, nisi quod auram crassio rem halitibus incongruis, à quibus nitrum abigitur, aut obscuratur, præditam hauriunt, in hydropem incidunt. Propterea namque sanguis, siquidem intra præcordia rite accendi, & efflagrando perfici nequit, degener factus, & quoad crasin vitiatus, chyli succum non rite dissolvit ac assimilat, sed in laticem aquosum perverti sinit. Quanquam autem sanguis etiam hac ratione primo depravatus, subinde vim suam fermentativam amittit, ac ideo potius & immediatius hydropem accersit; attamen primum ejus vitium, ab aëre insalubri inspirato, & sanguinem non rite accendente ortum habuisse, inde constat, quia tales hydropici habitationem suam in loca aprica & montana transferentes, absque alia medicina convalescunt.

Hæc de Anasarcæ causis proximis, ipsique morbo conjunctis, quæ nimirum sunt massæ sanguineæ, potissimum quoad fermentationem, & aliquatenus quoad accensionem ejus depravatio, aut defectus: quæ posterior vix effectiva esse solet, nisi quando priorem superinducit. Quod vero spectat ad morbi hujus causas remotiores, & procatarcticas, à quibus nempe affectio ejus ἀζυμαία (ut nihil amplius dicam de accensionis ejus defectu, aut depravatione) oritur; dico has adeo multiplices.

plices, & diversimodas existere, ut vix possibile existimem ea omnes particulatim recensere; plurimæ tamen, aut saltem præcipuæ, ad tria hæc capita reduci possunt. Nempe quandoquidem dyscrasia sanguinis *ιδιαιότης* exoritur: quatenus principia ejus activa, viz. spiritus, sal, & sulphur, vim sive virtutem suam *ζυμωτικὴν*, h. e. sanguificam minime exerunt: dico hoc fieri, vel primo quoniam particulae istæ propter magnâ impendia nimis absumuntur; vel secundo quia per resectiones idoneas & proportionatas non satis reparantur; vel tertio quoniam à particulis aliis hebetioribus, aut heterogeneis in massa sanguinea nimium aggestis obruuntur aut obscurantur. Cujusque horum rationes & fiendi modos paululum expendamus.

Primo, prius horum evidentissime cernitur in crebris aut immodicis hæmorrhagiis, à quibus sæpissime, plus quam ab alio quovis accidente, aut occasione plerique homines, quantumvis robusti, & constitutionis prius firmæ, illico ad hydropem inclinantur. Cujus ratio est, quod sanguis, particulis ejus nobilioribus in copia ingenti profusis, depauperatur adeo, ut postea succum chyli allatum, nec rite fermentare, nec accendere possit. Porro idem interdum effectus, tardior licet passu, à febribus, aliisque diuturnis ægritudinibus, vel languoribus succedit; quatenus nempe sanguis longa depressione laborans extenuatur adeo & dispoliatur, demum ut aquosus & *αἰζυμωδὴς* evadat.

Secundum.

Secundo sanguis nonnunquam ab indole genuina deciscens, in hydropicam vergit, quia propter alimentum solito aut debito tenuius ei supeditatum, particulæ activæ & sanguificæ intra massam ejus non satis reparantur; ita namque advertere est, quosdam vino & potu lautiori assuetos, postea ad aquæ aut cervisiæ tenuioris potum & edulia tantum famelica redactos, subito in hydropem incidisse. Communis observatio est, & sæpenumero satis vera, licet mali ominis, bibulos & potatores assiduos, si forsan more istoc vesano relicto, tandem sobrii ac abstemii evadunt, multum periclitari, ne propter solitam sanguinis ζύμωσιν. depressam, morbo isti obnoxii fiant. Novi Bibonem insignem, qui sacerdotem eximie doctum juxta ac pium, necis suæ reum pronunciavit, eo quod ipse monitis ejus obtemperans Temulentiam reliquerat, & exinde paulo postea hydropem lethalem contraxerat.

Ceterum tertiæ causa, siue occasio ad morbum istum disponens, communissima, & maxime notabilis in eo consistit, quod particulæ sanguinis activæ, aliis hebetioribus, aut heterogeneis obvolutæ, vel ab invicem dissipatæ, vim suam ζυμωτικήν amittunt, vel exercere nequeunt. Talis vero earum affectio cum à variis causis, & accidentibus, ita potissimum ab his tribus modo solitariis, modo simul unitis, excitari solet: viz. Primo à nonnaturalibus immodice ingestis, secundo à naturalibus indebite retentis, vel tertio à præternaturalibus in corpore perperam genitis.

Ad

Ad primam ex his classem, errata in victu (à quibus uberrima semper istius morbi seges est) merito referimus. Etenim vulgaris, & fere omnium in ore decantata est hæc prognos, gulosos quosvis & valde bibaces demum ab hydropo interituros: ad quem insuper inclinant, non modo crapula & comotationes immodicæ ac assiduæ, verum & comessationes nimis crebræ ac intempestivæ, quin & alimenterum absurdorum, aut dyspeptorum frequens ingestio. Quippe à victus ratione cujusque generis mala diutius usurpata, siquidem chyli succus non nisi crudus sæpe, incongruus, & plerunque supra modum copiosus, massæ sanguineæ infunditur, necesse erit eum primo aggravari, dein compage ejus laxata, particulas nobiliores ab invicem divulsas, ab aliis heterogeneis ita obvolvi, aut retundi, ut à virtute sua fermentativa sive sanguifica impeditus desistat; proinde ut viscerum læsionibus etiam brevi in accessum datis, cachexia, & propediem hydrops (cujus illa semper prodroma est) insequantur.

Secundo in loco ponantur evacuationes omnes ordinariæ assuetæ, aut solennes suppressæ. Satis notum est à fluxu menstruò, aut hæmorrhoidali diminuto aut nullo, haud minus quam à nimio (propter sanguinis *ζυγαίωσις* à particularum heterogeneitate impeditam) cachexiam non raro hydropicam excitari. Porro idem sæpe effectus, & ob parem rationem à fontanellis occlusis, vel eruptionibus cutaneis subito percussis exoriri solet. Denique
urina

urina suppressa, & Diaphoresis multum impedita, afflictione immediata & necessaria sanguinem aquosiores reddunt, ac ad hydropem inclinant. Satis frequens etiam de sanis observatio est, qui aliquamdiu lecto abstinere coguntur, eorum pedes intumescere.

Tertio præternaturalia intus in corpore genita, præsertim vero *tumores*, ac *humores*, sanguinem sæpe in motu præpediunt, aut in crassi pervertunt, eique adeo diathesin hydropicam inducunt. Tumores alicubi circa viscera excitati, quatenus sanguinis circuitum obstruunt aut angustant, serum ejus illic extravasari & profundi faciunt; à cujus intra cavitate aliquam aggestione, primo Ascites (prout supra ostendimus) & postea demum Anasarca, istius consequens, sæpe accientur. Porro *humores* diversimodi variis in locis intus geniti, atque in sanguinem traducti, massam ejus primo inquinant, & particulis heterogeneis inficiunt, à quibus ea demum infirmatur adeo & in crassi læditur, ut chyli succum infusum (cum amplius fermentare & assimilare nequeat) in laticem hydropicum pervertat. Propter hanc rationem, nihil usitatius est quam phthisicos, item ulceribus strumosis, canerosis, imo quibusvis intra renes, mesenterium, intestina, aliaque imi ventris viscera excitatis laborantes, postquamdiu contabuerint, tandem hydropicos interire.

Hæc de morbi hujus causa efficiente proxima, item de remotioribus præcipuis tum
proca-

procatarcticis, tum evidentibus. Quod vero ad *causam materialem* spectat, sensui patet, hanc meram esse lympham intra cutis aliarumq; partium exteriorum poros aggestam, quæ quidem à sanguine illic deposita (partim ejus latex serosus, partimque succus chilosus est) sed ab hæmatosi & corporis nutritione, quibus destinabatur, deficiens, recrementi instar, in spatia quævis vacua vasis interjecta rejicitur. Quod autem materies hydropica, à sanguine & chylo procedens, nec cruenta, nec lactea, sed limpida existit, nihil mirum videatur; quoniam urina vel sanorum post potum plenior emunda pariter & aquosa redditur; ac proinde constat eam nihil à sanguine mutuari, verum quicquid coloris aut consistentiæ crassioris ad massam ejus attulit, ibidem relinquere. Et quamvis in utriusque casus *Ætiologiam* referri possit, urinam quatenus per renes, & materiam hydropicam quatenus per solidarum partium poros colatur, ita limpida & aquosum evadere; attamen observatione constat, chyli partem aquosam etiam dum sanguini confunditur, cum ipso non intime misceri, sed colore & consistentia spoliata sub forma lymphæ intra sanguinis poros manere: cujus certe indicium est, quod sanguis à quocunque animali per phlebotomiam detractus, postquam infrigidatus in partes secessit, laticem aquosum (qui sero & succo nutritio constat) plane limpida & à reliquo cruore separatum exhibet. In hujus rationes, & fiendi modos, & quare sanguis qui aquæ infusus, ipsam illico tingit, & solida quæque si quando ipsis inspergitur, cruentat, proprium

prium serum quocum intime confunditur & diu circulatur, nullo colore inficiat, à præfenti instituto erit modo altius inquirere.

Ex morbi hujus *Ætiologia* modo tradita, *differentia* ejus facile colligi possunt, viz. Primo quod sit vel universalis, cum totus corporis habitus & membra omnia intumescunt; vel particularis, in quo plerunque membra tantum inferiora laborant, reliquo interim corpore propter nutrimenti defectum emarcescente, cujusmodi affectionem ac minime tympaniten Prosper Martianus vult Hippocratem, *Hydropem siccum* appellare; in quo sc. quod de Syrene fertur, *Siccum Aquoso* jungitur.

Secundo Anasarca sive Universalis sive Partialis, aut simplex est, aut cum Ascite complicatur: & tunc vel Anasarca superinducitur Asciti, aut hic morbus isti supervenit. Porro Anasarca respectu causarum tum procatarcticarum tum evidentium, multifariam distingui potest, prout supra innuimus; & ejusmodi ejus discrimina, circa prognosin & Therapeiam rite institundas magni sæpe momenti deprehenduntur.

Itaque ad *Prognosin* quod spectat, morbus hic dum simplex, inter omnes hydropis species minus periculosus existit; atque Particularis, membra tantum inferiora occupans, modo venter non simul intumescat, multo tutior est quam Universalis.

Anasarca Asciten superinducens, in quo plerunque urina & satis copiosa est, & sitis non admodum intensa, longe tutior est, quam eadem ab hoc morbo inducta; qua laborantes
ut plu-

ut plurimum valde sitiunt, atque urinam paucam, rubicundam, & crassam aut quasi lexiviam reddunt. Pariter, aut pejus habet, quando Anasarca (prout interdum assolet) Tympaniti, aut phthisi supervenit. Denique morbi huius prognosticon non leve, ab Ægrotantis circa victum & medicinam morigeratione aut obstinatione desumitur. Nam utcunque habeat morbi conditio, si hydropicus pharmacum recusans genio indulgebit, nihil inde boni sperare liceat.

Circa Therapeiam rite designandam, duo præcipui hic medendi scopi occurrunt, viz. Primo ut aqua intercus quoquo modo evacuetur, & absumatur; dein secundo provideri debet, ne nova continue generetur & aggeratur; in quem finem danda erit opera medica, tum ut coctionis viscera recrementis inanita, & obstructionibus libera chylum usque laudabilem conficiant, ac in debita copia massæ sanguineæ suppeditent; tum insuper ut sanguis (principis ejus ad *δύραμι ζυμαίνω* restitutus) chyli succum ei jugiter suffusum, rite fermentet, inque sanguinem assimilet. Indicatio vitalis minime in hoc morbo, uti in multis aliis, necessaria videtur; quoniam raro hic adsunt spirituum deliquia, aut vigilæ, pro quibus cardiaca & hypnotica requiruntur: atque victu resumtivo parum opus est, quia Jejunium, & abstinencia potius juvant, & sæpissime in magnam curationis partem cedunt: cujus ratio est, quod vasa per inedia inanita, aquas intercutes, aut alibi stagnantes resorbent, easque

casque partim per renes, poros cutis, aliaque emissaria foras ablegant, partimque succo alibili adhuc turgidas corpori enutriendo utilissime impendunt.

Primo, ut prima *Indicatio curatoria*, materiae morbificae evacuationem intendens, perficiatur; adhiberi debent, pharmaca hydragoga omnia, tum simplicia, tum composita; quin & medicamentorum formulæ, supra in capite de Ascite recensitæ, & præscriptæ. Porro huc pertinent, non tantum cathartica, & diuretica, sed etiam diaphoretica, quæ licet in aliis hydropis speciebus ut plurimum interdicta, in curatione Anasarcae sæpe locum habent.

In simplici Anasarca fortiter pugnare licet, & non raro multum juvat. Et quidem ab hoc morbo interdum per Catharsin sanato, empirici de medelis suis plurimum gloriari habent; eorumque medicamina quædam pro curandis hydropicis multum decantata existunt; quippe si forte unum aut alterum Anasarca laborantem, specificis hydragogis, aut elateriis, eos uspiam sanasse contigit, satis est de quo se & artem suam semper venditent, etsi eodem medicamento centum Asciticos jugularunt. Quapropter licet esulæ aut elaterii præparata, pilulæ lunares, Hercules Bovii, aliaque hydragoga in quibusdam casibus nonnunquam proferunt; tamen si indifferenter hydropicis omnibus, aut omnino ulli constitutione debili & visceribus toni præfracti, aut conformationis læsæ, prædito exhibentur, sæpius necem quam remedium afferunt. Itaque semper

Q

pru.

prudentis medici judicio committatur, quando, quousque, & quibus Catharticis utendum erit.

Catharticorum cujusque generis hydragog^{on}, sc. tum ^{αἴμα}, tum ^{κράσι} vim suam excrentium, atque tum lenius tum fortius operantium, formulas supra descripsimus, unde possunt huc referri, & medendi methodo jam propositæ accommodari.

Quod si ratio inquiritur, quomodo cathartica in hoc morbo operantur, & quare feliciter, & multo efficacius, quam in aliis hydropis speciebus aquas educunt, dico in Anasarca materiem ^{κράσι} (quæ lymphæ est) partim in massa sanguinea, partimque in habitu corporis, intra poros, & vacuitates vasorum finibus interjectas, subsistere; quapropter catharticum fortius exhibitum, illico massam sanguineam exagitat, fundit, & ad superflui cujusvis, aut heterogenei excretionem ciet; simulque arteriarum oscula, versus intestinorum cavitates dehiscentia irrigat, ut per hæc potius emissaria humor è sanguine rejectus exitum inveniat. Hinc imprimis aquæ intra sanguinem fluctuantes copiose elutriantur, dein vasa innata aquam mox intercutim resorbent, & partim illico per sedem, partimque per urinas, aut diaphoresin foras amendant; nullus interea metus est ne, ut in Ascite, materies morbifica à sanguine per medicamentum exagitata & fusa, in loca affecta, unde non facile remeabilis est, amplius adigatur: item ne, ut in Tympanite, propter ventriculi, & intestinorum fibras

à phar

à pharmaco nimis irritatas, viscera ista in extumescencias *πληρωίδες* accicantur. Quippe donec viscera erunt firma, & bene constituta, medicamento particulæ nullam iis noxam infligunt: verum exinde in sanguinem traductæ, non modo aquas ex eo eliciunt, sed massam ejus exagitando, particulas activas prius obrutas exuscitant, & versus *διὰ τὴν* suam *ῥυθμίαν* disponunt.

Secundo hydragoga per diuresin operantia, tum simplicia tum composita, nec non medicamentorum ex utrisque paratorum formulas, & exhibendi modos etiam supra descripsimus, quæ item (ut repetitione non opus sit) huc transferri possunt. Quoniam vero pharmaca hujus generis non omnia pariter in quibusque affectibus juvant, advertere hic subest, procuranda Anasarca *Lixivialia* (prout nostra observatione sæpe constitit) ceteris diureticis longe præstare. Enimvero tritum & vulgare nunc remedium est, ut quispiam membra habens tumida, post purgationem præmissam, sumat bis vel ter in die lixivii ex cineribus absinthii, vel genistæ cum vino albo facti Unc. vj. ad viij. ejusque usum per aliquot dies continuet. Medicamentum hoc, uti in pluribus notavi, urinas potenter movet, imo nonnunquam in tanta copia, ut lotio supra sesquicongii mensuram, intra nycthemeris spatium profuso, Ægrotantes fere ad miraculum usque brevi convalescerint.

Quo ritu, & quali viscera, sanguinem, aliosque humores afficiendi modo, Diuretica

cujusque generis operantur, in priori tractatu explicavimus; quod vero in Anasarca laborantibus, medicamina sale fixo, & lixiviali, plus quam sale acido, Alkali, aut volatili prædita, urinas expellunt, ratio ut opinor hæc est, viz. in morbo isto affectis postquam deficiente sanguinis ζυμώσις & virtute sanguifica, humores aquosi & crudi tum in ejus massa, tum intra corporis habitum aggesti, ibidem fere immobiles aliquandiu permanserunt, tandem illi (prout succorum aqueorum paulo stagnantium mos est) coalescunt; quapropter medicamenti particulæ lixiviales in sanguinem suffusæ, illico cum aquarum acidis effervescent, quas insuper dum exagitant & fermentant, in tota massa sanguinea ζυμώσις insignem, & excretivam cient; proinde ut particulis omnibus in motum concitis, non tantum aquosæ ac recrementitiæ ceteris extrusæ, per renes amendantur, sed & ipsius cruoris insitæ & activæ crassioribus quibus obvolvuntur sese extricent, & denuo emergentes virtutem suam fermentativam resumere, & sanguificare incipiant.

R. Cinerum genistæ, vel absinthii, vel samentorum vitis ad albedinem calcinat. & cribrat. Unc. iv. ponantur in lagena vitrea cum vini albi lib. ij. digerantur clausæ & calide per iij. vel iv. horas, dein coletur. Dosis Unc. vj. ad viij. bis in die.

R. Tartari albi cum nitro calcinati, & dein in crucibulo ad caruleitatem fusi Unc. iij. Spiritus vini tenuioris lib. iij. aq. limacum, lumbrici-

lumbricorum, ana Unc. iv. digerantur clausè in furno arena per duos dies. dosis liquorisolari Unc. ij. ad iij. cum decocti radicum Rusci, & Bardana, in cervisia facti Unc. iv.

Pro potu ordinario.

R. Cinerum genista alborum, & mundat. lib. ij. ponantur in sacculo cum ras. ligni Sassafras Unc. iij. radicum Galanga minoris Unc. j. Baccarum Juniperi, & sem. Dauci, ana Unc. iss. fiat sacculus pro iv. congiis cervisia, post 7. vel 8. dies hauriri incipiatur.

3. Diaphoretica in leucophlegmatia (quæ sc. Anasarca procemium aut declinatio est) non raro egregie conferunt : ceterum in hoc morbo confirmato, melius quam in aliis hydropis speciebus convenire solent. Et quamvis ab initio propter habitum corporis crassiori velut palude obsessum, sudores movere nequeant, utcunque dum sanguinem exagitant, particulas ejus insitas activas, antea sopitas, & semiobertas exuscitari, & versus *ζυμῶν* disponi, quin & recrementitias quasque, & præsertim aqueas in motum accieri faciunt, proinde statim ut illæ è receptaculis suis exundantes, promptius ac facilius per sedem, vel urinam, & sæpe aliquatenus per *διὰ πρὸς* abscedant. At vero postquam aquis per catharsin elutriatis, materies morbifica in tantum diminuitur, ut corporis moles, & membrorum intumescentiæ remittere incipiant, humoris reliquæ per *ἰσίδρωσιν* moderatam, & diaphoresin constantem optime absumentur.

Hydroticorum censum, & formulas nuper in alio Tractatu descripsimus; quoad præsens institutum, pro curatione Anasarcae, ea maxime conveniunt, quæ in dosi paulo largiori exhibentur; quorum enim quantitas per exigua est, particulae eorum activæ aquis immersæ ebruuntur, priusquam in sanguinem diffusæ, vires suas exerere possint. Quæ obrem spiritus sive Armoniaci, sive vinosi, nec non Tincturæ, & Elixires, imo ac pulveres contra morbum istum rarius in usum veniunt: quia nimirum in dosi minori minus efficiunt; atque in perampla si exhibentur, efferatione sua viscera sæpe lædunt: quin ea potius seligantur, quæ haustu pleniori, & calide assumpta, sanguinem totum illibata permeare possunt; cujusmodi imprimis sunt decocta ex lignis, & radicibus, quorum particulae sanguini satis congruæ, ab eoque indomabiles, totam ejus massam pertranseunt, & vim elasticam, humores omnes commovendo, exerunt.

R. Rasura lign. sanct. Unc. vj. Sassafras Unc. ij. Santalorum omnium, ana Drach. vj. rai. eboris, C. C. ana Drach. iij. s. a. insundantur, & coquantur in aq. fontan. lib. viij. ad medietatem; addendo rad. c. calami Aromatici, Galang. minoris, Bardan. petasitidos, ana Unc. j. foliorum salviae acutæ, chamædryos siccæ, ana M. ij. Colatura servetur ad usum, dosis Unc. viij. ad x. calide bis in die; antequam; dosi addi possunt Spir. salis Armoniaci succinat, vel fuliginis, gut. xx. ad xxv. vel Tincturæ salis Tartari Drach. ss. ad Drach j.

Hæc

Hæc de medicamentis hydragogis *internis*, quæ lymphas, vel intus versus intestina eliciendo, vel extrus ad renes, aut poros cutis pellendo, foras educi faciunt. Præterea in usu sunt Administrationes quædam *externæ*, quibus aquæ intra corporis habitum aggestæ commoventur, adeoque vel generaliter ad egredendum per diaphoresin, aut diuresin disponuntur, vel particulariter, exitu in privatis quibusdam locis factò, protinus emittuntur.

In prima classè *frictiones*, *linimenta*, *fotus*, & *Balnea* tum *sicca* tum *humida* ponuntur: dein aquas educentia particularia sunt, *vesicatoria*, *escharotica*, & per acum puncturæ. Super his singulis aut saltem præcipuis quatenus ad hunc morbum spectant, breviter dicemus.

1. *Frictiones* in leucophlegmatia, & Anasarca effectum sæpe utilem præstant: quippe cum habitus corporis non tantum illuvie aquosa illic aggesta adeo impletur ut nihil evaporare possit, sed & partes externæ, propter sanguinis ad eas appuisum inhibitum frigescunt, frictiones crebræ ac validæ aquas stagnantes commovent, & aliquatenus inde dissipant, quin & sanguinem, vias aperiendo in partes eas unde exulârat, denuo accient, quare non solum membra intumefacta sed & totum corpus semel aut bis in die cum pannis asperis, aut cum vericulo in eum usum ordinariè nunc parato fricari expedit.

2. 3. Inter, vel post *frictiones*, *linimenta* & *fotus* interdum conveniunt. Parantur vel ex salibus aliisque mineralibus dissolutis, vel ex

vegetabilibus calidis, & discutientibus, cum vini facibus aquæ incoctis: quorum applicatio calida poros aperit, aquas aggestas amplius commovet, ac discutit, etiam circuitus sanguinei ambitum aggerie aquosa aliquatenus dissipata protendit. Linimenta consistunt ex sulphure, & salibus diversi generis, vel ex calce viva, aliisque mineralibus, quæ pulverisata, & herbarum acrium extractis mucilaginosi excepta, in unguenti formam redigantur; quibus ob meliorem consistentiam, olei scorpion. quantitas idonea adjiciatur. Porro oleum hoc (modo sit genuinum) per se adhibitum, opem non raro insignem præstat. Novi puerum ab Anasarca Universalis valde tumidum, unico hoc remedio sanatum fuisse: mater enim (nescio quo consilio) totum corpus mane & vespere oleo scorpionum illinebat, partes omnes cum manu calida valide fricando; quo facto intra triduum coepit urinæ copiam ingentem profundere, cumque per aliquot dies ita meiere perstitisset, intumescencia sensim evanescente, sanus evasit.

4. *Balnea* hydropi vix ulli præter Anasarcam, atque huic non nisi in diathesi, aut declinatione conveniunt. Quippe cum ab hujus calore totum corpus ambiente, sanguis effervesfactus, & incitatus aquas prius stagnantes ubique commovet, & in se resorbens varie transfert, periculum est, ne (uti frequenter assolet) eas è corporis habitu, in massam suam excipiens, evestigio in præcordiis, aut cerebro deponat; quippe nihil usitatius est
quam

quam partium istarum affectus, viz. Asthma, vel Apoplexiam, hydropicis à balneatione intempestiva supervenire. Attamen cum morbi causa conjuncta (viz. intumescencia) moderata, aut non multa fuerit, Balneum ex aqua salibus ac sulphure imprægnata, aut etiam laconicum, à quibus blanda ἐφιδρωσις promovetur, non raro cum fructu adhibetur: pro laconico, plus expedit, & insigniter sæpe prodest ut Aegrotantes in salariorum Aedibus, prope furnos in quibus aqua mineralis in salem decoquitur, in cellis idoneis collocentur.

5. *Vesicatoria* aquas intercutis copiose, & non raro profuse nimis emittunt. De modo quo operantur, infra speciatim dicemus; interim advertimus hæc cautè admodum hydropicis adhibenda, quia sc. ejusmodi epispasticum locis tumidis applicatum, emissarium nimis patens facit, quo aperto, aqua primo erumpens, sæpe magnam post se illuviem è tota vicinia trahit, unde statim sequitur magna spirituum concidentia. Porro nonnunquam locus ita subito inanitus, siquidem caloris, & spirituum orbis, brevi in sphacelum labitur; quapropter medicamen hoc raro hydropicorum tibiis, aut pedibus, ubi calor debilis, & tumor maximus est, sed interdum femoribus, & brachiis securè (quoties opus erit) applicetur.

6. *Escharotica* paulo tutius, quam vesicatoria locis tumidis adhibentur: quoniam ex hoc emissario, aquarum fluxus non tam præceps, &

copiosus statim ab initio contingit : verum iste moderate incipiens , deinde paulatim ad fluentum ingens accrescit ; quod natura (postquam ei sensim assuescit) melius tolerat. Porro minor ab escharotico , quam à vesicatorio , gangrenæ metus est , quoniam in ista applicatione , pars cujus continuitas solvitur , contra caloris exolutionem , per escharum munitur. Novi olim Empiricum indoctum & rudem , qui hydropticorum membra , ut ut tumida , sequenti modo per escharoticum non raro feliciter evacuebat ; viz. Primo Tibias fovebat vesperi & mane cum decocto ebuli , absinthii , chamomeli , aliarumque herbarum calidarum , cerevisiæ aut vini facibus adjectis ; atque inter fatus tempora cataplasma ex decocti istius magmate cum fursure paratum applicabat ; post hæc per triduum usurpata , utramque tibiam cum pede totam cum emplastro ex pice Burgundica tegebat ; relicto tantum super utramque suram foramine exiguo , ad magnitudinem nucis avellanæ , quibus in locis Escharoticum ex cinere corticis fraxini cuti nudæ imponebat : quo post xij. horas amoto Eschara tenuis relinquebatur : è cujus poris , aqua primum lente exudare , dein in dies paulo uberius extillare , & postmodum (eschara decidua) tanquam è fonte aperto , copiosius emanare solebat , donec è toto infra & supra crura elutriaretur.

7. Restat adhuc alius (prioribus non inferior , etsi minus usitatus) aquas intercutis educendi modus , sc. per *Acus puncturam* ; quæ
 itidem ,

itidem, ne præceps ac nimius accieatur aquarum effluxus, cautè admodum ac minutim celebrari debet. Accipiatur Acus ordinaria (quali sartores utuntur) & super locum maxime oedematofum, in cutim punctum adigatur, couseque tantum, ut sanguis non sequatur: adeoque fiant uno tempore vi. vel vij. foraminula, pollicem latum ab invicem distantia; ex unoquoque foraminulo aqua guttatim erumpet, adeoque continue extillabit, donec circumcirca loca puncta tumor omnis evanuerit: dein proxima vice, post horas modo xij. modo xvij. aut xxiv. ejusmodi punctura in alia cruris ejusdem, aut alterius parte celebretur, adeoque deinceps semel, aut bis in die in membro hoc, aut illo, unico vel duobus, vel simul in pluribus, talia aquarum intercutum emissaria excitentur. Enimvero hoc modo uberius ac tutius quam ab alia quavis exteriori, illuvies hydropica exhaustiri possit; cujus interea proventus novus si per internam pharmaciam præcaveretur, morbus facilius sanabitur. Porro in hydrope deplorato, optime per administrationem istam vita prolongatur, in quantum sc. aquis per emissaria isthæc externa continue elutriatis, inundatio interna vitalis diutius protelatur. Nuper senex septuagenarius toto corpore, hydrope immersus, unici hujus remedii opè præter spem omnium per plures menses in vita perstitit, & caput super aquas extulit.

Haftenus de remediorum generibus & formulis

mulis per Indicationem primam sc. curatoriam suggestis; quod ad alteram sc. præservatoriam spectat, quæ nempe sanguinis crasin, & virtutem *ὑπερωξικλή* sive sanguificam restituendam procurat, ejusmodi illa medicamenta suggerit, quæ particulis calidioribus & elasticis prædita, massæ sanguineæ principia activa aut depressa refuscitat, aut absumpta reparari facit; in quos fines remedia alterantia vulgo dicta, sub forma *Electuarii, Pulveris, Pilularum, Aquæ destillatæ, Julapii, Apozematis, & Diætæ* præscribi solent; quibus etiam Spiritus, Tincturæ, Elixires, interdum majoris efficaciæ ergo adjiciantur. Cujusque horum exemplar unum aut alterum proponemus.

R. *Conserv. absinthii marini, Cochleariæ, flavedinis Aurantii, ana Unc ij. Corticis Winteran. Drach. ij. Spec. Diacurcum. Drach. iij. Chalybis præparat, cum sulphure Drach. iij. salis Absinth. Drach. ij. Syrupi è corticibus citri q. s. f. Electuarium, dosis Drach. iij. mane & hora quinta p. m. superbibendo haustum vel Julapii, vel aq. destillatæ ad Unc. iij. vel iv.*

Chalybeata in hoc morbo, uti in Pica Virginum sæpenumero egregie profunt; in tantum ut non raro totus aut saltem præcipuus medendi scopus, in hoc remedii genus devolvatur: at tamen advertere est, hujusmodi medicamenta non omnia in istis casibus ex æquo convenire: nam quæ maxime in usu sunt, viz. *sal chalybis sive vitriolum martis*, aliaque cum acidis præparata ac sulphure in totum spoliata,

spoliata, nequicquam juvant, utpote quæ sanguinis ζυμῶσι minime promovent, sed potius è contra eum nimis efferum, aut elasticum figunt. Attamen ad Anasarcam, & quamcunque in habitu corporis Cachexiam œdematosam, ejusmodi chalybeata adhibeantur, in quibus particulæ sulphuræ relinquuntur, & pollent; uti imprimis sunt ferri limatura, & squammæ in pollinem reductæ, item Chalybs cum sulphure liquatur, & pulverisatus. Horum pulveres assumpti, illico à salibus intra corpus nostrum acidis dissolvuntur, unde particulæ sulphuræ metallicæ manumissæ, & in sanguinem traductæ, totam ejus massam fermentant, particulas ibidem symbolas, antea sopitas, exsuscitant, ipsisque adjunctæ sanguinem vigorant, ejusque vim ζυμωτικὴν sive sanguificam prius depressam redintegrant. Quapropter observare est ab hujusmodi chalybeatis, vel paulisper usurpatis, faciei χλωρῶσι, in vultum floridum mutari.

2. R. Pulv. radic. Ari Composit. corticis Winteran. ana Drach. iij. radic. galangæ minoris, Cubebarum, ana Drach. iss. chalybis cum sulphure præp. Unc. ss. sacchari Anibosati Drach. vj. f. pulvis divid. in xx. partes, dosis p. j. omni mane & hora quinta p.m. haustu Decocti sudoriferi superius præscripti.

R. 3. Extract gummosi residentis post distillationem, Elixir. vitæ Quercetan. Unc. ss. pul. lumbricorum præp. Drach. ij. radic. galangæ minoris, corticis Winteran. ana Drach. iss. salis Absinthii Drach. ij. rubiginis ferri

Drach. iijss. Balsam. j. peruv. Drach. j. Tinctur. salis Tartari Drach. ij. Balsam. Capivi q. s. s. massa, formetur in pilulas exiguas, dosis Drach. ss. vespers & primo mane superbibendo Julapii vel aq. destillat. sequentis Unc. iij.

4. R. *Aq. florum sambuci, è succo Baccarum ejus fermentato, ana lib. j. Aq. lumbricorum magistral. Raphani compos. mirabilis, ana Unc. ij. Syrupi è succo Baccarum sambuci Unc. ij. misce, f. Julapium.*

5. R. *Folior. Cochleariae hortensis, Erucæ, piperitidos, ana M. vj. radicum Calami aromatici, Galangæ minoris, Zedoariæ, Iridis florentinæ, sambuci, Ari, ana Unc. vj. Corticis Winterani, piperis Jamaicensis, ana Unc. iij. baccarum Juniperi Unc. iv. Caryophyllorum, Zinzib. nucis Moschat ana Unc. j. incisis & contusis affunde vini Rhenani veteris lib. viij. destil. organis communibus, liquor totus misceatur.*

6, 7. Decoctum Antihydropicum supra inter Diaphoretica describitur. Potus dieteticus loco Cervisiæ sumendus, juxta formulam sequentem conficiatur.

R. *Rasur. ligni sancti, Sassafras, ana Unc. iv. radic. Iridis florentin. Calami Aromatici, Galangæ minoris, Enulæ Campan. ana Unc. iijss. Baccarum Juniperi, lauri, ana Unc. ij. sem. Anisi, Carvi, fœnicul. dulcis, Coriandr. Anethi, ana Unc. j. piperis longi, Cubebar. ana Unc. iijss. Caryophyl. nucis Moschat. Zinzib. ana Unc. ss. piperis Jamaicensis Unc. ij. folior.*

folior. siccat. salvia acuta, scorodonia, calamentha, Agrimonia, ana M.j. liquiritia Unc. iv. incisa & contusa coquantur in aq. fontan. congiis iv. ad medietatem. Colatura frigejecta servetur in lagentis vitreis ad usum; huius potu constanti plures Anasarca fere deplorata laborantes convaluisse novi. E multis hydropicorum sanatorum exemplis libet modo unicum proponere.

Vir quidam robustus, mediæ Ætatis, postquam febre quartana Epidemicè contracta, & ab initio male tractata supra annum laborasset, ac interim mala victus ratione usus fuisset, in hydropem Anasarcam incidit, quæ deinceps, cum pro siti (quæ immanis erat) restinguenda potui liberalius indulgeret, brevi in immensum accrevit; adeo ut membris omnibus à capite ad calcem, ipsoque insuper abdomine intumefactis, se in lecto de latere in latus, sine ministrantium ope devolvere nequireret.

Hunc primo invisens, & de curatione desperans (sicut medicus apud Celsum lib. 3. Cap. 21. qui *Hydropicum quendam intemperatum sanari posse negabat*) illico prognosticon hoc dixi, eum sc. *ni potu abstineret, brevi interiturum.* Ad quod respondens ille, profitebatur se, modo salvari possit, hebdomadæ spatio non omnino bibiturum. Et quidem dictum factum, admodum licet siticulosus per vj. aut vij. dies vix quidquam liquidi, nisi quod medicamentum fuit, ore ingerebat; atque per id tempus, cum interim hydragoga. Cathartica, & diuretica, quin & alia

alia quælibet præscripta sedulo assumeret, multo melius habuit : & postea methodo (qualis supra describitur) aliquamdiu adhibita, ad sanitatem integram restituebatur, & etiamnum post v. circiter annos vivit ac sanus degit.

Restant alii quidam affectus splanchnici, de quorum Remediis juxta methodum sequentem hic agendum esset, attamen hoc pensum sub aliis Titulis magna ex parte jam jam præstiti; nam, prout supra innuimus, medicamenta quæ *renes* concernunt pleraque, sub *diureticorum* ac quæ *stomachum* ac *intestina* sub *emeticorum* ac *purgantium* censu explicavimus; quæ ad *lienem* in *Pathologia Hypochondriaca*, & quæ *uterum* in *Hysterica* absolvimus. Quod ad partes genitales, eorumque morbos, & medelam attinet, in aliud tempus & locum reservare visum est; jam proxime incumbit, post pharmaciam internam hætenus tractatam, nonnihil de externa, atque administrationum ejus *Ætiologia* differere, quod in proxima Sectione fiet, cujus initium à *Phlebotomia*, magno. sc. remedio, ducetur.

SECT. III. CAP. I.

De Phlebotomia.

INter universa Philosophiæ documenta, aut medicinæ subsidia, nulla unquam Theoria, vel Praxis, aut antiquior, aut generalior extitit, quam sanguinis speculatio, ejusque per *vena sectionem* extramissio. De priori alibi sæpius agentes sanguinis naturam & partes constitutivas explicavimus, quinimo ejusdem virtutes & energiam explicantes, ipsum revera accendi, & ab accensione ejus vitæ animalis, quasi lampadis flammam incipere, ac perennari demonstravimus. Ad *Phlebotomiam* vero quod spectat præcipui omnes cujusque seculi Authores hujus mentionem fecerunt: quin eadem apud cunctas nationes utcunque barbaras ac incultas in usu medico semper fuit. Nec mirum hoc, siquidem *ἡ γένεσις* istius necessitatem & viam natura ipsa imprimis commonstravit; etiam lex divina circumcisionis ritum, quasi symbolum ejus præcipiens, innuere videtur, ingenitas naturæ humanæ impuritates aliquatenus per sanguinis missionem expurgari debere.

De magno hoc remedio ut methodice differamus, imprimis considerare oportet, quot modis, item ob quas causas, & fines *Sanguinis Emissio*, aut sponte naturæ contingit, aut per latricem indicatur: dein secundo præcipuos

puos evacuationis hujus effectus tum bonos, tum malos, sive commoda ac incommoda subdemus, simulque regulas quasdam, & cautiones circa phlebotomiam rite administrandam observandas proponemus.

Quoad prius, Hæmorrhagiæ Spontaneæ (quæ phlebotomiæ usum suggererunt) cum multiplices, ac diversimodæ fuerint, ad binâ hæc capita, sive classes vu'go reduci solent: nempe dicuntur illæ, vel criticæ, natura aliquid bonum ac salutiferum moliente; vel symptomaticæ, quæ ut plurimum, hac à regimine suo dejecta, & omnia fusque deque habente, contingunt. Prioris generis eruptiones cruentæ rursus distinguuntur, quod vel sine febre excitantur, & sunt vel periodicæ, quæ stasis sæpe temporibus eveniunt, uti catameniorum fluxus muliebris, ac in nonnullis vasorum sedalium, inque aliis nasalium apertiones solennes, aut alias assuetæ; quæ sæpe numero juxta magnas anni *τεταταις* aut aëris mutationes succedunt: vel sunt vagæ ac incertæ, uti cum sanguis è locis istis ac è multis aliis, modo in hac modo in ista corporis parte, haud incommode erumpit. Porro *ἐκ-απι* *αἷς* sanguinæ interdum in febre contingunt, eamque non raro judicant, prout Hippocrates olim annotavit, & etiamnum ex observatione maxime vulgari constat. In singulis hisce casibus sanguis erumpit, quatenus intra vasa tuigens, & supra modum rarefactus, spatium amplius desiderat, quapropter ni portio quædam abscedit, tota statim massa consti-

constipari, ejusque tum motus inhiberi, tum accensio suffocari & crasis perverti periclitantur.

Enimvero duæ sunt præcipuæ rationes, siue *προφαιδες*, propter quas hujusmodi sanguinis turgescentiæ oriuntur: in quantum sc. liquor ejus tum inflammabilis, tum fermentativus existit.

1. Quoad prius horum, ut sanguis pro vita tuenda, ejusque functionibus rite exercendis debite accendatur, particulas hujus sulphureas insitas nitrosis ab aëre adventitiis proportionari oportet. Quotiescunque igitur cruor valde effervescens & rarefactus, in compage sua plurimum aperitur & laxatur, adeo ut sulphur solutum in majori copia accendatur, etiam ad nitrum uberius hauriendum respiratio creberrima & laboriosa instituitur. Quod si hoc modo sulphur exuberans efflagiando absumi, flammaque vitalis regulari nequit, proxima statim pabuli sulphurei minuendi ratio est, ut sanguinis rarefacti portio quædam foras erumpat. Hinc non tantum in febribus, sed post vini potum, balnea, insolationem, aliasque à quibus sanguis valde turgescit accidentia, aut Hæmorrhagiæ sponte succedunt, aut sæpe opus est talis evacuationis spontaneæ defectum per Phlebotomiam supplere. Quod autem hujusmodi sanguinis effusiones, siue per naturam, siue per Chirurgiam factæ, vulgo dicuntur calorem, siue æstum ejus compescere; revera hoc solummodo agunt, quatenus pabuli sulphurei, velut olei partem subtrahendo, cruoris accensionem diminuunt.

Verum

Verum insuper secundo sanguis, in quantum liquor fermentativus, etiam ad extravasandum aptus est. Iste nimirum, si quando heterogeneum aliquid, ac non miscibile latici ejus confunditur, instar vini in dolio effervescebat valde, ac in vasis ad incongruum illud excludendum ebullit; quod siquidem nec subigere, neque per diapnoen, urinam, aut alias exterminare possit, ipse cruor sui portionem quasi vehiculum pro materia isthac foras ableganda qua data via excludit. Propter hanc rationem (viz. ut quidpiam incongruum, ac indomabile è massa sanguinea excernatur) diversimodæ hæmorrhagiæ tum in febribus, tum citra ipsas, varie contingunt; quæ omnes, prout etiam illæ quibus sanguinis nimia accensio deprimitur, à natura propter boni intentionem excitantur: quod autem secus frequenter evenit, variis accidentibus, & circumstantiis imputari debet. Ut plurimum vero circa hæmorrhagias spontaneas critique institutas delinquitur, aut primo quia sanguis inter effervesendum effluxus modum nescit, ideoque in *oppellu* concitus nimis exundat; vel secundo quia vasorum ora semel aperta haud denuo statim conivent, aut occludi possunt; vel tertio quia natura excretionem sanguineam moliens, eam per loca magis patentia, sed sæpe incommoda facit; ut cum per pulmonem, per renes, intestina, aliaque viscera hæmorrhagia contingit, quæ idcirco è critica in symptomaticam, & non raro malignam cedit.

Nec tantum his modis, sed præterea ob
multa

multa alia naturæ delicta, aut impedimenta hæmorrhagiæ symptomaticæ contingunt; in quibus omnibus, aut ipse sanguis, aut vasa eum continentia, aut simul utraque, potissimum in culpa esse solent.

Primo sanguis præter rationes supra citatas (quatenus nempe supra modum inflammabilis, aut fermentiscibilis existit) insuper ad extravasandum aptus est, quia latex ejus aut venenatus, aut alias corruptus, debitam mixtionem retinere nequit; quin ad coagulandum aut putrescendum aptus, in partes secedit; quarum dum aliæ, hic illic defixæ, maculas, exanthemata, ceteraque malignitatis stigmata accipientes, cutim & carnes discolorant, propriosque ductus obstruunt, aliæ alias excurrentes, & qua data via erumpentes, variis in locis excretiones cruentas producunt; uti passim cernitur in peste, variolis, morbilis, & febribus malignis: imo aliquatenus forsân in affectibus scorbuticis, uti maculæ, & vibices, ita & hæmorrhagiæ tam familiares existunt. Secundo vasa sanguifera pluribus variisque modis, potissimum vero his tribus peccantia, hæmorrhagiæ symptomaticæ causa existunt. Primo viz. imprimis si forsân alicubi illorum aliqua obstruantur, quoties sanguis rapidius movetur, aut ibidem, aut in vicinia, quandoque item in partibus longinquis erumpere cogitur. A tali causa hæmoptoe sæpe numero procedit; quinetiam catameniorum, aut hæmorroidum suppressioni, sanguinis sputum aut hæmorrhagiæ
narium

narium crebro succedunt. Secundo vasorum oscula (ob fibras carneas quibus stipantur laxatas, aut resolutas) interdum male conformantur; ita cum arteriarum fines nimis dehiscant, venarum oscula connivent. Propter hujusmodi affectionem scorbutici, & cachectici hæmorrhagiis, prout alibi notavimus, plurimum obnoxii reperiuntur. Ceterum tertio frequenter accidit, vasa ita male conformata, etiam spasmodice affici, proindeque causa morbifica quasi duplicata, malum hoc plurimum augeri, ita ut vasorum fibræ musculares inordinate contractæ sanguinis *παρὰ* subitas, & violentas, modo superiora, modo inferiora versus, faciant; proindeque illorum osculis interea patentibus, hæmorrhagias immanes concitent. Enimvero in quibusdam observavi, quando sanguinis rivus, cum pulsu exili & debili, satis tenuis fuerat, vasorum spasmos alicubi exortos, & prorsum modo huc, modo illuc, sub specie flatus varie transcurrentis propagatos, cruorem ut ex se demissum, impetuosius compulisse, inque eruptiones violentas coëgisse; ac in hujusmodi casibus, cum Phlebotomiæ, & medicamina sanguinem refrigerantia, ac attemperantia minime profuerunt, à narcoticis, antispasmodicis, & ligaturis maximam juvaminis rationem fuisse.

3. Verum tertio si forsan sanguinis, & vasorum vitia complicari, simulque noxas suas conjunctim exercere contigerit; exinde necesse erit malum hoc intendi, atque hæmorrhagias & crebriores & immaniores concitari; quorum

rum rationes cum ex prædictis satis elucescant, non opus aut opportunum erit iis explicandis hic amplius immorari: quin potius, cum hætenus naturæ circa spontaneam sanguinis effusionem actiones, & ritus tum bene institutos, tum perperam & improbe coactos designavimus; jam proxime ostendere oportebit, quantum Ars, naturæ plerunque simia, atque interdum ejusdem magistra, aut moderatrix, circa sanguinis emissionem pariter bene, aut melius agere potest, & quomodo interdum deterius solet.

Super his in genere advertimus, Iatricem in quibusdam sanguinis emittendi casibus, naturam imitari; in aliis eam excedere, & non raro prævaricantem regulare aut reducere. Porro nonnulli extant casus, in quibus natura circa excretionem sanguineas Artis efficaciam longe superat: de singulis hisce breviter dicemus.

Primo igitur in quibus affectibus. Hæmorrhagiæ spontaneæ juvamen conferre solent, si quando hæ deficient, medicina naturæ pedissequa recte Phlebotomiam substituit. Itaque si forte sanguis ob sulphur ejus solutum nimis & eVectum supra modum accenditur, vena secta pabuli istius inflammabilis quod superfluum est effluet, quinetiam cruoris turgescentiæ immodicæ, propter quoddam indomabile ei confusum, hac ratione sedantur. Quapropter sanguinis missio contra febres tum continuas, quæ à causa priori, tum intermittentes, quarum paroxysmum ab hac altera procedunt, commode adhibetur. Pariter item quoties
evacua-

evacuatio solennis suppressa, aut humor à partibus externis percussus, aut subita pororum constipatio, aut crapula, vini potus, aliaque hujusmodi accidentia cruoris (quatenus particulas heterogeneous ei impingunt) turgentiam inferunt, Phlebotomia remedium sæpe præsentissimum existit.

Secundo Iatrice circa sanguinis Emissionem, non solum imitatur naturam, sed non raro præcellit; quin etiam hanc laborantem, & errantem frequenter sublevat, aut reducit. Si quando enim sanguis velut ὄρμη̃ percitus, versus partem aliquam ἀγρίως irruit, ibidemque aut statim inordinate erumpit, aut assatim aggestus inflammationem parit, vena in loco remoto pertusa, præternaturalem istam sanguinis ῥοπήν sistit, & non raro αἱματόχυσιν aut φλογῶν tollit. Quamobrem in pleuritide, angina, peripneumonia, in sanguinis sputo aut vomitu, cum natura aut succumbit, aut quasi furibunda sibimet manus violentas injicere videtur, Chirurgia sanguinem alio revocans, & emittens, rem pene deperditam restituit.

Porro sæpenumero medicina naturam in sanguine effundendo nimis prodigam, aut prævaricantem cohibet, aut reducit: enimvero hæmorrhagiæ quæque immodicæ frænis semper, ac minime calcaribus indigent. Ceterum in peste, variolis, & morbillis eruptis, inque febribus malignis, quandoquidem sanguis spontaneè effluens plerunque malum portendit: idcirco in affectibus istis medicamenta ἰσχαίματα,

sive sanguinis eruptionem sistentia , potius quam venæ sectio conveniunt.

3. Attamen è contra *Αιμολοχυσιας* à natura institutæ casus nonnulli extant , quos medicina neutiquam imitari , neque si forte deficient , per Phlebotomiam supplere potest. In febribus circa morbi crisin , sc. post materiæ pepasum , h. e. ad secernendum præparationem Hæmorrhagia spontanea , siquidem in tempore facta , Phlebotomiæ cuicunque cujus tempus optimum nescitur longè præstat ; porro catameniorum & Hæmorrhoidum fluxus naturæ instinctu eveniens longe utilior est , quam sanguinis missio in iis locis ab arte provocata.

Inter Phlebotomiam , & hæmorrhagiam spontaneam discrimen adhuc notabile (quavis non magni in praxi medica momenti) occurrat ; quoad utriusque viz. subjectum , & materiam ; quippe in hac , sanguis floridus , & per totum coccineus , fere tantum ex Arteriis effluit ; verum in evacuatione altera cruor atro-purpureus , cum cremore coccineo , & tantummodo ex vena hauritur. Undenam sanguinis rivus , qui intra vasa omnia unus est , & per totum continuus , tam diversimodam apparentiæ speciem acquirat , cum alibi ostendimus , haud præsentis instituti est in *Ætiologia* hanc altius inquirere : etenim pro curando quopiam affectu , non multum refert è quo vase sanguis emittatur , modo libere effluat : quod autem veteres nondum cognita sanguinis circulatione , in quibusdam casibus Arteriotomiam commendant , & venæ sectioni lon-

R

ge præ-

ge præferant, quo jure id fiat, alibi disquisivimus.

Hactenus de Phlebotomia comparata cum hæmorrhagia spontanea : jam proxime incumbit usum, & effectus ejus in praxi medica, tum bonos, tum malos designare. Itaque imprimis in genere ostendemus, qualem hæc evacuatio massæ sanguinæ alterationem inducat; dein quos, aut totius corporis, aut partium singularem, morbos immediatius respiciat.

Circa prius satis obvium est, sanguinem, à venæ sectione, & quoad *quantitatem* ejus, & quoad *temperiem* ac *crasim*, & quoad *motum* ejus alterari.

Prima & communissima Phlebotomiæ indicatio est, ut per hanc administrationem sanguinis copia minuatur. Et quidem ad plethoram tollendam, aut præcavendam hoc perquam vulgare remedium est. Unusquisque vel è plebe, ad habitum corporis athleticum accrescens, absque medici consilio venam tundi procurat; quinimo rustici, & agrestes sanitatis præservandæ ergo, & sibi met, & jumentis suis semel, aut bis in anno sanguinem detrahi faciunt. Quamvis autem hæc consuetudo apud quosdam, cruoris sui valde prodigos, in tantum inolevit, ut à levissima occasione, imo nonnunquam citra causam ullam manifestam, venam aperiant: attamen reperire est multos alios, contra hunc morem non minus obstinatos, ut nulla de causa, nisi cum maxima urgebit necessitas, quicquam sanguinis amittant.

Super hac, re (cum pro utraque parte depro-

muntur

muntur argumenta) quod statuendum videtur ut paucis decernam, imprimis concedere oportet, contra plethoram aut factam, aut incipientem, sanguinis missionem convenire: nullo enim alio remedio istius affectionis mala melius tolli, aut præcaveri solent. Attamen hujus evacuationis necessitas, qua licet evitari debet: quoniam sc. exinde (prout alibi innuimus) sanguis fit magis sulphureus, & minus falsus, proindeque homines fere quosvis ad febricitandum, & pinguescendum disponit. Porro venæ sectio magnum remedium, si ad parvas quasque occasiones prostituatur, quando opus erit, ad grandes effectus minus efficax evadet. Cui accedit, quod juxta vulgi observationem, quo familiarius quispiam phlebotomia utitur, eo crebrius hac indigebit: quippe sanguine ad plethoram evitandam emissio, massa reliqua denuo citius ad plethoram asurget: longe secus ac quorundam fert opinio, qui verentur ne cruoris penus crebra phlebotomia absumatur: quoniam è contra hoc modo fit quantitas ejus auctior, licet crasis deterior: ita namque cruor sale balsamico & contra putredinem præservativo multum spoliatus, loco ejus, sulphure pinguisco, & πυρηναι magis saturatur.

2. Phlebotomia sanguinis mixtionem, & temperiem sæpe emendare solet, adeoque multiplici respectu Primo enim si quiddam heterogeneum massæ ejus confunditur, quod scilicet nec recte subigi, nec facile secerni, ac amandari possit: vena pertusa sanguis efflens mate-

riæ istius portionem non raro multam secum foras convehit, proinde ut reliqua perdomari, aut expelli queat. Enimvero vasis foramine aperto, statim sanguis fermentescens particulas extraneas, qua licet unâ congregat, & sui portionem istam in quâ plurimæ aggregantur, foras extrudit: hinc observare est quando cruor primo, ac ultimo effluens, satis recte habet, medio tempore emissum sæpe corruptum apparere. Pariter item secundo, sanguis à temperie sua desciscens, non raro per Phlebotomiam restituitur. Cum enim massa ejus sulphure, aut sale fixo, vel simul utrisque exaltatis; in acrem, falsum, aut salinosulphuream degeneraverit; cruoris portione detracta, nova statim ejus fermentatio oritur, & non raro particularum omnium ejusmodi fit metathesis, ut deinceps spiritus cum sale volatili paululum emergant, & dominium suum recuperent, sulphure & sale fixo (uti par est) sub jugo missis. Ob hanc rationem est, quod sanguinis missio, non tantum in febribus, sed insuper in scorbuto, ictero, imo in phthisi incipiente, magnum sæpe juvamen confert: enimvero sanguis post vasa inanita, velut stomachus exoneratus, humores quosvis ingestos melius coquit, & assimilât, quodque heterogeneous est facilius secernit, ac amandat.

At vero si cruoris mixtio plurimum solvi, & pessum ire incipit, uti in peste, ac febribus malignis, à Phlebotomia omnino abstinetur; quippe sanguine detracto, spirituum (quorum

(quorum unice interest massam sanguineam à putredine & corruptione vindicare) penus diminuitur ; proinde ut statim omnia in dissolutionem exitialem tendant. Porro si dyscrasia sanguinis ejusmodi fuerit , ut principis nobilioribus , sc. spiritu , sale volatili , ac sulphure depressis vel absumentis , particulæ aquosæ ac terrestres præpolleant , sanguis haudquaquam emitti , sed tanquam vitæ thesaurus præservari debet ; quippe cum spirituum copiarum tantum exiguæ sunt , illorum quodvis dispendium functiones omnes vacillare facit , inque morbi partes cedit ; quare in hydrope , cachexia , Tabe , aliisque , ubi principia activa summe deprimuntur affectibus , venam secare fere idem est , ac hominem jugulare.

In prædictis casibus ubi sanguinis crasis respicitur , determinatu obvium erit , utrum Phlebotomia conveniat , necne ; verum in quibusdam aliis , uti imprimis in febre continua putrida , quando super hoc cardine vita ac mors versantur , maxima deliberatione opus est : ac ita potius , quia morbi eventus omniumque in toto decursu ejus accidentium successus , sive bonus , sive malus , sanguinis missioni modo peractæ , modo neglectæ imputari solet ; atque hinc est quod medici de propria estimatione tuenda nonnihil solici , super hac re , in consiliis suis maxime ambigunt. At vero in difficili hoc nodo , ne vulgi Phlebotomiam (uti fors feret) modo probantis , modo damnantis rumore , sed auspiciis certioribus ducamur : considerare oportet sanguinis statum ,

tum, materiæ morbificæ tendentiam, & naturæ vires. Primo, quoad priorem, si in febre putrida sanguis plurimum æstuans, calorem ingentem cum siti, vigiliis, & faucium ardore excitabit, nullaque sudoriscopiosi, aut exanthematum eruptio apparet, aut brevi expectatur, venæ sectio ita plane indicatur, ut eam sit nefas omittere; verum è contra si in corpore languido, febris lenta, ac remissa, sed continua, cum pulsu debili oriatur, sanguinis detractioni pareatur, ejusque per *διαιρέσις*, urinam, & vesicationem expurgatio procuretur. Attamen in medio cruoris & febris statu, Phlebotomia ex se fere indifferens, quoad alia determinetur. Itaque secundo perpendere oportet materiæ morbificæ tendentiam, siue *πόσις*, quæ si in massa sanguinea segnis, ac ad discernendum inepta maneat, adeoque (uti frequenter alio'et) metathesi loco criseos in caput facta, cerebro & nervoso generi minatur, venæ sectio, qua hæc mala præcaventur, tempestive adhiberi debet. Attamen si materies istæ cito in *ἐμπύρις* concita, & vel intus ad viscera imi ventris ruens, vomitionem immanem, aut affectus dysentericos cieat, vel extus propulsa, variolas, morbillos, aliave exanthemata illatura videatur, talis quicunque naturæ imperus si bonus non perturbari, si malus non in pejus incitari per Phlebotomiam debet: nam in his casibus sanguinem mittere non modo periculosum, at sæpissime etiam valde ignominiosum existit. Tercio circa Phlebōtōmiam in casu dubio adhibendam, insuper ad pa-

ad patientis vires attendatur : nam in constitutione sana , ætate vegeta , morbo incipiente , & functionibus tum vitali tum Animalibus adhuc in statu vivido aut mediocri existentibus , sanguinis missionem , nisi aliquid contra indicat , confidenter præscribere licebit. Attamen quando secus quoad conditiones istas habet , haud temere ad evacuationem istam procedatur.

Tertio sanguinis motus inordinati , quando nimirum iste tanquam cæstro percitus , in partes modo has , modo illas aut impetuosè irruit , aut materiem noxiam transfert , per Phlebotomiam optime cohibetur aut reducitur : quapropter ad cephalalgias immanes , insultus quosque soporosos , aut convulsivos , ad catarrhos , ophthalmias , ac tussim , Asthma , paroxysmos Antriticos , & nephriticos , ad phlegmonas , Erysipelata , quinimo ad complures alios affectus ob sanguinis aut feri fluxiones excitatos , venæ sectio communissime præscribitur , & quidem uti bono plerunque cum successu , ita cum recta ratione ; quippe vasis inanitis , sanguis spatium liberius nactus , placide ac imperturbate circulatur ; porro quicquid hujus aut feri extravasatur , resorberi , inque cursum suum reduci solet.

Designatis ad hunc modum effectibus tum bonis , tum malis , qui sanguini in diversimodo ejus statu per Phlebotomiam accidunt , jam proxime disquiramus quos præcipue morbos , aut totius corporis , aut privatæ cujusque regionis illud remediî genus immediatius

respiciat. Et primo ad affectus generales quod spectat, satis vulgo notum est sanguinis missionem ab intemperie calida & sicca indicari, & ab humida & frigida prohiberi. In omni febre proponi solet, nunquam vero in hydrope. Dein si morbos particulares consideremus, nulla corporis regio, aut pars est, quin uti sanguinis vitalis simul ac nutritii (dummodo recte habeat) influentia gaudent, ita quoties alicubi tumultuatur, aut loco succi benigni, incongruum aut irritativum exporrigit, avocationem & extramissionem ejus postulat. Singulos Indicati hujus casus si notare vellem, fere totam corporis humani pathologiam hic recensere oporteret. Caput dolens, cerebrum sanguine, aut sero (unde nascitur malorum Iliac) oppiessum, aut inundatum, oculorum phlogosis, faciei, oris, ac gutturis inflammatio, pectoris ac præcordiorum morbi omnes (utpote quibus singulis inordinatio sanguinis originem, aut fomitem præbet) pariter jecoris, lienis, aliorumque viscerum obstructions, aut affectus inflammatorii, quin etiam uti totius corporis plethora, & habitus Athleticus, ita & cujusque membritumores, & pathemata dolorifica, aut convulsiva sanguinem, velut mali omnis Authorem accusare videntur, ejusque emissionem quasi vindictæ genus quoddam exigunt.

In his & per pluribus aliis affectibus, si quando sanguinis detractio planissime indicatur, priusquam ea peragitur, super his quatuor deliberare oportebit, viz. in quo loco, quali modo,

modo, & instrumento, quo tempore, & quanta copia sanguis eximi debeat.

1. Quoad prius, etsi juxta circulationis sanguineæ leges, quoties massa sanguinea diminuenda fuerit, parum intersit, à quo vase, modo satis amplum hoc fuerit, ejus portio emittatur: attamen quia præter generalem sanguinis evacuationem, interdum partialis derivatio propriè dicta (uti cum sanguis è privato ubi aggeritur loco educendus est) ac insuper revulsio, quando in hanc aut istam partem revocandus est, intenduntur; idcirco in corpore humano varii quasi termini statuuntur, è quorum modo hoc, modo isto, vel alio, sanguis pro data occasione ac ad usus maxime requisitos emitti queat.

Si quando igitur sanguinis evacuatio universalis indicatur, vena brachii mediana optime secatur; hæc enim satis ampla facile aperitur, atque ad orificium ejus satis patens cum è toto corpore æqualiter fluit, ejus liberiori effluxu non tantum plethora adimitur, sed vasis majoribus hoc modo ubique inanitis, sanguis alicubi stagnans, in motum vindicatur, atque extravasatus denuo in venas resorbetur. Quare in magnis affectibus, ubi sanguis in cerebro, aut circa præcordia aggestus citum exitum minatur, optima non tantum generalis evacuationis, sed & revulsionis via est, è vena brachii largiter pertusa sanguinem pleno fluante emittere.

Sin vero absque magna plethora, sanguis è

toto evacuari, & à corporis regione superiori versus inferiorem revelli debet, uti in fluxus menstrui, aut hæmorrhoidalis suppressionibus, cruorem è pede potius, aut vasis sedalibus per hirudines, educere conveniet. Quod si post sanguinem è toto evacuatum, ipse insuper è privata quadam parte ubi aggeritur derivandus sit, detractio ejus prope locum affectum fiat. Hinc in morbis Cephalicis, venam frontis, temporum, aut Juguli aperi-
mus. Ad sanandos tumores, aut dolores in artibus excitatos, infra, aut juxta eas, aut vas secamus, aut sanguinem per cucurbitas, vel hirudines extrahimus. Pariter in affectibus Thoracis, ac imi ventris, aut regioni laboranti cucurbitæ, aut vasis sedalibus hirudines applicantur.

Quod autem vasa nonnulla peculiarem respectum erga viscera quædam gerere, in eorumque affectibus pertundi debere perhibentur; uti nimirum sunt vena brachialis externa quæ caput, ac interna quæ hepar, item vena manus exterior ad digitum penultimum tendens, quæ lienem respicere dicuntur, atque id propter hæc Salvatella, atque illarum prior Cephalica, & altero Jecoraria appellantur; totum hoc mere vulgaris error est, qui nulli rationi aut observationis Anatomicæ innixus, nescio unde originem cepit. Quamprimum igitur de vena secanda, ejusque loco convenit, accipiat vas satis amplum, & maxime conspicuum, ut facilius aperiri, atque ab Arteria, nervo ac tendine remotum, ut securius

rius pertundi possit ; quare in brachio sæpissime eligitur vena mediana ; quamvis exterior cephalica dicta , vasis aliis minus stipata , tutius secatur.

Vena jugularis , in jumentis quoties sanguis mittendus est , fere semper pertundi solet : mirum quod non ita mos obtinuit in homine , cum hujus canalis amplius ac eminens , & facillime , & tutissime omnium secari potest ; quippe nec arteriam habet sociam , & procul à nervo omni incedit. Porro ex hoc vase , æque ac alio quovis pertuso , sanguinis evacuatio universalis fit à toto corpore , simulque optima derivatio ejus à capite , proinde ut cruoris , serique stagnationes , aut suggestiones omnes illinc expēdiantur.

Circa vasa in pede , aut manu , haud magna delectus ratio , quin accipiatur vena maxime tumida : de loco parum refert , nisi quod supra aut prope malleolum si incidenda fuerit , suavime cavendum est ne tendo lædatur ; quod à chirurgis imperitis , aut temerariis , cum magno patientis damno interdum accidit. Porro curetur , ne vena secetur prope Anastomosin ejus cum arteria ; nam si hoc fiat , sanguinis per totum coccineus impetuose exiliet , ejusque effluxus non facile sistitur , nec vasis orificium cito occluditur.

Designatis ita sanguinis mittendi præcipuis locis , ostensoque vasorum delectu , jam proxime dicendum esset de modis , sive instrumentis , quibus sanguis extrahitur : quod nempe fieri solet , aut venæ sectione per cultellum .

aut suctione per hirudines, aut per cucurbitas post scarificationem. Attamen super his non opus erit multa disserere, quoniam hæ singulæ *ἐκχρησίδες* passim apud agittas, Barbitonfores, & mulierculas in familiari sunt usu; & omnia quæ ad eas spectant tam vulgo nota, ut nulli domus magis sit sua, quare verbo tantum dicemus.

Venæ sectionem nuper Helmontius, & adhuc quidam sectatores ejus Pseudochymici, & Fanatici, ab omni medicina eiecerunt; quia sc. evacuationem hanc naturæ (quam aut proprio Marte, aut ipsorum panacæis adjutam per se *παρ' ἑαυτὴν* superare volunt) maxime injuriam esse putant; certe haud minus ridiculum hoc, quam quod olim Chrysippus Apæmantes, Strato, & quidam alii (uti Galenus refert) remedium hoc damnarunt, quia vena difficile internoscatur ab Arteria. Profecto experientia satis tristici constat, inter venam secandam, arteriam quandoque pertundi; unde vel mors, vel membri abscissio nonnunquam sequuntur: cujus ratio est, non, uti vulgo dicitur, quod Arteriæ tunicæ, magis nervæ aut membranacæ quam sunt Tunicæ venosæ, ægre aut non omnino perfanari possunt, cum revera vas illud, fibris carneis pluribus & crassioribus donatur: attamen causa est quod Arteria pariter, ac cor ipsum incessanter vibrare, & pulsare debet, fibræ ejus systolæ ac diastolæ vices perpetuas iterantibus; quapropter foramen in canali ejus factum, propter continuum vasis motum, & sanguini

sanguinis effluxum fere insanabile existit. Longe secus habet in vena, cujus apertura denuo statim sponte occluditur: hujus enim tunicis parum operis contractivi incumbit, quini- mo hoc tantum, ut fibris ejus leviter pro da- ta occasione diductis, sanguis ultro refluens, blande propellatur, atque post Phleboto- miam istæ, vase inanito, otiosi permittan- tur, interim ut foramen incisione factum, facile agglutinetur. Venæ sectionem, si quan- do medicus, aut patiens adhiberi verentur, sanguinis extractio per hirudines, aut cucur- bitas scarificatas satis apte, & cum pari sæpe commodo defectum ejus supplebit. Porro hæc administrationes, ad tollendam morbi causam conjunctam, ubi nimirum derivatione, sive evacuatione partiali potius quam generali opus est, non raro Phlebotomiæ præferantur. U- triusque *εὐχρηστος* modis & effectuum ratio- nibus, etiam vulgo satis notis, non opus est hic amplius explicandis immorari; quin ad alia procedentes sanguinis mittendi *tempus, quanti- tatem* jam proxime perpendemus.

Sanguinis mittendi opportunitas tanti sæ- pe momenti est, ut cum evacuatio hæc uno tempore profit, in alio quodam summe offi- ciat. Sunt autem varii temporum respectus, qui circa phlebotomiam rite faciendam in considerationem veniunt: potissimum vero hi quatuor, sc. tempus morbi, ætatis, anni, & diei; primus horum patientis curationem, & reliqui ejus præservationem præcipue con- cernunt.

Primo igitur si in morbo quopiam sanguis mitti debet, maxime opportunum erit hoc fieri circa initium, aut augmentum ejus, minime vero, aut caute admodum in statu, aut declinatione. Quippe in illo, dum natura crisis moliens maxime occupatur, adeo ut spiritus summe laborent, & sanguis valde fermentescat, iste supremus ejus nixus perturbari non debet; atque in morbi *παράκρη* aut natura victrix subsidio isto non indiget, aut victa talem evacuationem non feret.

Secundo, si quando *εσφυλαίεως* gratia de sanguine mittendo deliberatur, infantes, pueri, & senes, ex solenni omnium nationum ritu manumissionem obtinent: gravidis etiam evacuatio hac olim interdicebatur, nunc autem communissime præscribitur. Homines constitutionis vegetæ ac mediæ ætatis Phlebotomiam satis bene tolerant, eaque sæpenumero indigent. Attamen prima & secunda vice cum non sine magna occasione inire debent, quia semel incepta, & dein iterata, cito in consuetudinem inevitabilem transibit. Hinc qui Vere & Autumno sanguinem mittere solent, postea evacuationem hanc non sine discrimine omittere possunt. Quibus autem utile, aut necesse erit, semel aut bis in anno venam aperiri, tempora ad hoc maxime opportuna erunt, sub initia veris, ac autumnii, quando nimirum sanguis de novo fermentescere aptus, crasin suam mutare periclitatur. Phlebotomia tempestive adhibita præcayet, ne sulphure ac salibus exaltatis, intemperiem

pericam febrilem, scorbuticam, aut alias vitiosam contrahat; item ne fluorem passus, recrementa serosa, aliasque saculentias cerebro, pulmoni, aut ventris imi visceribus suffundat. Circa solstitia, cum corpora nostra maxime frigent, aut æstuant, sanguis uti & vegetabilium omnium succus, in statu fixiori, ac ad turgescendum inepto positus, sine causa quadam urgente extra mitti non debet.

Quod autem nonnulli circa Phlebotomiam, pariter ac rustici circa Animalium Castrationes, ad cœli positum, atque lunæ & siderum aspectus religiose, seu potius ridiculæ advertunt, omnino siivolum videtur; ideoque potissimum hic mos damnandus est, quod pseudo-Astrologi in Almanachis suis figuram habent, in qua singula Zodiaci signa particularibus quibusque corporis nostri membris appenduntur, proindeque sub quo signo luna versatur, è respectiva hominis parte sanguinem omnino detrahi vetant: certe qui ἀλγῶς cœlum observant, toto (uti dicitur) cœlo errant. Porro vulgaris hic error non tantum absurdus, sed non raro maleficus existit, quatenus sc. multi plebei à Phlebotomia utcunque indicata abstinebunt, si modo signum (uti aiunt) in sanguinis mittendi loco sit.

4. Ad tempus diei quod spectat, in morbis acutis, quando Phlebotomia confestim peragenda indicatur, medicus accersitus, post corpus præparatum, qualibet diei aut noctis hora operationem istam præscribat: secus autem si mora concedatur, tunc potius in
aurora

aurora, cum ventriculo jejuno & vasis per Diaphoresin nocturne inanitis, rivus sanguineus maxime sedatus, & ab illuvie serosa immunis existit, venæ sectio commodius celebrabitur. Quinimo etiamsi necessitas urgeat, parumper ea differatur, donec recens ingestorum succus in sanguinem transierit; vasa enim inanita chymum non modo crudum, sed non raro sanguini incongruum, aut improporcionatum in se corripient, unde non solum motus ejus perturbatur, verum & flamma vitalis nonnunquam obrui periclitatur. Novi quosdam à Phlebotomia paulo post potum pleniorē, aut liquoris vinosi ingestionem adhibita, in leipothymias terribiles incidisse, quæ perquam diu, donec spiritus vitalis semio-brutus denuo emergeret, perduraverunt.

Quinto insuper his venæ sectione indicata, ejusque tempore statuo, restat adhuc consideratio non minima de quantitate sanguinis mittendi; in quo puncto sæpe plurimum delinquantur, dum quidam nimis audaces, alique haud minus timidi, ejusmodi terminos figunt, quos ultra citraque rectum plerunque consistit. Nam ut præteream illos qui Phlebotomiam (prout supra innuimus) ægre aut vix omnino admittunt; etiam ut aliorum qui sanguinem usque ad leipothymiam haurire non verentur praxi non facile assentiam: insuper intra fines moderatos error non levis momenti committitur, dum in quibusdam casibus sanguis nimis parca, inque aliis liberaliori quam par est manu detrahitur. In febre arden-

ardente, pleuritide, Peripneumonia, Angina, pleuritide, Apoplexia, aliisque magnis morbis, à sanguinis turgescencia aut incurſu φλεγμαίνοντις oriundis, Phlebotomia diminuta ſemper plus officit quam prodeſt. Præterquam enim quod morbi cauſam antecedentem, ſc. plethoram non tollit, inſuper conjunctam, ſc. inflammationem, aut ſanguinis irruptionem, augeri facit. Enimvero conſtans obſervatio eſt, à cruore parcius detracto, totam illico maſſam ejus inſignius efferveſcere, novasque in partem affectam ῥοπαίς habere: cujus ratio eſt, quod in magna plethora, plures & ſanguinis & ſeri portiones, in reſeſſus & anguſtias protrusæ illic reſidere cogantur; quæ poſt vaſa perpaulum inanita, in maſſam ſanguineam impetuoſe regurgitant, ipſamque valde exagitant, & huc illuc impetuoſius adigunt. Quapropter hoc etiam reſpectu vaſa permultum depleri opus eſt, viz. ut præter laticem priorem ab anguſtiis liberandum, etiam ſucco ab exilio reduci ſpatium concedatur; qui ſecus cruori minus congrue adveniēns tumultuantur, ipſumque in efferveſcentias & eruptiones concitat. Hinc advertere licet, quoſcunque ſere homines ſtatim à Phlebotomia magis incaleſcere, qui tamen ſanguine ſufficienter evacuato, paulo poſtea temperatiuſ habent.

Quemadmodum autem ſanguinis detractio minuta in quibuſdam caſibus non tantum fruſtra, ſed etiam noxie celebratur, ita in aliis nimia ejus effuſio raro impune cedit, & nonnunquam

nonnunquam insignis sanitatis detrimentum adfert. Nam si quando aut vires languem aut corpus insigni cachexia laborat, sanguini parcendum erit, ejusque detractio aut prohibetur, aut propter accidens quoddam indicata non nisi in parva quantitate conceditur. Quare in hominibus constitutione tenera, debili, aut frigida præditis, inque tabidis, febre longa, aut maligna affectis, item in hydropicis aut valde cacochymicis, vena haud temere secetur, saltem è secta non multum sanguinis effluere sinatur. Impossibile erit, quoad singulos cujusque individui casus reglas generales præscribere, quibus sanguinis mittendi quantitas, juxta morbi vires & patientis tolerantiam, exacte proportionetur; quin hoc præsentis, & quidem prudentis medici judicio relinquatur, ejusque præceptum religiose semper observetur; nec ita (passim uti fit) agyrtis, empiricis, & barbitonsoribus, de vita humana ludendi venia concedatur, qui Phlebotomiam temerarie, ac improbe celebrant; & si forsan cruor liberius exiliet, aut discolor apparebit, idcirco de vase bene pertuso gloriantes, eum quia malus videtur, uberius emittendum clamitant, cum sæpius è contra ei parcendum fuerit.

Quamprimum sanguinis detrahendi quantitas determinatur, proxima tunc cura esse debet, ut facto orificio largiori, idem æqualiter mixtus tempore citissimo effluat; secus enim, si ex foramine exiguo, aut stillatim, aut cum virgula minuta exhibit, massa sanguinea fermentescens in partes secedet, quodque subtilius, &
magis

magis spirituosum est erumpet, portione crassiori & sæculenta pone subsistent. Hinc observare est, si quando sanguis ex orificio amplo, cum fluente pleniori emissus, digito imposito parum sistatur, & paulo postea effluere sinatur, cruor secunda vice exiens, priori multo purior & splendidior evadet, quia nimirum in effluxus intervallo, particulae subtiliores crassioribus extricatae, & simul agglomeratae, sese ad avolandum accinxerunt. Quapropter si Hippocratis præceptum, pro sanguine ad coloris mutationem observandum fuerit, procurare oportet, iste ut cum pleno, & non interrupto fluente citissime emittatur. Super his, item quæ ad sanguinis vena emissi, & in frigidati alterationem, ejusque inspectionem, & judicium pertinent, cum alibi sæpe disseruimus, ea nunc consulto præterimus, ad alia festinantes; jamque methodi filum ducit nos ad tractandum de remediis Phlebotomiæ oppositis, sc. *ισχυιμους*, quæ nempe ad hæmorrhagias immodicas, sive à natura, sive per accidens inducuntur, sistendas conveniunt.

S E C T. III. C A P. II.

De Remediis ὁμαίους, sive sanguinem sistentibus.

Sicut Ars Naturam imitatur, sanguinem copia, aut crasi, aut etiam motu peccantem, per Phlebotomiam emittendo; ita huic laboranti, aut perperam agenti eadem succurrit, sanguinis effluxum, si quando immodicus aut noxius fuerit, sistendo. Cum variae, & multiplices sint hæmorrhagiæ species, ad eas omnes medicina non opus est. Si forsitan continui solutione per accidens externum, uti vulnus. aut plagam excitata, crucis effusio magna contingit, chirurgia administrationum modos, quibus cohibeatur illa, suggerit. Porro hæmorrhagia dum critica fuerit,mero naturæ (dum sui juris est) regimini relinquenda, nulla medicina interturbari debet; quin ad symptomaticam, donec parva, aut multum incommoda est, *ἰατρικὴ* minime requiritur: attamen tum præcipue, & fere tantum hac opus est, si quando sanguinis fluxus aut immodicus sit, aut per loca incongrua erumpat.

Eruptiones sanguinæ posterioris generis modicam imprimis exigunt, si forsitan eruor Tussi, aut vomitu sursum ejicitur, vel
decor-

CAP. II. *De Hæmorrhagia ejusq; &c.* 405
deorsum per sedem, aut vias urinarias excernitur. Enimvero in his casibus, licet sanguinis excreti quantitas sæpissime haud meltum timeatur: attamen quia continui solutionem ita in pulmone, vel in Stomacho, aut intestinis, vel in vena tactam, non raro ulcus periculosum, aut exitiale sequitur; idcirco hæmorrhagiis istis à prima statim apparentia sedulo occurrendum est. Ideirco inter morbos illarum partium, tales excretiones sanguinolentæ recensentur; atque nos jam Hæmoptoes, & affectiones dysentericæ Theorias, & medendi rationes alibi tradidimus; ut non opus sit eas hoc in loco repetere: nec etiam urinæ cruentæ, siquidem ad pathologiam nephriticam pertinet, medelam hic proponere: quin vero ad pathemata ista, à quibus ob sanguinis effluxum immodicum, remediis *ισχαιμγς* præcipue opus est, transibimus.

Hujusmodi affectuum species potissimæ sunt hæ tres, viz. hæmorrhagia narium, mensium, & hæmorrhoidum fluxus immoderati. Ultimi hujus curatio ad Chirurgiam magis quam ad medicinam spectat, atque alterius considerationem ad Pathologiam hystericam referre visum est. *Αἱματόχυσι*; è naribus generalissima istiusmodi pathematum species, utpote à cujus diagnosi & Therapeia rite designatis, medicamentorum *ισχαιμγς* usus, & efficacia optime elucescant: nam quæ ad hujus eruptionis sanguineæ causas, & curationem explicandas proferimus, ad cete-

ceteras quasque hæmorrhagias immanes accommodari possunt.

Observatio satis vulgaris est, sanguinis è naribus Effluxum plerisque hominibus propter magnas occasiones passim evenire; nam quoties sanguis vel ob propriam turgescentiam, vel ob vasorum laxitatem, erupturus, alicubi viam facere, aut invenire aptus est, naturæ instinctu quodam sæpissime ad nares, quasi partem facillime aperiendam dirigitur. Vasa è quibus ibidem effluit, sunt propaggines rami Arterialis à Carotide, postquam Cranio superato cerebri basin attigit, profecti; hæc enim juxta processus mamillares procedens, plures surculos quaquaversus à se dimittit, quorum aliqui notabiles, cum nervis olfactoriis foramina ossis cribrosi transientes, per membranam glandulosam summi naris anfractus investientem distribuuntur. Arteriæ hæc nasales, à carotidis trunco intra cranium primo abscedentes, sanguinis partem maxime serosam à cerebro anticipant; atque serum ipsum, & recrementa alia aquosa, in naris glandulas, velut propria istius regionis emunctoria deponunt, unde in cavitatem ejus destillant. Quapropter liquidem Arteriolarum istarum oscula propter seri exudationem semper paululum dehiscunt, nihil mirum est, si ipse sanguis turgidior factus, eadem (quæ non raro ex se nimis laxa sunt) paulo amplius referans foras erumpat, Profecto hoc cum seri, tum sanguinis Emisarium ordinarie, aut pro data occasione

recludi

recludi aptum , cerebri , aut præcordiorum , imo nonnunquam totius corporis magnas incommoditates præcaverit aut curat.

Namque imprimis hac via serum (prout dixi) à capite derivatur , cumque vasorum istorum ora à Præmaco nari immisso vellicantur ac irritantur , serum exinde copiosius elicitur ; quod tamen non à cerebro descendit (uti vulgo putatur) sed ne ipsum petat , per arterias hæc nasales anticipatur ; è quibus cum Errhinorum usu uberius exprimitur ac emulgetur , propterea cerebrum magis serenum , & nebulis immune evadit. Dein secundo ne cerebrum à sanguine impetuosiùs inundante obruatur uspiam , portio hujus per hæc vasa abscedens , & foras erumpens facile impedit.

At vero interdum accidit , hujusmodi Hæmorrhagiam in morbum , potius quam remedium cedere. Si quando enim sanguis è nare crebrius , & copiosius quam par est effluet , si non vita illico ob nimia ejus impendia periclitabitur , exinde tamen reliqua cruoris massa depauperata , & crasin suam amittens , diathesin Chachecticam , & non raro hydropicam acquirat ; quemadmodum in superioribus satis clare innuimus : ubi insuper ostendimus hujusce affectus Ætiologiam , cum aliis hæmorrhagiis nimis communem , aut in sanguinis , aut in vasorum , aut simul in utriusque horum vitio consistere.

1. Sanguis per se Hæmorrhagiam inducens ,
aut

aut quantitate, aut qualitate peccat; proindeque dum occasionaliter effervescit, intra vasa contineri nequit, quin eorundem ora aut distendendo aperiens, aut acrimonia sua reserans, foras exilit: quibus accedit, quod sanguis interdum in compage solutus & quasi venenatus, circulationis filo continuando impar evadit, quatenus nimirum portiones ejus ab invicem decedentes, partim in carne aut cute defigantur necrosin passæ; partimque erumpentes, hæmorrhagias immanes & non raro lethales cient; uti passim in febribus malignis, & aliquatenus nonnunquam in scorbuto cernitur. Attamen sanguis mera quantitate, aut acrimonia peccans, nisi vasorum culpa etiam superveniens effluxum ejus proritet, aut facile nimis permittat, raro in hæmorrhagiam immanem erumpit.

2. Itaque vasa sanguifera, quoties ad affectum istum producendum conspirant, in vitio esse solent, vel primo quatenus ob fibras nimis laxas, & debiles, oscula illorum dehiscentia, sanguinem ex arteriis in venas non expedite transvasant; quod vitium in scorbuticis, & cachecticis passim contingit; vel secundo quatenus ob easdem fibras motrices spasmodice affectas, & convulsas, sanguis huc illuc, & imprimis versus caput impetuose correptus, propter continuandum circulationis filum erumpere cogitur; prout ex Ægrotantis casu (quem infra subdemus) plane apparebit.

Quoad Prognosin, etsi primo immoderatus sanguinis fluxus, in variois, morbillis, febri-

febris malignis, ac in peste semper malum portendat, eumque sibi expediat; attamen non meris refrigerantibus, aut revulsoriis cohiberi, sed per hydrotica temperata in diaphoresin commutari debet.

2. Hæmorrhagia narium haud immanis, in cachecticis cum pulsu debili, & sudore frigido, multo periculosior est, quam valde copiosa in hominibus sanguine præfervido, & pulsu satis forti præditis.

3. Morbo huic propter sanguinis dyscrasiam, simulque vasorum laxitatem obnoxii; si insuper fibrarum Arteriosarum diathesis spasmodica accedat, longe difficilius curantur; & non raro, propter magna sanguinis impendia, ad extremos languores rediguntur.

4. Quibus febricitantibus sanguis multus e naribus effluet, & morbum non judicabit, sæpe loco criseos, affectio delira aut soporosa succedit. Restant plurima alia circa hæmorrhagiam prognostica, olim ab Hippocrate accurate notata: quæ tamen ad *πνευμαλογία* proprie spectantia hoc in loco præterimus, siquidem fere tantum affectus hujus in genere Therapeia hic intenditur.

Circa quam tres erunt primariæ Indicationes, sc. *Curatoria*, *vitalis*, & *præservatoria*. Duæ priores symptoma quoties urgebit illico sistendum respiciunt; ac ultima morbi causam, quo minus aut minime Hæmorrhagiæ insultus redeant, tollendam satagit. Præterea Hæmorrhagia alio modo sine febre; &

nonnihil diverso si cum illa urgebit, tractari debet.

Si quando igitur citra febrem, sanguis multus è nare effluxerit, illico ut remediis *ισχυρί-
μῳ* opus fuerit, tres erunt præcipuæ medendi intentiones, simul omnes in praxin sumendæ. Viz. sanguinis turgescencia, quo minus in *ῥοτῆς* inordinatas aptus fuerit, compescatur. Porro itidem detur opera, tum ut fluxio ejus à naribus avocata, alio divertatur, tum ut vasorum ora intra nares dehiscencia occludantur: in quos fines remedia, tum externa, tum interna quam plurima, ac diversimoda adhiberi solent; de prioribus ordine ac breviter dicemus.

Primo igitur Ægrotans cum situ capitis erecto quietus maneat; dein brachiorum, & crurum artus una plures, sed non omnes ligaturis artis constringantur, quæ tamen subinde solvi, & in alias partes transferri debent; namque omnibus simul, & diu ligatis, propter sanguinem in externis detentum, & à corde nimis exulantem, leipothymias terribiles accidisse novi; secus autem hoc remedium prudenter adhibitum non raro juvat. Quippe cum hac ratione sanguis in membra per Arterias excurrentes, inhibetur ne statim per venas redeat, impetuosior ejus in caput latio impeditur. Porro per artuum ligaturas dolorificas, Arteriarum carotidum fibræ musculares à spasmis, quos sæpe ineunt, avocantur.

2. Ad sanguinis *ῥοτῆς* à naribus devocandam, quandoque expedit venam in brachio,
aut

aut pede aperire. Quippe quo plus sanguinis per arterias ad venæ sectionis locum feratur, eo minus erit affluxus ejus ad nares. Attamen hæc administratio non usque adeo semper juvat, quin effectus ejus contrarius nonnunquam accidit; prout supra in Hæmoptoe notavimus. Cujus ratio est, quod vasa subito & non satis depleta, humores incongruos prius ejectos, & intra poros stagnantes, denuo resorbent; à quibus sanguis illico in majorem turgescientiam eruptivam accietur.

3. Frigida frontis ac temporibus, etiam nuchæ, ubi Arteriæ vertebrales ascendunt, applicata, vasa constringi, & sanguinis affluxum nonnihil reprimi, aut repelli faciunt. Attamen male est, quod nonnulli venis jugularibus Topica infrigidantia adhibenda consulant; ita namque sanguis in recursu tardatus, uberius è naribus effluet. Porro quod usitatum est lintea, aut spongiam aceto madefactam, pubi & genitalibus applicare, haud alia ratione, quam ligatio membrorum juvat; in quantum sc. sanguinis venosi refluxus impeditur. Aquæ frigidæ in faciem subita ac inopinata aspersio, quatenus terrorem incurrit, hæmorrhagiam non raro sistit.

4. Cucurbitæ hypochondriis, iliis, internis femoribus, imo & pedum plantis applicandæ; apud medicos tum veteres, tum recentiores propter sanguinis *πόρω* à naribus devocandam, celebre remedium habentur. Et quidem hujus ratio facile constat; quia sc. Ventosa

imposita, per orificii spatium, aëris impulsu prohibito, & circumcirca aucto, illico sanguis & humores, imo & vapores, & partes solidæ, ab alia quavis tendentia avocati, versus inane cucurbitæ substratum pellentur.

5. Frictiones extremorum à quibusdam practicis in hoc affectu commendantur, quas tamen non usque adeo utiles, imo vix tutas censemus; quia licet sanguinis ad pedes aut manus appulsum majorem sollicitant, adeo nihilominus reditum ejus accelerant, ut tota cruoris massa in effervescentiam concitata, de *ῥοτῆ* ejus ad nares violentiore periclitetur.

6. Zacutus Lucitanus, inter revulsoria remedia, proponit cauterium actuale utrique plantæ pedum applicandum; & Crato digiti minimi ex eodem latere incurvationem, quod si quidem nullo cum negotio fiet, experiri oportet; non ita de remedio altero consulimus, nisi juvandi ratio esset certior, quæ dolorem & claudicationem insequenturam compensaret.

7. Leipothymia quocunque modo excitata, hæmorrhagiam ut ut contumacem illico ut plurimum sistit; quare cum *Λιμὰρρῆντες* sanguidi è lecto eximuntur, aut Phlebotomiam etsi partiozem timidi admittunt, vel membra habent diutius ligata, vel rumore quolibet ficto subito perterrentur, vel propter aliam quamvis occasionem, in syncope siue animi deliquium incidunt, sanguinis è naribus effluxus evestigio cessat. Cujus ratio satis evidens est: quia quamprimum cordis motus fatiscit, illuc statim & sanguis, & spiritus ruunt, proinde

proinde ut effluxus omnis exterior de repente sistatur, & qui immodicus antea fuit non de novo repetat.

8. Ultimo in loco, ad reprimendum sanguinis è naribus effluxum, recenseri debent remedia quæ modo occulto, & per sympathiam, aut Anthipatiam operari perhibentur, cujusmodi impietis sunt, pulvis sympatheticus, ex vitriolo Romano per solem æstivum ad albedinem calcinato; item ligni è fraxino virginea si-ve primum arborecente, & circa momentum, quo sol Tauri signum ingreditur, incisi portio; cujus remedii efficaciam, in nupero bello civili, pro sistendis militum vulneratorum hæmorrhagiis, plures fide digni probatam testantur. Quin etiam adhuc nonnulli hoc cum multa fiducia, in quibusvis sanguinis eruptionibus præscribunt. Hujusmodi effectuum, si modo sæpius eveniant, rationes me latere fateor. Porro nec minus empiricum & remedium *αλογον* videtur, quod sacculus è serico, cui Bufo siccatus includitur, supra ventriculi scorbem gestatus, hæmorrhagiam quamcunque sistat, ejusque reditum præcaveat: nisi forsitan (juxta Helmontii *Ætiologiam*) applicatura ista Archæum terrefaciens, sanguinem illico perculsum, ab excursu suo inordinato recedere aut desistere cogat.

Restant multa alia *ισχυριμα* celebria, quorum operatio ad causas occultas, & virtutem quandam secretam referri solet: uti sunt monilia ex lapide hæmatite collo suspensa, item usnea, si-ve muscus cranii humani, manu

414   *De Hæmorrhagia.*   SECT. III.
gestata ; Epithemata ex foliis urticæ contusis ,
& plantis pedum ac volis manuum applicata ;
cujusmodi administrationes empiricas cum ci-
tra molestiam aut sumtum adhiberi possint, non
est ut recusemus : præcipue siquidem in casu
periculoso fere nihil non agendum sit ; cum-
que ejusmodi applicationes eo respectu inter-
dum juvent , quod ægrotantis imaginationem
corroborant.

Dum hujusmodi administrationes externæ ,
ad sanguinis effluxum à naribus reprimendum ,
aut devocandum usurpantur, etiam Topica alia
naribus indantur , quæ vasorum ora dehiscen-
tia occludant ; in quem usum *liquidorum inje-
ctiones, Turunda, pulveres insusflandi, & suffitus*
præscribi solent, quibus non juvantibus, ultimo
ad Escharotica deveniatur.

9. Inter liquida, non modo prima, sed instar
omnium habetur , solutio vitrioli in aqua fon-
tana facta. Quidam hanc pro magno se-
creto & certissime *ισχυρίμω* venditant. Prose-
cto eadem vulnere recenti applicata, quatenus
vasorum descissorum extremitates corrugando
occludit, sanguinis fluxum cohibet, ac poten-
ter sistit. Verum applicatio ista in hæmor-
rhagia narium, ubi sanguis ad arteriolarum
oscula dehiscencia delatus, excipi debet à
venis, quatenus has æque, ac potius
quam illas occludit, minus, ac sæpe non
omnino prodest, prout sæpius expertum no-
vi. Paratur medicamentum hoc, ex vitriolo
viridi, viz. Hungarico, aut Nostrate, etiam
ex vitriolo Martis factitio, in f. q. aq. fontan.
dissolu-

dissoluto. Scio nonnullos commendare vitrioli Romani solutionem, quam non tantum injiciendo, sed etiam sympathetice lineo cruentato applicando, adhibere solent. Quin & aquam ex infusione vitrioli albi, cum bolo ex camphora paratam, tum ad vulnera, tum ad alias hæmorrhagias frequenter, & quidem utiliter usurpatam novi.

10. At vero siquidem Aqua nari injecta, vasorum osculis non satis adhæret, sed à sanguine erumpente eluitur, priusquam virtutem suam exercere possit; idcirco potius expedit, vel pulverem stypticum insufflari, vel Turundam aquæ vitrolicæ intinctam, aut per se, aut pulvere astringente imbutam, ad naris summitatem intrudi. In hanc rem pulveres styptici plures ac diversimodi præscribi solent; ego sæpissime utor aut Croco Martis ad summum rubedinem calcinato, aut pulvere Vitrioli Camphorati, aut fuligine vitriolica de fundo cacabi ænei veteris derafa, cujus pulverem in hoc casu sæpe cum successu expertus sum. In obstinatis hæmorrhagiis aliisque remediis non cedentibus, Turunda, cujus summitas Colcothare caustico imbuitur, naribus altissime immittatur, ut vasorum osculis inastis, & eschara obductis sanguinis effluxus omnis illico sistatur. Errhina multa alia *ῥιζαίμα* apud Practicos celebria habentur, cujusmodi sunt stercus porcinum naribus intrusum, quod merito odore retro sanguinem effluxurum repellere putatur, item fumus sanguinis in ferrum candens extillantis, in narem

repercussus, cujus etiam ita combusti pulvis intus exhibetur. Ūsnea sive muscus cranii humani inhumati naribus inditus, ad hunc effectum à nonnullis valde commendatur: sed hujusmodi applicationes posteriores si quicquam omnino valent, ad Ætiologiam sympatheticam referri debent.

Hæc de remediis *ισχυαίμους* externis, quorum virtus, & efficacia insimul ab internis tempestive exhibitis & cooperantibus promoveri debet.

Itaque victu tenui instituto, Ægrotante in situ erecto, aut non multum supino se continere jussu, dum administrationes prædictæ ordinatim adhibentur, medicamenta in eundem finem appropriata etiam intus sumenda præscribantur. Hujusmodi remediorum duo præcipui erunt scopi, viz. primo ut sanguinis effervescencia sive incensiva, sive fermentativa suppressa, liquor ejus intra vasa coërcitus, placide circuletur. Secundo, ut cordis motus impetuosior, sanguinem nimis rapide circumpellentis per sufflamina idonea deprimatur.

I. Intentio prima ejusmodi medicamenta requirit, quæ sanguinis accensionem nimiam supprimunt, ejusque fermentationem indebitam sedant, in quos usus sequentia præscribere soleo.

R. *Aq. plantaginis, papaveris Rhead. portulac. spermatis ranarum, ana Unc. iv. Syrruri nymphae Unc. ij. salis prunel. Drach. j. m. f. jalap. dosis Unc. ij. ter aut quater in die.*

R. *Aq.*

R. *Aq. hordei lib. ij. flor. rosar. rubr. M. j. spir. vitrioli q. s. ad gratum acorem, sive circiter Drach. ss. f. infusio tepida, ad tinctura extractionem, adde Syrupi de succo hyperici Unc. ij. dosis Unc. ij. vel iv. ad libitum saepius in die vel noctu.*

R. *Folior. urticae urentis, plantaginis Unc. vj. f. expressio fortis, sumatur.*

2. Propter secundam intentionem, viz. ad cor vehementer nimis pulsans sufflaminandum hypnotica & opiata conveniunt.

R. *Aq. papaveris Rhead. Unc. ij. Syrupi Diacod. Unc. ss. misce, f. haustus sumendus hora somni, vel.*

R. *Conserv. rosar. rubr. Unc. jss. pulv. sem. hyoscyami, papaveris albi, ana Drach. ij. Syrup. papaveris q. s. f. opiat. dosis qu. nucis moschat. sexta vel octava quaque hora. Vel,*

R. *Landani Cydoniati Drach. j. dosis gut. xv. bis in die in vehiculo idoneo.*

Hæc de Hæmorrhagia immodica, ejusque remedio quando sine febre contingit: quæ vero in febre eveniens, propter nimia sanguinis impendia sisti debet, vel est Critica, propter accidens quoddam in immoderationem excurrentes, ad quam methodus, & medicamenta modo præscripta, cum cautione quadam, & respectu ad febris statum habito, accommodari possunt; vel est mere symptomatica, quæ in febre maligna, petechiali, variolis, morbillis, aut peste excitata, remediis supra dictis

repelli, aut sisti vix potest, aut debet. Sanguinis enim missio non convenit; Topica repellentia, item Julapia vel decocta refrigerant, aut narcotica, locum non habent: præcipua medendi intentio erit, ut hæmorrhagia in diaphoresin commutetur; nam sudore blando excitato, fluxus sanguinis, si non admodum sit periculosus, frequenter sponte cessat.

R. *Aq. ulmaria*, tormentilla, ana Unc. iv. cordialis frigid. saxon. Unc. ij. Theriacalis Unc. jss. Aceti Bezoartici Drach. ij. Syrup. è Corallis Unc. jss. confect. de hyacinth. Drach. ij. f. Julapium, dosis cochl. vj. tertia quaque hora.

R. Pulv. Busonum præp. Drach. ss. sumatur cum Julapio prædicto sexta quaque hora, vel

R. Pulv. Pannonici rubri Drach. ss. ad Scrup. ij. eodem modo sumend.

R. Confect. de hyacinth. Drach. ij. pulv. Pannonici rubr. Drach. j Syrup. è Corallis q. s. f. Confect. dosis qu. nucis moscat. alternis horis.

R. Radic. Bisforta, tormentilla, ana Unc. j. folior. ulmaria, pimpinel. lujula, ana M. j. C. cerviusti Drach. ij. rasur. ebqris. C. cervi, ana Drach. ij. coquan. in aq. fontan. lib. ij. ad ij. adde circa finem con. rosar. rubr. Unc. ij. Fiat colatura, dosis Unc. ij. Sapius in die.

2. Hactenus de Indicatione prima Curatoria, una cum medendi scopis, & Remediorum formulis

mulis ad Hæmorrhagiam è nate, cum, vel sine febre contingentem destinatis. Indicatio *secunda vitalis* solummodo victum tenuem, Cardiacam temperata, & Agrotantis tractationem idoneam præscribit. Priorum apparatus adeo parvus, & facilis est, ut non opus videatur ad ea modum, & regulas particulatim designare. Circa posteriorem præcipua quæstio est, utrum *Αυγὴ πρὸς τὸ ἐξ* in, vel extra lectum detinere oporteat. Extra dubium est languidos, & crebriæ leipothymiæ obnoxios, nisi forsitan tentaminis curativi (prout supra innuimus) gratia, excitandos non esse: quoad alios minus imbecilles ita statuendum videtur. Quorum sanguis ob poros constipatos non facile transpirat, atque à lectica ore incitatus iste in turgescencias majores, & eruptivas aptior est; expediet eos non tantum extra lectum, donec sanguis effluet manere, verum insuper nonnunquam, per applicationes externas in toto corporis habitu, aut saltem in plerisque membris in frigidandos esse. Quamobrem Fabricius Hildanus narrat se quendam maxima nasium hæmorrhagia correptum, post multa præsidia ordinaria incassum tentata, labro aqua frigida impleto immersisse, & subito curasse. Cum pari item successu, Riverius alium simili modo affectum, lecto exemptum, & super mattam laneam in pavimento recumbere jussum, linteis oxycrato madidis per totum corpus fovebat. Attamen hæc methodus non passim omnibus, aut omni tempore convenit; verum è contra

quorum sanguis halituosus & poris apertioribus potitus, facile evaporat, & à calore moderato ambiente in sudorem exolvi, & proinde sedatius habere solet, eos intra lectum manere convenit, non modo dum sanguis erumpit, sed quamdiu eruptio ejus subinde redire periclitatur. Profecto ob hanc rationem est, quod plures hæmorrhagiis immanioribus obnoxii, durante æstate, quando liberius transpirant, eo morbo immunes degunt, urgente vero frigore brumali, ob poros constrictos, insultus eos magis crebros, ac diros patiuntur.

3. *Indicatio tertia præservatoria*, quæ morbi istius causam tollendam respiciens, sanguinis eruptiones aut inhibet, vel easdem rariores aut minores reddit, binas hæc præcipuas medendi intentiones suggerit; viz. Primo ut sanguis ad temperiem & mixtionem debitam restitutus, intra vasa absque turgescentiis, & eruptionibus placide circuletur. Dein secundo ut vasa sanguifera, quoad osculorum conformationes, & fibrarum muscularium tenores, usque in statu legitimo contineantur; ita ut neque sanguinis in caput *pompæ* inordinatas illa efficiant, aut è nare effluxus sinant. In utrosque hos fines imprimis sanguinis nimia copia, & magna impuritas, per *phlebotomiam* & *catharsin* tempestive celebratas, sedulo præcaveantur; dein propter *diagnosin* ejus procurandam & conservandam, altetantia sequentia, aptis medendi temporibus exhibeantur.

R. *Conserv. rosar, rubr. Cynorrhodii, ana*
Unc. iij. pulv. Santalorum omnium, ana
Drach. ss. corallii prap. Drach. j. croci maris
rubicundissimi Drach. ij. salis prunel. Scrup.
iv. cum s. q. Syrupi è corallis, f. electuarium,
capiat primo mane, & hora somni qu. nucis
castanea vel per se, vel superbibendo aq. destil-
lat. sequenti Unc. iij.

R. *Summitatum cupressi, Tamarisci,*
ana M. viij. Summitat. hyperici; equiseti,
ana M. iv. Santalorum omnium contus. ana
Unc. j. mica panis albi lib. ij. Minutim con-
cisis, affunde lactu recentis lib. viij. destillen-
tur organis communibus; edulcoretur quaque
dosis inter sumendam, cum s. q. Syrupi è succo
plantaginis.

R. *Folior. plantaginis becabunga, urtica*
urentis, ana M. iv. contusis affunde aq. pra-
script. lib. s. Aq. cinnamomi tenuioris Unc. ij.
f. expressio fortis. Dosis Unc. iij. ad iv, mane
hora nona & quinta p. m.

Hujusmodi medicamenta sumantur vere ac
 Autumno per xx. aut xxx. dies, quandoque
 lene catharticum intercalando. In æstate vero
 bibantur Acidulæ chalybeatæ per mensem; qui-
 bus in hoc casu non datur præstantius reme-
 dium. E multis quæ præsto sunt hæmorrha-
 gia laborantium ac curatorum exemplis, libet
 casum modo unicum, sed rariorem, hic pro-
 ponere.

Nuper ad distans consulebar, pro generoso
 quodam sanguinis eruptiones crebras, & im-

manes, modo ex naribus, modo vasis sedalibus aliquamdiu passio. Huic Phlebotomiæ ex amicorum suasu frequenter celebratæ, nihil profuere; imo sæpissime post venæsectionem in sudores frigidos, ac leipothymias incidens, atque sanguinis eruptionibus nihilominus obnoxius, multo deterius habere solebat. Huic ego nondum viso Julapia, & decocta refrigerantia, & Anodyna, item herbarum expressiones succulentas, aliaque sanguinem refrigerantia præscripsi; verum etiam his (quasi omnia adhuc essent à scopo aliena) nihilo melior adfuit successus. Tandem rus ad eum invisendum accersitus, reperi affectionem, qua laborabat iste, mere aut potissimum spasmodicam fuisse; quippe cum sanguis quotidie erumperet, pulsus erat debilis, extrema frigebant, & vasa omnia quasi nimis inanita conciderunt, porro Ægrotans vertigine fere continua, ac cordis tremore, & subinde leipothymia, aut metu ejus afficiebatur. Profecto tantum aberat ut sanguis ob plenitudinem, aut turgescientiam nimiam è vasis erumperet, ut potius è contra rivus ejus admodum depressus, & tenuis, vix circulationis fluento sustinendo par videretur. Attamen quod res fuit, sæpius in die persentiscebatur in corpore suo aliquid modo sursum, modo deorsum sub flatus specie confestim obrepere, & plerunque motus istius tendentiam, sanguinis è naribus, aut hæmorrhoidibus effluxus sequebatur; hinc ut facile concludere esset, vasorum sanguiferorum fibras, quibus contrahuntur illa, motrices spasmo affectas, sanguinis fluxum, ut ut tenuem, & dimissum,
huc,

huc, illuc inordinate corripuisse, & subinde in eruptiones compulisse: quod item facilius evenit, in quantum vasorum ora laxa, & dehiscencia, cruorem ad ea compulsum absque remora debita effluere sinebant. Aetiologiam hanc medendi methodus instituta, quatenus tali supposito innitens feliciter successit, plane comprobabat; nam Phlebotomia, & medicaminum ἰσχυρίμων usu deinceps omisso, præscripsi usum pulveris sequentis, cujus dosin sexta quaque hora, cum Julapio idoneo sumebat.

R. Pulv. Radic. *pæonia maris*, coralliis rubr. margaritarum, ana Drach. j. eboris, oculorum Cancr. Lapidis hæmatit. ana Drach. ss. lapidis prunel. Drach. j. f. Pulvis dosis Drach. ss.

R. Aq. ceras. nigr. Unc. viij. meliss. cinnamomi hordeati, ana Unc. ij. Theriacalis Unc. j. Syrup. è coralliis. Unc. iss.

Ceterum præcepi, ut ligaturæ quibusdam locis ex ritu constanti, & subinde aliis pro data occasione, tum ad sistendos tum ad intercipientes vasorum spasmos adhiberentur; atque hujusmodi remediis, & administrationum modis sine ulla morbi recidiva brevi convaluit.

SECT. III. CAP. III.

De Vesicatoriis.

DE sanguine per Phlebotomiam emit-
tendo, si quando molestus, aut in-
jurius intra vasa turget nimis ac tu-
multuatur, insuper de illo per reme-
dia *ισχυαίμω* retinendo, quoties effrænis, aut
importunus, sponte nimis exundat ac effluit,
hactenus satis fuisse differuimus. Restant aliqui-
dam humores, sc. nerveus, & nutritius, quin
etiam serosus, aliique recrementitij intra cere-
brum, nervos, fibrasque tum nerveas, tum
carneas, imo intra cutis, & partium solidarum
poros scatere soliti; qui sæpe depravati, aut
in motu impediti, emissionem requirunt, se-
cus magnas molestias & non raro morbos peri-
culosos excitaturi. Quare ut affectibus à tali
causa oriundis, aut exoriri aptis, tempestive
occurratur, *ιατρικῇ* emissaria quædam alia,
prædictos humores è partibus & locis ubi pec-
caverint, immediate vel mediate derivantia ad-
invenit. Sunt autem ista vel continua, sc. fon-
tanellæ varii generis, quæ tanquam fontes pe-
rennes, ichorem jugiter profundunt; vel tem-
poraria, quando pro data occasione, in quadam
corporis parte, cuticula ademta, vasorum extre-
mitates in cute denudantur, simulque adeo ir-
ritantur, ut serosos humores varii descensus ac
indolis in magna copia expuant, & per aliquod
tempus

tempus modo longius, modo brevius eisdem ita evacuare continent. Talis autem humores serofos, è corporis aut partis cujusdam superficie exteriori educendi modus, per pharmaca à veteribus *Phænigmos*, aut *Sinapismos*, à recentioribus vesicatoria dicta; procurari solet; de quibus (quia horum notitia ad doctrinam de fontanel-
lis viam perstruit) hic imprimis dicemus, atque his tribus explicandis potissimum insistemus; viz. primo ostendetur ex quibus corporibus, & quali modo dispositis vesicatoria parari solent; secundo cum varii sunt generis, quæ sint in singulis, aut saltem eorundem præcipuis, operandi modus ac ratio, declarabitur; tertio demum cujusmodi affectibus sanandis destinari, & quibus locis applicari debent, inquiremus.

1. Quoad prius, vesicantia simplicissima sunt vel ignis, vel corpora solida, aut liquores particulis igneis imbuti; (quæ tamen propter terrorem quem incutiunt, atque periculum imminens, ne diutius applicata, non tam cuticulam vesicent, quam hanc & cutim, aliasque partes exurant, raro in hunc usum adhibentur.) Quod itaque tutius ac minus formidolosum est, Epithemata ex concretis particulas acriores, ac (uti dicitur) potentialiter igneas habentibus, locis vesicandis applicentur; quæ vel mitiora, ab antiquis Phænigmi, quatenus partem cuticula adempta rubificabant; vel sinapismi, respectu materiæ dicebantur, & parari solebant ex *sinapi*, *stercore columbino*, *scilla trita*, *allio*, *lacte ficulneo*, & similibus: vel fortiora erant, & ple-
runque

runque constabant ex *Euphorbio*, *cantharidibus*, *flammula Jovis*, *batrachio*, *plantagine aquatica*, cum multis aliis, quæ vi quadam adurente & septica prædita, exterius in prædictum usum adhibentur, interne vero sumta venenata, & non raro lethalia existunt.

Vesicantium Compositiones, & formulæ multiplices ac diversimodæ feruntur. Quamvis una tantum, aut altera, & quo simplicior eo melior, hic sufficiat, ac in plerisque casibus, fere ex æquo convenit, ex more tamen nostro hujusmodi pharmacorum præscriptiones quasdam selectiores & maxime utiles hic subdemus. Atque ut de dropace, sinapismis, ac phænigmis, parum hic dicamus, utpote quorum usus fere exolevit; vesicatoria fere omnia quæ nunc adhiberi solent, pro basi sua habent *Cantharidas*.

R. *Pulv. Cantharidum Drach. ss ad Drach j. pul. sem. Ameos Scrup. j. se menti veteris cum aceto subacti q. s. f. massa Emplastri*, cujus portio super alutam extensa, loco vesicando applicetur per xij. horas. Hoc certissime & potenter satis operatur, sed quia minus compactum, & tenax, aut è loco ubi imponitur delabi, aut in minutias affrangi aptum est, idcirco commodioris applicationis gratia sequens ad prime convenit, & apud plurimos nunc passim in usu est.

R. *Pulv. Cantharid. Drach. iij. Euphorbii*

bi Drach. ſs. pul. ſem. Ameos Drach. j. emplaftri de Meliloto q. ſ. incorporentur, cum manu calida, excipiendo tantum pulveris, quanti maſſa emplaftri capax eſt; hujus ſ. q. extendatur ſuper alutam, & applicetur per horas xij. vel xvj.

Quibuſdam in uſu eſt prædictum pulverem, cum pice Burgundica ad ſaturationem incorporare, & ſuper alutam extendere, dein emplaftri hujus marginem, cum maſſa alia, ex pulvere ſantali rubri cum pice Burgundica incorporato, obducere, unde Dro- pacem ſimul & veſicatorium adhibent. Porro idem Emplaſtrum poſt cuticulam veſicatam, & exentam, loco rubificato, & ulcerato continue applicando, atque ſolummodo ſemel aut bis in die abſtergendo, & denuo ſtatim admovendo, ulcuſcula à veſicatione excitata, quamdiu libitum erit, imo nonnunquam ſupra menſem manare, & ichorem copioſum profundere faciunt.

Alii Cantharidas contuſos & aceto aſperſos, ſacculo ex ſerico rariſſimo includunt, & loco veſicando applicant.

Empirici quidam loco Cantharidum, maſſam ex foliis Batrachii, aut flammulæ Jovis contuſis loco veſicando imponunt; qua applicatione cuticula veſicata, ſeu potius exreſa, cutis ipſa non raro tanquam ab igne actuali tacta, plurimum inflammatur, & profunde ulceratur; unde non tantum ichoris profuſio,

sio, sed quandoque membri totius inflammatio, & febricitatio insequuntur: quapropter his non temere utendum est.

2. Quod si de modo, & ratione inquiritur, quò hæc & alia vesicatoria operantur: primo ostendere oportet, quo ritu ignis actualis, & res particulis ab igne prosectis imbutæ, Vesicationem cient: dein facili analogia, ejusmodi Pharmacorum quæ igne potentiali prædita feruntur, vis, & operandi modus innotescant. Itaque de priori advertimus, quod particulæ igneæ, haud vehementer nimis applicatæ, cuticulam absque continui solutione penetrantes, cutim ipsam, ubi vasorum sanguiferorum, nervorum, fibrarumque nervearum extremitates terminantur, subeunt; ibidemque has à positione sua alterantes, varie contorquent, & totius texturæ cutaneæ conformationem pervertunt: in tantum ut è vasis omnibus summe irritatis, humor aqueus particulis igneis imbutus, & propterea tum à sanguine, tum à succo nerveo reiectus, in magna copia expuatur: Lympha istæc, quia cuticulam pertransire nequit, eam à cute separat, atque in molem vesicularem attollit, è qua demum sponte, aut occasionaliter disrupta effluit. Porro quamdiu particulæ igneæ cuti inhærebunt, & vasorum ora, eschara aut cuticula obducta, non occludentur, hæc ab illis continue vellicata, ichorem expuere persistent. Effluxus hujusmodi ichorosus citius desinet, si statim à noxa illata, particulæ igneæ *Αντιπυρετῆς* cujusdam, uti sc. ipsius

sc. ipsius ignis, nitri, saponis, cepæ, & similium applicatione extrahuntur. Porro iste diutius protrahitur, si Antipyretico omissio, pharmaca cuticulæ, aut cicatricis generationem impediencia, & vasorum ora reserantia, super locum affectum gerantur.

Ex his facile erit intelligere quo ritu vesicatoria operationem suam perficiunt: viz. Cantharides (pariter item alia quælibet ejusdem virtutis) exterius applicatæ, & ab effluviis partis subjectæ calfactæ, adeoque ad vires suas excrendas incitatæ, à se particulas acres, & quasi igneas copiose dimittunt, quæ cuticulam sine dilaceratione penetrantes, cuti impinguntur; ubi primo in spiritus, & dein horum affectione, in humores & partes solidas agunt. Spiritus illæ valde irritant, ac in fibrarum spasmos dolorificos adigunt, ita ut pars aquosa, particulis istis acribus & quasi venenatis maxime imbuta, à reliquo latice quaque versus rejiciatur; cumque interea vasorum, & fibrarum extremitates aut ustione exedantur, aut vellicatione reserentur, & velut emulgeantur, ex ipsorum osculis ichor iste, particulas infestas convehens, ubertim expuitur; quæ proinde cuticulam imperviam à cute separat, ac in vesiculam attollit, atque post hanc disruptam, & exemptam, à cute ulcerata (uti propter ignis particulas evenire ostendimus) aliquamdiu profunditur.

Attamen non ita tantum fit, quia latex ferofus particulas medicamenti acres imbibens, & foras convehens, haud semper eas totas, eadem

eadem qua ingressæ sunt via regerit ; verum iste interdum aculeis hisce imbutus , in massam sanguineam regurgitat ; & deinde cum eo circulatus , cumque sarcina sua infesta per alia emunctoria ejectus , in transitu aut exitu , ductus quosdam imbecilles aut tene-riores offendit ; hinc plurimi à vesicatoriis magnis aut multis , ob vias urinarias idpropter acrimonia aut erosione affectas , stranguriam (quæ in nonnullis sit acerrima ac intolerabilis) contrahunt. Porro aliis calculosis applicatio ista nonnunquam urinas cruentas ciet ; hinc suspicio oriatur etiam pulmones teneros , aut in affectionem phthificam proclives , ab hoc Pharmaco exterius adhibito , multum periclitari ; quod tamen nulli adhuc ita contigisse novi : quin potius è contra illud emolumento potius quam noxæ cedere crebra experientia testari possum. Enimvero acriores cantharidum , si diutius applicantur particulæ , à sanguine interdum copiosius imbibitæ , totum ejus serum inficiunt : qui tamen latex ita aculeatus , quamdiu cum sanguine balsamico confunditur nulli parti officit : verum ab hoc per renes separatus , quandoque illis noxam affligit , & frequenter vesicæ collum non modo acrimonia sua vellicat , sed nonnunquam corrodens inde mucum ac pelliculas , imo & cruorem abscedere facit : in massa autem sanguinea , eadem particulæ acriores salino volatiles , non raro insigniter juvant : quatenus ea sales fixos , aut acidos destruunt , quin & sanguinis compagem

nimis

nimis strictam referant, adeoque recrementa serosa, aliaque ~~viscera~~ prius inviscata, ab ea secerni, & per urinas, & sudores facilius amandari faciunt; hinc in febribus vesicatoria diutius applicata, urinas copiosas & diaphoresin faciliorem cient. Porro eadem vias obstructas referant, atque sanguinis aut feri portiones alicubi stagnantes, aut extravasatas commovent, & circulationi reddunt. Quamobrem illa non tantum in morbis serosis, sed & sanguineis, imo in pleuritide, peripneumonia, & febribus quibuscunque aliis juvare solent.

Ostenso haftenus quo ritu vesicatoria primo in spiritus, & deinde in humores, & partes solidas agunt, jam proxime eorundem Effectus & bonos, & malos, nec non utendi modos tradere incumbit. Quod autem illa primo in spiritus agunt, inde constat, quod in defunctis vim nullam exerunt, etiam in valde languidis malum omen est, vesicatoria non operari, quia sc. indicio est spiritus Animales vaide posterni aut copia diminui.

Itaque circa Pharmaciae hujus ~~considerationem~~, siue virtutem rite explicandam, considerare oportet, quos humores immediate, vel mediate evacuet vel alteret; & deinde in quibus morbis, & corporibus qualiter dispositis, prosit vel obsit.

1. Quoad prius, humores per vesicatorium immediate extramissi partim è cutis poris & glandulis, & partim ex arteriolarum, osculis partimque è fibrarum nervearum finibus extillant;

lant ; è venarum osculis succi recens excepti forsan aliquantulum , attamen haud multum regeri posse videtur. Humores mediate per vesicatorium excreti , sunt isti , quos prædictæ partes inanitæ aliunde excipiunt , & foras derivant.

1. Cutis, est membrana crassa, Tunica duplici constans , admodum porosa , item glandulis numerosissimis cum Adipe , nec non vasorum , & fibrarum finibus in ea terminatis , & varie inter se contextis densissime confita. Quapropter dum portio ejus , cuticula per vesicatorium adempta , denudatur , & fibræ nerveæ vellicatæ glandulas & poros constringunt & intorquent , humor serosus in utrisque contentus copiose exprimitur. Porro cum pori alii in alios sunt pervii , serum haud tantum ex loco vesicato effluit ; sed nonnunquam in loculos ita primo inaneos , seri portio è poris vicinis adveniens succedit , & exinde mox foras exudat. Quainobrem in hydrope Anasarca affectis , ulcuscula per vesicatorium excitata , aquas undequaque in magna copia elutriant , ac è tota vicinia , imo interdum è longinquo educunt.

2. Arteriarum oscula circa locum vesicatum discooperta , & vellicata , non tantum seri portionem ex ritu ordinario iis allatam evomunt ; verum latex serosus , in tota massa sanguinea pharmaci stimulis imbutus , exinde uberius à cruore secernitur ; & quaque circulationis vice , major ejus copia per eadem arteriarum oscula continue irritata excernitur : quin etiam una cum sero ita velut stagnante , & proinde à toto sanguine

sanguine in cutis ulcuscula ablegato, recrementa alia, ipsaque interdum materies morbifica copiose abscedunt, perque eadem emissaria foras amandantur; atque ob hanc rationem in febribus malignis, imo in putridis quibusque judicatu difficilibus, cum sanguinis recrementa & corruptelæ ad secernendum inepta, præcordiis aut cerebro minantur, vesicatoria eam continue & sensim elutiantia, juvamen sæpe extremum præstant: cui accedit, quod eadem in super (prout supra innuimus) sanguinem quædam sales degenerem, aut depravatam alterant ac restituunt, quin & compagem ejus aperiendo aut subtiliandò, velius *discreta* disponunt. Quare non tantum in statu sanguinis febrili, verum & alias vitioso, aut cacochymico, hoc remedii genus non raro adpræe convenit.

3 Vesicatoria è nervis, fibrisque nerveis humorem quendam evacuare, & proinde in affectibus spalmodicis prodesse, & ratio & experientia satis comprobant. Enimvero liquorem cerebri, ac systematis nervosi irriguum, particulis heterogeneis interdum scatere, alibi satis plane demonstravimus. Porro observatione crebra, & familiari constat, liquoris istius impuritates & recrementa, unà cum latice aquoso è nerveis fibrisque nerveis, quandoque fluore abortu, sponte exudare, atque vel in mas-

T

sam

sam sanguineam restagnantia, per urinam, aut sudores, vel in viscerum cavitates deposita, per vomitum aut secessum amandari. Quapropter cum vesicatorio applicato, nervorum & fibrarum nervearum fines alicubi denudantur & summe irritantur, statim humor prope eorundem extremitates scateas expuitur; quin & totus idcirco latex, intra ductus ipsorum longae serie confusus commovetur, & à stagnatione vindicatur; simulque particulæ heterogeneæ, latice isto nerveo commistæ, ubique agitæ, & à cerebro derivatæ, versus emissarium recens apertum, sensim prolabuntur, ac demum foras amandantur:

Ex his colligere licebit, ad quos morbos sanandos hoc remedii genus præcipue conducat; nam propter evacuationem ejus ex poris ad glandulis cutaneis, quoties in his partibus aut in earum vicinia humor serosus, falsus, acris, aut alio modo infestus aggeretur, & à circulatione sanguinea exclusus, ibidem pertinaciter hærebit, certe ejusdem foras educendi nulla promptior aut facilius datur via, quam per vesicatorium, super, aut infra locum affectum applicando. Quare non tantum ab anasarca, ac à quibusque cutis defædationibus, aut eruptionibus indicatur, sed insuper à doloribus, sive Arthriticis, sive scorbuticis alicubi in exteriori corporis habita, aut mem-

bro quodam defixis, vesicatorium requiritur.

Secundo respectu sanguinis, tum à materie quavis heterogenea ac morbifica sensim expurgandi, tum ab indole nimis acida, aut salsa, aut alias vitiata in rectam temperiem alterandi, vesicatoria semper in febribus malignis adhibentur, imo in putridis quibusque mali moris, ac judicatu difficilibus, præstantissimi sunt usus. Propterea item in scorbuto, leucophlegmatia, pica virginum; etiam in quacunque alia cacochymia, istud remedii genus opem sæpe insignem præstat. Porro non tantum ipsius sanguinis emendandi gratiâ, verum insuper quoties iste depravatus corruptelas suas partibus aliis suffundit, adeoque in capite, Thorace, imo ventre, aut membris, morbos primo incipit, eorumque paroxysmos excitat, vesicatoria passim cum fructu adhibentur. Quare in Cephalalgis, Vertigine, & affectibus soporosis, tritum hoc & vulgare remedium est; nec minus in catharro, & quavis defluctione, sive in oculos, nares, palatum, aut pulmones, unusquisque vel è plebe, medico inconsulto cantharidas pro revulsorio sibi met ipsi præscribit. Fateor me sæpius tussi immani, cum sputo copioso & crasso (cui originaliter sum obnoxius) correptum, à nullo alio remedio, plus quam à vesicatoriis juva-

men recepiſſe ; itaque ſoleo, dum iſte affectus urget, primo ſuper vertebraſ cervicis, dein ulcuſculis ibi ſanatis infra aures, ac poſtea ſi opus videbitur ſuper homoplatas medicamina *ἰφελκόμενα* applicare ; ita namque ſeroſa illuvies è ſanguinis compage ſoluta exundans, à pulmone derivatur, quin & cruoris mixtio, quatenus hoc modo ſales ejus enormes deſtruuntur, craſin ſuam citius recuperat.

3 Reſpectu humoris, è nervoſo genere, ipſoque cerero evacuandi, aut derivandi, epiſpaſtica in affectibus ſoporofiſ, ſpaſmodiciſ & dolorificiſ, prout comuniſſimi ſunt uſus, ita maximum ſæpe juvamen conferre ſolent. Ecquis unquam lethargo, Apoplexia, aut Epilepſia correptus fuit, quin ſtatim familiares, aut miniſtrantes utcunque imperiti, in conum ejus cantharidum applicatione deſævierunt ? in motibus convulſiviſ ſtupendiſ, nihilominus quam ſaſcinationi aſcribi ſolitiſ, veſicatoria magno cum ſucceſſu, in pluribuſ ſimul corporiſ partibuſ applicavi, eaque ſubinde in lociſ recentibuſ reiterando ſupra menſem continuavi. Quin & dolores in partibuſ membranofiſ fixi & acerrime diſcruciantes ſine hac adminiſtratione raro curantur. Enimvero interdum humores, & particulæ morbiſicæ, quæ penitus radicatæ, cathar-
eiciſ, aut medicamentiſ per diaphoreſin,
aut

aut diuresin operantibus, nequicquam cedunt, per vesicatoria, tanquam remedia *ἰμυεῖν*, h. e. manus morbo injicientia, radicitus evelli videntur.

At tamen hoc remedium etsi generalissimum, in quibusdam morbis, & constitutionibus, non ita facile & feliciter operari solet; quare non temere, aut indifferenter eo quibusvis utendum est. Etenim nephritici, & stranguriæ frequenti ac gravi obnoxii applicationem ejus vix unquam impune ferunt; quare taliter affectis, vesicatoris non nisi in febribus malignis, aut morbis cephalicis acutis, propter majus malum evitandum, uti licebit.

Quod spectat ad varia hominum temperamenta & constitutiones, quorum respectu, vesicatoria plus, aut minus conveniunt, aut commodo esse solent; super his triplex hoc discrimen notabile occurrit. Primo quidam hujus pharmaci usum fere semper bene tolerant, ante ulcuscula, ab eo in cute excitata, ichorem satis copiosum sine dysuria, aut magna loci vesicati inflammatione exudant; & dein sponte sanantur: cujusmodi effectus tantum in sanguine *διὰ τὴν αἷμα* succedit, ubi sc. cum sale, & sulphure modicis, ac rite constitutis, adest feri copia satis magna; cujus latex à reliquo sanguine facile, & paulo fusius secedens, pharmaci particulas acriores imbibitas,

gas, secum aufert, easque partim per locum vesicatum exudat, partimque per vias urinarias, absque earum noxa foras convehit; propterea item in massa sanguinea effectus utiles modo citati producuntur.

2 Verum secundo pharmacum hoc aliis nec bene congruit, nec commode operatur; quippe locum cui applicatur admodum rubificat, seu potius cum dolore atroci & *φλογώσας* magna excoriat; ulcuscula tamen ibidem facta, etsi patientem aliquamdiu discruciant, ichorem perexiguum, aut vix ullum profundunt: porro his ita cum tormento semper vesicatis, stranguria ut plurimum atrox supervenit. Hujusmodi molestus, simulque infructuosus vesicatorii usus, hominibus temperamenti calidioris, & biliosi sæpissime contingit: quorum nempe sanguis sale ac sulphure copiosis cum sero modico, alteris penitus incocto, præditus est. Quapropter cum hujus latex, qui pharmaci particulas aciores auferre debuit, à reliquo cruore nec facile nec uberim (ut eas è vestigio eluat) abscedit, particulae istae usque in cute haerentes, sanguinem ipsum pertranseuntem inficiunt & quasi venenant, ipsumque proinde à circuitu præpeditum, circa vasorum extremitates (unde inflammantur) aggeri & stagnare faciunt. Porro latex serosus demum per

per renes secretus, cum ex se paucus & acris, ac insuper particulis à pharmaco aculeatus fuerit, vesicæ collum irritat, & non raro acrimonia sua corrodit.

3. Restat tertius et si rarior vesicatorum casus; in quibus sc. ulcuscula in cute excitata, illico serosum humorem in copia adeo immensa profundunt, ut propediem necesse fuerit medicamenta repellentia, & ora vasorum occludentia sedulo adhibere; secus à nimio aquarum effluxu, virium exolutio, & spirituum fatifcentia insequi periclitantur. Hoc in quibusdam adeo constanter evenisse novi, ut deinceps à cantharidum usu, quantumcunque iis opus fuerit, abstinere cogerentur. Cujus ratio videtur esse, quod sanguis sero salso, & acri plus debito præditus, compagem nimis facile dissolubilem haberet: quapropter latex iste serosus, ex se acris, efferus, quamprimum à pharmaci particulis sanguinis compagem nimis facile dissolubilem laxantibus incitatur impetuose statim è cruoris massa erumpens, qua data via, per vasorum ora, in locum vesicatum dehiscencia, pleno quasi torrente exundat. Præter hunc feri effluxum nimium, à prima vesicatorii applicatione excitatum, iste nonnunquam in febribus malignis, aliisque male aut minime judicatis sero contingens, & aliquamdiu persistens, materiam mor-

bificam penitus absumit, & ægrotantem ab ipsis orci faucibus non raro liberat. In tali casu postquam ulcuscula primis diebus ichoris parum, aut modicum profuderunt, tandem, natura hac via crisin moliente, ex iisdem seri illuvies ingens emanat; adeoque per plures dies; imo septimanas nonnunquam effluere pergit; donec Ægrotans pro deplorato prius habitus, sanitatem integram recuperat. Ulcuscula ita ubertim fluentia, prout non facile, ita (priusquam tota morbi minera absumatur) non tutum est occludere. Non ita pridem *Londini* Med. Doct. insignis cum à febre maligna ægre convalescens, in variis corporis partibus loca vesicata, ichorem copiosum quotidie exudantia haberet, post aliquod tempus iis omnibus (siquidem ipsi molestiæ, ac tædio fuerunt) repercussoria fortiora applicuit, adeoque effluxum omnem illico cohibuit. Vix biduum scaturigines istæ sistebantur, cum ille morbi recidivam passus, repente spirituum languore & crebris deliquiis, cum sudore frigido & pulsu exili & debili afficeretur; cumque remediis nullis, ut ut cardiacis, relevari potuit, intra tri-duum interibat; cujus causa videtur, quod materies maligna subito repercussa, in nervos cardiacos inciderat, quorum actione id propter impedita, functio vitalis cito deiecit.

SECT. III. CAP. IV.

De Fonticulis, sive Fontanellis.

PRæter *Vesicatoria*, quæ feri, aliorumque humorum exterius deductionem *Emissaria* velut extemporanea, solummodo propter occasiones quasdam excitantur, & deinde post *ἐρέπυδα* suam parumper editam, siccati permittuntur; alia quædam habentur, quasi fontes perennes, ac idcirco *Fonticuli*, sive *Fontanellæ* dictæ, è quibus ichor, sive humor serosus, scaturigine constanti effluit. Priora istæ, ut plurimum *curationis* gratia, in morbis acutis, aut aliis, quorum materies *νοσση* ablationem citam exigit, requisita, affectus causam conjunctam imprimis tollendam respiciunt; atque idcirco latiora, sed superficialia tantum fiunt, ut talia cutis ulcuscula ampliora, multum evacuent, & dein facile sanentur. E contra autem *Fontanellæ*, *preservationis* gratia potissimum indicatæ, ad morbi causam procatarticam aut amovendam aut superandam destinantur; quapropter orificio angustiori, sed & profundiori per totam cutis crassitiem facto, constant, proinde ut cum materiem morbificam usque in minori co-

442 *De Fonticulis, five Fontan.* SECT. III.
pia emittunt, eam longius derivent, & diu-
tius elutriare persistant,

Circa Fontanellas, tria erunt præcipua hæc disquisitionum capita; sc. primo quos potissimum humores emissaria istæ evacuant, ac undenam eos deducunt; secundo in quibus morbis, ac constitutionibus melius, aut minus conveniunt: dein, tertio in quibus locis, sub qua forma, & qualibus instrumentis perfici debent.

I Quoad prius Fonticuli, pariter ac verificatoria humores quoscunque intra cutim, minori licet ambitu defixos, aut per eam à vasis tum sanguiferis, tum nerveis traductos, elutrient; nec tantum ut illa superficiem cutis exteriorem proritant, & quasi emulgent, sed corium totum perforando, quicquid è foraminis lateribus per vasa abrupta exundat, quicquid etiam sub-
tus foramen aliunde prolabitur, foras con-
vehunt. Quare ad fonticulos confluunt non tantum humores intra cutis poros, aut glandulas aggesti, aut per arterias, & nervos illuc adjecti; sed insuper recrementa serosa subtus cutim, per musculorum & membranarum interstitia de loco in locum transferri aut prorepere solita, unde quaque ad eos tendunt, & exitum inveniunt. Porro humores morbificos ad partes alias prius debiles, & diu affligas deferri assuetos, fontanella in via constituta anticipat, adco-

adeoque ab illorum incurſu partem modo hanc modo illam liberat, & munimenti inſtar ab hoſte defendit. Hinc materies aut arthritica, aut nephritica, aut colica, imo interdum paralytica, aut alias ſcorbutica, inter tranſcundum è miæris ſuis, ad nidos ſive locos *ποσέπης*, per Fonticulos non raro intercipitur; adeoque ſolitis morbi inſultibus evitatis foras convehitur; nec minus emiſſarium hoc, tanquam colliciaæ ad derivandam uliginem excitatæ, humores cuilibet corporis parti, aut regioni impactos, ibidemque noxam facientes, inde ſenſim eluttriant, adeoque diatheſin morbidam præcavent aut curant.

2 Ex variis hiſce juvandi rationibus, quibus fontanellæ in genere prodeſſe ſolent, facile colligitur ad quos potiffimum affectus requiruntur; nam licet nullus fere occurrat morbus, cui hoc remedium aut noxium, aut inutile ſit, attamen in quibusdam caſibus plus quam aliis neceſſarium videtur. Ad ſingulos fere capitis morbos tum externos, tum internos, etiam vulgo præſcribitur: ad infantum ac puerorum motus convulſivos, ipſorum opthalmiam, tumores ſtrumoloſos, qui etiam ad adultorum, aut ſenum cephalalgias, affectus comatoïdes, vertiginoloſos, aut ſpasmoides, unusquiſque vel è plebe Fontanel- lam inſtar omnium hæbet. Nec minus con-

444 *De Fomiculis, five Fontan.* SECT. III.
tia morbos pectoris hoc remedium prædi-
catur. Ecquis tussi, sputo cruento aut ta-
bido, vel Orthopnoæ obnoxius, corio im-
perforato diu fluitur? Pariter etiam ad
affectusimi ventris fonticuli commendan-
tur. Nullus scite hypochondriacus, aut
mulier hysterica, nullus itidem Arthriti-
cus, aut cathecticus, quin cutim multis
in locis, plus quam murena perfossam ha-
bet. Immensi operis esset, ægritudines
omnes, ad quas fontanellæ iuvamen con-
ferunt, hic particulatim recensere.

3 At vero hoc remedium utcunque ex
se utile & benignum, non omnibus con-
guit, neque igitur quibusvis indifferenter
præscribendum erit: nam duo sunt homi-
num genera, qui tametsi ægrotarent, à
fontanellis excusari possunt; in quantum
sc. Emissarium hoc in quibusdam evacuat
nimis, inque aliis parum, aut minus quam
oportuit, atque interea dolorificum valde
ac intolerabile existit.

Fontanella interdum non bene conve-
nit, quoniam nimis evacuat vel absurnit
humorem, aut Spiritus. Etenim observa-
vi in nonnullis, fontanellam in qualibet
corporis parte excitatam, ichorem quan-
titate immodicum, & qualitate vitiosum
profundere: ex illa nimirum crebra vice,
si non continue, latex aquosus tenuis, ac
fœtidus, pisum & integumenta sæpe atre-
dine

CAP. IV. *De Fonticulis, sive Fontan.* 445
dine inficiens in magna copia exudat ; pro-
indeque à nimio hujus effluxu vires ac car-
nes atteruntur.

Cujus ratio videtur esse, quod in qui-
busdam mala sanguinis & humorum dia-
thesi præditis, solutio continui facta, &
à sanatione præpedita, brevi in ulcus scœ-
tidum, & cacoërthes degenerat ; cujus late-
ra fermenti acidi corruptivi naturam indu-
unt ; à quo sc. sanguinis illuc continue ap-
pulsi portiones inquinantur adeo & dissol-
vuntur, ut serum ejus sulphure soluto, aliis-
que corruptelis imbutum, à venis repudia-
tum, copiose illic foras exundet. Porro *συν-
παράδεις* hoc Fontanelle inquinamentum,
sanguini communicatum, totam ejus mas-
sam aliquatenus depravat, & exinde sal-
tem (simulque ob nimium serosi laticis im-
pendium) minus nutritium reddit : porro à
sanguinis sulphure juxta fontanellæ parie-
tes soluto, & cum sero effluente, ichor
emanans adeo foetet & lintea denigrat.
Fontanella quandoque ichorem haud im-
modicum profundens, spiritus ac vires plus
debito absument ; quod equidem ab effectu,
& interdum non nisi à posteriori dignosci-
tur ; in quantum sc. nonnulli dum fonticu-
lum unum, aut plures apertos gerunt,
languidi & macilenti perstant ; iis vero oc-
clusis, illico vegetiores ac magis torosi eva-
dunt. Porro vulgaris observatio est, mul-

446 *De Fonticulis, sive Fontan.* SECT. III.
tos à fontanella prope caput excitata, sub-
inde quoad visum defectu quodam, ac im-
becillitate correptos fuisse; hinc ut eam
propediem occludere cogerentur: quod
ideo contingere videtur, quoniam ubi spi-
rituum penus exilis, & consistentia perte-
nuis est, parva horum, vel succi è quo pro-
creantur, impendia, si modo sunt constan-
tia, ægre feruntur.

Cæterum alio, & quidem diverso respe-
ctu Fontanellæ, prout etiam vesicatoria,
quibusdam interdiciuntur, aut caute admo-
dum præscribuntur; quia sc. cum parum
aut minimum evacuant, locum in quo ex-
citantur, plurimum divexant. Nam qui-
bus temperamento bilioso, aut alias calidi-
ori præditis, cruoris massa debito crassior,
atque sero minus diluta, in compage stri-
ctior existit, in his solutione continui pro-
pter fonticulum facta, & reservata, san-
guis ipse (siquidem quo evadat, serum
non satis exuit) in transitu hæret, proin-
deque extravasatus, Phlogosin valde do-
lorificam ciet; ac interea cum talis fonta-
nella ichoris perexiguum profundit, in-
utilis æque ac molesta existit. Fonticulo-
rum operatione, ac usibus, eorumque indi-
cationibus nunc designatis, ultimo osten-
dendum erit, in quo loco, sub qua forma,
& quibus instrumentis excudi, & quomo-
do tractari debent.

Fon-

Fonticulorum loca constitui solent, secundum medendi fines, sive intentiones ab iis requisitas; qui potissimum sunt hi tres, sc. primo humorum è toto corpore generalis evacuatio, secundo evacuatio, & simul à particulari quodam membro revulsio; tertio evacuatio, & simul à membro particulari derivatio. Respectu prioris fontanellam in Brachio sinistro incidi expedit; intentio secunda eam procul à parte affecta, & tertia fonticulum prope ipsam excitandum postulat.

Propter hos fines, sc. modo hunc, modo illum, vel istum, fonticuli in quibusque corporis regionibus, viz. in capite, in pectore, ac abdomine, inque brachiis, ac cruribus, imo in plerisque singulorum partibus, vel per incisionem, vel cauterium, vel perforationem procudi, inque illorum foveis aut foraminibus, ut aperta serventur, pisa, vel pilulæ lignæ, Turundæ vel Teniolæ indi, ac asservari solent. Corporis nostri partes, ac membra percurrente, fonticulorum præcipua loca, ac genera notabimus.

I Fonticulus in sutura coronali, per cauterium inurendus à quibusdam præscribitur; ac ad humores è cerebro, & integumentis ejus exterius avocandos, evacuosque commendatur. Hoc quamvis nonnulli in familiari habent praxi, in pluribus

tamen minus feliciter successisse comperi; adeo ut multos fonticulos ita in summitate capitis excitatos occludi præceperim; atque hoc non sine ratione, æque ac experientia edoctus; quippe sanguis versus locum, ubicrementa sua deponere assuefactus est, sæculentias plures transfert; easque in tota vicinia, ac potissimum in parte affecta (utpote debiliori & magis susceptibili) deponit; unde sæpius morbum augeri potius, quam sanari contingit. Propter eandem rationem, nempe ad humores à capite interiori ad extra derivandos, alii in Bregmate supra suturam sagittalem, aliique in occipite circa initium lambocidis fontanellas excudunt: verum eadem contra hæc, ac priorem manet exceptio. Multo certe rectius materiam morbificam *αἷμα ἐγκέφαλον* deponi solitam fonticulus in Brachio anticipat, in crure revellit, & paulo infra caput excitatus, eam inde derivat. Hinc ad graviores cerebri aut meningum affectus, infantibus, ac pueris, foveam nuchæ incidimus; adultis, ac senibus cauteria ex utroque spinæ latere, inter Homoplatas applicamus; ibidemque duas fontanellas plurium pisorum capaces, cum magno sæpe commodo procudimus. Quoad foramina pone aures incisa, vel inusta, aut setaceum lobo ejus carneo trajectum, rarius hæc emolumento, sæpius vero mo-

le-

lestiæ fuisse observavi; in quantum sc. solutio continui in his locis facta, ichorem nec multum nec diu profundit; etenim fovea, aut foramen, quamvis piso, aut pilula oppleta, cuticula invitis omnibus succrescente obducetur.

Fontanellæ in dorso non solum ad morbos capitis, materiam *roseplæ* evacuando, & derivando, sed insuper ad arthritin, nephritin, & colicam omnem, morbi fomitem anticipando, eamquædum ad nidos suos tendit, intercipiendo, egregie conferunt. Quod equidem per experimenta, & observationes ab ægrotantium juvamine desumptas, plane comprobatur.

Ad pectoris morbos fontanellæ inter homoplatas, item in brachio, aut crure, ad humores versus pulmonem affluentes, evacuandos, aut anticipandos, etiam propter eosdem illuc depositos avocandos, conducunt. Quomodo fonticulus in ipso Thorace, inter costas incisus, materiem tabificam à pulmone nonnunquam immediatius derivat, alibi ostendimus.

Abdominis regio ad fonticulum, in ulla parte sui gestandum, inhabilis videtur. Attamen quorundam praxis, etsi rarior, ad affectionem quamque hypochondriacam, multum prædicata est, fonticulum amplum, & plurium pisorum capacem, supra Lienis regionem per cauterium inu-

ri.

450 *De Fonticulis, five Fontan.* SECT. III.
ri. Hoc in nonnullis sine magno commo-
do, certe non quantum talis remedii mo-
lestiæ compensandæ par est, factum novi.

Per fontanellam in inguine, lumbagi-
nem immanem, quibusque aliis remediis
obstinatam; inque alio, affectionem Ischia-
dicam inveteratam feliciter olim sanavi.
Enimvero emunctoria glandulosa illic loci
constituta, sanguinis & liquoris nervei re-
crementa quamplurima imbibunt; quæ si
ex illis, per emissarium idoneum proutenus
& continue amendantur, multum hoc
conducet ad partes vicinas à minera quavis
morbifica liberandas.

Femur, membrum mole amplum,
fonticulis pluribus, & magnis, quisc. è
toto corpore humores copiosos elutrient,
gestandis satis idoneum videtur. Attamen
non ita in multis succedit; partim quia ob
figuram ejus instar coni inversi nimis de-
clivem, deligatio pisum in foramine con-
tinens non apta instituitur; & partim quia
solutio continui inter tendinum plurimo-
rum concursus facta, sæpenumero inflam-
matoria, & dolorifica evadit; proinde ut
necesse interdum fuerit fontanellam inibi
excitatam, propter doloris & claudicatio-
nis molestiam tollendam, rursus prope-
diem occludi: attamen in quibusdam se-
cus, ac melius habet, quia phlogosis non
semper loco perforato supervenit; & cali-
gas

CAP. IV. *De Fonticulis, five Fontan.* 451
gas supra genu stringete solitis, deligatio
eidem adhibita, immota perstat.

Porro circa fontanellam, non tantum
in corpore, sed insuper in membro cui in-
cuditur, locum idoneum deligere oportet-
bit; quod imprimis Medici aut Chirurgi
periti iudicium exigit; etenim sedulo ca-
vendum erit, ne supra, aut nimis prope
tendines aut vasa majora, cauterium aut
incisio adhibeatur; cæterum non in ipso
corpore musculi, sed in spatio, five inter-
stitio inter musculos fonticulus excitetur;
ubi foramen totam cutim, ac uti *Ioannes
Hernius* docte observat, eoque ulterius
pervadere debet, donec musculi subiecti mem-
branula exeditur. Quapropter hæc *ἐν γυμνασίῳ*
haud temere Agyrtis, aliisque Anatomix
ignaris committenda est; quoniam ab hac
male peracta, non tantum boni omnis fru-
stratio, sed exinde magna sæpe incommo-
da, imo interdum usque ad vitæ pericu-
lum eveniunt.

Non est pro fonticulis excitandis, ut
cauterium præparandi, & componendi
modos, aut instrumenti incisorii figuram,
& usus, utpote quibusvis è plebe notissi-
ma, hic describere satagam. Attamen quo-
ritu symptomata, quæ emissariis istis, post-
quam excuduntur, accidunt, eorumque
energeias impediunt, aut pervertunt, tra-
ctare oporteat, non abs re erit hic non nihil
differere. Cum

Cum plures & diversimodi affectus fontanellis contingunt, non ad eos omnes, sed tantum qui majoris sunt momenti, medela requiritur. Hac itaque imprimis opus erit, si quando parti aut loco ubi extat, inflammatio supervenit. 2. Si foramen debito plus aut minus ichoris profundit. 3. Si ulcus sponte exsiccare, & lubinde cuticula obduci: vel si illud carne spongiosa, circa labia succrescente luxuriare aptum fuerit. Quoad minora vitia, uti cum ulcus in hæmorrhagias crebras erumpat: vel si locum mutans, in alium minus commodum irreperit, cum multis aliis quibus prævancari solet, non operæ pretium erit hic advertere.

I. Inflammatio fontanellæ frequenter accidit, eaque tam gravis interdum, ut sphacelum minetur, imo & nonnunquam inferat. Talis autem affectus aut foramini recens excuso supervenit, vel postea ob sanguinem, & humores occasionaliter commotos, & ἀπόαις ad focum istum irruentes contingit.

Cum fontanella primò excitatur, propediem ob continui solutionem, & consequenter, ob sanguinis in eo loco circuitum aliquatenus præpeditum, Phlogosis quædam, & molestia ulcerosa quibusque eveniunt. In aliquibus vero sanguine præservido, seroque minus diluto præditis,
hæc

CAP. IV. *De Fonticulis, sive Fontan.* 453
hæc multo immanior succedit. Enimvero sanguis per arterias illuc oblatus, siquidem abscissis, simulque occlusis vasorum finibus, nec foras exire, nec per venas statim regeri possit, ibidem in transitu hærens, magis usque ac magis aggeritur, & demum extravasatus, atque cutis & carnis vicinæ poros omnes inferciens, ac implens, tumorem cum rubore ac calore intensis excitat, quo factò, aut sanguis ita aggestus, & extravasatus, brevi ob constipationem fit immobilis, proindeque à reliqua ejus massa quasi abscissus extinguitur, & necrosin passus, parti sphacelum inducit: Vel secundo cruor ita stagnans, quoad particulas suas quadantenus agitatur, ac flamma usque vitali potitus, ab eadem intensiori facta, velut excoquitur, adeoque in pus abscessu evacuandum mutatur: Vel tertio, quod sæpius accidit, & nostro casu semper procurari debet, sanguis Phlogosin acciens, in vasa reducitur, & circulationi per alios, in quos urgetur ductus, restituitur.

Verum ut reducatur iste, hæc duo erunt necessario requisita, sc. primo ut sero illuc ubertim affluente, seu potius in partem protruso, multum diluatur; dein secundo ut vasa pone tumorem inanita cruorem à sero dilutum, & percussum absorbeant; etenim sanguis versus tumorem compulsus, cum non ultra progredi, tamen ut mole
le

le diminutus regredi queat, serum à se copiose amandat, inque loca obstructa propellit; quod cruorem stagnantem subiens, cum diluit, inque loca ejus succedens; cum retro in vasorum ductus adigit, illudque interea serum prorsum tendens per poros exhalat; adeoque sanguine, qui extravasabatur, per serum diluto, & remandato, ipsoque sero evaporato, tumor cum Phlogosi seorsim evanescit. At vero si (prout in temperamentis calidioribus sæpe assolet) cruor extravasatus, postque impactus, sero copiosius adpellente, non diluitur; haud tantum illic pertinaciter hærebit, sed Phlogosin immaniolem, cum febre, aliisque horrendis interdum symptomatis acciebit. Non ita pridem, cum Theologus insignis sanguine crassiori & calido præditus, fontanellam tibia interiori incisam habuerat; etsi cutis tantummodo secaretur, inflammatio brevi insequuta est, quæ intra paucos dies eo atrociter accrevit, ut vix remedium quorumcunque usu, ne in Gangrænam cederet, impediri potuerit. Quapropter cum sanguis, ob solutionem continui extravasatus, atque feri, quo diluatur & reducatur affluxu carens, in Phlogosin immaniolem tendit, Fodus & Cataplasmata ex emollientibus exterius adhibita, sæpe multum juvant; in quantum se particulæ humidæ, & lenes ab his deciduæ,

cruorem stagnantem subeunt, ac diluunt, adeoque blande commoventes in vasa facilius redire faciunt; hinc ut ejusmodi applicationes humidæ externus habitæ, feri interni ad cruorem diluendum requisiti defectum suppleant: attamen ut sanguis ita dilutus, ac in motum accitus, circulationi reddatur, insuper opus est vasa cum exceptura satis inaniri; in quem finem præter victum tenuem, Phlebotomia & catharsis sæpe necessarii sunt usus. Et quidem ex more solenni cacochymicos, & plethoricos paulo ante, vel postquam fontanella excutitur, purgamus, & non raro iis sanguinem detrahimus. Nec tantum in fontanella recenti, hæc remedia propter inflammationem præcavendam aut tollendam conveniunt, sed etiam utilis sunt, quoties affectus iste foramini cutis antiquo superveniet. Si quando enim sanguis valde impurus, simulque febriliter effervescens turgentiam *excreantibus* inibit, sæpe accidit cum recrimenta, & fæculentias suas alias expurgari inhabiles, circa fontanellam exuere, ibidemque ab iis aggestis in circuitu præpeditum extravasari, proindeque Phlogosin immanem acciere. Nuper talis affectio in senē perillustri contingens, ac ab initio neglecta, brevi in Gangrænam cessit; ex qua tamen remediorum appropriatorum, tum intra, tum extus sedulo adhibitorum,

456 *De Fomiculis, five Fontan.* SECT. III.
torum, ope, non sine magno vitæ discrimine evasit. Circa inflammationis, uti & Apostematis & Sphaceli Ætiologias, & remedia, posthæc forsan aliquando, de morbis cutaneis agentes, tuis s dicemus. In præsentia alia fonticulorum symptomata perpendemus.

2. Siquando igitur fontanella ichorem nimium, qui plerunque tenuis; & valde foetidus, & nonnunquam discolor est profundatur, ita ut tam vasta humoris impendia, simulque graveolentia, vix tolerabilia medelam exigant; in tali casu duæ erunt præcipuæ intentiones therapeuticæ, sc. primo ut sanguinis mixtio, ne compages eius in dissolutionem, & effluxum serosum nimis apta foret, corroboretur: & secundo ut loci per Fontanellam ulcerati tonus præservetur, ac à fermento quovis putredinali vindicetur; adeo ut nullum miasma ibi reconditum sanguini inter circulandum pertranscunti inquinamentum impertiat, à quo venenatus iste in partes illico secedat, serumque illic copiosius exuere cogatur.

Prior iste medendi scopus, vix quidquam præter catharsin ex intervallis moderatam, & rectam victus rationem præcipit; nempe ut ab omni crapula, & immoderatione, quoad alimenti copiam, qualitatem, & assumendi tempora; item specialius ut à vini tenuioris, pomacei, aliorumque liquorum,

rum acidorum, quibus sanguis fundi, ac in effluxus serosos cogi solet, temperetur. Enimvero taliter affecti quemvis in victu errorem & inordinationem, molestia subinde circa fonticulum excitata, certissime luunt.

Propter loci ubi fontanella excitatur, totum rite præservandum, & à putredine quavis vindicandum, imprimis sedula datur opera, ut sorditie omni vitata, tum solida foramini indenda, tum integumenta, sive ea sint emplastra, vel hederæ folia, vel pannus vernice obductus, bis in die mutantur; nam in nonnullis quodlibet ex his cito foetorem contrahit, & illico fontanellæ ulcus putere facit. Quod si hoc in putredinem tendit, statim loco pisi, aut pilulæ lignæ, indatur pilula ex cera virginiana, cum santalo rubro & viridi æris incorporatis, insuper & fots ex decocto hyperici, millefolii, Centaurii, &c. vesperi & mane adhibeatur.

3. Interdum accidit fontanellam, quasi fontem aridum, parum aut nihil humoris effundere: cujus ratio solet esse, vel quia foramen minus profundum cutim haud totam penetrat, quod facile ipsum altius infigendo curatur; vel ulcus, licet cavum satis, ac amplum, usque tamen exiccum manet, quia serum e massa sanguinea, propter compagem hujus nimis strictam, non

458 *De Fonticulis, sive Fontan.* SECT. III.
facile nec copiose abscedit; & tunc unicum
remedium est. solida, quæ magis irritent,
& vasorum ora insigniter vellicent, intra
foramen gestare: in quem finem pilulæ ex
ligno hederæ, aut buxo vel ex radicibus
gentianæ, aut hermodactylorum parentur,
& sæpe cum fructu adhibentur.

4. Sæpe accidit fonticuli foramen nimis
breve, & ichorem parce exudans, cuti-
cula cum piso incluso intus obduci, & cum
fovea sanari; cui vitio remedium idoneum
vix adhiberi potest. Quare fontanellam
istam (potius quam in corium usque in-
cassum desævire) præstat occludere, aut
in alium locum transferre.

5. Fonticuli ulcus ad sanationem ten-
dens, & ab ea prohibitum, sæpissime cir-
ca labia, & quandoque in cavitate carnem
spongiosam accrescentem habet. Cujus ra-
tio est, quod liquor nutritius ad arteriarum
& fibrarum nervearum fines delatus, & ab
ichore seroso non statim ablutus, ibidem
hæret, & assimilari incipiens, utraque
hæc vasa ad cavitatem carne implendam
protendit, inque hæc carnis rudimenta &
sanguis & spiritus animales copiose fluunt;
atque sanguis interea illuc advectus, pro
reditu suo intra molem istam propagines
venosas procudit: attamen caro ista ad-
huc rudis & informis, quoad maximam
partem à foramine exclusa, supra margi-
nem

nem accrescit; cumque adeo altius assurgit, quam ut cute & cuticula de novo obduci & tegi queat, nuda usque ac spongiosa manet. Excrescentia hæc satis facile, scilicet pulveres escharoticos, ex alumine usto, colchothare, aut mercurio præcipitato inspergendo curatur; hujusmodi enim pharmaca, acrimonia simul ac stipticitate carnem ita luxuriantem exedunt, humorem nutritium repellunt, atque ora vasorum obferant. Quando circa fontanellæ marginem caro ista superflua continuo, ac multum accrescit, indicio est illuc humorem nutritium, uberius quam excrementitium profluere; proindeque in taliter affectis, emissarium istud non usque adeo beneficum fore. Quare sub hujus rationis prætextu multi remedium istud (plerisque certe innocuum, etsi non omnibus pariter utile ac commodum) valde averfantur. Præcipua ejus incommoda, item quæ obijciuntur scandala supra expendimus; restat tamen quoddam aliud juxta vulgi sententiam, seu potius errorem, contra fontanellas notabilis objectio, quam hic coronidis loco nunc ultimò discutiemus.

Apud plures hic in Anglia (nescio an ita in aliis regionibus) opinio nunc pervicax increbuit, fonticulum sive unum, sive plures, ad sterilitatem disponere. Quapropter feminis quibusque maritatis, & sobole

490 *De Fonticulis, sive Fontan.* SECT. III.
lem expetentibus, hoc remedii genus,
utcunque alias ad sanitatem conducibile,
religiose interdicitur: cujus tamen inter-
dicti ratio adhuc nulla profertur, sed tan-
tum historiæ mulierum quarundam cum
fonticulis steriliū citantur; cum æque
facile esset plures sine fonticulis pariter ste-
riles, cumque illis multas alias prolificas
recensere; & quidem hunc potissimum
clenchum contra opinionem istam (cum
redargutione alia non opus sit) retorque-
re soleo.

SECT. III. CAP. V.

De Affectibus Cutaneis, eorum- que Remediis.

Post remedia cuticulam, & cutim
ἰφελκέρματα, nempe *Fontanellas*, &
Vesicatoria in superioribus tradita,
methodi lege quadam ad partium
istarum morbos, & alia diversimoda re-
mediorum genera pertractandum ducimur,
quorum certe utrorumque *Ætiologiæ*,
speculationis maximæ jucundæ, pariter
ac utilis materiem præbent.

Quoad partium istarum fabricas, ac
usus, non est ut omnia in libris Anato-
micis

462 *De Affectibus Cutaneis,* SECT. III.
foraminibus continentur non solum duc-
tus sudoriferi, sed & plurimæ papillæ py-
ramidales, per ordines parallelos è cute
erumpentes, & in cuticulam, ubi in plu-
res velut fibrulas dividuntur, protensæ;
quas idem Author tactus sensorium sta-
ruit. Insuper his, substantia cutis habet
glandulas plurimas, quibus mediantibus
lymphæ, sive materies hydrotica, ex arte-
riis per lymphæductus sive vasa excretoria
ad poros deducitur. Enimvero observavit
accuratissimus Stenon *singulis poris suas glan-
dulas subjacere*, quæ juxta *ἰσίδρωσις* usû ma-
jores, aut minores existunt: sudor aut va-
pores ex his per vasa excretoria foras con-
stanter emanantes, pupillas nerveas, ne
forte arefiant, in transitu suo madefaciunt.

Quoad poros sive foramina sudatoria,
per microscopium detegitur eos bini gene-
ris existere, sc. Majores in quibus plerique
radices pilorum consistæ sunt, & per inter-
valla, ex utroque latere cujusque rugæ cu-
tanæ ordine parallelo disponuntur: vel
secundo sunt meatus isti Minores, quorum
innumeri spatia omnia prioribus interjecta
quasi punctis creberrimis adimplent. Enim-
vero tota cutis, cum rugis suis, instar agri
ab aratro sulcati, & dein cum ordinibus
versis, seu potius obliquis occati, apparet;
ita ut plano suæ areæ supra sulcos utrius-
que generis eminentes, figuræ ut pluri-
mum.

num Rhombocidis existunt; & juxta quod sulci isti, cum rugis, sive areis, breviores ac minores, aut etiam profundiores ac majores fuerint, textura cutis delicata sive tenuis, vel crassa sive levidensis videtur. Hujus constitutio licet plurimum nativitati, ac primogenæ staminum ac humorum concretioni debeat, ea tamen propter diversimoda vitæ insequentis accidentia, multifariam alterari solet. Victus crassior, labores duri, aëris inclementia, ac imprimis caloris, ac frigoris excessus, cutim asperiores: etiam è contra educatio mollis & delicata tenorem ejus magis subtilem, ac leviores reddunt.

Ut cutis magis terfa, polita, & æquabilis evadat, multum interest, poros ejus omnes humore benigno, miti, ac velut oleoso adimpleri; ita namque dum meatus omnes pleni, ac tensi fiunt, totius cutis planities lævissima apparet: attamen si humor vitiosus poris istis suppeditatur, aut qui insuit benignus, nimis exhauritur, cutis proinde aspera & rugosa fiet. Quare si cujuspiam cute mollissima ac planissima præditi manuaqua saponata, lixiviali, calcaria, aut etiam sanguine calenti aliquamdiu madescent, propterea mox humore salino, per sales alios è poris extracto, sulci & rugæ illico majores & profundiores evadent: quare feminæ delicatiores lavacra saponata,

464 *De Affectibus Cutaneis.* SECT. III
ta, & quævis alia cutim fulcantia, religiose evitant.

Nec tantum humor è poris nimium exhaustus, sed etiam in iis supra modum ac indebite retentus, cutim asperam ac inæqualem reddit. Foramina pilosa (quæ & sudatoria etsi non unica, aut plurima ita fuerint) ob transpirationis beneficium, effluvia copiosiora constanter emittunt, quare majora semper illa, ac patentiora videntur; sin vero à frigore externo hæc subito occludi contigerit, vapores intus coerciti, cutim circa eruptionum loca undique inflant, ac in moleculas attollunt; hinc si quando corpora nostra Boreæ nudæ exponantur, aut fluvio immergantur, superficies exterior prius glabra, ac mollis, mox cuti anseris deplumati similis scabra & confragosa evadet. Proculdubio majora istæc foramina, juxta cutis sulcos parallelâs & velut quincuncis ritu seriatim constituta, quasi totidem foveæ, pro pilis velut arboribus conferendis instituuntur; ita namque in quadrupedibus, imo & in quibusdam hominis partibus hirsutis, aliquatenus habent.

His ita breviter de cuticula, & cute, quoad eorum fabricas & usus designatis, via satis præstruitur, ad indagandos & explicandos partium earundem morbos, & medendi rationes.

Ita-

Itaque imprimis ad cuticulam, cum sit vitæ ac sensus expers, morbi vix ulli propriè spectant. Hæc interdum densa nimis diapnoen impedit; quandoque item propter accidentia quædam in nonnullis locis nimis crassa & callosa evadit: verum ex se plane ἀπ᾿αὐτῆς minime ægrotat, attamen hæc in causa est quod affectus quidam, forsitan per evaporationem diffilabiles, circa cutis superficiem hæreant; in quantum sc. sanguinis, & humorum recrementa, & sæculentiæ exterius propulsa, & totam cutim transgressa cum ob cuticulæ densitatem prorsus evaporare nequeant, super cutim extimam defixa, varias ejus discolorationes, & defædationes producant; cuiusmodi imprimis sunt maculæ *Ephelides* dictæ, nec non scorbuticæ, & malignæ, item lentigines, & quæcunque aliæ sugillationes, sine tumore, aut asperitate cutim, vel cuticulam notis, sive nubeculis quibusdam aspergere videntur.

At vero quod ad ipsius cutis affectus in genere spectat, siquidem hi varii ac multiplices fuerint, sub vario respectu distingui solent, atque imprimis quod sint vel cum, vel sine tumore: posteriores hosce modo notavimus.

Affectus cutanei cum tumore, vel sunt universales, per totum corpus dispersi, vel particulares in his, aut istis membris

466 *De Affectibus Cutaneis*, SECT. III.
sporadice, & quasi fortuito excitati.

Priores vel feбри superveniunt, ut imprimis *variola*, *morbilli*, aliaque exanthemata maligna, quibus etiam accedunt infantium efflorescentiæ volaticæ; vel sine febre contingunt, uti imprimis pruritus, impetigines, & affectus leprosi.

Tumores externi particulares, sive sporadici, plerunque non meram cutim, sed & partes subjectas, sc. modo tendinosas, aut membranosas, aut glandulosas occupant, proindeque variæ indolis ac formæ diversimodæ existunt. Super his omnibus particulatim differere, & singulorum Ætiologias & Therapeias designare, non modo integri tractatus, sed magni voluminis res esset: itaque impræsentiarum de affectibus mere, aut maxima ex parte cutaneis (cujusmodi imprimis sunt *maculae omnes*, ac *lentigines*, nec non *scabies* sive *pruritus*, *impetigines* sive affectiones *leprose*) breviter dicemus: de tumoribus cujusque generis speciatim edisserendi, olim fortassis aliquando opportunitas dabitur.

Primo igitur (ut à maculis uti pathematibus minoris momenti ordiamur) occurrunt Ephelides dictæ, quoniam ab insolatione potissimum excitari solent, atque idpropter in vere, ac æstate plurimum increbescunt, circa hyemem rursus evanidæ. Porro cum in formosioribus, ac cutim rariss.

riſſimam habentibus maxime contingant, in iis præcipue locis; ubi cuticula ſoli, ac aëri expoſita, denſiſſima eſt, ſc. in facie, ac manibus maxime erumpunt. Coloris ſubflavi, aut fuſci, circa magnitudinem morſus pulicaris, inæquales tamen, & quoad figuram irregulâres exiſtunt. Parum aut nihil hæc differunt à puncturis iſtis ſubfuſcis, aut flavis, quas nonnulli lentigines vocant, quæ lentis magnitudine, faciei partes crebris quaſi guttis inſigniunt.

Harum materies videtur eſſe, humoris bilioſi portio tenuior, vi ſolis illam attenuantis, & poros cutis aperientis, exterius proleſta; quæ evaporari incipens, in cute extima, aut cuticulæ, quam pertransire nequit, concavo deſigitur. Proſeſto has maculas à bile, aliſve ſanguinis recrementis flavis procedere indicio eſt, quod maxime familiares ſunt iis quorum pili etiam flavescunt. Porro quod in complexione sæpius pulchriori, ac præſertim in partibus ſoli, ac aëri expoſitis oriuntur, ratio ſatis liquet; utpote quorum cutis rarior, humorem ab æſtu ſolari rarefactum eoſque transmittit, donec à cuticula denſiori prope exitus loca ſiſtitur. Hic affectus quoad valetudinis ſtatum, nihil mali indicat; aut ominatur; & quamvis in apparentia nonnihil turpidinis reſert, id tamen compenſatur, quatenus ita maculosos puriori conſtitutione præditos, ſignificat.

Præter has maculas exiguas lenticulares, occurrunt aliæ multo ampliores, supra palmæ magnitudinem, quæ cutim variis in locis, præcipue vero circa pectus, & dorsum literis modo fuscis, modo luridis, aut subnigris conspurcant. Hæ certis temporibus, ac uti in multis observavi, certis in partibus exoriri, ac evanescere solitæ, vulgo maculæ Hepaticæ dicuntur, iisque plurimum insigniti, jecur minus sanum, aut saltem haud bene sanguificum habere creduntur; quod tamen sub hac ratione verum non est, at solummodo quatenus humores biliosi, cum non satis intra hepar à massa sanguinea secernuntur, ad cutim protrusi, eam ita discolorant: quod vitium quodammodo etiam lieni imputatur; enimvero defædatio hæc oritur, eo quod sanguinis fæculentiæ, ac recrementa, cum non satis à secretionum officinis excipiuntur, una cum sero quo diluuntur, ad cutim feruntur, ibidemque sanguine exuta, ac à seroso latice inter evaporandum derelicta, circa poros extremos & foraminula (tanquam lanugo muscosa fluvii angustis hærens) defiguntur.

Lituræ istæ potissimum in æstate apparent, & maxime supra pectus & dorsum, viz. quo tempore & quibus in locis homines ad sudandum sunt plurimum apti: ipse nimirum latex serosus, qui fæculentias istas à massa sanguinea in cutis angustias prove-

hit,

hit, eas penitus evaporare inhabiles, illic relinquit. Affectio hæc nihil mali conjunctum habet, neque enim morbi præsentis symptoma est, nec ullum brevi futurum portendit; porro cum locis plerumque tectis obveniens, nullam deformitatem, aut molestiam adfert, curatione ejus parum aut nihil opus esse videtur: sed quoniam apud vulgus opinio increbuit, Hepar ob maculas istas insigniter periclitari, & medicinam necessario requirere, idcirco ut quibusdam pharmaca importune efflagitantibus satisfiat, præter cosmetica externa, etiam Remedia hepatica interna præscribere solemus; quorum usus etsi non admodum necessarius, quia tamen exinde sanguinis depuratio, & viscerum *explexis* sataguntur, haud prorsus inania existunt. Medicamenta interna ad hunc finem utilia, supra inter remedia Hepatica describuntur: externa sive Topica prorsus eadem in his, ac in aliis quibusque macularum generibus conveniunt; quorum formulas quasdam selectas subdemus.

De maculis pestilentialibus, uti & scorbuticis, cum alibi ex professo egimus, non opus erit hic eadem repetere; præsertim quoniam ad has methodus prorsus alia, quam ad modo descriptas requiritur; quatenus nimirum, in uno macularum genere, medicamenta fere tantum externa, absque

470 *De Affectibus Cutaneis*, SECT. III.
splanchnicis aut cardiacis, inque altero tantum interna, sine ullis cutaneis adhiberi solent.

Itaque ad maculas Ephelidas, lentiginēs, & hepaticas vulgo dictas, ars Decorationis proprie spectat; & propter hæc cutis deturpamina tollenda, sine quavis medendi methodo, pharmaca tantum Cosmetica præscribuntur. Horum apud Dominas Curiosas, aliosque de cute curanda sollicitos, cum ingens ubique & uberrima sit seges; ea tamen omnia, quatenus duas solum medendi intentiones respiciunt, ad bina hæc capita reduci possunt: illa nimirum aut cutis ac cuticulæ poros apeniendo, atque hanc interdum excoriando, humorem exterius attrahendum & profus evaporandum moliuntur; vel è contra, & sæpe non minori cum successu adhibentur illa, ut materiem maculosam è cute repercutiant, ac intus adgant. Topicorum utriusque generis formulas quasdam ordinarias rationaliter inventas, & non raro sat feliciter usurpatas, hic ordine subdemus, quandoquidem non licet sine magnatum offensa, secretoria artis cosmeticæ mysteria detegere, & apud vulgus profanare.

Primo igitur ad cutim detergendam, & materiem macularum foras extrahendam.

R. Lixivii è sale Tartari minus saturati
¶nt.

Unc. iv. olei Amygdalarum amararum per expressionem facti q. s. in tali proportionem miscetur, ut totus liquor illuc lactescat, ac ita perstet; cum hac mixtura partes affectæ mane, & vesperi illinantur, & blande confricentur.

R. Radic. Ari, Bryoniæ, sigil. Solomonis recentium, ana Unc. j. pul. sem. fenugraci Drach. j. Camphoræ Drach. ss. simul contusis affunde olei Tartari per deliquium Unc. iij. f. expressio, applicetur cum petia intincta, bis in die.

R. Sulphuris vivi pul. Unc. j. sapis nigri Unc. ij. ligat. in petia, suspend. in aceti lib. j. per ix. dies, dein in usum adhibeatur, loca affecta bis in die abluendo, & confricando.

Secundo propter alteram intentionem, sc. maculas è cute discutiendas, earumque materiem repellendam, ac intus adigendam, lac virginis celebre apud antiquos remedium fuit, & etiamnum, à pluribus commendatur, ac in usum adhibetur. Hujus præparationes satis innotescunt: nempe solutio lithargyri in aceto destillato facta, ab oleo Tartari per deliquium affuso, in liquorem instar lactis albicantem præcipitatur, quo facies, & manus bis in die laventur, & blande confricentur. Medicamentum huic simile aut idem, saltem ejusdem virtutis, paratur ex solutione mi-
nii,

472 *De Affectibus Cutaneis.* SECT. III.
nii, vel cerussæ, in eodem menstruo facta, &
cum aqu. Aluminis aut salis gemmæ præci-
pitata.

*Vel, R. Camphoræ incis. Drach. ij. te-
ratur in mortario vitreo, sensim affunde suc-
cam unius limonii, dein adde vini albi lib. j.
f. Colatura, & camphora residua, petia
ligata, in vitro suspendatur.*

*R. Viridis æris Unc. iv. affunde aceti vini
albi lib. ij. cucurbitæ vitreæ indita destillantur in
calore arenæ: phlegma primo extillans ad usum
servetur, quo facies illinatur bis in die. In hunc
finem etiam ros aut phlegma vitrioli per se
destillati egregie convenit. Sufficit non-
nullis aqua florum fabarum, aut fumarie
simplici stillatitia, aut etiam vitis succo
limpido; è ramis ejus verno tempore se-
ctis extillante uti. Attamen feminæ curio-
siores, & artem cosmeticam maxime cal-
lere præ se ferentes, vix ullis remediis cu-
taneis, nisi Mercurialibus contentæ sunt;
quapropter aqua sequens ad omnes faciei
turpitudines commendatur, & ab Empi-
ricis magno pretio venditur.*

*R. Merc. sublimati Unc. j. pulverisat.
ponatur in vase stanneo cum aq. fontan. lib. iij.
stent per xxiv. horas cum spatula lignea sub-
inde agitando, donec totus liquor nigrescat,
qui tamen per chartam Emporeticam colatur
lim-*

*limpidus evadit; cum petia aut pluma huius
intincta, facies semel intra diem unum, aut
alterum blande obducatur.*

Medicamentum hoc contra turpitudinem quamcunque cutaneam insigniter juvat; quatenus nempe humores intra porulos, & foraminula ut ut minutissima impactos expedit, salium aut sulphurum combinationes inveteratas & pertinaces dissolvit, totamque ubi applicatur cutim quoad meatus ejus male conformatam restituit, & *Leger* facit. Quapropter non tantum ad faciei maculas abstergendas, sed etiam ad pustulas, & ruborem ejus nec non ad affectus erysipelatos *videtur* tollendos utile est. Porro interdum accidit, pleraque faciei partes, præsertim vero nasum, & frontem, punctis nigricantibus creberrimis quasi à pulvere pyrio exploso inustis, insigniri: quod tamen inde procedit, quia foramina sudatoria, modo humore atro crassiori, modo vermiculis capita nigra habentibus implentur (quæ quidem animacula è poris expressa, & soli exposita vivere, & se movere facile cernuntur) atque in tali cutis affectione, lotiones, aut litus nulli præter mercuriales prodesse solent; attamen huic melli aculeus plus nimium malignus sæpe præsto est; namque hydrargyri particulæ, una cum salibus (à quibus in minutias dividuntur, acnunturque)

faciei

474 *De Affectibus Cutaneis, &c.* SECT. III.
faciei applicatæ, materiam inde noxiam
& defædatoriam poris excutiunt, ac depel-
lunt; eam vero intus reperiussam inse-
quuntur, & propediem sanguini & liquori
nerveo (quorum crases lædunt) se facile
insinuant: quinimo horum comiteatu
sæpiissime cerebro, & nonnunquam præ-
cordiis, & partibus aliis virulentiam suam
non raro postea indelebilem imprimunt.
Hinc frequens observatio est, feminas aut
viros cosmetico mercuriali diu ac multum
utentes, vertigini, & affectibus spasmodi-
cis, aut paralyticis obnoxios fieri, eorum-
quedentes nigricare, & nonnunquam vac-
illare.

SECT. III. CAP. VI.

De Psora, sive Scabie cum Pruritu.

Post Cutis affectus simplices, qui
nempe sine tumore; aut ulceratio-
ne contingentes, eam solummodo
apparentis maculosis defædant,
jam ordine dicendum erit de pathematis
gravioribus, & continuitatem solventibus,
atque imprimis de *Psora* sive *Scabie*, quæ in
variis, & crebris totius corporis locis, cu-
iam pustulis sive eruptionibus exiguis, mo-
do.

do siccis & sæpe squamosis, modo humidis ac ad ulcerationem dispositis, cum pruritu valde molesto infestat; atque hujusmodi affectio propriissime istius partis morbus est, utpote quæ in ipsa cute propter contagium externum sæpe incipit, & frequenter per remedia quædam tantum cutanea sanatur; saltem utriusque ratio eatenus tenet, ut raro aliter perfecte aut suscipiatur, aut curetur.

Psora sive scabies vulgo describitur e fle, pustularum in toto corpore sparsim eruptio, ab humore acri, & falso, intra poros cutis aggesto procedens, & exinde ut discutiatur, ob pruritum insignem, sculpendi necessitatem inducens.

Ut morbi hujus causas, & symptomatum rationes rite investigemus, paulo altius de materie *ψωράδα*, & causa ejus conjuncta inquiremus, nimirum ut innotescat, cujusmodi sit humor iste intra cutim aggestus, quo pacto illic aut generatur, aut aliunde adveniat, dein quibus poris aut loculis contineatur, & quomodo foras erumpere nitens pruritus adeo molestus creat.

Itaque circa hujus morbi ortum, ut non cum veteribus jecori, vel lieni, culpam nimium imputemus, materies ejus non esse quilibet humor singularis, è quatuor vulgo suppositis, viz. non pituita, nec bilis flava, vel atra, nec etiam ipse sanguis perse-

extravasari aptus, porro nec illa è duobus vel pluribus horum simul mixtis constare videtur. Enimvero ut dentur tales humores, ex iis tamen si morbus hic semper constet, non ita facile per merum & leve contagium suscipi, aut litu solo curari possit. Quamobrem potius opinari fas sit, materiem morbificam esse humorem lymphicum, in glandulis cutaneis constanter residem; attamen ab indole sua genuina, sc. salino-volatili in acidam aut alias vitiosam degenerem. Enimvero cum huic ita depravato, & perpetim evaporanti, supplementa continua à sanguine adveniant, latices isti, vetus & recens, non facile congruunt, aut uniuntur, at salium dissimilium ritu mutuo effervescentes, in materiem recrementitiam coagulantur, quæ poros cutis implens ac distendens, ubique passim in tumores attollit; insuper sanguinem in transitu nonnihil impedit, & extravasari cogit. Hinc pustulæ crebræ excitantur, & quatenus materies ista in ichorem faciens, à sero & sanguine subsequenti-bus usque prorsum, & foras urgetur, in moleculas assurgunt; dein spiritus animales fibras nerveas, ut ichoris istius excretionem promoveant, inordinate subeuntes, molesti pruritus sensum efficiunt.

Profecto humorem quendam lymphicum in glandulis cutaneis, quæ singulis
fora-

foraminibus sudatoris subjacent, propter
usus quosdam recondi, quin & juxta copi-
am, & moram ejus diversimodam, glan-
dulas has plus aut minus turgidas existere,
inspectio Microscopica planissime detegit.
Latex iste à sanguine per arterias in glan-
dulis hisce deponitur, nempe ut sarcinula
hac exuta, facilius iste per venas redeat,
interim illic repositus, suos usus habet, sc.
imprimis papillas miliares, quæ cum fibril-
lis suis nerveis substratæ proprium tactus
sensorium sunt, continue madefaciens, ab
ariditate qua sensatio impeditur præservat;
insuper idem effluvia adusta à sanguine ac-
censo perpetim decedentia, juxta cutis
transitum humiditate quadam imbuit, &
halituosa reddit; dumque adeo laticis hu-
jus pars cum sanguinis effluviis continue
evaporat, impendia ista per lympham us-
que recentem à sanguine arterioso (uti di-
ctum est) jugi exutam reparantur:

Attamen hæc cutaneæ regionis Oecono-
mia non ita regulariter usque servatur, quin
humor iste glandulosus, ab indole & fun-
ctione sua desciscens, non modo in cute,
sed interdum in toto corpore affectiones
præternaturales diversimodas excitabit. Hic
lentescent, inque loculis pertinacius hæ-
rens, diapnoen obstruit; ab eo nimis uber-
tim foras exundante sudatio immodica, ab
eodem intus restagnante diuresis debito
co-

copiosior procedunt. Porro ad scabiem, & eruptiones pustulosas quod spectat, humor iste cum pluribus, ita potissimum tribus hisce modis depravari, proindeque diathesis cum sero à sanguine recens affuso coagulativam inire solet, ; viz. Primo ipse sanguis valde impurus, simulque dissolutus, corruptelas & recieimenta sua ubertim in glandulis cutaneis relinquit, quæ ibidem fermenti magis corruptivi naturam induentia, cum succis aliis adventitiis, aut pertransseuntibus effervescunt, & varie coagulantur, adeoque non solum affectus *Ψωρώδης*, verum & leprosos diversimodos patiunt. Hinc piscium crustatorum, quin etiam aliorum, & quadrupedum salitorum, & sole aut fumo induratorum comestio ciebra & assidua, item potus incongrui, & pharmaca venenata assumpta, eruptiones cutaneas passim, & non raro horrendas cient.

Secundo humor glandulis cutaneis aggestus, interdum mera stagnatione non tantum *Ψωρώδης*, sed etiam frequenter *Φθιριώδης* evadit; quare non tantum diu incarcerati, sed etiam qui vitam sedentariam agentes, squalori insuper, & pædori assuefiunt, prædictis affectibus obnoxii degunt; quatenus nempe latex cutaneus minime eventilatus, liquorum putrescentium ritu, mera stagnatione corrumpitur, adeoque

que fermenti *φθαρτικὴ* indolem adipiscitur; cui insuper à sanguine perinde etiam depravato putredinis complementa accedunt.

Tertio si forsàn hæ causæ defuerint, ut cutis humor glandulosus nec a sanguinis vitio, nec propria stagnatione labem ullam contrahat, attamen miasma virulentum ab extra communicatum, cum quoad morbos istos nihilominus prolificum reddi. Ex observatione maxime vulgari hoc liquido constat, in quædam maxime sani, & constitutione optima præditi, vix unquam in eodem lecto ubi scabiosus simul decumbit, aut nuper decubuit, impune dormiunt: nec ita tantum, quin & scabiosorum sudaria aliis in eodem lavacro lotis, ejusdem affectus sæpe contagium impertiunt. Nullius certe morbi labes (peste tantum excepta) facilius, aut certius quam Psoræ propagatur.

Quod si hujus ratio inquiratur, statim occurrit, liquorem miasinatis *ψωρίδης* susceptivum, ad illud maxime exponi, & facillime disponi; ad utrumque certe multo promptius quàm aut sanguinem, aut succum nerveum. Enimvero cutis latex glandulosus, in extima corporis superficie scatens, atomos quascunque per foramina & meatus ubique patentes intromissas, primo imbibit, & à sanguine anticipat. Porro quod iste à contagio scabioso tam cito
inf.

infiatur, faciunt tum fermenti communicati activitas, tum liquoris glandulosi ad degenerandum eo modo proclivitas. Enimvero effluvia à cutis scabiosæ efflorescentiis decidua, satis apte comparantur cerevisiæ floribus, summitatem ejus quasi pellicula extrema occupantibus; quorum si portio perquam minima inde demta alteri cervisiæ novellæ in fermentatæ committatur, totam illico massam quantumvis magnam fermentat, ac in liquoris unde adimitur indolem commutat. Magna certe energiea est, quam particulæ, utcunque minimæ ac paucæ, ad summam activitatem evectæ præstare valent; præsertim vero si in liquorem (cujusmodi est cutaneus) è particulis subtilibus cujusque generis, tum à sanguine, tum à succo nervo delibatis, conflatum, proindeque citissime fermentari aptum inciderint. Ubique igitur miasmatis prædicti effluvia, corporis sani parti cuiusvis externæ impinguntur, imprimis humorem cutaneum tantum illic loci consitum inficiunt, deinde vero hujus ita infecti particulæ, à sanguine venoso susceptæ, & mox arterioso traditæ, per totum corporis habitum diffunduntur, adeoque brevi humoris istius totam massam coinquinant, & ψωρίδην efficiunt.

Ex his de Pforæ causis tum conjunctis,
tum

tum procatarcticis explicatis, Symptomatis primarii, sc. eruptionis pustulosæ, ratio satis liquet. Quoad alterum vero, sc. *pruritus*, cum sit sensio molesta, ut ratio ejus formalis innotescat, considerare oportet, ad quod sensorium proprie spectat, & cujusmodi ejus affectio sive passio fuerit.

Circa hæc, primo certum est pruritus ad sensum *Tactus* pertinere, atque hujus instrumenta primaria esse papillas miliares, earumque fibrillas per totam cutim dispersas supra ostendimus. Insuper hoc sensu fibræ omnes nerveæ ubique per totum corpus diffusæ donantur. Attamen cum *Tactus* duæ sint passionēs supremæ, & quasi genericæ, sc. *Dolor*, & *Voluptas*, merito ambigitur, ad quamnam ex his *Pruritus*, referri debeat. Pro cujus solutione ostendere oportet, quo ritu spiritus animales *Tactus* sensorium incolentes afficiuntur in dolore, quomodo item in voluptate: deinde eorundem gestu etiam circa *pruritus* designato, facile constabit, cujus ditionis hæc passio fuerit, & in quibus ejus natura, & fiendi modus consistunt. Hæc quamvis in digressu si plenius & forsitan ad tædium usque exponam, ignoscat lector, quoniam *Ætiologia* hæc ad affectus plerosque externos tum dignoscendos, tum curandos perquam necessaria videtur. Dolor à Tri-

X

stitia

ritia distinctus, & ad Tactum pertinens, definiti solet, *sensio molesta à continui solutione procedens*. Et quidem exoritur iste, quoties, & quatenus sensibile incongruum, aut improporcionatum, sensorio isti applicatum, fibras ab invicem dividit & divellit: proindeque spiritus animales in iis hospitantes à solida & placida emanatione sua repellens, ab invicem distrahit & quasi in fugam vertit; dein propterea statim, quatenus iste spirituum exterior repulsus, continuata aliorum serie ad *πρώτον αἰσθητήριον* communicatur; spiritus illic degentes in parem confusionem ciet, doloris, sive molestiæ exterius inflictæ, perceptio efficitur. Revera tota spirituum animalium quæ dolore afficiuntur series, quasi animæ sensitivæ membrum quoddam singulare, ab objecti impressione velut anxietatem concipiens, cum molestia corrugari, inque dimensionem minorem sese contrahere cogitur.

Cum solutio continui doloris causa statuitur, non ita intelligendum est, ac si affectio hæc tantum à vulnere, aut plaga corpori inflicta cieretur, namque eadem à frigore, calore, flatibus, à sanguinis aliorumque humorum extravasatione, aut alibi aggestione, sæpe membri conformatione adhuc integra manente, passim induci solet; in quibus casibus licet continui partes,

tes, ac imprimis fibræ & filamenta nervea, minime præscindantur, ista tamen in omni doloris affectu, aut ab objecti pressione, aut à particulis alienis cuneorum instar adactis, à solita positione divelluntur, inque tensionem nimiam, aut distortionem adiguntur; proindeque spiritus incolæ, à mutuis amplexibus divulsi, & dissipati, gravate habent, & molestiæ sive doloris passionem incunt.

Dolori opponitur Voluptas, estque sensationis modus isti plane contrarius; qui nempe oritur, quatenus blando molcimine supra sensorium factio, spiritus illic confluunt, & mox densius conglobati, & delectatione quadam perfusi, in organo quasi exultant & conjubilant: dein quatenus spiritus intra corpora striata in simul parem ovationem incunt, voluptatis perceptio accietur.

Maxima voluptas quæ Tactui affertur, in eo consistit, ut doloris causa amora, partes ab ea prius affectæ temperiem & conformationem pristinam recuperent; ita namque spiritus animales prius fugati, & ab invicem dispersi, se recolligunt, & ad loca quibus exularunt, copiis duplicatis irruentes, quasi ad ovandum se accingunt. Hinc Peripatetici voluptatis rationem formalem solummodo in molesti cujusdam remotione posuerunt; uti cum frigoris, aut

caloris excessus, à statu opposito, & magis congruo excipitur. Profecto objectum tangibile (siquidem hoc crassum usque ac hebes fuerit) vix aliud (ἀποδοῖσθαι si exceperis) spiritus animales ad sensorium conglobatim allecat, nisi quod eorum confusione præcedenti succurrit.

Ex his circa passionem istam ita designatis, facile constat, *pruritam*, quoad rationem ejus formalem plene & perfecte, nec dolorem esse, nec voluptatem, verum imperfecte, & inchoative, de utroque statu participare. Enimvero materies ψωγώδης intra cutis poros aggesta, & pluribus in locis continui solutiones faciens, versus dolorem inclinatur: attamen cum illa sit volatilis, mobilis, & versus exitum properat, Atcirco spiritus animales è fibris etiam si divulgatis non fugantur, nec cum molestiæ sensu retro vertuntur, verum è contra, quasi humore infesto se potiores, eique ejiciendo pares sentirent, intra fibras cutaneas densius, sed inordinatim agglomerati, eas varie convellunt, & deducunt, quo citius materiem morbificam excutiant, & foras depellant. Quapropter quatenus spiritus animales minime fugati, aut repulsi, sed extrorsum conglobatim in tactus organa confluentes, ibidem ἀτάκτως, & tumultuarie se gerunt, atque fibras sensiles velut titillando, in leves spasmos cient, non voluptas,

tas, verum sensio molesta, quæ item nec dolore est, sed passio ab eo plane diversa exoritur. Quamprimum autem fricando aut scalpendo, spirituum copiarum ubique circa sensorium aggregatarum melius disponi, ac quasi in ordinem redigi incipunt, maxime exinde voluptatis per sensum inducitur. Quare pruritus medius quidam inter doloris & voluptatis initia status, siue spirituum ab illius rudimentis versus huius complementum transitus videtur. Verum à Physiologia hac parerga, ad pathologiam nostram revertamus. Ex supra dictis facile erit morbi huius differentias colligere.

Primo igitur Psora quoad originem suam, aut per contagium accipitur, aut propter malam victus rationem, incendiculum & fomes ejus à chylo, & sanguine vitiosis communicatur, vel ob pædorem & transpirationis defectum in ipsa cute generantur: quibus addere licet, infantes quandoque hanc labem à parentibus hæreditario contractam nancisci.

Secundo eruptiones cutaneæ quoad formam suam, juxta diversimodas affectionum constitutiones variant: nam in quibusdam temperamenti siccioris biliosi, aut melancholici, scabies tantum sicca, & quatenus ob feri defectum minus evaporat, cum pruritu non adeo molesto excitatur: in alijs vero temperamento humidiori, &

sanguine impuriori præditis, exanthemata plurima ichore imbuta, & summe prurientia, ad scalpendum valde irritant, & propter ulcera inde concitata, pruritus subinde in dolorem commutatur.

Quoad *prognosin*, licet hic morbus ex se nunquam exitialis aut valde periculosus, & curatu semper facilis existit, attamen sæpe malum eventum habet; in quantum sc. diu continuatus, & sanguinem & liquorem nerveum summe depravat, atque ab eo confestim sanato, propter materiem, dum poris excutitur, intus susceptam, præcordiis & cerebro, aliisque partibus nobilibus labes pernicioosa infertur.

Maximum à scabie periculum pueris & cachecticis imminet; utpote in quibus utrisque, labes ab humore cutaneo partibus nobilibus facilius imprimitur, quæ deinceps cum lues exterior *ψωγάδης* deletur, intus manens, non nisi larga pharmacia (cujus neuter capax aut patiens est) penitus expugnari potest; quapropter tales omni cura & diligentia adhibita, à scabiei tanquam à pestis contagio præservari debent.

Circa scabiei sive *Psoræ curationem* duæ occurrunt primariæ indicationes, ac utraque duplex, viz. prima *curatoria* hæc duo respicit, ut humor glandulosus (fermento ejus corruptivo penitus extincto) ad debitam crasim reducatur. Secundo dein, ut
 ipsius

ipsius cutis pori & meatus, concretionibus ichorosis liberati, conformationem pristinam seu *eupegei* recuperent.

Indicatio secunda *præservatoria* hæc duo præcavet, sc. primo, ne Psoræ impuritates & miasmata corruptiva è cute (dum fermentum expugnatur) excussa, in sanguinem ac liquorem nerveum regurgitent, iisque non tantum dyscrasias, sed insuper (ut sæpe assolet) cerebro aut præcordiis noxam graviolem inferant. Secundo item navetur opera, ut humorum & partium nobilium labe à materie *ψωρόδι* prius contractæ, dum cutis vitia emendantur, eradicari possint.

Omnes hæc medendi intentiones, per remedia tum interna, tum externa simul usurpata, una complicari aut saltem intercalari debent; nempe ut materies morbifica oculis suis excussa, in nullas uspiam latebras secedere, & delitescere queat, quin ex omni parte, intus & foras per medicamenta, impetita in totum amoveatur; itaque purgantia hanc medendi methodum inchoare semper & finire debet. Quamquam Helmontius Pharmaciam catharticam cum magna pompa exagitat & quasi triumphatam ducit quia per se scabiem non curat, affirmare tamen licet, morbum hunc sine medicina ista, vix unquam facile, nunquam vero tuto sanari. Porro *Phlebotomia*,

nifi aliquod contradicat, mox ab initio celebretur; inſuper his *alterantia* quæ ſanguinem purificant, & viſcera corroborant, ac contra materiæ *ψωρόδης*, incurſus muniunt, vices ſuas habeant; atque interea linimenta aut Balnea, aut alius generis remedia Topica, & proprie cutanea adhibeantur, utpote ſine quibus non tantum Cathartica, & Phlebotomia, ſed & Diaphoretica, Diuretica, imo remedia quæcunque ſanguinem ac humores evacuantia, aut alterantia, incaſſum cedunt. Medicamentorum cujuſque generis modo recenſitorum, formulas quædam ſelectiores ſubdemus. Et primo ad Catharſin rite moliendam, detur ab initio pharmacum purgans, aut emeticum; item, poſt Phlebotomiam (ſi opus fuerit) celebratam, Apozema, vel cereviſia cathartica, ſumatur per vij. vel viij. dies.

R. *Electuarii diacarthami* Drach. iij. ſpec. diaturbith cum *Rhabarbaro* Drach. j. cremoris *Tartari*, ſalis *absinthij*, ana. Scrup. ſſ. ſyrupi de pomis purgant. q. ſ. f. bolus ſumend. cum regimine, Vel,

R. *Sulphuris Antimonii* gr. vij. ſcammonii ſulphurati gr. viij. cremoris *Tartari* Scrup. ſſ. f. pulvis.

R. *Radic. polypodii* qu. *lapathi acuti* præpar. una Unc. j. foliorum ſennæ Drach. x. Turbith, *Agarici*, *Epithymi*, ana. Unc. j. ſem. Car-

Carthami Vnc. ſſ. ſantali citrini Drach. ij. ſem. aniſi, carvi, ana Drach. ij. incifa & contuſa digerantur clauiſe & calide in vini albi lib. iv. per xxiv. horas, liquor clarus effundatur, ſine expreſſione, doſis Vnc. vj. per ſe, vel cum cochl. j. Syrupi ex Epithymo.

Vel R. ingredientia prædicta, & coquantur in aq. font. lib. vj. ad mediætatem, dein adde vini albi lib. j. & ſtatim ceſetur, ſ. Apozema, datur eodem modo,

Vel R. Radic. Polypodii qu. lapathi acuti, ana Vnc. iij. ſennæ opt. Vnc. iv. Epithymi, Turbith, Mechoach, ana Vnc. ij. ſantali citrini Vnc. j. ſem. coriandri Drach. vj. ſ. a. præparentur, ſ. ſacculus pro iv. congiis cereviſiæ poſt v. vel vi. dies hauriatur, & ſumatur ad Vnc. xij. plus, minus, omni mane per viij. vel x. dies.

Pro potu ordinario doliolum iv. congiorum impleatur cereviſia tenui, cui imponatur ſacculus ſequens.

Summitatum Tamarifci, fumarie ſiccat. ana M. iv. radic. lapathi acut. Vnc. vj. corticis ſolani lignoſi Vnc. ij. incifa & contuſa, miſce. Vel, ſumatur Bochetum ex decoct. ſarſaparil. ſantalo, cum raſur. eboris C. cervi, liqueritiæ, &c.

II. Ad remedia alterantia quod ſpectat, præter cereviſiam medicatam pro potu ordinario, non multis aliis opus videtur, ſed

490   *De Psora, sive Scabie*   SECT. III.
tantum ut recta victus ratio observetur,
vitando cibos salitos & piperatos, pisces
crustatos, aliosque mutia conditos; etiam
à vino, aquis ardentibus, cerevisiâ for-
tiori, & à liquoribus quibusque sangui-
nem incitare nimis ac fermentare aptis
temperetur. In psora contumaci & cor-
pus cacochymicum occupante, expediet
electuarium sequens cum aqua destillata
bis in die exhibere.

*R. Conserr. fumarie, radic. lapathi acu-
ti, ana Vnc. iij. Trochisc. de Rhabarbaro,
specierum diatrion santal. ana Drach. iss.
salis absinthii Drach. j. vitrioli Martis
Scrup. iv. cum s. q. syrupi è cichoreo cum
Rhabarbaro, s. Electuarium, dosis Drach.
j. ad Drach. ij bis in die superbibendo aq.
destillat. sequentis Vna. iij.*

*R Summitatum Abietis M. vij. folior.
fumarie, Agrimonia, Elatines, Epatica,
Becabung. ana M. iv. radic. lapathi acuti
lib. ij. corticis sambuci M. ij. cortices exte-
riores vj. Aurantiorum. Incisis, & contusis
affunde seri lactis cum cerevisiâ media facti
lib. viij. destil. organis communibus, liquor
totus misceatur.*

III. Unguenta cuti illinenda commu-
nissime, & efficacissime, pro scabie curan-
da præscribi solent; attamen quæ aliis ple-
risque tumoribus, aut ulceribus adhiben-
tur,

tur, minime hic juvant; verum Sulphur, ejusque præparata, in hoc morbo virtutem quandam specificam habere videntur, adeo ut linimenta scere omnia. *ψωρόδον* ingrediuntur, & totius compositionis basis sunt. Receptum apud vulgus maxime tritum est hoc.

R. Pulveris, aut flor. sulphuris Vnc. β. Butyri non saliti Vnc. iv. Zinzib. pulv. Drach β. f. linimentum.

Paulo elegantius, etsi non multum efficacius ad hunc modum præscribitur.

R. Unguenti rosacei Vnc. iv. sulph. vivi, pul. Vnc. ss. olei tartari per deliquium q. s. f. linimentum, cui odoris gratia adde olei Rhodii Scrup. j.

Si quando sulphuris energiea aliorum adjectorum virtute corroborari, aut intendi debet.

R. Unguenti enulati sine mercurio Vnc. iv. pul. sulphuris Vnc. β. olei Tartari per deliquium q. s. In eundem finem unguent. ex radic. Oxylapathi in Butyro, vel oleo, cum vino albo ad vini consumptionem coctis, cum sulphure & oleo Tartari componitur. Porro unguenta ista interdum per se, curiosioribus tetrum sulphuris odorem abhorrentibus sæpe, cum fructu usurpantur.

3. Tertium linimenti *ἀνψωρόδον* genus fit ex Mercurio, nullo præterea sul-

phuris, aut vegetabilium satellitio indigens. Quin ex se hoc nimis efficax, non toti corpori, sed brachiorum, & crurum solummodo juncturis applicari, aut cingulo inclusum circa lumbos gestari solet: ita namque de scabie curanda spes sere nunquam deficit. Attamen periculum est ne praxis hæc (uti sæpe aslolet) symptomata mala, & perniciofa inducat. E litu Mercuriali facilitatio frequenter, quandoque item scotomia, vel affectus soporosi, aut convulsivi succedunt. Porro nonnunquam Pharmaci virus intra præcordia, aut viscera, horrendos *Asthmatis*, *leipothymias*, aut *dysenteria* affectus producit.

Unguenti Mercurialis ad pruritum formula vulgaris, & maxime usitata hæc est.

R. Hydragryri cum acido in minutias reducti ac (ut dici solet) extincti Vnc. iss. pinguedinis porcini recentis Vnc. vij incorporentur optime, diuturno in mortario lapideo, aut vitreo.

Nec tantum sub forma linimenti, sed & pluribus aliis modis prædicta medicamenta usurpari solent. Nam Cinnaberis (quod ex Mercurio cum sulphure paratur) carbonibus injecti fumus ore exceptus, aut corporis superficiem feriens, Psoram curat: Aq. Mercurialis cosmetica superius descripta subduplo imbecillior, si cuti in locis maxime ulceratis cum pctia applicatur,

tur, scabiem omnem tollit. Attamen horum usus non usque adeo tutus est, ut passim omnibus adhibeantur.

Ex sulphure, ac vegetabilibus, vel seorsim utrisque, sc. per se vel conjunctim, aqua incoctis balnea parantur, quæ non lavacri communis ritu, cutis tantum sordes eluendo, sed & fermentum ejus destruendo, morbum hunc sanant. Insuper his, restat adhuc alius faciliior, & multo elegantior pruritus sanandi modus, nempe ut camisia aquæ fontanæ cum sulphure pulverisato incocta, & per solem, vel ignem exiccata, super nudum corpus per quatuor vel quinque dies gestetur; ita namque morbus iste sine balneatione, aut litusqualore, aut malo odore, curari solet.

Quod si horum Ætiologia inquiritur, & imprimis quare sulphur adeo specificum Pforæ Antidotum sit, ut pauperes & plebei (quibus alia pharmacia utendi deest copia) contra affectum istum tantummodo sulphuris pulverem cum lacte intus sumunt, & cum butyro exterius adhibent, dico hujus rationem superius, ubi sulphuris virtutem erga pulmones Balsamicam explicavimus, ex parte ostendi. Illud nimirum in utroque casu prodest, quatenus sanguinis, & humorum aciditates, ac asperitates quasvis exoticas, & corruptivas de-

494   *De Psôra, five Scabie*   SECT. III.
fruit, ac unicuique latici indolem benignam, sc. mollem & quasi oleosam restituit: atque ita sulphuris particulæ quoquo modo exterius applicatæ, cutis poros facile subeunt, atque intus admissæ protenus in ichorem ulcerosum illic scatentem agunt, sales inibi præpollentes mortificant, & latici cutaneo naturam Balsamicam, deinceps ut bene congruat cum sanguine & ferro continue affluis, conciliant.

Quoad *Mercurium*, nihil mirum est si medicamina ex eo parata, cutis loca, ubicunque applicantur, ψωρώδης persanant; siquidem hac applicatione exanthemata, & ulcera quævis cacoethæ, sc. venerea, & scorbutica quæque perdomari solent. Porro nec res stupenda est, quod Pharmaca hæc privatis quibusdam locis adhibita, dummodo salivationem cient, pruritum universalem curant; at vero quod sine sputo talem effectum producant, uti cum zona hydrargyrum includens circa lumbos gestata totius corporis scabiem tollit, idque interdum sine ulla evacuatione sensibili, aut noxa exinde concitata, hujus inquam ratio non ita facile patet.

Attamen pro hujus solutione; dicendum videtur Mercurii particulas, fermenti cujusvis ψωρώδης extinctivas, cum privatæ cuiuspiam parti applicantur, illico istius loci scabiem tollere; easque insuper à sangu-

guine venoso susceptas, per totam hujus massam diffundi, & paulo postea per sanguinem arteriosum, non solum in eundem ubi suscipiantur locum regeri, sed quaverfus extrorsum latis, ubique in totius corporis cute deponi, ibidemque scabiei miasma quodvis destruere: dein si forsan contigerit particulas hasce Mercuriales, post medelam peractam, rursus omnes cute evaporari, nulla deinceps salivatio, aliudque incommodum sequentur.

SECT. III. CAP. VII.

De Impetigine, sive Lepra Græcorum.

Post *Scabiem* cum *Pruritu*, agendum sequitur de affectu alio, huic ob pustularum eruptiones nonnihil affini qui communiter *Impetigo*, à quidam *lichen* & *vitiligo*, atque ab aliis *Lepra Græcorum* appellatur. Hic uti diversa sortitur nomina, ita eadem ab Authoribus varie applicantur, & ab his morbi speciem unam, & ab illis aliam designare perhibentur. Quare cum affectus hujus appellationes varie confundantur, & forsan quoad naturam, & rationem ejus formalem in diversis regionibus diversimode habuerit, neque prorsus idem sit in nostro hoc seculo

ac fuit olim; idcirco non ex libris, sed ex propria Ægrotantium observatione, morbum hunc describere satagam.

Impetigo ad hunc modum exoriri, & afficere solet, viz. imprimis papillæ, sive pustulæ rubræ modo singulares, modo plures simul congestæ, in variis corporis partibus, præsertim vero in brachiis aut cruribus excitantur; quibus singulis (morbo incrementum sumente) undique novæ adjunguntur, & brevi ejusmodi molecularum plures velut aggeries, sive corymbi fiunt. Etenim papillæ juxta unamquamque stirpem, primo indies erumpentes, & latius usque serpentes, sese in orbem diffundunt, adeoque exanthematum aggeries quasque ampliarifaciunt. Cujusque harum superficies aspera, & nonnihil albida, & squamosa apparet, unde, si scalpatur, squamæ decidunt, & ichor sæpe tenuis exudat, qui tamen mox exiccatus, in squamam rursus crustaceam indurefcit.

Hi papillarum corymbi primo exigui, & pauciores existunt; in brachio, aut crure, aliove membro singulari, tres forsan, aut quatuor ad magnitudinem denarii, aut semidrachmæ apparent: postea vero, si morbus crescere sinatur, crebriores ubique erumpunt, quæ quidem, quoad areas sensim auctæ, postea coronam argenteam æquant aut superant, verum non semper

rotundæ, aut figuræ regularis, sed variiformes existunt. Porro in hoc statu non sistitur, sed affectus nisi per medicinam cohibeatur, in pluribus usque locis ebulliens, & latius ubique serpens, tandem haud solum membra integra, sed & totum corpus vitiligne leprosa obducit; atque hanc Impetiginis speciem, sive gradum potius summum veteres propter efferationem ejus *ύγερσαν* appellarunt, & plerumque incurabilem censuerunt.

Hinc morbi hujus differentię præcipuæ innotescunt; & imprimis, quoad morem ejus plus aut minus malignum, distinguitur, juxta quod propius ad scabiei, aut Lepræ naturam accedit, vel statu medio se habeat. Insuper notare est, affectum hunc quandoque membra quædam singularia, uti brachia forsan, aut crura, corporis reliqui partibus intactis, infestare, interdum vero in iis omnibus simul incipere, & ubique sparsim papillas, aut earum corymbos excitare. Porro hujusmodi eruptiones in quibusdam temporariæ, adeoque diversimodæ existunt; namque in his fere tantum in hyeme infestant, circa æstatem evanescentes, item è contra in aliis quasi Brumam horreant, hirundinis adventum & exitum observare solent: in aliis vero plerisque hic morbus continuus, nullam remissionem, vel mediocritatem habet.

Porro

Porro impetiginem, à morbis aliis affinis, atque imprimis à scabie, & lepra distinguere oportet. A priori differt, quoad pustularum formas: namque in Psora ubique fere singulares, & spatiis licet exiguis, ab invicem remotæ existunt; hic plures conglobatim, & quasi per racemos magnis intervallis sejunctos erumpunt. Verum inter hos affectus, discrimen maximum inde nascitur, quod scabies per contagium facillime & vix aliter exoriri aut propagari soleat; impetiginis vero infectio tam rara aut nulla est, ut miasma à viro in uxorem, aut ab hoc in illum assidue concubentibus, minime transeat.

Hic morbus etiam à lepra discriminatur, tum quoad eruptionis formam, tum respectu contagii, quod in hac pariter activum est, ac in Psora; ipsaque *ἐξάνθησις* multo immanior, & horrenda est, viz. crustacea, & squamosa, ubique continua, & per totum corpus diffusa.

Hinc constat impetiginis causam materiale, non esse humorem mere cutaneum, propter miasma ab extus susceptum aut ob alias occasiones depravatum & à crasi sua degenerem; quia nimirum, non uti in Psora per contagium facile aliis communicatur, neque statim per totum corpus dispergitur. At vero pustulæ circa morbi initia primo erumpentes, inde procedere

videntur, quod in massa sanguinea concre-
tiones quædam acido-salinæ (instar Tartari
in vino) contingunt, quæ cum subigi, aut
rursus dissolvi nequeant, hic in cutim, que-
madmodum in dolii parietes, depelluntur.
Hujusmodi concrectiones donec parvæ ac
pauciores fuerint, in membro forsan uno,
aut altero, perque unicum aut alterum
forsan arteriæ ramum in cutim convehun-
tur; dein quatenus natura, eundem quem
cepit, excretionis modum continuare so-
let, materies per eadem vasa ad eosdem ubi-
que nidos, advecta, juxta pustulas primas,
aliarum circumcirca consitarum aggeries
facit; postea vero cum sanguinis dyscrasia
indies aucta, materies ista Tartarea intra
massam ejus uberius progignitur, plures
ejus portiones per arterias alias, & subin-
de alias exterius convehuntur; & propte-
rea pustulæ etiam plures, tum in iisdem,
tum in aliis membris erumpunt, quas no-
va materies per easdem arterias continue
accedens, & juxta posita, pustularum alia-
rum adjectione indies ampliat ac undique
dilatat, & demum si hujusmodi sanguinis
Tartarus in immensum accrescat, per plu-
rimas, aut simul omnes arterias extra de-
latus, in cute defigetur, & processu tem-
poris superficiem ejus omnem incrustatio-
ne squamosa, aut plane leprosa obducet:
atque tunc humor ipse cutaneus per to-
tum

tum corruptus, in morbi partes cederet; namque hic sanguinem & humores, dum inter circulandum pertranseunt, magis inquinando, seu potius venenando, materiæ morbificæ penum augeri faciet; quin etiam effluvia ζυμώδη, sive corruptiva à se dimittens, ejusdem morbi contagium aliis tradet.

Itaque affectus hujusce *causæ* tum *procatartica*, tum *conjuncta*, in eo consistunt, quod imprimis absque ullo cutis vitio; sanguinem particulis salinis diversimodi status ac indolis saturari contingit; (in cujus diatheseos causas αἰτιολογίας mox inquiretur) atqui salia ista præsertim ubi fixa ac acida præpollent (uti eorum mos est) se mutuoprehendunt, adeoque in coagula quasi Tartarea concreescunt; quæ portiones in sanguinem protrusæ, papillarum eruptiones, quasi totidem morbi hujus nidos inchoant; dein illæ sensim juxta materiæ supplementa tum numero, tum magnitudine indies auctæ, morbi hujus initium, incrementum, & ἀκμὴν perducunt.

Ad causas αἰτιολογίας, & evidentes quod spectat, duo sunt præcipua occasionum genera, à quibus hic affectus plerumque originem sumit; sc. mala victus ratio, & morborum aliorum, uti imprimis *scorbuti* ac *luis veneræ* male, aut minime curatorum miasmata in corpore relicta. Singulorum

rum ex his rationes paulo expendamus.

Quoad prius, præter communes circa diætam inordinationes, quibus nonnulli carniū salutarum, & dein sole, aut fumo induratarum esui, simulque vinorum acidorum potui nimis dediti, hunc morbum facile contrahunt; insuper vulgaris observatio est, plures in eam à carnis porcinae, & piscium præcipue crustatorum comestione nimis crebra, aut assidua disponi. Prioris instantia satis notabilis est, quod potissimum in morbi hujus prophylaxin, cibus iste Judæis interdicebatur: dein alterius exemplum est, quod olim in Anglia Cornubienses, oram fere undique maritimam incolentes, quatenus ex iis pauperiores fere tantum piscibus vescerentur, affectibus leprosis plurimum obnoxii fiebant; in tantum ut propter horum sublevamen, multa in ea regione Nosocomia conderentur. Horum rationes ut paucis innuam, opinari subest utrumque cibum sive quā rancidus, sive alias improporcionatus, sanguine nostro particulas non rite miscibiles, aut facile domabiles convehere, quibus ita heterogeneis, & dein longo talis diætæ usu in magna copia aggestis, particulae cujusque generis salinae se facile associant, adeoque coagula Tartarea in cutim exterminanda, & affectus impetiginosi, aut leprosi seminia constituunt.

At-

Attamen uberrima ejus seges, à scorbuti ac luis veneræ miasmatis in corpore relictis, & demum quoad salium, ac sulphuris efferatorum combinationes ad *ακρῆς* evectis progignitur. Morbi prioris; & speciatim symptomatis prædicti eidem *ἐπιπλοῦς*, rationes alibi explicavimus, quæ ad hypothesein modo propositam accommodatæ magis elucescunt. Atque luis veneræ inveteratæ, imo interdum curari visæ, ita passim accidit ejusmodi eruptiones pustulosas supervenire, ut nullus fere his affectis, morbi istius pudendi suspicione careat; saltem medici, quoties in tali casu consulitur, prima statim quæstio est, annon patiens iste labem venericam aliquando prius contraxerit? Enimvero sanguinis corruptelæ, postquam diutina mora heterogenæe prorsus, ac indomabiles fiunt, tandem particulas salinas sibi consciscunt, quibus cum in coagula ejusmodi Tartarea concrecentes, ac in cutim protrusæ, exanthemata impetiginosa producant.

Quoad Prognosin hic morbus, etsi mortem, aut imminens periculum raro minatur, tamen postquam radices altius egit, curatio ejus perdifficilis aut nulla est. Impetigo primo incipiens, atque pustulas earumque aggeries, in membro forsan uno aut altero pauciores excitans, quandoque Therapeiam, sed vix sine Pharmacia effi-

ca-

caciori procurandam admittit. Sin morbus eo processerit, ut papillarum corymbi crebri, ac lati in toto corpore sparsim appareant, tunc parva remedia nihil efficiunt, atque magna utcunque sedulo observata curationem non facile perficiunt. Quod si morbus, invitis quibusque remediis, indies in pejus evehctus, tandem in afflictionem quasi leprosam accrescet, pronunciat Celsus *hanc curari non posse, ideoque ab ea abstinendum esse.*

Circa Impetiginis *Therapeiam* duæ sunt primariæ Indicationes, sc. *preservatoria*, quæ morbi causam, & *curatoria*, quæ symptoma, viz. eruptionem pustulosam respicit. *Vitalis* in hoc casu nisi plane deplorato, ubi somnus ac vires deficiunt, raro locum habet. Medendi methodus semper incipere debet ab Indicatione preservatoria, quæ morbi causas per remedia interna amovendas procurat, secus enim exteriora fere nunquam (uti in Psora) cum fructu adhibentur; attamen præscissis intra sanguinem morbi radicibus, efflorescentiæ cutaneæ cito emarcescunt: propter istas vero tollendas, alia procedendum erit ratione quando Impetigo per se incipit, & nonnihil diversa quando scorbuto inveterato, aut lvi venereæ male, aut minime curatæ supervenit; singulos hosce casus scorsim & distincte perpendemus.

Quan-

Quando igitur hic Affectus simplex, & primarius, item adhuc recens fuerit, causæ evidentes & externæ amoveantur; mala victus ratio, & aëris insalubritas emendentur; itaque cibis falsioribus, & porcorum aut piscium carnibus dudum, ac nimis assueti, ad diætam *εύχυμν*, & *εύπεπτε* transcant; porro oram maritimam, aut loca paludosa incolentes, auram deinceps sicciorem, & apricam, hauriant; interea non minor potus ratio habeatur, vitando cerevisiam crassiorē, & sæculentiorē, atque vina tenuiora, & acida, Tartaro nimis referta: demum caveatur ne potus, vel edulia parentur ex aquis mineralibus lapidescere aptis.

• Respectu causæ conjunctæ, & procatarticæ, duæ sunt præcipuæ medendi intentiones; nempe ut viscerum, & humorum impuritates cito expurgentur; item ut sanguinis, & liquoris nervei dyscrasiæ acido salinæ (quo minus in iis materies Tartarea progignatur) in melius reducantur; propter quos fines, medicamenta tum evacuantia diversi generis, tum alterantia præscribi solent. Attamen quia non omnia, sed remedia fere tantum magna hic conveniunt, ideo quæ potissimum in usu & maxime proficua deprehenduntur, sunt *Cathartica*, *Phlebotomia*, *serum lactis*, *acidula chalybeata*, *herbarum expressiones succulentæ*,
de-

decoctum ex lignis, medicamenta chalybeata, & salivatio, cujusque horum formulas quasdam, ac utendi modos subdemus.

Imprimis itaque purgatione universali, & Phlebotomia (quemadmodum in Pforæ Therapeia) celebratis, infusio sive Tinctura Cathartica, sequens instituatur, cujus dosis Unc. vj. ad viij. intra vj. vel vij. dies repetenda.

R. Radic. Oxylapathi siccat. polypodii qu. ana
Unc. ss. senna Drach. x. epithymi Drach. vj.
Rhabarb. Mechoac. ana Unc. ss. santali citrini
Drach. ij. spica celtica Drach. ss. salis Tartari
Drach. iss. ponantur in vitro cum vini albi lib.
iij. Aq. florum jambuci lib. j. stent clausæ in fri-
gido per dies iij. dein in usum depromantur effun-
dendo quotidie q. s. liquoris clari.

Secundo ad sanguinem edulcorandum, ejusque sales eluendos, serum lactis simplex, vel cum fumaria, Cichoraceis, & Oxylapathoinfusions bibatur omni mane ad lib. ij. vel iij. per dies xx. vel xxx. si stomacho congruet; simulque vesperi; & mane primo sumatur dosis Electuarii sequentis.

R. Conserv. radic. lapathi acuti Unc. vj.
oculor. Cancræ, Corallii prepar. ana Drach. ij.
eboris Drach. j. pul. ligni Alois, santal. Citrini,
ana Drach. iss. salis prunel. Drach. ij. vitrioli
Martis Drach. iss. syrup. e succo lujula q. s. f. Elec-
tuarium, dosis Drach. ij.

Tertio propter eandem rationem, qua se-
rum

rum lactis, etiam Acidulæ ferratæ, contra hunc morbum præscribuntur, & non raro insigniter juvant; quippe cum cetera quævis medicamenta incassum cessere, cum his solis impetiginem gravem, & pene leprosam aliquoties curavi. Porro his etiam majoris efficacæ gratia, salis prunel. aut vitrioli Martis, aut Electuarii modo descripti usus commode adjungatur.

Quarto in quibusdam sero nimio, & constitutione aquosiori præditis, ubi seri lactis, aut acidularum potus minus convenit, nonnumquam expedit, decoctum ex lignis, horis medicis, ac insuper pro potu ordinario constanter sumi.

R. Ras. ligni-salicyis, lib. s. radic. sarsaparil. Unc. viij. santal. albi., ligni leniiscin. ana Unc. ij. rasur Eboris, C. Cervi, ana Drach. vj. rasur. stanni, Antimonii trudi, ana Unc., iv. in petia ligat. liquiritiæ Unc. j. s. a infund. & coquantur in aq. fontan lib. xvj. ad medietatem, colatura fervetur ad usum.

Quinto Medicamenta Chalybeata, quoniam inter remedia præstantiora passim habentur, raro in hoc morbo omitti, quamvis non sæpius cum fructu exhiberi solent: pleraque enim ferri præparata, in quibus particule sulphureæ præpollent, quatenus sanguinem fermentant, inque effervescentias excitant, eruptiones impetiginosas augeri potius quam diminui faciunt; attamen sal, syrupus, Tinctu

Tinctura & infusiones vitriolicæ, quatenus sanguinem figunt, & salium efferationes non-nihil cohibent, medendi intentioni modo propositæ satis apte quadrant; sed potentia minores contra morbum adeo Herculeum minime valent,

Quamobrem, sexto, his & plerisque aliis remediis nihil juvantibus, multi *Salivationem* quasi Athletam fortissimum, ac tanto hosti unice parem commendant. Attamen prægrandi huic expectationi eventus non semper respondet; fateor enim me hoc remedium in quatuor personis impetigine graviori, & medicamentis aliis obstinatâ laborantibus, sine commodo expertum fuisse. Quidam ex his per inunctionem ex hydrargyro, aliique per catapotia ex præcipitato solari, in sputationem copiosissimam, quam per xx. circiter dies pertulerunt, ciebantur; quo temporis spatio elapso, eruptiones omnes squamosæ, & papillarum Corymbi evanuerunt; nihilo-minus ad Therapeiam confirmandam potus diætericus ex decocto sarsæ, cum crebra sudatione subtus cratem & debita purgatione interjecta, institutus per mensem continuabatur: attamen hoc cursu finito, cum nulla tunc impetiginis vestigia relinqui viderentur, intra mensem alterum, nova ejusdem morbi seges pullulare incipiens, brevi tempore ad solitam maturitatem accrevit. Porro cum unus ex iis hanc medicinam repetere, atque alter post duas morbi recidivas, eam vice tertia experiri voluit, uterque demum post imma-

nes tot ærumnarum perpeſſiones, de curationis ſpe decidit: unde conſtat luem veneream, quamvis ſumme malignam, atque ulcera foeciſſima & Cacoethea carnes & oſſa depaſcentia excitantem, multo facilius, & certius quam Impetiginem ſanari poſſe.

Cujus ratio ſi inquiratur, obviū erit concipere, poſterioris huiusce Affectus cauſam, in mialmate maligno, & priuſus heterogeneo, ſanguinem & liquorem nervolum ad tempus quoddam inſiciente, & quaſi venenante, eorundem vero craſes non priuſus evertente, aut quoad futurum penitus depravante, conſiſtere; quapropter à ſalivatione, aut diætā ſudorifica, viſus illud totum extirpantibus, atque ſuperſtite dein genuina ſanguinis & humorum indole, cura peragitur: verū in Impetigine graviori, ſanguinis particulæ elementares, & primitus conſtitutivæ corrum-puntur, adeo ut niſi harum craſis, & legitima diatheſis reſtituantur, evacuationes quæcunque, atque materiæ malignæ venenofæ, aut heterogenæ cuiuſpiam expurgatiores, ut ut copioſæ, & eradicativæ, parum aut nihil efficiant. Quare non immerito plerique olim celebres medici, morbum hunc conſirmatum ac ad lepræ conſinia evectum, vix ac ne vix curabilem cenſuerunt.

2. Hunc morbum ſcōrbuto inveterato ſupervenientem. eventus nequicquam melior attendit; forſan hinc medendi intentiones paulo certiores eliciantur quando hic affectus, iſtius baſis ſive radix ſupponitur: nempe ut

In;

Indicatione Therapeutica primaria inde sunt a remediis antiscorbuticis potissimum insistatur; verum hujus generis acria, & calidiora, uti *cochlearia*, *Nasturtia*, *Rhaphanus Silvestris*, *piperitis*, aliaque sanguinem nimis incitantia, quatenus crassi ejus plus dissolvunt, & coagula Tartarea ad cutim uberius propellunt, semper noxæ potius, quam emolumento esse deprehenduntur; atque ob hanc rationem, *Thermarum usus*, sive *balneatio* in aquis calidis, quæ siquidem per diaphoresin copiosissimam totius corporis humores evacuat atque cutis poros absterget, ac summe mundificat, in hoc morbo valde proficua videatur, læpissime, in tantum à juvando abest, ut eruptiones exinde plurimum augeri, & exasperari soleant: novi enim plures haud graviter impetiginosos, Bathoniam nostram ad Balneandum in aquis calidis profectos, inde prorsus leprolos rediisse. Quapropter, si quando hic affectus symptoma scorbutico *ἰσχυροπύρον* existit, acrioribus, & elasticis quibusque vitatis, temperatoria solum, atque *salo nitroso*, aut *vitriolico*, aut *volatuli* prædita exhibeantur. Cujusque horum generis species & formulas quasdam proponemus. *Sale nitroso* imprimis præpollent *Chrysellum minerale*, *herbarum quarundam succi*, vel *decocta* & *acidula quedam purgantes*

R. *Chrysellis mineralis*, sive *nitri summe purificat.* *Unc. j.* *florum salis Armoniaci* *Drach. j.* *simul terantur in mortario vitreo, detur ad* *Drach. j.* *ter aut quater spatio xxiv. horarum.*

R. Folior. *fedi majoris* M. ij. contusa coq. in lactis recentis lib. iij. donec in serum, & coagulum vertatur, colatura facta, liquor clarus sumatur ad lib. j. bis in die.

R. Foliorum *Taraxici* M. vj. in massam contusa ponantur in olla fictili vitreata cum operculo, qua clibano post panes extractos indita, stet per horas vj. vel viij. dein massa in colum effusa, liquor clarus effluat, cujus dosis Unc. iv. ad vj. ter aut saepius in die.

Fructus Cucumeris virtute nitrosa præditus, & per experientiam contra hunc morbum utilis probatur; quare loco Acetarii, ubertim & sæpe comedatur; porro tres aut quatuor eorum in talcolas incisi, aquæ fontanæ lib. iij. per noctem clausè infundantur; liquori claro effuso, adde salis prunel. Drach. ij. vel iij. dosis lib. ss. ter aut sæpius in die. In eundem usum etiam decocta ex foliis, una cum fructibus in aq. fontan. facta conveniunt.

Acidulæ sive aquæ quædam minerales Catharticæ, cujusmodi imprimis sunt istæ de *North-Hall*, Analyti per evaporationem facta, salem nitrosum quo imbuuntur manifesto referunt, earumque potum per plures dies ad iv. circiter libras assiduum, contra impetiginem leviozem juvare, aliquoties comprobavi.

2. At verò *Acidulas* sale vitriolico præditas, cujusmodi sunt *Spadenses*, atque nostrates *Tunbrigenses*, tum *Astropenses*, istis nitrosis, imo & quibusque aliis medicamentis longe præ-

præstare, & pro curanda impetigine plus valere, superius innui. Quibus, his utendi non datur opportunitas, aquas communes chalybe nostro imprægnatas, adeoque acidulas istas exactissime referentes, bono cum successe contra hunc morbum propinare soleo. Propter sales minerales, aut saltem ob particulas in iis mercuriales, usu venit, quod *stannum* & *Antimonium* pro curanda Impetigine à multis prædicantur, & cum aliis remediis præscribi solent. *Rasura stanni*, & *pulvis Antimonii* crudi in cerevisia pro potu ordinario intundantur: item decocta ex *sarsa* cum lignis contra hunc affectum instituta ingrediuntur.

3. *Salis volatilis*, pro impetigine graviore, imo plane leprosa curanda, virtutem insignem satis commendat *vipera*, ejusque præparatorum usus. Hoc morbi istius Antidotum experimento casuali primo inventum fertur, quatenus nempe (uti Galenus refert) potus è lagena cui vipera imponebatur, ad quendam Elephantiasi laborantem, venenandum, ipsumque adeo è miseria sua liberandum datus protinus in remedium cessit, & affectum nec destinatum, à morbo insanabili viso expediti. Huc etiam refertur Analogia, ab animalis hujus natura desumpta, unde colligitur ipsum in hoc morbo juvare: quandoquidem enim *vipera* exuviam suam squamosam quotannis deponit, ideo putaret quispiam, particulas ejus ad excutiendam leprosi pelliculam crustaceam valere; verum his ut non multum tribuamus, quandoquidem ex crebra obser-

Y 4

vatione

vatione constat remedia viperina in impetigine, ac lepra prodesse, certe juvaminis ratio tali volatili; quo plurimo hoc animal præditum est ascribi debet. Hujus enim particulæ, salia fixa, & acida in affectorum sanguine præpollentia destruit, eorumque combinationes dissolvit; attamen *Sal*, *spiritus* ac *oleum* è viperis chymice extracta, ob particulas quas ab igne extrahunt empyreumaticas, & summe elasticas, in hoc morbo minime conveniunt, uti etiam nec *spiritus*, aut *sal volatilis*, *C. Cervi*, *fuliginis*, *sanguinis*, alique consimiles *Armoniaci*; quia nempe sanguinem & humores supra modum exagitando, eorum crases plus dissolvi, & corruptelas uberius in cutim, propelli faciunt: quare simpliciora *viperarum præparata*, uti *juscula* ex earum carnibus aquæ incoctis; *potus* earumdem infusionibus, aut incoctionibus imprægnati, atque pulveres ex iis siccatis, & tritis confecti, contra hunc morbum utilius præscribuntur. Porro non tantum *viperarum*, sed alius generis *Anguini* ovipararum carnes elixæ, & loco cibi ordinarii comestæ, opem sæpe egregiam præstant.

3. *Impetigo*, sive papillarum eruptiones squamosæ, & in figuras velut corymbeas efformatæ, *luis venerea* inveteratæ, adeo frequens, & familiare symptoma est, ut quosvis affecti one ista laborantes, annon aliquod istius malignitatis cujus conscii sunt lateat, imprimis interrogemus? atque ita rem habere si deprehenditur, statim *specificis* contra hunc morbum quibusque ac *Antiscorbuticis* omissis pro-

ptotenus ad decocta ex lignis, iisque parum, aut minime juvantibus, ad medicamenta ex hydrargyro deveniendum erit. Et quidem hac methodo, plures pro impetiginosis, & leprosis habitos, cumque aliis remediis ad hos morbos appropriatis diu incassum tractatos, & misere divexatos, facile ac cito curavi; atque hanc impetiginis speciem, ad iuis veneræ, cujus appendix est, *Pathologiam* referimus.

Indicatio secunda Curatoria, morbum ipsum & symptoma primarium, sc. Eruptiones squamolas, & pustularum corymbos respiciens, *remedia Topica* cuti exteriori, propter effectus hosce tollendos adhibenda præscribit: in quem finem *balnea* & *linimenta* imprimis conveniunt quæ tamen nisi causa procatarctica, viz. *sanguinis diathesis Tartarea* prius expurgetur, raro aut nunquam per se juvant.

Hujusmodi *Topicorum* farrago ingens, tum apud Authores medicos, tum apud empiricos, & agyras vulgo prostat: è quibus tamen universis *Balnea* aut *linimenta* è pice liquida confecta, ceteris quibusque utriusque generis remediis longe præstant, revera ut illis unjcis, nisi quod odorem valde tetrum emittunt, utendum fuerit; quapropter compositionum, & cum, & sine pice liquida formulas quasdam subdemus.

Itaque pro *Balneis* usitatum est, aquas doctilis, in quibus pix liquida includebatur, aliquaudiu contentas, & infusione impregnatas adhibere: vel,

R. *Pacis liquida* lib. ij. incorporetur cum cineribus albis, & iribratis in massam crassiusculam, quæ coq. in aq. fontan. s. q. addendo folior. hederæ terrestris, fumarie, Marrubii albi, radic. lapathi acuti, Enulæ Campan. an. M. iv. f. Balneum cum regimine usurpandum: vel paretur hujusmodi decoctum, sine pice liquida, pro impetiginosis odorem ejus horrentibus.

Balnea sulphurea, tum Naturalia, tum artificialia minus convenire, imo priora sæpius officere, crebra experientiaprehenditur; quin etiam Balneatio quæcunque caute admodum adhiberi debet: nam quatenus administratio hæc sanguinem exagitat, & effervesfacit, crasin ejus (uti modo dictum est) plus dissolvere, & corruptelas in cutim uberiorius suffundere periclitatur.

2. *Linimenta* quorum usus & tutior, & commodior est, triplicis sunt generis sive gradus, sc. *lenia Mediocria*, & *fortissima*, cujusque horum exemplar unum, aut alterum proponemus.

1. Primo igitur in *impetigine leviori*, ubi eruptiones & papillarum corymbi pauciores, & perexigui sunt, commendatur *saliva jejuna*; item liquor ex lignis viridibus, dum uruntur exudans; item mera fricatio cum radicibus lapathi acuti contus. & aceto macerat. Vel,

R. *Oleo Tartari per deliquium*, olei nucum, vel Amygdal. amararum per expressionem, ana p. a. f. linimentum locis affectis bis in die adhibendum.

2. Secun-

2. Secundi Generalis linimenta, vix liquida ingredi, ac instar omnium haberi solet.

R. Unguenti rosacei unc. xj. picis liquida unc. ij. simul liquefacta misceantur Vel.

R. Portionem carnis vervecina pinguiorem, quæ frustis radic. lapathi acuti confita, & veru infixa, assetur: atque interea, dum pice liquida sensim instillata continue imbuitur, utriusque deliquium, in vase supposito exceptum, pro unguento ad impetiginem præstantissimo servetur.

3. Linimenta contra hunc affectum fortissima, sunt Mercurialia, quæ nimirum aut hydrargyro, aut præcipitato constant. Prioris formula, & compositio eadem sit, ac quæ supra contra scabiem præscribitur. Quoad alterum,

R. Præcipitati albi Drach. iij. unguenti rosacei unc. iij. misce, pro litu partium maxime affectarum. Horum usus in hoc morbo maxime suspectus esse debet; nam si forte sputatio ciebitur, materiæ poris cutaneis impacta saburra per quam immensa movebitur, quæ si tota confertim nimis versus ductus salivales irruens, circa gutturis partes aggeretur, suffocationis periculum incurretur.

Ante aliquot annos Virgo illustris familiæ, temperamenti calidioris, utpote sanguine acriori, & falso originaliter prædita, postquam Impetigini per diu, fere usque ab Ephebis obnoxia degisset, circa pubertatem, graviori modo, eadem laborare cœpit; nam pustularum squamosarum Corymbi, non tantum

brachia, & crura, aliasque corporis partes ob-
tectas ubique obsiderunt, sed etiam manus,
& faciem, in tantum detædarunt, illum ut in
publicum incedere, cumque aliis ordinis sui
conversari puderet. Remedia minora fere in-
numera, sine ullo successu adhibebantur;
Thermarum usu primo melius habere visa,
exinde tandem deterior facta est. Acidulæ
Astropenses, quæ nonnullos impetiginolos
integre sanarunt, huic parum, aut nihil opis
contulerunt. Quapropter cum methodus
quæpiam ordinaria minus effecisset, proposui
denum ut salivationem, quasi remedium ce-
teris quibusque potentius (ac uti dicitur)
ultimum, experiretur. Huic consilio cum &
patiens, & parentes ejus facile consentirent,
statim corpore par Catharsin, & Phleboto-
miam rite præparato, juxta morem nostrum,
exhibui *pilulas ex præcipitato solari* per duos
dies, & post unius intervallum, à Pharmaco
tertia vice repetito, Iputatio copiosa & lau-
dabilis incepit, & sine ma'o quovis sympto-
mate per mensem processit; cui tamen in de-
bito tenore sustinendæ, artuum juncturis, &
locis maxime affectis, modo his, modo illis,
litum subinde mercurialem applicandum curavi.
Ante cursum hunc finitum eruptiones omnes
evanuerunt: nihilominus in medelæ confir-
mationem, simulque ob Hydrargyri extirpa-
tionem, mensem alterum purgationi, suda-
tioni subtus cratim, & diætæ ex decocto *sarsæ*,
chinæ, &c. impendebat; quo tempore per-
fectè sanari visa, ita per quadraginta circiter
dies

dies perstitit. Dein vero quamvis exactam victus rationem observaret, morbus idem repullare cœpit, atque sensim accrescens, demum in statum uti prius *αγίον* assurrexit. Hoc verum eventu confusus, suali ut à fluxu menstruo qui nondum eruptus brevi expectabatur, alterationem in melius speraret. Attamen post longam inde moram, *ἐκκρίσις* ista tandem eveniens, & deinceps regulariter habens, nullam morbi istius curam aut levamen sed potius exacerbationem intulit. Quare iterum ad Pharmaciam recursus habetur, atque remedia diversimoda, cujusque fere generis tentantur: quæ cum omnia incassum fuerint, efflagitabant amici, ut salivationis cursum denuo subiret; viz. in hanc spem adducti, methodum istam, quæ imprimis pro tempore brevi curarat, secunda vice adhibitam, pro longiori saltem, aut forsitan integre sanaturam. Itaque ex illorum votis, eodem sputationis, & sudationis cursu per bimestre spatium repetito indeque pustulis, & eruptionibus squamosis ubique evanidis, puella insignis tunc denuo ad valetudinem recuperari videbatur. Verum intra sesquimenssem, à medicina finita, papillæ, earumque aggeries, sive Corymbi rursus apparent, atque sensim indies numero ac mole auctæ, tandem majorem quam antea totius corporis defædonem accivere: adeo morbus iste, Hydræ similis, post unum caput amputatum, cum septemplici reviviscit.

Novi alium virum robustum, & habitu corporis Athletico præditum, qui postquam

Im-

Impetigine per multos annos laborasset, morbo tandem ingravescente, ac ad statum *ἄγιος* evecto, per totum corpus vitiligine alba & quasi leprosa obducebatur; ut unaquaque nocte, squamæ instar furfurum magna copia intra lectum deciduæ, in acervos colligi potuerint. Hic curationis ergo, imprimis remedia cujusque fere generis ordinaria, sine ullo tamen fructu tentabat; deinde vero salivationem ex Mercurio leviozem expertus, nihilo melius habuit; postmodum ea methodo repetita, à spuatione longa & graviori ad sanitatem restitui videbatur: verum intra tres menses, idem morbus repullulans brevi ad pristinam feritatem pervenit; quinimo cum tertia vice molestissimum illud medelæ genus subiret, affectus iste pro tempore quodam abigi visus, redibat; & deinceps invitis tum hac, tum alia quacunque methodo, durante patientis vitæ, Tyrannidem suam exercuit. Non opus erit de *Lepra* hic quidquam disserere quæ morbi prioris tantum gradus intensior, medelam fere nullam admittit. Quod spectat ad alios Tumores, eorumque sc. species multiplices, & cujusque illorum Ætiologias diversimodas, fateor me vix continere posse, quo minus in amœnissimum hunc speculationis campum descenderem. Verum hoc perinde *ἄλογος* ac insolens videatur, ac si quis longo rursu detatigatus, ac ad finem anhelans, ultra metam excurrens, illico stadium inchoaret novum,

INDEX.

ALPHABETICUS.

A cus punctura aquas in Anasarca educendi mo- dus satis elegans.	p. 370
Aëris vitia circa Inspirationem.	p. 65
Aëris ad Tabem excitandam influentia.	p. 101
Anascarcæ descriptio,	p. 347
Origo ejus à sanguine.	p. 347
Causæ ejus conjunctæ traduntur	p. ibid.
Causæ ejus remotiores sive procatasticæ:	p. 353
Anascarcæ causa materialis,	p. 348
Morbi differentiæ.	p. 359
Prognosis.	p. 359
Curatio.	p. 360
Anascarcæ curatæ exemplum:	p. 375
Cartilago Annularis.	p. 8
<i>Αεuryαivoειδης</i>	p. 8
Arteriæ Pneumonicæ descriptio & usus.	p. 16
Quare inter venam secundam arteriæ pertusio peri- culosa est.	p. 396
Ascitis causæ remotiores.	p. 296
Non semper ab hepate vel liene procedit.	p. 297
Ejus descriptio.	p. 301. 302.
Differentiæ.	p. 394
Prognosis.	p. 305
Curatio.	p. 305
Quibus & quot remediis aquarumeductio molienda est.	p. ibid.
Asthma morbus maxime terribilis.	p. 236
Ejus tres species.	ibid.
Veteres primam tantum, nempe mere pneumoni- cum agnoverint.	p. 237
Quicquid sanguinem effervesfacit causa ejus evidens.	p. 238
Quare Asthmatici in lecto pejus habent.	p. 239
Asthma convulsivum.	ibid.
Sedes ejus multiplex & diffusa.	ibid.
	Materie

Materies morbificæ in variis locis consistat.	p. 240
Asthma mixtum.	p. 242
Asthmatis causæ recensentur.	p. 244
Morbi prognosis.	p. 244
Remediorum formulæ.	p. 248
Historia Asthmatis Convulsivi.	p. 255
Historia morbi mixti.	p. 256
Casus Ætiologia.	p. 257
Casus Asthmatis in Tympanitem desinentis.	p. 334.
Aura crassior & urbana Phthisicis quibusdam salubris, aliis noxia.	p. 103
Aura sulphurea multis Phthisicis salubris.	ibid.

B ronchus pars Tracheæ.	p. 13
Bronchiorum usus.	p. 13
Eorundem systole & diastole.	p. 13
Lobuli eorum, & Ramificationes.	p. 13
Tubi Bronchiales interdum ita implentur ut obriges- cant.	p. 62
Ejus rei instantia.	p. 62
Bufo siccatuſ, remedium contra Hæmorrhagiam.	p. 413

C antharides quomodo visceras excitant & aquas educunt.	p. 429
Cartilago Scutiformis.	p. 8
Cartilaginee circulares.	p. 8
Cauteria remedium externum ad Hæmorrhagias si- stendas.	p. 412
Chalybeata sulphure prædita in anasarca egregie pro- sunt.	p. 362
Contagii $\psi\alpha\rho\omega'\delta\epsilon\varsigma$ ratio explicatur.	p. 477
Cosmeticorum formulæ.	p. 470
Cucurbitæ remedium externum ad Hæmorrhagias sistendas.	p. 412
Cucurbitulæ cum Sacrificatione phlebotomiæ vi- cem supplent.	p. 205
Cuticulæ descriptio.	p. 461
Cuticulæ morbi nulli.	p. 465
Cutis descriptio.	p. 461
Cutis	

Cutis lævitas & asperitas uide. p. 463

Diureticorum Lixivialium formulæ contro Anasarcam. p. 364

Doloris ratio formalis. p. 482

Solutio continui semper ejus causa. p. 382

Tabes Dorsalis. p. 82

Ejus duæ species. p. 82

Elaterium Hydragogon potentissimum. p. 311

Empyema affectuum aliorum pectoralium productum. p. 215

Materia ejus morbifica quæ sit. p. 215

Morbi Prognosis. p. 219

Curatio ejus. p. 221

Remediorum formulæ p. 223

Empyematicorum historiarum. p. 223, &c.

Epiglottis, cartilago Laryngis diversiformis. p. 8

Macularum Ephelidum dictarum descriptio. p. 466

Earum materia & causæ. p. 467

Efulæ, sive Tithymali, & eorum præparata. p. 308

Expirationis actus inspiratione facilior. p. 70

Expirationis læsæ causæ. p. 71

Figuræ, eorumque explicationis, quibus pulmonum lobi cum omnibus eorum vasibus & ramificationibus explicantur. p. 41, 42, &c.

Frictiones remedium externum ad Hæmorrhagias sistendas. p. 412

Fontanella remedium præservatorium potius quam curatorium. p. 441

In quibus morbis præcipue conducunt. p. 443

In quibus corporibus minus conveniunt. p. 444

Quare spiritus nimis absumunt. p. 445

Fonticulorum loca designantur. p. 447, &c.

Symptomata iis accidentia ut curanda. p. 451

Inflammatiõ fontanellæ frequenter accidit. p. 452

Fontanella exicca & molesta medelam exigit. p. 457

Interdum in vitis omnibus cum fovea sanabitur. p. 458

Quan-

Quandoque carnem spongiosam circa labia accrescentem habet. ibid.

Vulgaris error est eos ad sterilitatem disponere. p. 459

Lignum Fraxini Virginæ p. 413.

Frigidorum applicatio remedium externum ad hæmorrhagias sistendas. p. 411.

Gonorrhæa, Tabes Dorsalis. p. 81

Ejus duæ species. p. 82

Gonorrhææ virulentæ ratio formalis. p. 86

Gummi gutta. p. 308

Varia ejus præparata. ibid.

Lapis Hæmaticis. p. 413

Hæmatoseos ratio & modus explicantur. p.

Hæmoptoe Pulmonis frequens affectus. p. 149

Ejus ratio formalis. p. 150

Ejus differentiæ. p. 152

Causæ ejus procatasticæ & evidentes. p. 154

Ejus Prognosis. p. 155

Curatio. p. 155

Medicamentorum formulæ pro variis indicationibus. p. 159, &c.

Hæmoptoicorum exempla. p. 165, &c.

Hæmorrhagia non omnis sistenda est. p. 404

Hæmorrhagiæ immoderatæ causæ. p. 407

Ejus Prognosis. p. 408

Curationis tres indicationes. p. 409

De Hæmorrhagiâ in febre maligna. p. 417

Hæmorrhagiæ rarioris historia, ætiologia, & curatio. p. 421

Maculæ Hepaticæ perperam ita dictæ. p. 467

Earum descriptio & causæ. ibid.

Remediorum Hepati dicatorum genera. p. 287, &c.

Quare humor Hydropicus sit limpidus & non cruentus aut lacteus. p. 304

Hydragogorum externorum species & administrationum modi. p. 367

Hydragogorum compositorum formulæ. p. 372

Hydrops sæpe lèteri productum. p. 299

Hydro-

A L P H A B E T I C U S.

Hydrops species.	ibid.
Hydrops pectoris facile dignoscitur.	p. 258
Causa ejus occulta est.	p. 259
Modi, quibus gignitur, traduntur.	ibid.
Historia ejus notabilis.	p. 261
Curatio per pectoris paracentesin.	p. 264
Morbi differentia.	p. 264
Signa diagnostica.	p. 265
Curatio.	p. 266
Remediorum formulæ.	p. 267
Eo morbo laborantis historia.	p. 268
I cterus affectus Hepaticus.	p. 270
Ejus descriptio.	p. 271
Causa.	p. 271
Sylvii opinio de Icteri causa.	p. 272
Ejus causa interdum in sanguine.	p. 274
Icteri curatio.	p. 275
Remediorum formulæ pro variis ejus indicationibus.	p. 277, &c.
Impetiginis five Lepræ Græcorum descriptio.	p. 495
Ejus differentia.	p. 496
Causa ejus materialis concretiones Tartareæ in sanguine genitæ.	p. 500
Causa ejus proxima.	p. 500
Causæ evidentes.	ibid.
Sæpius scorbuto ac lvi Venereæ supervenit.	p. 501
prognosis.	p. 502
Curatio.	p. 503
Quare difficilior quam lues Venerea sanatur.	p. 508
Remediorum formulæ.	p. 510
Hujus morbi historia notabilis.	p. 516
Inspirationis læsæ causæ.	p. 65
Johannis Angli pharmacum Empiricum contra Asciten.	p. 316
L ac Virginis.	p. 471
Laryngis descriptio.	p. 7
Maculæ Lenticulares.	p. 467
	Leipo-

Leipothymia quocunque modo excitata Hæmorrhagiam sistit.	p. 412
Ligaturæ remedium contra Hæmorrhagias immodicas.	p. 410
Pilulæ Lunares.	p. 309
Lymphæductus Pulmonum.	p. 22
M Acularum curatio.	p. 470
Malpighii sententia, de pulmonum substantia, experimento comprobata.	p. 3
Quomodo Mercurius Psoram sanat.	p. 492
Aqua Cosmetica Mercurialis.	p. 470
Ufus ejus familiaris non tutus.	ibid.
Musculi Respirationi inservientes.	p. 28
Eorundem munia, tum in Inspiratione, tum in Expiratione.	p. 28
Musculus Pyxidatus magnum remedium contra Tussim Puerorum Convulsivam.	p. 121
P Ulmonum Nervi.	p. 25
Nitroforum formulæ contra Impetiginem.	p. 510
P Apillæ Pyramidales organum Tactus.	p. 462
Paracentesin quæ suadent aut prohibent.	p. 222
Paracentesin in Ascite quando & quibus conveniat.	p. 318
Peripneumoniz descriptio.	p. 175
Ejus ratio formalis & causæ conjunctæ.	ibid.
Causæ evidentes.	p. 179
Morbi hujus differentiz.	p. 181
Sæpenumero Pleuritidi succedit aut supervenit.	p. 179
Ejus Prognosis.	p. 181
Curatio	p. 183
Remediorum formulæ.	p. 193
Morbi hujus historiz.	p. 193, & 194
Phlebotomia medicina generalis & antiqua.	p. 377
Natura per Hæmorrhagiam eam primo commoustravit.	ibid.
	Hæ.

Hæmorrhagiæ spontaneæ sunt vel Criticæ, vel Symptomaticæ.	p. 378
Criticæ quandoque in Symptomaticas cedunt.	ibid.
Symptomaticæ unde oriuntur.	p. 379
Phlebotomiæ usus & effectus.	p. 386
In quibusdam casibus de ea valde ambigitur.	p. 389
Regulæ circa Phlebotomiam in Peripneumonia.	p. 189
Phlebotomia in omni Pleuritide necessaria.	p. 201
De Phlebotomia nimia cavendum.	p. 400
In quibusdam casibus omnino vetatur.	p. 402
Semper fiat cum officio amplo.	ibid.
Phthisis inter morbos pectoris primaria.	p. 76
De Phthisi in Genere.	ibid.
De Phthisi proprie dicta.	p. 87
De Phthisi incipiente.	p. 88
Remediorum ad eam formulæ.	p. 128
De Phthisi confirmata.	p. 135
Ejus ratio formalis.	ibid.
Ea laborantium historiæ & casus.	p. 138
Phthiseos Pulmonaris definitio.	p. 87
Ejus causæ secundum veteres.	p. 87
Ejus causæ evidentes.	p. 94
Causæ procatarticæ.	p. 95
Diatheſis ad Phthisin hæreditaria quæ sit.	p. 100
Pleuritis & Peripneumonia morbi valde affines.	p. 196
Ejus sedes.	ibid.
Ejus causa proxima.	p. 197
Causæ ejus remotiores.	p. 197
Differentiæ.	p. 199
Prognosis.	ibid.
Curatio.	p. 201
Remediorum formulæ.	p. 207
Pleuritici Historia.	p. 212
Porî duplices, majores & minores.	p. 462
In poris majoribus sunt pilorum radices.	p. 464
Pruritus quid sit.	p. 484
Quomodo spiritus in eo moventur.	ibid.

Medium quiddam est inter dolorem & voluptatem.	ibid:
Pfora morbus proprie cutaneus.	P. 474
Ejus descriptio.	P. 475
Humor est non unus è quatuor vulgaribus, sed quidam glandulis cutaneis insitus.	P. 476
Latex iste describitur.	P. 477
Tribus modis <i>ψωρώδης</i> evadit	P. 477
Contagii ejus citissimi ratio explicatur.	P. 479
Pforæ Differentiæ.	P. 485
Prognosis ejus.	P. 486
Curatio.	P. 488
Remediorum formulæ.	ibid.
Pulmonum substantia prorsus membranacea.	p. 3
Pulmonum tunicæ.	P. 25
Pulmonum vasa recensentur.	p. 6
Ejus systole & diastole.	p. 26
Sanguis in pulmonibus multis modis impeditur.	p. 57
	&c.
Pulmonis ulcus quomodo fiat.	p. 85
Pulmonis vomica morbus raro notatus.	p. 226
Ejus ratio formalis & causa conjuncta.	p. 227
Materies ejus morbifica.	p. 228
Remediorum formulæ.	p. 229
Modo hoc laborantium historiæ.	p. 232
pulvis sympatheticus.	p. 413
Puris & materiæ purulentæ differentia.	p. 216

R Espirationis læsæ causæ.	p. 236
Dominus Ruisch ramum Bronchiale ab aorta oriundum detexit.	p. 11

S Alivatio Impetiginem pro tempore curat cum recidiva.	p. 507
De sanguinis sputo.	p. 109
Sanguinis in pulmone plurima impedimenta.	p. 51
	&c.
Remedia externa ad sanguinis affluxum in Hæmorrhagianarium revocandum.	p. 410
	San-

Sanguis combustus remedium externum	ἰσχυρὸν
Loca unde sanguis mittendus est.	P. 414
Quare sulphur psoræ antidotum.	P. 393
Medicamenta è sulphure parata, phthificis maxime congrua.	P. 490
Indusium Sulphuratum contra psoram elegans remedium.	P. 104
Sylvii opinio circo sanguinem in pulmone effervescentem, rejecta.	P. 490
Sylvii opinio de Icteri causa	P. 50
Ejus remedia empirica contra Icterus:	P. 272
	P. 280

Tactus affectiones primæ, Dolor & Voluptas.

Trachææ descriptio.	P. 481
Ejus partes duæ.	P. 8
Sensu & motu quodam potitur,	ibid.
Ductuum Trachealium spasmi.	P. 9
Tussis initium plerumque à frigore contracto.	P. 69
Tussis descriptio.	P. 55
Ejusdem ratio formalis, causæ & species.	P. 72
Tussis tres status distinctivi.	ib. &c.
Methodus Theurapeutica contra Tussim incipientem.	P. 104
Medicamentorum formulæ.	P. 108
Puerorum Tussis Convulsiva (Chin-cough dicta) describitur.	P. 112
Ejus ratio.	P. 118
Causæ.	ibid.
Curationes Empiricæ.	P. 119
Curatio Rationalis.	P. 120
Terri culamenta conveniunt.	P. 122
Tussis clangosa.	ibid.
Tympanites haud proprie Hydropis species.	P. 143
Causa ejus quare occulta.	P. 321
Cujusmodi affectio est.	P. 322
Ejus causa & ratio formalis explicantur.	P. 223
Tympanites Universalis, ejusque causa:	P. 333
	P. 333
	Tympa-

INDEX ALPHABETICUS.

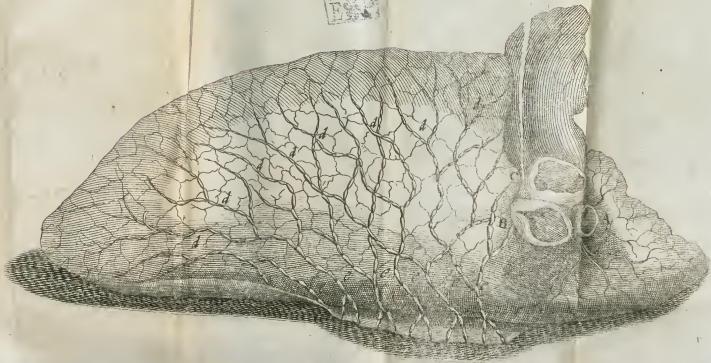
Tympanitis descriptio.	p. 333
Ejus causæ evidentes.	ibid.
Prognosis.	p. 334
Therapeia.	p. 335
Medicamentorum formulæ pro variis indicationibus.	ibid.

V enæ Pneumonicæ descriptio & usus.	p. 19
Venæ Pulmonaris ductus valvulis caret.	p. 22
Vena jugularis tutissime pertunditur.	p. 395
Quæ vena in Pleuritudine aperienda.	p. 203
Cur ventur in detunctis intumescit.	p. 330
Cellularum Vesicularium usus.	p. 16
Vesicatoria à veteribus phænigmi & sinapismi dicta.	p. 425
Ex quibus parantur.	ibid.
Vesicatoriorum formulæ.	p. 426
Vesicatorium elegans cum dropace.	ibid.
Quomodo operantur.	p. 428
Urinas & sudores movent.	p. 431
Quibus morbis sanandis Vesicatoria conducunt.	p. 434
Quibus constitutionibus optime congruunt.	p. 437
Vesicatorium ulcera in febribus non sunt sananda.	p. 439
Injectio aquæ vitriolicæ remedium contra hæmorrhagiam.	p. 414
Volupras quid sit.	p. 483
Ejus ratio formalis.	ibid.
Usnea remedium contra Hæmorrhagiam	p. 413

F I N I S.

ESP

1854

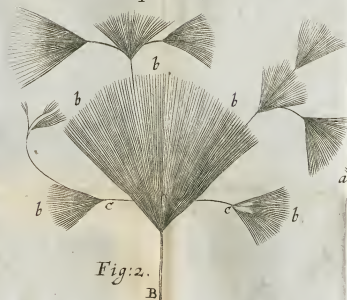

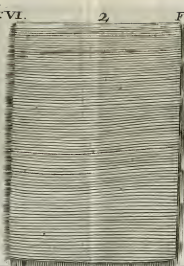
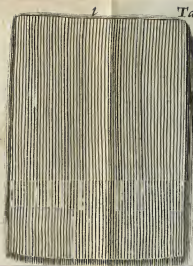

Tab. VI.

Fig. 1.

Sect. 1. Cap. 1.

E & P

Fig. 2.

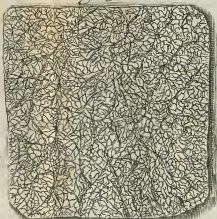

Sect. Cap. 1.

Fig: 3.

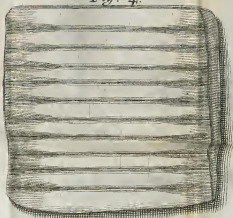
Tab: VII.

Fig: 1.

Fig: 2.

Fig: 4.

Sect. Cap. 1. Fig. 1.

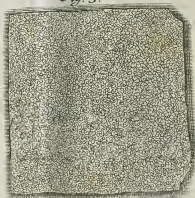

Tab. VIII.

Fig. 2.

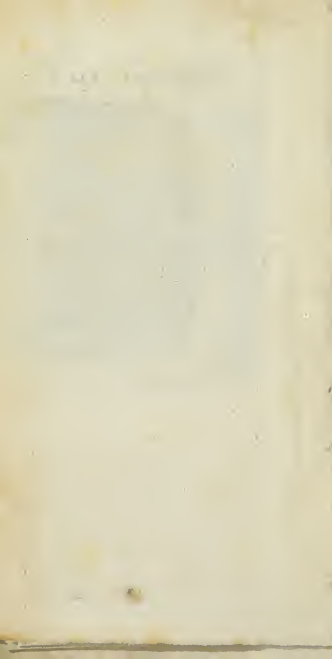
Fig. 3.

EXP

c

